

ПРИРУЧНИК
ЗА СТРУЧНО ОСПОСОБЉАВАЊЕ
И ПОЛАГАЊЕ ИСПИТА
КОМУНАЛНИХ ПОЛИЦАЈАЦА

ПРИРУЧНИК ЗА СТРУЧНУ ОБУКУ И ПОЛАГАЊЕ ИСПИТА КОМУНАЛНИХ ПОЛИЦАЈАЦА

Аутори:

проф. др Богољуб Милосављевић
Слободан Милетић
Петар Вујадиновић
Радмила Јосиповић
Божидар Оташевић
Мирослав Мијаиловић

Издавач:

Министарство за државну управу
и локалну самоуправу

За издавача:

Милан Марковић
министар за државну управу
и локалну самоуправу

Уредник:

Сања Милићев
саветник у Кабинету министра

Рецензент:

Братислав Ђокић
судија Управног суда

Лектура:

Весна Калабић

Design and prepress

comma | communications design

Штампа

СЗР Оригинал

Напомена: ставови изречени у књизи припадају искључиво аутору и његовим сарадницима и не представљају нужно званичан став Мисије ОЕБС-а и Савета Европе у Србији.
Београд 2010

Садржај

Предговор

I. СТРУЧНО-ТЕОРИЈСКО ОСПОСОБЉАВАЊЕ

1. ПОСЛОВИ КОМУНАЛНЕ ПОЛИЦИЈЕ	13
1.1. Сврха комуналне полиције	13
1.2. Сарадња комуналне полиције	15
1.3. Основна знања о пословима комуналне полиције	17
1.4. Одржавање комуналног и другог градског реда	21
1.5. Контрола над применом одређених закона и прописа града	38
1.6. Остваривање надзора у јавном градском, приградском и локалном саобраћају	47
1.7. Заштита животне средине, културних добара, локалних путева, улица и других јавних објеката од значаја за град	55
1.8. Подршка спровођењу прописа којима се обезбеђује несметано одвијање живота у граду, очување градских добара и извршавање других задатака из надлежности града	67
1.9. Реаговање у ванредним ситуацијама и заштита од пожара и експлозије	75
2. ОВЛАШЋЕЊА КОМУНАЛНЕ ПОЛИЦИЈЕ И КОНТРОЛА	91
2.1. Врсте овлашћења и основи примене	91
2.2. Општи услови за примену и принципи у примени овлашћења	93
2.3. Посебни услови за примену појединих овлашћења	100
2.4. Општи и посебни услови и начин употребе средстава принуде	110
2.5. Овлашћења у вези с прекршајним и кривичним поступком	116
2.6. Контрола примене овлашћења	120

3. КОМУНАЛНИ ПОЛИЦАЛЦИ: ПОЛОЖАЈ, ДУЖНОСТИ, ПРАВА И ОДГОВОРНОСТИ	125
3.1. Организација, делатност и опрема комуналне полиције	125
3.2. Начела унутрашњег уређења комуналне полиције	136
3.3. Радни односи	141
3.4. Службена обележја и опрема комуналних полицајаца	151
3.5. Информатика и телекомуникације	154
3.6. Заштита комуналних полицајаца	172
3.7. Ментално-хигијенски аспекти професије	176
 4. ЉУДСКА ПРАВА И ЕТИКА КОМУНАЛНЕ ПОЛИЦИЈЕ	 215
4.1. Људска и мањинска права и слободе	215
4.2. Морал и етика	230

II. ПРАКТИЧНО ОСПОСОБЉАВАЊЕ

1. ОДБРАМБЕНЕ ВЕШТИНЕ	247
1.1. Основни елементи вештина одбрана и напада.	247
1.2. Вођење лица	261
1.3. Службена палица	262
1.4. Средства за везивање	266
1.5. Преглед лица	271
 2. ОПШТА ФИЗИЧКА ПРИПРЕМА – КОНДИЦИОНИРАЊЕ	 275
2.1. Полигон свестраности	275
2.2. Вежбе и развој снаге	277
 3. ВЕШТИНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ	 279
3.1. Дактилографија	279
3.2. Администрација	284
3.3. Комуникација – основни појмови	291
3.4. Вербална комуникација	295
3.5. Невербална комуникација	307

3.6.	Социјална перцепција	311
3.7.	Социјална интеракција	317
3.8.	Сметње у комуникацији	319
3.9.	Тактичка комуникација	325
4.	ПРВА ПОМОЋ	327
4.1.	Основи прве помоћи	327
4.2.	Мере реанимације	328
4.3.	Крварење и прва помоћ	331
4.4.	Телесне повреде	334
4.5.	Повреде костију, зглобова и мишића	339
5.	РАД НА ТЕРЕНУ И У ЛОКАЛНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ	345
5.1.	Рад на терену	345
5.2.	Рад у локалној заједници	355
6.	ПОЗНАВАЊЕ ЕКСПЛОЗИВА, ЕКСПЛОЗИВНИХ НАПРАВА И ОРУЖЈА	369
7.	ПОСТУПАЊЕ У СЛУЧАЈУ ВАНРЕДНИХ СИТУАЦИЈА, ПОЖАРА И ЕКСПЛОЗИЈА	383

ПРЕДГОВОР

Суштина процеса територијалне децентрализације јесте у томе да се одлучивање о појединим јавним пословима с централног нивоа пренесе на уже територијалне колективитете (јединице локалне самоуправе, аутономне покрајине или регионе, у земљама у којима постоје). Резултат тог процеса требало би да буде бољи и квалитетнији живот становника локалних заједница. Када локални органи преузму бригу о свакодневним потребама грађана, те потребе се, по правилу, ефикасније задовољавају. Да би тај принцип функционисао, неопходно је да и други услови буду испуњени. Пре свега, локална заједница мора располагати потребним материјалним и људским ресурсима, али у осиромашеним и неравномерно развијеним земљама попут наше није увек тако. Међутим, и када се ти услови испуне, често се као препрека појави и недовољна усклађеност прописа о надлежностима различитих органа власти, што отежава, па чак и онемогућава ефикасно спровођење надлежности локалне самоуправе. Проблеми најчешће настају када је неопходно на истом послу истовремено ангажовати органе различитих нивоа власти. И када постоје добра воља и међусобно разумевање, схватљиво је да ти органи немају увек исте приоритете, те самим тим ни њихове активности не могу увек бити усклађене. Неспорно је, на пример, да би многе своје функције локални органи власти лакше и брже обављали када би могли да, без ангажовања полиције, у сваком тренутку обезбеде извршење својих одлука. То, уосталом, није само питање ефикасности већ и питање ауторитета који се тиме стиче.

Доношењем Закона о локалној самоуправи и Закона о главном граду, први пут се у градовима и граду Београду предвиђа обављање послова комуналне полиције, до тада непознатих у функционисању локалне самоуправе у нашој земљи. Основни циљ који се увођењем тог института желео постићи јесте управо обезбеђење ефикасног извршавања надлежности градова у различитим областима (комунална делатност, заштита животне средине, грађевинско земљиште и др.). Ради остварења тог циља, градовима и комуналној полицији дата су широка овлашћења. Посебну пажњу стручне и шире јавности привукла је чињеница да су комуналним полицијима (члан 16 Закона о комуналној полицији) дата и она овлашћења која традиционално у нашој земљи имају припадници полиције у саставу Министарства унутрашњих послова (нпр. провера идентитета, довођење, употреба средстава принуде). Неспорно је да без таквих овлашћења комунална полиција не би била у стању да испуни сврху свог постојања, али је исто тако неспорно и да се посебна пажња мора посветити стварању механизма ефикасне

контроле њихове употребе. То ће у наредном периоду бити један од најважнијих задатака у спровођењу новог закона.

Наравно, да би комунална полиција могла да се образује и почне да ради, осим Закона о комуналној полицији, било је неопходно донети и читав низ других прописа (и на централном и на локалном нивоу), чиме је заокружен правни оквир у овој области. Тиме су, међутим, створене само нужне правне претпоставке, али да би се нови институт показао и доказао у пракси, потребно је још много шта, а пре свега, стручни и обучени људи који ће посао комуналне полиције успешно обављати. Зато је неопходно посебну пажњу посветити њиховом одабиру, оспособљавању и припреми за полагање стручног испита, који је услов за самостално обављање послова комуналног полицајца.

У периоду који је уследио после доношења Закона о комуналној полицији, један од најважнијих задатака Министарства за државну управу и локалну самоуправу био је да организује стручно оспособљавање будућих комуналних полицајаца. У том пионирском подухвату (с обзиром на чињеницу да је реч о првој генерацији комуналних полицајаца која се обучава), била је веома важна сарадња и помоћ коју су пружили Министарство унутрашњих послова, Савет Европе, ОЕБС и СКГО. Као резултат сарадње у тим активностима настао је и овај приручник. Он је намењен првенствено будућим комуналним полицајцима, којима ће помоћи да успешно савладају обуку и припреме се за полагање стручног испита, али га као корисно штиво могу користити и сви учесници у поступку оспособљавања и усавршавања комуналних полицајаца (организатори, предавачи и испитивачи). Сматрамо, такође, да ће овај приручник, као део стручне литературе, добро доћи комуналним полицајцима у њиховом каснијем раду и усавршавању, али и да се њиме може користити свако ко се у свом раду сусреће с применом Закона о комуналној полицији.

Посебан квалитет овог текста јесте и то што су на њему радили истакнути стручњаци из различитих области. Свакако, садржај приручника био је условљен садржином Програма стручног оспособљавања који је донео министар надлежан за локалну самоуправу, али су се, у том датом оквиру, сви аутори потрудили да област коју су обрађивали максимално приближе читаоцима. Околност што је приручник настао спајањем прилога аутора различитог профила (врсних теоретичара и универзитетских професора, али и искусних практичара и инструктора), утицала је на то да се делови приручника у одређеној мери разликују по начину на који се материја излаже. Сматрамо, међутим, да то неће отежати савладавање градива, будући да је ауторски приступ био условљен и специфичностима области која се обрађује.

Професор др Богољуб Милосављевић је у делу Стручно-теоријско оспособљавање у првом поглављу Послови комуналне полиције, написао потпоглавље 1.1. Сврха комуналне полиције, 1.2. Сарадња комуналне полиције и 1.3. Основна знања о пословима комуналне полиције, у другом поглављу Овлашћења кому-

налне полиције и контрола, потпоглавље 2.6. Контрола примене овлашћења, и у четвртом поглављу Људска права и етика комуналне полиције потпоглавље 4.1. Људска и мањинска права и слободе.

Слободан Милетић је у делу Стручно-теоријско оспособљавање у другом поглављу Овлашћење комуналне полиције и контрола, написао потпоглавље 2.1. Врста овлашћења и основи примене, 2.2. Општи услови за примену и принципи у примени овлашћења, 2.3. Посебни услови за примену појединих овлашћења, 2.4. Општи и посебни услови и начин употребе средстава принуде и 2.5. Овлашћења у вези с прекршајним и кривичним поступком.

Петар Вујадиновић је у делу Стручно-теоријско оспособљавање у првом поглављу Послови комуналне полиције написао потпоглавље 1.4. Одржавање комуналног и другог градског реда, 1.6. Остваривање надзора у јавном градском, приградском и локалном саобраћају, 1.9. Реаговање у ванредним ситуацијама и заштита од пожара и експлозије, и у трећем поглављу Комунални полицајци: положај, дужности, права и одговорности потпоглавље 3.1. Организација, делатност и опрема комуналне полиције.

Радмила Јосиповић је у делу Стручно-теоријско оспособљавање у првом поглављу Послови комуналне полиције, написала потпоглавље 1.5. Контрола над применом одређених закона и прописа града, 1.7. Заштита животне средине, културних добара, локалних путева, улица и других јавних објеката од значаја за град, 1.8. Подршка спровођењу прописа којима се обезбеђује несметано одвијање живота у граду, очување градских добара и извршавање других задатака из надлежности града, и у трећем поглављу Комунални полицајци: положај, дужности, права и одговорности потпоглавље 3.2. Начела унутрашњег уређења комуналне полиције и 3.3. Радни односи.

Бождар Оташевић је са својим сарадницима из Управе за стручно образовање, оспособљавање, усавршавање и науку – Центар за основну полицијску обуку у Сремској Каменици у делу Стручно-теоријско оспособљавање у трећем поглављу Комунални полицајци: положај, дужности, права и одговорности, написао потпоглавље 3.4. Службена обележја и опрема комуналних полицајаца, 3.5. Информатика и телекомуникације, 3.6. Заштита комуналних полицајаца и 3.7. Ментално-хигијенски аспект професије, и у четвртом поглављу Људска права и етика комуналне полиције, потпоглавље, 4.2. Морал и етика.

Мирослав Мијаиловић је са својим сарадницима из Управе за стручно образовање, оспособљавање, усавршавање и науку – Центар за основну полицијску обуку у Сремској Каменици, написао цео други део припручника Практично оспособљавање.

У Београду, априла 2010. године

Братислав Ђокић,
судија Управног суда

I. СТРУЧНО -ТЕОРИЈСКО ОСПОСОБЉАВАЊЕ

1. ПОСЛОВИ КОМУНАЛНЕ ПОЛИЦИЈЕ

1.1. Сврха комуналне полиције

Комунална полиција образује се у градовима као унутрашња организациона јединица у саставу градске управе. Њена сврха, послови и основе унутрашњег уређења прописани су посебним законом – Законом о комуналној полицији, који је Народна скупштина донела у јулу 2009. године. Истим законом прописана су овлашћења комуналних полицајаца, контрола примене тих овлашћења, главни елементи њиховог положаја и њихова заштита.

Према том закону, комунална полиција постоји да би обављала одређене комунално-полицијске и друге послове. Сврха обављања тих послова састоји се у обезбеђењу:

- извршавања надлежности града у областима комуналне делатности, заштите животне средине, људи и добара;
- заштите и одржавања реда у коришћењу земљишта, простора, локалних путева, улица и других јавних објеката и
- несметаног обављања законом одређених послова из надлежности града.

1.1.1. Основна сврха комуналне полиције јесте, према томе, да обављањем послова који су опредељени као њени обезбеди потпуно и несметано извршавање надлежности града. То се нарочито односи на области комуналне делатности, заштите животне средине, људи и добара и коришћење земљишта, простора, локалних путева, улица и других јавних објеката у граду. Та се сврха види и из разлога који су узети у обзир приликом доношења одлуке о увођењу комуналне полиције. Законодавац је тада оценио да је она потребна да би се пребродиле тешкоће у одржавању комуналног реда, да би се ефикасније спроводили прописи из надлежности града, унапредио надзор у јавном градском, приградском и другом локалном саобраћају, унапредила заштита животне средине, културних и других добара, локалних путева и других јавних објеката од градског значаја, као и да би град успешније допринео решавању заоштрене безбедносне проблематике, тј. заштити људи и имовине. Комунална полиција, дакле, треба да обезбеди бољи рад градских органа и очување градских добара, као и да грађанима омогући да имају свој мир и да живе у чистијем и уреднијем граду. Укратко, сврха комуналне полиције јесте да служи граду и грађанима тако што ће обезбедити да се доследно поштују закони и градски прописи о комуналном и другом реду.

Својим успешним радом комунална полиција пружа важан допринос владавини права, јер владавина права постоји када се поштују закони и други прописи. Пошто је комунални ред утврђен законом и градским прописима, комунална полиција његовим одржавањем, тј. спречавањем и сузбијањем кршења комуналног реда, даје важан допринос сузбијању незаконитих и других противправних деловања. Да би тај резултат био и допринос владавини права, потребно је да комунални полицајци увек делују у складу са законом и правилима о свом раду и да доследно поштују људска права и слободе. Владавина права обавезује, према томе, и оне који су задужени да обезбеђују поштовање закона.

Обављањем својих послова комунална полиција доприноси и реду и миру, тј. безбедности у граду. С тим у вези, комунална полиција превентивно делује на спречавању и сузбијању кривичних дела и прекршаја којима се нарушава комунални ред и у томе сарађује с полицијом, а комунални полицајци имају овлашћење да подносе захеве за вођење прекршајног поступка, пријаве за привредне преступе и кривичне пријаве.

Осим те своје основне сврхе и у вези с њом, комунална полиција има још две важне улоге: прво, да пружа помоћ органима града и овлашћеним градским организацијама у извршењима њихових одлука, и друго, да предузима хитне мере и учествује у вршењу спасилачке функције.

1.1.2. Пружање помоћи органима града (асистенција) као друга сврха комуналне полиције подразумева допринос извршењу одлука градских органа и организација, и то онда када грађани и правна лица која те одлуке треба да изврше због различитих разлога не желе да то добровољно учине. На пример, када је одлуком надлежног градског органа неке утврђена обавеза да уклони бесправно изграђени објекат, па он то не учини у остављеном року и потом омета или спречава извршење одлуке преко другог лица или службе коју ангажује град, комунална полиција пружиће помоћ да би се обезбедило извршење одлуке.

1.1.3. Предузимање хитних мера и учествовање у вршењу спасилачке функције као трећа сврха комуналне полиције подразумева обавезу пружања помоћи приликом елементарних непогода и других несрећа и у отклањању последица тих непогода и несрећа. Као служба с обученим и спремним људством, комунална полиција позвана је да хитно реагује и помогне другим снагама у систему заштите и спасавања како би се благовремено спречавале опасности за људе и имовину од различитих елементарних непогода (поплаве, временске непогоде и друго), техничко-технолошких и других несрећа. Исто тако, комунална полиција треба да доприноси спречавању несрећа, а пошто се несрећа или елементарна непогода догоде, и отклањању насталих последица.

1.2. Сарадња комуналне полиције

У обављању својих послова комунална полиција мора да делује као део једног ширег система, а то значи и да тесно сарађује са грађанима, правним лицима, градским органима, организацијама и службама, као и са надлежним државним органима. Од нарочитог су значаја њени односи са (1) грађанима и правним лицима, (2) градским инспекцијским службама и (3) полицијом.

1.2.1. Сарадња комуналне полиције са грађанима и правним лицима је најважнија и од правилног успостављања те сарадње зависиће у највећој мери успех и углед комуналне полиције. Сви градски органи, организације и службе, па тако и комунална полиција, треба да, у крајњој линији, служе грађанима и својој локалној заједници (граду). Тај циљ комунална полиција најпотпуније ће остварити ако доследно инсистира на поштовању закона и градских прописа и ако при том поступа законито, професионално, непристрасно и уз пуно уважавање права сваког грађанина и правног лица без икакве разлике. Управо због тога се у Закону о комуналној полицији и правилима о раду комуналне полиције постављају јасни захтеви чијим поштовањем треба да се обезбеде добри међусобни односи и успешна сарадња између ове службе и грађана и правних лица. Том циљу нарочито служе обавезе поштовања људских права и професионалне етике, као и правила о контроли комуналне полиције, решавању притужби грађана на њен рад и одговорностима њених припадника. Какви треба да буду односи и сарадња комуналне полиције са грађанима и правним лицима објашњава се у одговарајућим деловима овог приручника.

Добра сарадња између комуналне полиције и грађана и правних лица има и једну важну практичну, обострану корист. С једне стране, комунална полиција ће један значајнији, можда и највећи број обавештења о кршењу комуналног реда добијати од грађана и правних лица. Због тога је Законом о комуналној полицији утврђено право грађана да комуналној полицији подносе пријаве, петиције и предлоге у вези с комуналним редом, а то могу да чине писменим путем, електронском поштом и у хитним случајевима телефоном и непосредним усменим обраћањем. То право грађана и правних лица, с друге стране, подразумева обавезу комуналне полиције да поступа и обавештава грађане о исходу поступања.

1.2.2. Сарадња комуналне полиције са градским инспекцијским службама у вези је с обављањем њихових послова. Пошто је реч о посебним службама у градској управи које у раду имају доста заједничких интереса, комунална полиција и инспекцијске службе упућене су на сарадњу која обухвата: међусобно обавештавање, размену информација, пружање непосредне помоћи и предузимање заједничких мера и активности. Облике и начин те сарадње ближе прописује скупштина града, а носиоци сарадње јесу начелник одељења комуналне полиције и руководиоци инспекцијских служби града. Међусобно обавештавање односи се на узајамну обавезу давања обавештења о питањима значајним за обављање послова (на пример, када комунална полиција уочи да је потребно обавити

инспекцијски надзор или када инспекцијска служба уочи да се крши комунални ред, за шта је надлежна комунална полиција). Размена информација односи се на информације које комунална полиција и инспекцијске службе поседују, а које су потребне за обављање послова. Пружање непосредне помоћи подразумева помоћ коју комунална полиција може пружити инспекцијској служби. Предузимање заједничких мера и активности комуналне полиције и инспекцијских служби односи се на извођење заједничких акција које се унапред планирају.

1.2.3. Сарадња комуналне полиције с полицијом има за циљ успешније обављање послова комуналне полиције и омогућавање примене појединих овлашћења. За разлику од комуналне полиције, која је део градске управе, полиција је саставни део државног органа – Министарства унутрашњих послова. Док се комунална полиција стара о комуналном реду обављањем комунално-полицијских и других својих послова, дотле је полиција задужена за обављање полицијских и одређених других послова којима пружа подршку владавини права и одговорна је за остваривање безбедности у складу са законом. Основни полицијски задаци јесу безбедносна заштита људи и имовине, спречавање, откривање и расветљавање кривичних и других кажњивих дела, откривање и хватање извршилаца кривичних дела, одржавање јавног реда, регулисање и контрола саобраћаја, обезбеђивање одређених јавних скупова, личности, органа, објеката и простора, надзор и обезбеђивање државне границе и друго.

Између послова комуналне полиције и задатака полиције постоје извесне и не тако мале додирне тачке, због којих је и потребна њихова сарадња. Због тога је, најпре, Законом о комуналној полицији предвиђено да комунална полиција, када јој је то потребно за извршавање задатака, може од полиције добити личне податке о грађанима, податке о возилима и друге податке из евиденција које води полиција. Даље је предвиђено да градоначелник може споразумно са министром унутрашњих послова донети одговарајуће акте о сарадњи и основати координационо тело ради развијања међусобне сарадње комуналне полиције и полиције. Постоје и посебни односи између комуналне полиције и полиције који су прописани законом, а остварују се у вези с применом појединих овлашћења комуналне полиције, контролом над употребом средстава принуде, обуком комуналних полицајаца и још неким питањима. О тим односима биће речи на одговарајућем месту у овом приручнику. Осим тога, предвиђена је и обавеза усклађивања планова рада комуналне полиције са прописима и плановима рада полиције.

1.3. Основна знања о пословима комуналне полиције

1.3.1. Дефиниција послова према Закону о комуналној полицији

Послови комуналне полиције дефинисани су Законом о комуналној полицији и разврстани су у шест група:

- одржавање комуналног и другог законом уређеног реда од значаја за комуналну делатност;
- вршење контроле над применом закона и других прописа и општих аката из области комуналне и других делатности из надлежности града;
- остваривање надзора у јавном градском, приградском и другом локалном саобраћају, у складу са законом и прописима града;
- заштита животне средине, културних добара, локалних путева, улица и других јавних објеката од значаја за град;
- подршка спровођењу прописа којима се обезбеђује несметано одвијање живота у граду, очување градских добара и извршавање других задатака из надлежности града (тј. одржавање градског реда);
- предузимање хитних мера и учествовање у вршењу спасилачке функције.

Свака од наведених група послова посебно се рашчлањује и излаже (питања од 1.4. до 1.9), тако да ће садржина тих послова постати јаснија после упознавања тих делова овог приручника.

1.3.2. Дефиниција одржавања комуналног реда према Закону

Одржавање комуналног реда наведено је у првој подгрупи послова комуналне полиције. Према Закону о комуналној полицији, одржавањем комуналног реда сматра се одржавање реда у следећим областима и/или питањима:

- снабдевање водом;
- одвођење отпадних и атмосферских вода;
- јавна чистоћа;
- превоз и депоновање комуналног и другог отпада;
- локални путеви и улице;
- саобраћајне ознаке и сигнализација;
- паркирање;
- превоз путника у градском и приградском саобраћају;
- ауто-такси превоз;
- постављање привремених пословних објеката;
- противпожарна заштита;
- заштита од буке у животној средини;

- контрола радног времена субјеката надзора;
- одржавање комуналних објеката, пијаца, гробаља, паркова, зелених и других јавних површина, јавне расвете, стамбених и других објеката.

Све наведене области и питања улазе, дакле, у шири појам комуналних делатности у којима треба да се одржава ред. Пошто је реч о комуналним делатностима, ред у тим делатностима је комунални ред. Какав тај ред треба да буде (како треба да изгледа), прописано је законом и градским прописима (тј. правом). Међутим, сви знамо и на сваком кораку видимо да прописани ред није једнак ономе што срећемо у пракси (у понашању људи и правних лица). Задатак комуналне полиције јесте да обезбеди да комунални ред у пракси заиста буде онакав какав је прописан, а не да постоји некакав друкчији и противправни „ред“, који је, у ствари, комунални неред. То је, иначе, разлог за постојање сваке полиције, па и комуналне: да обезбеди да понашање грађана и правних лица буде што приближније оном понашању, односно оном реду који прописује право. Када обавља свој посао, полиција и не ради ништа друго него спречава и сузбија понашање које је противно прописаном и тако неред доводи у ред. На тај начин она одржава ред. Зато се и каже да је срж полицијске улоге одржавање јавног реда, а улоге комуналне полиције одржавање комуналног реда.

1.3.3. Начин обављања послова

Према Закону о комуналној полицији, комунална полиција обавља своје послове:

- организованим присуством комуналних полицајаца на местима на одржавања реда;
- предузимањем других превентивних мера;
- применом законом предвиђених овлашћења комуналне полиције.

Сваки од три наведена начина или метода обављања послова има прецизну садржину, коју комунални полицајци морају потпуно познавати.

Организовано присуство на местима одржавања реда остварује се првенствено патролном активношћу комуналних полицајаца. Патроле чине два или више комуналних полицајаца, од којих је један вођа патроле. Оне делују на одређеном сектору (делу подручја града). Патролна активност спроводи се пешке, возилима, и тамо где је предвиђено, пловилима. Основни задатак комуналних полицајаца у патроли јесте да непосредно превентивно делују на спречавању и сузбијању кривичних дела и прекршаја којима се нарушава комунални и други ред из надлежности комуналне полиције.

Предузимање других превентивних мера укључује прикупљање и коришћење потребних обавештења, непосредни надзор у јавном градском и приградском или другом локалном саобраћају, учествовање у регулисању и контроли саобраћаја (у сарадњи с полицијом), контролу на унутрашњим пловним путевима и

друге превентивне мере, као и дежурства, надзирања и опажања, обезбеђивања и друге задатке.

Примена Законом о комуналној полицији предвиђених овлашћења комуналне полиције обухвата упозорења, усмена наређења, провере идентитета, довођења, прегледања лица и предмета, привремена одузимања предмета, видео надзор и употребу средстава принуде (физичке снаге, службене палице и средстава за везивање). Примена овлашћења представља најосетљивији начин деловања комуналне полиције, због чега су за свако поједино овлашћење законом прописани прецизни услови под којима оно једино може да се примени, а затим и посебан поступак у коме се обавља контрола над применом овлашћења. Уз то, комунална полиција не може имати других овлашћења изван оних прописаних законом.

Сви послови комуналне полиције морају се обављати, а овлашћења примењивати у складу са законом прописаним *начелима*. Та начела јесу: начело законитости, начело професионализма, начело сарадње и начело сразмерности. Свако од тих начела има одређено значење и садржину, које комунални полицајац мора добро познавати да би правилно обављао своје послове и примењивао своја овлашћења. То, такође, значи и да се комунални полицајац који не поштује та начела излаже одговорности.

Начело законитости обавезује комуналне полицајце да сваки од својих послова обављају и свако од својих овлашћења примењују строго на начин и под условима прописаним законом и другим прописима. За непоштовање закона и других прописа нема извињења, а кад год се не придржавају закона и других прописа, комунални полицајци морају имати на уму да на тај начин крше права грађана и правних лица. Такво њихово понашање мора се подвргнути санкцијам.

Начело професионализма захтева од комуналних полицајаца да своје послове обављају и своја овлашћења примењују у складу с правним и етичким правилима своје струке, непристрасно и без икакве дискриминације, политички неутрално, делотворно, одговорно, савесно, дисциплиновано и уз пуно поштовање личности и достојанства грађана. Они су дужни да поштују и посебне етичке вредности и углед своје службе, о чему ће посебно бити речи.

Начело сарадње захтева од комуналних полицајаца да у обављању својих послова и примени овлашћења остварују коректну сарадњу са грађанима и правним лицима, другим градским органима, полицијом и другим субјектима.

Начело сразмерности налаже комуналним полицајцима да у примени својих овлашћења увек воде рачуна о постојању сразмере између последица које примена овлашћења изазива и циља који се постиже применом тог овлашћења. Примена овлашћења никада не сме да изазове штетне последице веће од оних које би наступиле да овлашћење није примењено. С тим у вези, закон посебно прописује обавезу комуналних полицајаца да се у свом раду руководе *принци-*

иом рада с најмањим штетним последицама и обавезу на уздржаности у примени средстава принуде. Примена средстава принуде мора бити сведена на најмању могућу меру тако што ће се она примењивати само када је то апсолутно нужно и само у мери која је неопходна за извршење задатака без непотребно штетних последица. И када је средство принуде апсолутно нужно, треба применити оно које обезбеђује да се задатак изврши с најмање штетних последица. То значи да увек треба применити оно средство чије су последице лакше и водити рачуна о томе да буде примењен само минимум неопходне силе.

Конкретнија правила (смернице, упутства) о начину обављања послова даје начелник комуналне полиције у обавезним инструкцијама. Комунални полицијци дужни су да се придржавају тих инструкција.

1.3.4. Планирање и усклађивање послова

Као и у свакој другој људској делатности организованог типа, и за смислено и успешно функционисање комуналне полиције нужно је планирање послова. Планирањем се остварују три различита циља, па је уобичајено да постоје и три различите врсте планова: 1) *стратешки план* (доноси се за један дужи, обично петогодишњи период, и у њему се, у складу с проценом постојећег стања, утврђују дугорочни приоритети и на основу њих развојне, организационе, кадровске и друге смернице), 2) *годишњи план рада* (садржи циљеве и најважније активности за једну годину) и 3) *оперативни планови* (конкретни планови за поједине активности или акције које треба спровести).

Постојање све три врсте планова неопходно је и у комуналној полицији. Стратешки план и годишње планове рада доноси градско веће, на предлог начелника комуналне полиције. О обема врстама планова мишљење даје начелник јединственог органа управе града, односно управе у чијем је саставу комунална полиција, а после усвајања у градском већу, ти планови достављају се скупштини града на сагласност. Оперативне планове за поједине активности и акције сачињава сама комунална полиција (њен начелник или шеф организационе јединице). На пример, оперативни план је план спровођења патролне активности или план пружања помоћи (асистенције) у извршењу једне одлуке.

Пошто је за обављање већине послова комуналне полиције веома значајна добра сарадња с полицијом, Законом о комуналној полицији прописана је *обавеза усклађивања стратешког плана и годишњих планова рада комуналне полиције с одговарајућим плановима полиције и приоритетима за безбедност људи и имовине у граду*. То усклађивање обавља се пре доношења наведених планова комуналне полиције. Предвиђено је, такође, да полиција пружа помоћ комуналној полицији у припремању њеног стратешког плана и годишњих планова рада.

1.4. Одржавање комуналног и другог градског реда

1.4.1. Спречавање и сузбијање комуналног нереда на терену

На основу **Закона о комуналној полицији**, послови комуналне полиције јесу и одржавање комуналног и другог законом уређеног реда од значаја за комуналну делатност.

Под одржавањем комуналног реда подразумева се одржавање реда у следећим областима: снабдевање водом; одвођење отпадних и атмосферских вода; јавна чистоћа; превоз и депоновање комуналног и другог отпада; локални путеви и улице; саобраћајне ознаке и сигнализација; паркирање; превоз путника у градском и приградском саобраћају; ауто-такси превоз; постављање привремених пословних објеката; противпожарна заштита; заштита од буке у животној средини; контрола радног времена угоститељских, трговинских и занатских радњи; одржавање комуналних објеката, пијаца, гробаља, паркова, зелених и других јавних површина, јавне расвете, стамбених и других објеката.

Комунални неред комунална полиција спречава и сузбија организованим присуством комуналних полицајаца на местима на којима се одржава ред, предузимањем других превентивних мера и применом законом предвиђених овлашћења комуналне полиције.

Превентивне мере које комунални полицајац може применити ради спречавања комуналног нереда на терену, према Закону о комуналној полицији, састоје се од следећих овлашћења: 1) упозорење, 2) усмено наређење, 3) провера идентитета, 4) довођење, 5) прегледање лица и предмета, 6) привремено одузимање предмета, 7) видео надзор и 8) употреба средстава принуде – физичке снаге, службене палице и средстава за везивање.

Комунални полицајац ради сузбијања комуналног нереда може применити и одређене **репресивне мере**, под условом да је за примену тих мера овлашћен законом, другим прописом и општим актима града. Те мере су: 1) изрицање мандатне казне, 2) подношење пријаве надлежном органу за учињено кривично дело, 3) подношење захтева за вођење прекршајног поступка и 4) обавештавање другог надлежног органа да предузме мере из своје надлежности.

Комунални неред комунална полиција спречава и сузбија и у сарадњи с полицијом и надлежним градским инспекцијским службама, као и државним и правосудним органима.

1.4.2. Превентивне и репресивне мере на супротстављању нелегалном („дивљем“) коришћењу одређених комуналних услуга

Једна од основних, изворних функција јединица локалне самоуправе у Србији, јесу комуналне делатности.

Уставом Републике Србије утврђено је да град, преко својих органа, у складу са законом, уређује и обезбеђује обављање и развој комуналних делатности и прописује прекршаје за повреде градских прописа.

Који су то закони којима се уређује и обезбеђује обављање и развој комуналних делатности?

То су, пре свега, Закон о локалној самоуправи и Закон о комуналним делатностима.

У складу с уставним овлашћењима, **Законом о локалној самоуправи** прописано је да град, преко својих органа, уређује и обезбеђује обављање и развој комуналних делатности, као и организационе, материјалне и друге услове за њихово обављање.

Законом о комуналним делатностима прописано је да комуналне делатности јесу делатности од општег интереса које се обављају на начин којим се обезбеђује задовољавање потреба корисника на одређеном подручју и које су незаменљив услов живота и рада грађана и других субјеката.

Комуналне делатности јесу делатности производње и испоруке комуналних производа и пружање комуналних услуга. То су :

- 1) **пречишћавање и дистрибуција воде** – сакупљање, прерада, односно пречишћавање, и испорука воде за пиће и друге потребе, водоводном мрежом до мерног инструмента потрошача;
- 2) **пречишћавање и одвођење атмосферских и отпадних вода** – сакупљање и уклањање отпадних, атмосферских и површинских вода с јавних површина канализацијом, одводним каналима, дренажом или на други начин, њихово пречишћавање и испуштање из мреже, одржавање канализационе мреже, канала, сливника и других објеката за уклањање вода, чишћење септичких јама, као и сакупљање искоришћених вода од прикључка потрошача на уличну мрежу и одвођење канализационом мрежом, пречишћавање и испуштање из мреже;
- 3) **производња и снабдевање паром и топлом водом** – производња, сакупљање и испорука топле воде и паре из даљинског централизованог извора или појединачних извора за грејање стамбених зграда и станова, као и пословних просторија, топловодном мрежом до подстаница потрошача, односно мерног инструмента, обухватајући и подстанцу, односно мерни инструмент;
- 4) **превоз путника у градском саобраћају** – превоз путника на подручју града и другог насеља, као и превоз између насељених места на територији града, односно другог насеља у граду, трамвајима, тролејбусима и аутобусима;
- 5) **одржавање чистоће у градовима и насељима у граду** – сакупљање смећа и других природних и вештачких отпадака из стамбених, пословних и других

објеката, осим индустријског отпада и опасних материја, њихово одвожење и одлагање, уклањање отпада из посуда за отпатке на јавним местима, као и смећа и другог отпада с улица и јавних површина, чишћење и прање улица, тргова, паркиралишта и других јавних површина;

- 6) **уређење и одржавање паркова, зелених и рекреационих површина** – за сађивање дрвећа, заштитног зеленила и другог растиња и траве, кресање дрвећа и кошење траве, одржавање, опремање и чишћење паркова, скверова, приобаља и других јавних зелених површина (поред и око стамбених зграда и у стамбеним блоковима), одржавање и чишћење површина за рекреацију, одржавање и уређивање јавних плажа и слично;
- 7) **одржавање улица, путева и других јавних површина у градовима и другим насељима** – поправка, реконструкција, модернизација и извођење других радова на одржавању улица и саобраћајница, јавних површина (тргова, платоа и слично), хоризонталне и вертикалне саобраћајне сигнализације и јавне расвете;
- 8) **одржавање депонија** – опремање депонија за безбедно одлагање, обраду, неутралисање и уништавање комуналног отпада и отпада опасних материја у градовима и насељима, као и селекција и прерада секундарних сировина из отпада на депонијама;
- 9) **уређење и одржавање гробаља и сахрањивање** – опремање простора за сахрањивање, изградња и одржавање стаза, уређивање, опремање и одржавање објеката за погребне услуге и крематоријума, одржавање гробова, укуп или кремирање умрлих, њихов превоз и пренос и пружање других погребних услуга.

Скупштина града може као комуналне делатности одредити и друге делатности од локалног интереса и прописати услове и начин њиховог обављања. Те делатности су: димничарске услуге, одржавање јавних тоалета и јавних купатила, кафилерија, јавних простора за паркирање, одржавање пијаца и пружање услуга на њима, одржавање јавних бунара и чесми, као и друге делатности од интереса за град.

Ко може да обавља комуналну делатност?

Скупштина града прописује услове и начин организовања послова у комуналним делатностима и услове за коришћење комуналних производа, односно комуналних услуга.

Комуналну делатност обављају јавна комунална предузећа чији је оснивач град, а може се поверити и другим предузећима и предузетницима, у зависности од природе комуналне делатности и конкретних услова и потреба у граду, у складу са законом и прописима донетим на основу закона.

Одређене делатности као што су пречишћавање и дистрибуција воде, пречишћавање и одвођење атмосферских и отпадних вода, производња и снабдевање паром и топлом водом, као и трамвајски, тролејбуски и шински превоз путника у градском саобраћају, обављају првенствено јавна комунална предузећа, с тим што их град изузетно, када је оснивање таквих јавних предузећа нерационално с обзиром на обим послова и број корисника, може поверити другом предузећу и предузетнику на основу посебно закљученог уговора.

Поједине послове из оквира своје делатности јавно комунално предузеће може поверити другом предузећу или предузетнику, под условом:

- а) да је таква могућност прописана одлуком скупштине града и
- б) да је скупштина града у сваком конкретном случају дала своју сагласност.

Скупштина града може одлучити да се о обављању појединих комуналних делатности или послова из оквира тих делатности старају месне заједнице. Реч је о комуналним делатностима или појединим пословима који искључиво служе потребама становништва у тим месним заједницама, као што је одржавање сеоских гробаља, јавних чесми и слично.

Ко врши надзор над применом закона и одлука о комуналним делатностима?

Надзор над применом овог закона и над законитошћу рада јавних комуналних предузећа и других предузећа која обављају комуналне делатности врши градска управа.

Послове инспекцијског надзора над применом овог закона и прописа донетих на основу овог закона и над обављањем комуналних делатности врши комунални инспектор града.

У вршењу инспекцијског надзора комунални инспектор овлашћен је да:

- контролише да ли се комунална делатност обавља на начин утврђен законом и прописом донетим на основу закона;
- контролише стање комуналних објеката;
- контролише да ли се комуналне услуге пружају у складу с утврђеним условима;
- нареди уклањање ствари и других предмета с јавних површина ако су ту остављени противно прописима града;
- нареди извршавање утврђених обавеза и предузимање мера за отклањање недостатака;
- изриче и наплаћује новчане казне на лицу места за прекршаје према прописима које доноси скупштина града;
- предузима друге мере утврђене овим законом и прописима града.

Поједини облици нелегалног („дивљег“) коришћења одређених комуналних услуга:

- 1) прикључење на водоводну мрежу без сагласности надлежног јавног предузећа;
- 2) прикључење стамбеног или пословног објекта на канализациону мрежу без сагласности надлежног јавног предузећа;
- 3) прикључење канализације на инсталацију за одвођење атмосферских и површинских вода с јавних површина;
- 4) прикључење стамбеног или пословног објекта на топловодну мрежу без сагласности надлежног јавног предузећа;
- 5) обављање погребне делатности и других погребних услуга од стране организација којима скупштина града није поверила те послове;
- 6) коришћење јавних простора за паркирање супротно одлуци града којом се уређује начин коришћења јавних паркиралишта;
- 7) обављање такси превоза супротно одлуци града којом се уређују услови и начин обављања ауто-такси превоза;
- 8) коришћење пијачног простора без сагласности надлежног јавног предузећа коме су поверени послови пијаца и пружање услуга на њима и др.

Превентивне мере које комунални полицајац може применити у супротставању нелегалном („дивљем“) коришћењу одређених комуналних услуга јесу: 1) упозорење, 2) усмено наређење, 3) провера идентитета, 4) довођење или 5) прегледање лица и предмета.

Репресивне мере које комунални полицајац може применити у супротставању нелегалном („дивљем“) коришћењу одређених комуналних услуга, под условом да је за примену тих мера овлашћен законом, другим прописом и општим актима града, јесу: 1) изрицање мандатне казне, 2) подношење захтева за вођење прекршајног поступка или 3) обавештавање другог надлежног органа да предузме мере из своје надлежности (јавно предузеће коме су поверене одређене комуналне делатности или надлежну градску инспекцијску службу).

1.4.3. Мере против запоседања зелених и других површина

На основу **Закона о средствима у својини Републике Србије** прописано је да су природна богатства и друга добра у општој употреби (јавни путеви, паркови, тргови и улице и друга добра у општој употреби), као добра од општег интереса, у државној својини Републике Србије.

Органи, јавне службе и друге организације (органи јединица локалне самоуправе, јавна предузећа и установе) дужни су да средства у државној својини користе у складу са законом, природом и наменом тих средстава.

У складу с уставним овлашћењима, **Законом о локалној самоуправи** прописано је да град, преко својих органа, доноси програме уређења грађевинског земљишта, уређује и обезбеђује вршење послова уређења и коришћења грађевинског земљишта.

На основу **Закона о заштити животне средине**, прописано је да се јавне зелене површине у насељеним местима и пределима обухваћеним просторним и урбанистичким плановима подижу и одржавају на начин који омогућава очување и унапређивање природних и створених вредности.

Ако се због изградње објекта униште, јавне зелене површине морају се надокнадити под условима и на начин који одређује град.

На основу **Закона о планирању и изградњи**, постављање и уклањање мањих монтажних објеката привременог карактера на површинама јавне намене (киосци, летње и зимске баште, тезге и други покретни мобилијар), обезбеђује и уређује град.

Скупштина града је у обавези да својим одлукама и годишњим програмима пропише одржавање зелених и других површина на својој територији, као и услове и начин организовања послова у комуналној делатности, уређење, одржавање и заштиту јавних зелених и других површина, као и коришћење и постављање привремених објеката на јавним површинама.

Изузетно, јавне зелене и друге површине могу привремено да се користе за друге намене (спортске и друге приредбе и манифестације, постављање привремених објеката, возила и уређаја, аутомата и других објеката и уређаја), само на основу одобрења надлежног органа града и закљученог уговора.

На јавним зеленим и другим површинама може се, само у изузетним ситуацијама, депоновати грађевински материјал за извођење грађевинских радова, ради изградње, реконструкције или одржавања грађевинских објеката, уз претходно прибављено одобрење надлежног органа града о заузећу јавне површине.

У случајевима заузимања јавних зелених и других површина, комунални полицајац ће, у складу са овлашћењима прописаним Законом о комуналној полицији и одлуком скупштине града којом се уређује одржавање и заштита јавних зелених и других површина, као и коришћење и постављање привремених објеката на јавним површинама, по правилу, предузети следеће:

- упозорити или усмено наредити физичком лицу или представнику правног лица да са зелене или друге јавне површине уклони противправно постављен привремен објекат, возило или уређај, аутомат или други објекат, односно уређај, као и грађевински и други материјал;
- по потреби проверити идентитет особе;
- обавестити надлежну градску комуналну инспекцијску службу;

- пружити помоћ надлежној градској инспекцији када према оцени надлежног органа града или овлашћене организације постоје претпоставке да спровођење њихове извршне одлуке неће бити могуће без присуства комуналних полицајаца или употребе средстава принуде.

Ако је овлашћен општим актима града, комунални полицајац може: 1) изрећи мандатну казну или 2) поднети захтев за вођење прекршајног поступка.

1.4.4. Мере против стварања дивљих депонија, расипања смећа и отпада

На основу **Закона о управљању отпадом**, управљање отпадом је делатност од општег интереса.

Отпад је свака материја или предмет који власник одбацује, намерава или мора да одбаци.

Власник отпада је произвођач отпада, лице које учествује у промету отпада као посредни држалац отпада или правно или физичко лице које поседује отпад.

У управљању отпадом, град је, између осталог, надлежан да:

- донесе локални план управљања отпадом за период од десет година;
- обезбеди услове и стара се о спровођењу плана, уређује, обезбеђује, организује и спроводи управљање комуналним, неопасним отпадом на својој територији;
- изради попис неуређених депонија на свом подручју;
- одреди локацију за изградњу и рад постројења за складиштење, третман или одлагање отпада на својој територији.

Законом о управљању отпадом **забрањено је**:

- мешање опасног отпада с комуналним отпадом;
- испуштање или просипање отпадних уља у или на земљиште, површинске и подземне воде и канализацију;
- свака врста прераде отпадних уља која загађује ваздух у концентрацијама изнад прописаних граничних вредности;
- одлагање отпада од електричних и електронских производа без претходног третмана.

Домаћинства су дужна да свој отпад одлажу у контејнере или на друге начине које обезбеђује град, а да опасан отпад из домаћинства (отпадне батерије, уља, боје и лакови, пестициди и др.) предају на место одређено за селективно сакупљање опасног отпада или овлашћеном правном лицу за сакупљање опасног отпада.

Отпадна, односно неупотребљива возила, јесу моторна возила или делови возила која су отпад и која власник жели да одложи. Ако је власник отпадног возила

непознат, град је дужан да обезбеди сакупљање и предају возила лицу које има дозволу за третман.

На основу **Закона о локалној самоуправи**, град преко својих органа уређује и обезбеђује обављање и развој комуналних делатности (одржавање чистоће у градовима и насељима, одржавање депонија) доношењем одговарајућих одлука којима је неопходно прописати одржавање чистоће: сакупљање, одвожење и одлагање смећа и других природних и вештачких отпадака из стамбених, пословних и других објеката, одвожење и одлагање отпада из посуда за отпатке на јавним местима, као и смећа и другог отпада.

Тим одлукама град прописује и одређене забране, на пример одлагање отпада на местима која нису за то одређена („дивље“ депоније), одговорност правних и физичких лица прописивањем новчане казне за прекршај, као и надлежност одређених инспекцијских органа.

У случајевима стварања „дивљих“ депонија, расипања смећа и отпада, комунални полицајац може применити овлашћења прописана Законом о комуналној полицији и одлуком скупштине града којом се уређује та комунална област. У зависности од конкретне ситуације, углавном ће предузети следеће:

- упозорити или усмено наредити власнику отпада, правном или физичком лицу, да уклони отпад;
- по потреби проверити идентитет власника отпада који одлаже отпад на „дивљим“ депонијама;
- обавестити надлежну градску комуналну инспекцијску службу;
- пружити помоћ надлежној градској инспекцији када према оцени надлежног органа града или овлашћене организације постоје претпоставке да спровођење њихове извршне одлуке неће бити могуће без присуства комуналних полицајаца или употребе средстава принуде.

Осим тих овлашћења, комунални полицајац може, када је за то овлашћен законом и одлуком скупштине града којом се уређује ова област:

- изрећи мандатну казну;
- поднети захтев за вођење прекршајног поступка;
- обавестити други надлежни орган да предузме мере из своје надлежности.

1.4.5. Примена овлашћења комуналне полиције у одржавању урбанистичког реда

Деценијски проблем свих градова у Србији јесте непоштовање законских и подзаконских прописа, као и општих и појединачних аката надлежних органа јединица локалне самоуправе којима се уређује област урбанизма и грађења објеката.

Законом о планирању и изградњи уређени су: услови и начин уређења простора, уређивање и коришћење грађевинског земљишта и изградња објеката, вршење надзора над применом одредаба тог закона и инспекцијски надзор, као и друга питања значајна за уређење простора, уређивање и коришћење грађевинског земљишта и изградњу објеката.

Да би се овлашћења правилно примењивала, неопходно је имати у виду значење појединих израза:

- **површина јавне намене** је простор одређен планским документом за уређење или изградњу јавних објеката или јавних површина за које се утврђује општи интерес, у складу с посебним законом (улице, тргови, паркови и др.);
- **грађевинска линија** је линија на површини земље и воде, изнад и испод ње, до које је дозвољено грађење основног габарита објекта;
- **грађевинска парцела** је део грађевинског земљишта с приступом јавној саобраћајној површини која је изграђена или планом предвиђена за изградњу;
- **инвеститор** је лице за чије се потребе гради објекат и на чије име гласи грађевинска дозвола;
- **припремни радови** јесу радови који претходе грађењу објекта и првенствено се односе на грађење и постављање објеката и инсталација привременог карактера за потребе извођења радова, обезбеђење простора за допрему и смештај грађевинског материјала и друге радове којима се обезбеђује сигурност суседних објеката, санирање терена, несметано одвијање саобраћаја и коришћење околног простора;
- **изградња објекта** је скуп радњи који обухвата: претходне радове, израду и контролу техничке документације, припремне радове за грађење, грађење објекта и стручни надзор током грађења објекта;
- **грађење** је извођење грађевинских и грађевинско-занатских радова, уградња инсталација, постројења и опреме;
- **реконструкција** је извођење грађевинских и других радова на постојећем објекту којима се утиче на стабилност и сигурност објекта, мењају конструктивни елементи или технолошки процес и спољни изглед објекта, повећава број функционалних јединица, утиче на безбедност суседних објеката, саобраћаја, заштите од пожара и животне средине, мења режим вода, утиче на заштиту природног или непокретног културног добра и његове заштићене околине;
- **доградња** је извођење грађевинских и других радова којима се нови простор изграђује уз постојећи објекат, испод њега или над њим (надзиђивање), тако да заједно чине грађевинску, функционалну или техничку целину;
- **адаптација** је извођење грађевинских и других радова на постојећем објекту: промена организације простора у објекту, замена уређаја, постројења,

опреме и инсталација истог капацитета, и то тако да се не утиче на стабилност и сигурност објекта, не мењају конструктивни елементи нити спољни изглед и не угрожава безбедност суседних објеката, саобраћаја, заштите од пожара и животне средине;

- **санација** је извођење грађевинских и других радова на постојећем објекту: поправка уређаја, постројења и опреме, односно замена конструктивних елемената објекта, и то тако да се не мења спољни изглед, не утиче на безбедност суседних објеката, саобраћаја и животне средине нити на заштиту природног и непокретног културног добра, евидентираних непокретности добра које ужива претходну заштиту, његове заштићене околине, осим конзерваторских и рестаураторских радова;
- **инвестиционо одржавање** је извођење грађевинско-занатских, односно других радова у складу с врстом објекта, ради побољшања услова коришћења објекта;
- **градилиште** је посебно обележено земљиште на коме се гради, реконструише или уклања објекат, односно изводе радови на његовом одржавању;
- уклањање објекта или његовог дела јесте извођење радова на рушењу целог објекта или његовог дела.

На основу Закона о планирању и изградњи, инвеститор је дужан да органу који је издао грађевинску дозволу и надлежном грађевинском инспектору пријави почетак грађења објекта.

Пријава садржи датум почетка и рок завршетка грађења, односно извођења радова.

Пре почетка грађења **инвеститор је дужан** да обележи грађевинску парцелу и градилиште одговарајућом таблом која садржи: број грађевинске дозволе, податке о објекту који се гради, инвеститору, одговорном пројектанту, извођачу радова, почетку грађења и року завршетка изградње.

Објекте може да гради, односно радове да изводи, привредно друштво, односно друго правно лице и предузетник који су уписани у одговарајући регистар за грађење објеката, односно извођење радова.

Извођач радова одређује **одговорно лице** које руководи грађењем објекта, односно извођењем радова, и које је, између осталог, дужно да:

- организује градилиште на начин којим ће обезбедити приступ локацији, не сметано одвијање саобраћаја и заштиту околине за време грађења;
- обезбеђује сигурност објекта, лица која се налазе на градилишту и околине (суседних објеката и саобраћајница);
- обезбеђује објекте и околину у случају прекида радова.

Надзор над извршавањем одредаба Закона о планирању и изградњи и прописа донетих на основу тог закона спроводи министарство надлежно за послове

урбанизма и грађевинарства, преко инспектора у оквиру делокруга утврђеног законом, аутономна покрајина и јединице локалне самоуправе.

У складу с наведеним законским одредбама и овлашћењима која су утврђена Законом о комуналној полицији, комунални полицајац, између осталог, може да:

- упозори инвеститора или одговорног извођача радова на уочене неправилности,
- обавести надлежну урбанистичку и грађевинску инспекцију, а по потреби и градску комуналну инспекцијску службу,
- пружи помоћ надлежној градској инспекцији када, према оцени надлежног органа града или овлашћене организације, постоје претпоставке да спровођење њихове извршне одлуке неће бити могуће без присуства комуналних полицајаца или употребе средстава принуде.

Када је за то овлашћен законом и одлуком скупштине града којом се уређује ова област, комунални полицајац може:

- изрећи мандатну казну,
- поднети пријаву надлежном органу за учињено кривично дело,
- поднети захтев за вођење прекршајног поступка и
- обавестити други надлежни орган да предузме мере из своје надлежности.

1.4.6. Допринос одржавању реда у коришћењу грађевинског и пољопривредног земљишта и извора водоснабдевања

На основу **Закона о планирању и изградњи**, грађевинско земљиште јесте земљиште одређено законом и планским документом као грађевинско, предвиђено за изградњу и редовно коришћење објеката, као и земљиште на којем су објекти изграђени у складу са законом и земљиште које служи за редовну употребу тих објеката.

Грађевинско земљиште може бити : а) градско грађевинско земљиште и б) грађевинско земљиште ван граница градског грађевинског земљишта.

Градско грађевинско земљиште јесте земљиште у грађевинском подручју насељеног места које је као такво одређено планским документом.

Грађевинско земљиште ван граница градског грађевинског земљишта јесте земљиште у грађевинском подручју изван насељеног места које је као такво одређено планским документом.

Грађевинско земљиште може бити а) изграђено и б) неизграђено.

Изграђено грађевинско земљиште је земљиште на коме су објекти изграђени у складу са законом и који су намењени за трајну употребу.

Неизграђено грађевинско земљиште је земљиште на коме објекти нису изграђени или су изграђени супротно закону и земљиште на коме су изграђени само објекти привременог карактера.

Постављање и уклањање мањих монтажних објеката привременог карактера на површинама јавне намене (киосци, летње и зимске баште, тезге и други покретни мобилијар), обезбеђује и уређује град.

Планирање, заштита, уређење и коришћење пољопривредног земљишта, надзор над спровођењем, као и друга питања значајна за заштиту, уређење и коришћење пољопривредног земљишта као добра од општег интереса, уређена су **Законом о пољопривредном земљишту**.

Пољопривредно земљиште је земљиште које се користи за пољопривредну производњу (њиве, вртови, воћњаци, виноград, ливаде, пашњаци, рибањаци, трстици и мочваре) и земљиште које се може привести намени за пољопривредну производњу.

Обрадиво пољопривредно земљиште јесу њиве, вртови, воћњаци, виноград и ливаде.

На основу Закона о пољопривредном земљишту, забрањено је коришћење обрадивог пољопривредног земљишта прве, друге, треће, четврте и пете катастарске класе у непољопривредне сврхе.

Изузетак од забране коришћења обрадивог пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе прави се у случају :

- подизања вештачких ливада и пашњака на обрадивом пољопривредном земљишту четврте и пете катастарске класе, као и подизања шума без обзира на класу земљишта, по претходно прибављеној сагласности Министарства;
- експлоатације минералних сировина (глине, шљунка, песка, тресета, камена и др.), односно извођење радова на одлагању јаловине, пепела, шљаке и других опасних и штетних материја на обрадивом пољопривредном земљишту на одређено време по претходно прибављеној сагласности Министарства;
- у другим случајевима ако је утврђен општи интерес на основу закона.

На основу **Закона о пољопривредном земљишту**, власник, односно корисник пољопривредног земљишта, дужан је да:

- обрадиво пољопривредно земљиште редовно обрађује и примењује мере прописане овим законом и другим прописима;
- поступа као добар домаћин и по правилима кодекса добре пољопривредне праксе.

Обрадиво пољопривредно земљиште које није обрађено у претходном вегетационом периоду Министарство може дати у закуп физичком, односно правном лицу, на период до три године.

На основу **Закона о водама**, прописано је да се воде могу користити на начин којим се не угрожавају њихова природна својства, не доводи у опасност живот и здравље људи, не угрожава биљни и животињски свет, природне вредности и непокретна културна добра.

Воду природних водотока, природних језера, природних извора, јавних бунара и јавних чесама могу користити сви, под једнаким условима, за задовољавање животних потреба. Према Закону о водама, извориште је простор на коме се захвата вода ради јавног снабдевања становништва (извор, бунар, део реке или језера, акумулација или њен део).

Јавни водовод је систем за снабдевање водом за пиће који има уређено и заштићено извориште, каптажу, резервоар и водоводну мрежу.

Сеоски водовод је систем за снабдевање сеоског насеља водом за пиће који има уређено и заштићено извориште, каптажу, уређај за припрему воде, резервоар и разводну мрежу, а којим не управља јавно комунално, односно друго предузеће.

Ради заштите вода **забрањено је:**

- уношење опасних и штетних материја које доводе до прекорачења прописаних вредности;
- уношење чврстих и течних материја које могу загадити воду или изазвати њено замуљивање и заслањивање, као и таложeње наноса.

Допринос комуналне полиције у одржавању реда у коришћењу грађевинског и пољопривредног земљишта, као и извора водоснабдевања, огледа се у примени овлашћења комуналних полицајаца, а нарочито у:

- прикупљању потребних података о начину коришћењу грађевинског и пољопривредног земљишта, као и извора водоснабдевања,
- упозорењу лица да својим деловањем нарушавају закон и прописе којима је уређен начин коришћења грађевинског и пољопривредног земљишта, као и извора водоснабдевања,
- обавештењу надлежног органа града да предузме мере из своје надлежности,
- изрицању мандатне казне, када су за то овлашћени законом, другим прописом или општим актом града.

1.4.7. Допринос одржавању реда у коришћењу пословног простора

Законом о локалној самоуправи прописано је да се јединица локалне самоуправе стара о одржавању стамбених зграда и безбедности њиховог коришћења, да уређује и обезбеђује коришћење пословног простора којим управља и врши надзор над коришћењем пословног простора.

Пословни простор је простор који се налази у пословној или у стамбено-пословној згради и састоји се од једне или више просторија намењених за обављање пословне делатности које, по правилу, чине грађевинску целину и имају посебан улаз.

Пословном зградом сматра се зграда намењена за пословну делатност ако се у целини или већим делом користи за ту сврху.

Стамбено-пословном зградом сматра се зграда у којој постоје станови и пословне просторије, тј. зграда која служи и за становање и за пословне делатности.

То могу бити канцеларијски простор, локали, магацински простор, витрине, производне хале и други простор намењен за обављање одређене делатности.

Треба напоменути да су пословни простори у својини Републике Србије, сходно **Закону о средствима у својини Републике Србије**, а да је град њихов корисник.

Коришћење пословног простора јесте давање у закуп пословног простора на начин и у складу с поступком који је прописан одлуком скупштине града.

Пословни простор може се дати у закуп правном или физичком лицу као закупцу, за одређену закупнину, ради обављања регистроване делатности.

Ако купац жели да током закупног односа промени намену пословног простора, дужан је да за то прибави претходну сагласност града.

Пословни простор може се дати на коришћење и другом кориснику средстава у државној својини, у поступку прописаном одлуком скупштине града, с наменом за коришћење или без, а ради обављања регистроване делатности. Други корисници средстава у државној својини јесу органи и организације града, јавна предузећа и јавне службе, месне заједнице, као и организације и фондови чији је оснивач град. Корисник је дужан да пословне просторе користи у складу са законом, природом и наменом тих средстава.

Ако се закупљени пословни простор налази у пословној или у пословно-стамбеној згради, купац има право да поред пословног простора који је предмет закупа користи и заједничке просторије, уређаје и инсталације у згради у којој се налази пословни простор, а који су у непосредној функцији његовог коришћења.

Уколико купац жели да током закупног односа промени намену пословног простора, дужан је да за то претходно прибави сагласност закупадавца.

Закупљени пословни простор не може се дати у подзакуп без сагласности града.

Закупац може вршити одређена инвестициона улагања у пословни простор, као што су адаптација или реконструкција, уз претходно прибављену сагласност града.

Надзор над коришћењем пословног простора град може поверити комисији, органу управе или организацији која је одређена одлуком скупштине града.

У обављању надзора над коришћењем пословног простора представници града овлашћени су да улазе у све делове пословног простора који је дат у закуп, односно на коришћење, ради контроле коришћења простора, делатности која се у пословном простору обавља, величине и структуре пословног простора, одржавања пословног простора, неовлашћене промене намене пословног простора и предузимања других радњи супротних закљученом уговору.

Допринос комуналне полиције одржавању реда у коришћењу пословног простора огледа се у примени овлашћења комуналних полицајаца, а нарочито у:

- прикупљању потребних података о начину коришћења пословног простора,
- упозорењу закупцима, односно корисницима пословног простора да својим деловањем нарушавају закон и прописе којима је уређен начин коришћења пословног простора,
- обавештењу надлежног органа града да предузме мере из своје надлежности.

1.4.8. Допринос одржавању реда у раду угоститељских, трговинских и занатских објеката, употреби имена и симбола града и другог градског реда

Законом о локалној самоуправи прописано је да се јединица локалне самоуправе стара о развоју и унапређењу угоститељства, занатства и трговине, уређује радно време, места на којима се могу обављати одређене делатности и друге услове за њихов рад.

Угоститељски, трговински и занатски објекти морају да испуњавају техничке, санитарно-хигијенске и здравствене услове за пружање појединих врста услуга који су утврђени законом и прописима донетим на основу закона.

Градња, реконструкција или адаптација тих објеката, њихово уређење и опremaње морају бити такви да омогућавају рационално коришћење простора, несметано кретање гостију и запослених, хигијенско руковање намирницама, чување робе од кварења, заштиту здравља гостију и запослених, као и заштиту од штетних утицаја које обављање делатности у тим објектима може имати на животну средину (бука, вибрације, загађење ваздуха, воде и земљишта и слично).

Скупштина града овлашћена је да посебним одлукама уреди радно време и друге услове за рад угоститељских, трговинских и занатских објеката, као и објеката за приређивање игара за забаву и игара на срећу.

Радним временом сматра се време у ком се у угоститељским, трговинским и занатским објектима може обављати делатност.

Привредно друштво и друго правно лице, односно предузетник, који пружају угоститељске, трговинске и занатске услуге, дужни су да се придржавају радног времена које је одређено одлуком скупштине града.

Распоред, почетак и завршетак радног времена, утврђени у складу с одлуком скупштине града, морају да буду истакнути на улазу или на другом видном месту објеката и морају се поштовати.

Рад у угоститељским, трговинским и занатским објектима мора бити тако организован да се не ремете кућни ред, јавни ред и мир и комунални ред.

Треба напоменути да су одређена дела у угоститељским, трговинским и занатским објектима санкционисана и **Законом о јавном реду и миру**.

Јавни ред и мир, према том закону, јесте усклађено стање међусобних односа грађана настало њиховим понашањем на јавном месту и деловањем органа и организација у јавном животу ради обезбеђивања једнаких услова за остваривање права грађана на личну и имовинску сигурност, мир и спокојство, приватни живот, слободу кретања, очување јавног морала и људског достојанства и права малолетника на заштиту.

Законом о јавном реду и миру утврђени су прекршаји и прописане казне за ремећење јавног реда и мира. Тако ће, на пример, бити кажњен онај ко:

- свађом или виком ремети јавни ред и мир или угрожава безбедност грађана;
- вређањем или злоупотребом другог, насиљем над другим, изазивањем туче или учествовањем у њој, угрожава спокојство грађана или ремети јавни ред и мир; у обављању угоститељске делатности пропусти да упозори лице које нарушава јавни ред и мир у угоститељском објекту или без одлагања о томе не обавести орган унутрашњих послова, односно радника полиције, ради успостављања јавног реда и мира;
- при промету алкохолних пића која се троше на лицу места даје алкохолно пиће очигледно пијаном лицу или малолетном лицу које није навршило 16 година;
- ремети мир других извођењем музичких и других садржаја, коришћењем музичких инструмената, радио и телевизијских пријемника и других звучних уређаја, као и механичким изворима буке и звучним сигнаlima.

Законом о јавном реду и миру ометање и спречавање овлашћеног службеног лица у обављању послова безбедности или одржавања јавног реда и мира, оквалификовано је као кривично дело.

Инспекцијски надзор над спровођењем одлуке којом се уређује радно време угоститељских, трговинских и занатских радњи, спроводи градска управа за инспекцијске послове, пре свега комуналне и инспекције заштите животне средине.

Уколико комунални инспектор и инспектор за заштиту животне средине током инспекцијског надзора уоче повреду прописа из надлежности другог инспекцијског органа, одмах ће о томе писмено обавестити надлежни инспекцијски орган.

Допринос комуналне полиције одржавању реда у раду угоститељских, трговинских и занатских радњи огледа се у примени овлашћења комуналних полицајаца у делу у којем је надлежна комунална полиција, као и у сарадњи са градским инспекцијским службама, у складу са овим законом и законима и прописима града којима се уређује обављање инспекцијских послова. Та сарадња, пре свега, обухвата: међусобно обавештавање, размену информација, пружање непосредне помоћи и предузимање заједничких мера и активности значајних за обављање послова комуналне полиције и градских инспекцијских служби, као и сарадњу са полицијом.

Употреба имена и симбола града

Градови самостално, у складу са Законом о локалној самоуправи и статутом града, утврђују своје симболе и њихову употребу. Симболи града јесу грб и застава.

Употреба грба и заставе града најчешће је уређена посебном одлуком скупштине града.

Скупштина града једина је надлежна да даје сагласност на употребу имена, грба и другог обележја града.

Симболи града могу се истицати само уз државне симболе.

У службеним просторијама органа града истичу се само државни симболи, симболи националних мањина чији је језик на територији јединице локалне самоуправе у службеној употреби, као и симболи града.

Истицање симбола аутономне покрајине уз симболе града у аутономној покрајини, као и истицање симбола аутономне покрајине у службеним просторијама органа града у аутономној покрајини, врши се у складу с прописом који је утврдила аутономна покрајина.

Треба напоменути да се симболи општина и градова морају међусобно разликовати.

Симболи града морају одговарати историјским и стварним чињеницама и не смеју вређати опште и државне интересе, национална и верска осећања и јавни морал.

Будући да немали број најчешће правних лица и предузетника, спортских и културних удружења, незаконито и непримерено користи име и грб града, допринос комуналне полиције у овој области нарочито се огледа у:

- прикупљању потребних података о неовлашћеној употреби имена и грба града;
- упозорењу лица да својим деловањем нарушава закон и прописе којима је уређена употреба имена и грба града;
- обавештењу надлежног органа града да предузме мере из своје надлежности;
- изрицању мандатне казне када за то постоји овлашћење у складу с општим актом града.

1.5. Контрола над применом одређених закона и прописа града

Према Уставу, град има надлежности које су Уставом поверене општини, а законом му се могу поверити и друге надлежности (у даљем тексту: изворна надлежност). Послови из изворне надлежности града одређени су Уставом и Законом о локалној самоуправи, а поједини послови од непосредног интереса за грађане (од локалног значаја) могу се као изворни одредити и другим законом (нпр. прописивање услова за коришћење и одржавање сеоских водовода, Законом о водама сврстано је у изворне послове општине, односно града).

Питања из своје, изворне надлежности, град уређује самостално, у складу са Уставом, законом, другим прописом и статутом града.

Осим изворне надлежности, град може вршити и надлежности Републике и аутономне покрајине које су му законом поверене (поверена надлежност). Права и обавезе града у вршењу поверене надлежности уређују се законом, а средства за њихово обављање обезбеђује Република или аутономна покрајина, у зависности од тога ко је поверио надлежност.

Ради ефикаснијег и рационалнијег остваривања права и обавеза грађана и задовољавања њихових потреба од непосредног интереса за живот и рад, законом се свим или појединим општинама, граду, односно граду Београду, могу поверити поједини послови државне управе (поверавање јавних овлашћења). Обављање тих поверених послова уређује се законом којим су они поверени. Средства за обављање поверених послова обезбеђује Република у зависности од њихове врсте и обима.

Будући да је град одговоран за квалитетно и ефикасно вршење како својих (изворних) тако и поверених надлежности и послова, комунална полиција треба да има значајну улогу у јачању капацитета градова за успешније вршење тих надлежности и послова. Та улога остварује се, између осталог, спровођењем контроле над применом закона којима су граду поверени одређени послови и над применом прописа града којима је уређена комунална и друга делатност из његове надлежности.

1.5.1. Контрола примене закона којима су граду поверени одређени послови

Сагласно Уставу, општини, граду и граду Београду бројним законима поверено је обављање појединих послова који су у надлежности Републике Србије.

Свим тим законима установљена су одређена правила понашања која су дужна да поштују сва физичка и правна лица, укључујући и државне органе и органе јединица локалних самоуправа. Контрола примене тих закона, у суштини, значи утврђивање да ли се правна и физичка лица понашају у складу или у супротности с оним што је тим законима прописано.

Обављањем ове групе послова комунална полиција треба да допринесе примени закона, а истовремено и томе да се послови који су поверени граду обављају ефикасно и несметано.

Будући да се најзначајнији вид контроле примене закона остварује инспекцијским надзором, веома је важно да се послови контроле примене закона за које је задужена комунална полиција, јасно разграниче од послова инспекцијског надзора. Иако је циљ њихових послова исти, између тих служби постоји значајна разлика, и то у овлашћењима којима оне располажу. Због тога се разграничење најлакше може извршити упоређивањем тих овлашћења, у чему ће нам помоћи следећи примери:

- 1) Законом о планирању и изградњи** граду је поверено издавање грађевинских дозвола за све објекте (изузев оних за које дозволу издаје надлежно министарство) и инспекцијски надзор над изградњом објеката за које град издаје грађевинску дозволу. Права и обавезе грађевинског инспектора, границе овлашћења која може применити, као и услови које мора да испуњава за обављање тих послова, прецизно су утврђени овим законом.

Основни задатак грађевинске инспекције јесте да обавља контролу над изградњом објеката, између осталог и да увидом у одговарајућу документацију контролише да ли је за изградњу објекта издата грађевинска дозвола, да ли је инвеститор закључио уговор о грађењу, да ли се објекат гради према техничкој документацији на основу које је издата грађевинска дозвола и слично.

Ако утврди да законске одредбе које се односе на грађење нису поштоване, инспектор је овлашћен да предузима одговарајуће мере – да решењем налаже уклањање објекта, обуставу радова, забрањује даље уклањање објекта или његовог дела (ако се објекат уклања без дозволе), налаже враћање објекта у првобитно стање и друго.

Поменуто овлашћења грађевинског инспектора, комунални полицајац нема. Међутим, он може патролирањем на одређеном подручју уочити поједине повреде закона, на пример да градилиште није обележено или да нису предузете мере за обезбеђење објекта, суседних објеката, саобраћаја или животне средине. У том случају, комунални полицајац ће, по правилу, упозорити инвеститора или извођача радова на уочене недостатке, односно обавестити грађевинску инспекцију ради предузимања одговарајућих мера.

- 2) Законом о превозу у друмском саобраћају** граду је поверен инспекцијски надзор над применом овог закона и прописа донетих на основу овог закона у обављању локалног превоза, и то: ванлинијског превоза путника, линијског и ванлинијског превоза ствари, превоза за сопствене потребе лица и ствари и ауто-такси превоза.

Инспекцијски надзор обавља градски инспектор за друмски саобраћај. Он у спровођењу надзора има овлашћења и дужности републичког инспектора која су прецизно одређена овим законом. Инспектор, између осталог, има право и дужност да прегледа возила и контролише потребну документацију за возила, отпремнице, спискове лица која имају право на превоз за сопствене потребе, превозна документа, уговоре, превозне исправе које се односе на превоз и друго. У зависности од резултата надзора, инспектор може решењем да нареди отклањање недостатака у испуњености прописаних услова и начина обављања јавног превоза и превоза за сопствене потребе, да забрани превоз и употребу саобраћајних средстава ако се превоз обавља противно прописима, да искључи из саобраћаја возило којим се јавни превоз и превоз за сопствене потребе обавља противно одредбама закона, да одреди место паркирања и привремено одузме саобраћајну дозволу и регистарске таблице, као и возило којим је прекршај направљен.

С друге стране, комунални полицајац може да примени само она овлашћења која су му дата законом. Дакле, он не може да предузима поменуте управне мере и радње за које је овлашћен инспектор, али може у границама својих овлашћења да контролише:

- да ли је на бочним странама возила, противно закону, исписана фирма;
- да ли се на крову возила, противно закону, налази фирма, назив власника или други натпис;
- да ли се путници у возило којим се обавља ванлинијски превоз, противно закону, примају на аутобуским стајалиштима;
- да ли је на возилу којим се обавља ванлинијски превоз путника, у доњем углу ветробранског стакла, истакнут натпис „слободна возња“;

- да ли је возило којим се обавља превоз за сопствене потребе означено одговарајућим натписом;
- да ли се ауто-такси превоз обавља возилом које испуњава услове прописане законом и одлуком града.

Када утврди да законом утврђене обавезе нису поштоване, комунални полицајац ће, у зависности од конкретних околности, применити одговарајуће овлашћење које му је дато законом.

- 3) Заштита животне средине уређена је **Законом о заштити животне средине**, који је општег карактера, и **посебним законима**, од којих су за остваривање улоге комуналне полиције најзначајнији Закон о заштити природе, Закон о заштити ваздуха, Закон о заштити од буке и Закон о управљању отпадом.

Тим законима граду су поверени бројни послови у области заштите животне средине, као и инспекцијски надзор над извршавањем послова поверених законом или прописима донетим на основу тих закона.

Послове инспекцијског надзора у овој области, као поверене, обавља градски инспектор за заштиту животне средине, чија су права, обавезе и овлашћења одређена законом. У обављању надзора инспектор је, између осталог, овлашћен и да доноси решења и закључке којима забрањује или наређује одређена понашања, као и спровођење прописаних мера заштите, да узима узорке, наређује мерења која обавља стручна организација и друго.

Комунална полиција контролише примену ових закона и у границама својих овлашћења предузима одговарајуће мере. Уколико уочи да се чињењем или нечињењем правног или физичког лица угрожава или нарушава животна средина, комунални полицајац дужан је да одмах предузме одговарајуће мере за које је овлашћен, од упозорења до примене средстава принуде, а затим и да обавести надлежну инспекцију ради предузимања мера у складу са овлашћењима.

Из наведених примера може се закључити да је основна сврха ове групе послова допринос спровођењу закона, у оквиру законом утврђеног делокруга комуналне полиције и границама овлашћења којима она располаже.

Услов за успешно обављање ових послова јесте познавање закона којима су одређени послови поверени граду. Будући да су ти закони бројни, нужно је да се обавезним инструкцијама прецизира предмет контроле, као и врста и обим овлашћења која треба применити према лицима која не поштују законске одредбе.

За успешно обављање ове групе послова неопходна је стална и непосредна сарадња с надлежним инспекцијским службама, и то на начин и у облицима који су прописани одлуком скупштине града.

Важно је напоменути да је Законом о комуналној полицији предвиђена могућност да комунални полицајац изриче мандатне казне, подноси захтев за вођење прекршајног поступка или кривичну пријаву за учињено кривично дело и оба-

вести други надлежни орган да предузме мере из своје надлежности, под условом да је за то овлашћен законом или другим прописом и општим актом града. Будући да је овде реч о питањима која су уређена законом, и поменута овлашћења комуналне полиције требало би да буду предвиђена законом. Међутим, важећим законима та овлашћења комуналне полиције још увек нису предвиђена, па их за сада може применити само надлежни инспектор.

1.5.2. Контрола примене прописа града којима су уређене комунална и друге делатности

Овом групом послова комуналне полиције обухваћена је контрола над применом прописа града којима се, у оквиру уставних и законских решења, уређују одређена питања из изворне надлежности града.

Тим прописима град самостално, али у складу с Уставом и законом, уређује питања која су од непосредног значаја за живот и рад грађана, обављање надзора над њиховим спровођењем и спровођење инспекцијског надзора. Град, такође, прописује и прекршаје за повреду тих прописа.

То су, пре свега, прописи којима се уређују услови и начин обављања комуналних делатности, како оних које су законом утврђене као комуналне тако и оних које су као комуналне одређене одлуком скупштине града.

Осим прописа којима се уређују комуналне делатности, град доноси и друге прописе о питањима из своје надлежности, од којих су најзначајнији они којима се уређују:

- изградња, рехабилитација и реконструкција, одржавање, заштита, коришћење, развој и управљање локалним и некатегорисаним путевима, као и улицама у насељу;
- услови и организација ауто-такси превоза путника;
- линијска пловидба на територији града;
- држање домаћих животиња;
- услови и начин постављања привремених објеката на јавним површинама, као и објекта за оглашавање;
- услови и начин коришћења места за постављање пловних објеката (ово овлашћење изричито је дато само граду Београду, али га користе и други градови применом генералног овлашћења за уређивање комуналног реда у граду);
- постављање споменика и спомен-обележја;
- радно време угоститељских, трговинских и занатских објеката;
- кућни ред у стамбеним зградама;
- употреба имена, грба и других обележја града;
- начин коришћења и управљање изворима, јавним бунарима и чесмама.

Заједничко за све поменуте прописе града јесте то што се њима уређују питања из изворне надлежности града, али се управо због тога они могу разликовати, и разликују се од града до града, у зависности од конкретних околности и потреба сваког од њих. Због тога је, као и за контролу примене закона, претпоставка за успешно обављање и ове групе послова познавање прописа града и јасно дефинисан предмет контроле. Стога би овим прописима требало прецизирати и јасно дефинисати шта комунална полиција ког града контролише, тим пре што примену тих одлука контролише комунална инспекција, али и друге инспекције одређене посебним законима (саобраћајна, тржишна, санитарна и др.).

Мада се поменути градски прописи, као што је речено, могу међусобно разликовати, контрола примене тих прописа коју обавља комунална полиција, у већини градова спроводи се ради:

- спречавања ометања комуналних делатности и заштите комуналних објеката од прљања, оштећивања и уништавања;
- заштите површина јавних намена од бесправног заузећа и оштећивања (остављањем возила, ствари и других предмета, запрека за возила, постављањем привремених монтажних објеката и слично);
- сузбијања нелегалне продаје и других делатности на површинама јавне намене и другим јавним местима;
- спречавања радњи којима се нарушава опште уређење града (прљање и оштећивање фасада и других спољних делова зграда и других објеката, као и споменика и скулптуралних дела; исписивање графита; лепљење плаката и постављање средстава за оглашавање на јавним и другим површинама; прљање и оштећивање градског мобилијара; остављање грађевинског шута и другог отпада на површинама јавне намене; изливање отпадних вода и остале нечистоће на површине јавне намене, и друге радње којима се нарушава уредност и чистоћа града), као и контроле извршавања прописаних обавеза у одржавању објеката и простора у чистом и уредном стању;
- контроле уклањања снега и леда;
- контроле одржавања комуналне зоохигијене и начина држања и извођења кућних љубимаца ;
- обезбеђивања поштовања кућног реда у стамбеним зградама;
- одржавања реда на воденом простору (заштита вода, коришћење места за постављање пловних објеката и др.) и обалама река;
- обезбеђивања поштовања радног времена угоститељских и других објеката чијим се радом може угрозити мир и спокојство грађана;
- контроле употребе симбола и имена града;
- несметаног одвијања линијског превоза путника, пријема и искрцавања путника у јавном линијском и ванлинијском превозу на стајалиштима која су за то одређена и др.;

- откривања нелегалног такси превоза, контроле коришћења такси стајалишта у складу с прописом и хоризонталном и вертикалном сигнализацијом, спречавања паркирања такси возила ван такси стајалишта, контроле уредности и чистоће такси возила и др;
- контроле обављања јавног ванлинијског превоза робе и превоза за сопствене потребе, као и речног линијског превоза;
- спречавања паркирања на местима на којима се омета коришћење пута и одвијање саобраћаја, контроле коришћења паркиралишта у складу с прописом и сигнализацијом, паркирања на резервисаним паркинг местима и сл.;
- контроле над скупљањем, транспортом, складиштењем, третманом и одлагањем комуналног, инертног и неопасног отпада и др.;
- заштите општинских и некатегорисаних путева, улица и државних путева из надлежности града и припадајућих путних објеката од непрописног заузећа и оштећивања, односно сваког чињења којим се оштећује или би се могао оштетити пут или ометати одвијање саобраћаја на путу, као и заштите бициклистичких и пешачких стаза, саобраћајница у насељу, саобраћајних ознака и сигнализације;
- заштите културних добара и других јавних објеката значајних за град.

У обављању те врсте контроле, комунална полиција примењује сва овлашћења утврђена законом и прописом града. Будући да управо у обављању ових послова у пуној мери долази до изражаја улога комуналне полиције (обезбеђивање извршавања изворне надлежности града), Законом о комуналној полицији предвиђено је да одређена овлашћења комунални полицајац може применити под условом да је за то овлашћен прописом града, на пример изрицање мандатне казне, подношење кривичне пријаве, подношење захтева за покретање прекршајног поступка и обавештавање другог органа ради предузимања одговарајућих мера. То овлашћење може бити дато генерално, једним прописом (нпр. град Београд) или прописивањем врсте овлашћења и услова за њихову примену посебним одлукама града којима се уређују поједина од наведених питања (нпр. Нови Сад).

Комунална полиција сарађује са свим градским инспекцијским службама и пружа им помоћ у обављању послова и спровођењу њихових извршних одлука.

1.5.3. Спречавање прекршаја и других деликата

Основни циљ комунално-полицијских послова јесте превенција, тј. спречавање прекршаја и других деликата који настају због непоштовања, односно кршења прописа којима су уређене области из делокруга комуналне полиције.

Обављањем својих послова и применом овлашћења, која углавном имају превентивни карактер, комунална полиција треба да обезбеди да се правна и физичка лица понашају у складу с прописаним, односно да их спречи да се понашају супротно ономе што је одређено законом, другим прописом или актом града.

Тај циљ постиже се:

- 1) превентивним радом на терену
 - осматрањем, праћењем и уочавањем појава;
 - уочавањем пределиктних стања;
 - уочавањем потреба грађана;
 - обавештавањем и саветовањем грађана у вези с нарушавањем реда и начина супротстављања;
 - пружањем корисних информација и едуковањем грађана у непосредним контактима;
 - остваривањем и развијањем свих облика сарадње са грађанима и привредним субјектима ради стварања поверења према комуналној полицији и јачања њеног угледа и улоге;
- 2) организованим присуством на месту одржавања реда, честим обиласцима угрожених делова насеља или квартова, а по могућности и обиласцима у ноћним сатима;
- 3) применом одговарајућих овлашћења – упозорења, усменог наређења, видео надзора, али и других овлашћења чији је циљ спречавање прекршаја и других деликата.

1.5.4.Примена овлашћења према извршиоцима одређених кривичних дела и прекршаја

Према извршиоцима кривичних дела и прекршаја из делокруга комуналне полиције, комунални полицајац може применити сва овлашћења утврђена Законом о комуналној полицији и одлукама скупштине града, под условима и на начин који је прописан Законом о полицији и подзаконским актима о полицијским овлашћењима и начину обављања полицијских послова.

Испуњеност услова за примену одговарајућег овлашћења процењује комунални полицајац на лицу места. Које ће овлашћење применити, зависи од конкретних околности, као и од тога да ли је лице затекао у вршењу прекршаја, односно кривичног дела, или је дело већ учињено.

Ако је лице затечено у вршењу дела, комунални полицајац примењује овлашћења којима се спречава даље вршење противправне радње.

Уколико је прекршај, односно кривично дело већ учињено, комунални полицајац предузима мере и овлашћења којима обезбеђује да се учинилац казни. Санкција може бити изречена на лицу места (наплата мандатне казне) ако су за то испуњени услови. Уколико нема услова за мандатну казну, комунални полицајац обезбедиће све потребне податке и доказе и против тог лица поднети кривичну пријаву, односно захтев за покретање прекршајног поступка, или обавестити надлежни орган ради предузимања мера за које је тај орган овлашћен.

1.5.5. Прикупљање података, обавештења и доказа о учињеним кривичним делима и прекршајима и подношење кривичних пријава и захтева за вођење прекршајног поступка

Када је учињена противправна радња из делокруга комуналне полиције која према оцени комуналног полицајца има обележја кривичног дела, односно прекршаја, комунални полицајац на лицу места прикупља све податке, обавештења и доказе о учињеном кривичном делу, односно прекршају.

То су, пре свега, подаци о учиниоцу дела добијени провером идентитета учиниоца, ако је присутан. Ако учинилац нема исправе на основу којих се може проверити идентитет, комунални полицајац идентитет ће утврдити на основу изјаве лица чији је идентитет проверен, а ако то није могуће, учиниоца ће без одлагања довести надлежном органу ради утврђивања идентитета. На лицу места комунални полицајац ће прикупити сва обавештења од лица која могу посведочити о учињеном делу и од њих узети потребне податке. Истовремено ће обезбедити и друге доказе о учињеном делу (фото или видео запис и други погодан доказ).

О учињеном прекршају, односно кривичном делу, комунални полицајац сачињава службену белешку у којој констатује повреду прописаног реда и детаљно описује радњу која чини правно обележје дела – место, време и начин извршења.

Ако на основу прикупљених података, обавештења и доказа оцени да има основа за утврђивање прекршајне, односно кривичне одговорности учиниоца дела, комунални полицајац подноси захтев за покретање прекршајног поступка, односно пријаву за извршено кривично дело.

Захтев за покретање прекршајног поступка подноси се надлежном прекршајном суду, у писменој форми, и мора да садржи све податке прописане Законом о прекршајима.

Пријава за кривично дело које се гони по службеној дужности подноси се надлежном јавном тужиоцу у писменој форми.

Уз кривичну пријаву, односно захтев за покретање прекршајног поступка, прилаже се службена белешка са свим доказима, списима, изјавама и другим доказима који могу послужити у поступку утврђивања прекршајне, односно кривичне одговорности.

Важно је истаћи да комунални полицајац подноси предметни захтев, односно пријаву, ако је на то овлашћен законом, односно одлуком скупштине града.

1.6. Остваривање надзора у јавном градском, приградском и локалном саобраћају

1.6.1. Подршка органима града у активностима значајним за безбедност саобраћаја у граду, за заштиту учесника у саобраћају и за заштиту у одређеним зонама, у складу са стратегијом и годишњим планом безбедности саобраћаја на путевима на подручју града

На основу одредаба **Закона о безбедности саобраћаја на путевима**, прописано је да извршни орган града – градско веће може да оснује тело за координацију. Сврха оснивања координационог тела (комисија, савет или одбор) јесте остваривање сарадње и усклађеног обављања послова ради унапређења безбедности саобраћаја на путевима, као и иницирања и праћења превентивних и других активности у области безбедности саобраћаја на путевима које су из делокруга града.

Законом о безбедности саобраћаја на путевима прописано је да скупштина града доноси стратегију и годишњи план безбедности саобраћаја на путевима на свом подручју, у складу са Националном стратегијом и Националним планом.

Законом о безбедности саобраћаја на путевима прописана је и обавеза градског већа да скупштини града подноси извештај о стању безбедности саобраћаја на том подручју, и то најмање двапут годишње.

За обезбеђење унапређења безбедности саобраћаја законом су прописани извори средстава:

- буџет Републике Србије, буџет јединице територијалне аутономије и буџет града;
- наплаћене новчане казне за прекршаје предвиђене прописима о безбедности саобраћаја на путевима;
- поклони или прилози покровитеља дати Републици, јединици територијалне аутономије или јединици локалне самоуправе;
- остали приходи.

Седамдесет одсто средстава од новчаних казни припада буџету Републике, а тридесет одсто буџету града на чијој је територији прекршај учињен.

Од тих тридесет одсто половина се користи за поправљање саобраћајне инфраструктуре града на чијој је територији прекршај учињен. Средства се користе и за финансирање унапређења безбедности саобраћаја на путевима.

Имајући у виду послове комуналне полиције, обавезу сарадње с инспекцијским и другим органима града и припадницима полиције, стратешки план који усваја градско веће, као и обавезу подношења извештаја скупштини града, комунална полиција ће и давањем препорука заснованих на оперативној анализи

проблема и мера предузетих на поштовању закона и општих аката града, допринети унапређењу безбедности саобраћаја на територији града.

1.6.2. Учесће у спровођењу одлуке града о техничком регулисању саобраћаја на градским путевима и улицама

Комунална полиција у спровођењу одлуке града о техничком регулисању саобраћаја на градским путевима и улицама учествује у складу са својим овлашћењима утврђеним Законом о комуналној полицији.

У ванредним и изненадним ситуацијама када је неопходно без одлагања предузети мере за успостављање саобраћајног реда и евентуално отклањање могућих узрока угрожавања, спречавање других несрећа, а у случају да се оне догоде, и умањења њихових последица, комунална полиција, на основу одлуке надлежних органа града, може у сарадњи с полицијом учествовати у техничком регулисању саобраћаја на градским путевима и улицама тако што ће:

- привремено ограничити саобраћај и то видно обележити;
- издати одговарајућа упозорења и наређења учесницима у саобраћају.

По доласку на место догађаја комунални полицајац предузео мере и радње за отклањање опасности по живот и здравље људи или имовину и пружање помоћи одређеним лицима ако их има.

Комунални полицајац дужан је да извести начелника комуналне полиције о затченом стању и чињеницама на месту догађаја.

1.6.3. Учесће у спровођењу утврђеног режима саобраћаја у граду у редовним условима и током извођења радова на путу

Комунална полиција у спровођењу режима саобраћаја у граду, утврђеног одлукама града, учествује у складу са својим овлашћењима која су утврђена законом и другим прописима.

Извођење радова на путевима и улицама регулисано је **Законом о безбедности саобраћаја на путевима** и одлукама скупштине града.

Под раскопавањем јавних површина подразумева се изградња и реконструкција комуналне инфраструктуре на јавним површинама, као и радови који су неопходни да се отклоне последице настале дејством више силе или кваром на објектима комуналне инфраструктуре.

Раскопавање јавних површина и њихово довођење у првобитно стање мора се извести за најкраће потребно време ради несметаног одвијања саобраћаја.

Извођач радова дужан је да приликом раскопавања обезбеди и обележи одговарајућом саобраћајном сигнализацијом градилиште и пролаз пешацима.

Детаљније прописе о привременој саобраћајној сигнализацији, начину извођења радова на путу, изгледу, техничким карактеристикама, начину постављања и употребе браника и других средстава за обезбеђење места на коме се изводе радови, доноси министар надлежан за послове саобраћаја.

Одобрење за раскопавање улица и путева у надлежности града, на захтев инвеститора, издаје надлежна организациона јединица градске управе.

У одобрењу за раскопавање одређују се почетак и завршетак радова, мере које је инвеститор дужан да предузме ради безбедности људи и имовине, као и начин и време довођења раскопаних јавних површина у технички исправно стање.

По правилу, раскопавање улица дозвољено је само у одређено доба године. Изузеци су могући, и то ако постоје оправдани разлози и ако временски услови омогућавају враћање у првобитно стање.

Раскопавање улица не може да почне без одобрења надлежног органа управе. Изузетно, радови могу да почну и без одобрења, у случају више силе или квара на објектима комуналне инфраструктуре, с тим што је инвеститор дужан да о започетом раскопавању одмах обавести надлежну градску инспекцију, с образложењем о оправданости започетог раскопавања и року у коме ће завршити радове.

Примерак решења о одобрењу за раскопавање доставља се градској комуналној и саобраћајној инспекцији.

Када инвеститор или извођач радова започне раскопавање без одобрења, надлежни орган наложиће инвеститору да обустави радове и одредиће рок за накнадно прибављање одобрења за раскопавање, који не може бити дужи од 24 сата.

Ако инвеститор не обустави радове и у остављеном року не прибави одобрење за раскопавање јавне површине, комунални, односно саобраћајни инспектор, наложиће решењем враћање раскопане јавне површине у првобитно стање, уз претходно вађење постављених инсталација због којих се раскопавање обавља.

Жалба на решење не одлаже извршење решења.

Ако инвеститор, односно корисник инсталације, не поступи у складу с решењем, надлежни инспектор наложиће извршење решења о трошку инвеститора.

Приликом изградње нове улице или реконструкције постојеће, предузеће у чијој је надлежности одржавање или управљање комуналним објектима, као и грађани и предузећа која у тој улици имају објекте, морају бити благовремено обавештени о почетку изградње или реконструкције, односно раскопавању улице, како би се припремили за постављање комуналних уређаја или за прикључење својих објеката на нове уређаје.

Будући да извођење радова на путевима и улицама – изградња, реконструкција или раскопавање – може утицати на безбедност свих учесника у саобраћају, неопходна је сарадња надлежне градске комуналне и саобраћајне инспекције, с једне, и полиције и комуналне полиције, с друге стране. Та сарадња остварује се међусобним обавештавањем, разменом информација, пружањем непосредне помоћи и предузимањем заједничких мера и активности значајних за безбедност.

У тој сарадњи комунална полиција примењује и своја законом утврђена овлашћења.

1.6.4. Мере за уклањање непрописно заустављених или паркираних возила и сарадња с надлежним инспекцијским органом који те прекршаје утврђује видео надзором и фото-записом

Уклањање непрописно заустављених, односно паркираних возила, регулисано је **Законом о безбедности саобраћаја на путевима**.

Ако полицијски службеник у контроли саобраћаја затекне возило паркирано или заустављено супротно одредбама тог закона, наредиће возачу, уколико је присутан, да одмах уклони возило, под претњом принудног извршења.

Уколико возач није присутан, полицијски службеник донеће писмено решење којим ће наложити уклањање возила у року који не може бити краћи од три минута. Решење о уклањању поставља се на видно место на возилу, и сматра се да је оно тиме уручено возачу. Накнадно уклањање или уништење тог решења не утиче на ваљаност његове доставе.

Ако полицијски службеник и надлежни инспекцијски орган у контроли саобраћаја видео надзором или фото-записом утврди да је возило паркирано или заустављено супротно одредбама закона, донеће решење у електронској форми којим ће наложити уклањање возила у року који не може бити краћи од три минута. Решење се доставља лицу које уклања возило, поставља се на видно место на возилу и сматра се да је оно тиме уручено возачу.

Уколико возач у року одређеном решењем не уклони возило, полицијски службеник уклониће возило на за то одређено место, о трошку возача или власника, односно корисника возила.

Полицијски службеник, односно запослени у органу јединице локалне самоуправе надлежан за послове саобраћаја, на начин предвиђен у претходним ставовима овог члана, поступиће и када у контроли саобраћаја на путу, односно месту на коме је дозвољено заустављање и паркирање возила, затекне одбачено возило.

Уклањање возила орган града може поверити правном лицу или предузетнику који испуњава за то прописане услове.

Уклањање возила прекинуће се ако се возач појави и прихвати да уклони возило, при чему сноси трошкове претходно предузетих радњи.

На основу овлашћења која су прописана Законом о безбедности саобраћаја на путевима, орган надлежан за послове саобраћаја и орган надлежан за послове полиције, имају овлашћење за снимање саобраћаја ради документовања саобраћајних прекршаја, понашања учесника у саобраћају и праћења безбедности и проточности саобраћаја.

Детаљније прописе о начину употребе средстава за снимање и њиховим техничким карактеристикама прописује министар надлежан за послове саобраћаја уз сагласност Министарства унутрашњих послова.

Једна од превентивних мера прописаних **Законом о комуналној полицији** јесте видео надзор. Када је то потребно ради спречавања кршења прописа из делокруга комуналне полиције, одређени простор и објекат могу се обезбедити видео надзором. Уређаји за видео надзор морају бити видљиви, с истакнутим натписом да је простор или објекат обезбеђен тим надзором.

У изузетним ситуацијама снимања се могу обављати на јавним местима на којима је то најзначајније за сузбијање кршења прописа из делокруга комуналне полиције.

Одлука о снимању јавног места, као и о снимању поступања комуналне полиције на том јавном месту, пре почетка снимања јавно се саопштава на погодан начин.

У складу с овим законским решењима, комунална полиција ће ради уклањања непрописно заустављених или паркираних возила обавештавати надлежне органе да предузму мере из своје надлежности.

1.6.5. Мере за уклањање одбачених возила и сарадња у томе с органом града надлежним за саобраћај

Уклањање одбачених возила може бити уређено посебном одлуком или представљати део одлуке скупштине града о комуналном уређењу или одлуке о паркирању.

Напуштени и дотрајали предмети и ствари – слупани и хаварисани аутомобили, аутомобили који нису у возном стању, без регистарских таблица, делови аутомобила, мотоцикли, бицикли и други предмети остављени на јавним површинама противно одлукама скупштине града – морају се уклонити.

По правилу, одбачена возила и њихове делове уклања власник, на основу решења надлежне комуналне инспекције.

Ако је власник одбаченог возила непознат, решење којим се налаже уклањање налепиће се на аутомобил, уз назначен дан и час када је налепљено. Сматра се да је тиме извршена уредна достава.

Уколико власник одбаченог аутомобила не поступи по решењу комуналног инспектора, аутомобил ће уклонити, на основу налога комуналног инспектора или закључка о дозволи извршења решења, предузеће, односно предузетник, и то о трошку власника возила.

Власник уклоњеног возила може у одређеном року који је прописан одлуком града преузети возило, уз претходно плаћање трошкова уклањања и чувања.

По истеку одређеног рока предузеће, односно предузетник, продаће уклоњено возило као отпадни материјал, и то предузећу које прикупља секундарне сировине, по ценовнику који се примењује у тренутку продаје. Ако новац од продаје одбаченог возила премашује трошкове његовог уклањања или чувања, разлика припада буџету града.

Ради ефикаснијег уклањања одбачених аутомобила и других предмета, комунални полицајац, између осталог, може:

- упозорити или усмено наредити физичком лицу или представнику правног лица да уклони одбачено возило;
- по потреби проверити идентитет власника возила;
- обавестити надлежну градску комуналну инспекцијску службу;
- пружити помоћ надлежној градској инспекцији када према оцени надлежног органа града или овлашћене организације постоје претпоставке да спровођење њихове извршне одлуке неће бити могуће без присуства комуналних полицајаца или употребе средстава принуде.

Ако је овлашћен општим актима града, комунални полицајац може: 1) изрећи мандатну казну или 2) поднети захтев за вођење прекршајног поступка.

1.6.6. Мере значајне за безбедност у локалном превозу и сарадња с органом града надлежним за саобраћај, као и са саобраћајном полицијом

На основу одредаба **Закона о превозу у друмском саобраћају**, град уређује и обезбеђује организацију и начин обављања јавног превоза путника на територији града и ауто-такси превоза.

Јавни превоз путника и ствари може се обављати као линијски и ванлинијски и ауто-такси превоз.

Ради предузимања законом прописаних мера, неопходно је имати у виду значење појединих израза:

- **јавни превоз** је превоз који је под једнаким условима доступан свим корисницима превозних услуга и обавља се на основу уговора о превозу;
- **линијски превоз** је јавни превоз који се обавља на одређеној линији по реду вожње;
- **линија** је одређени превозни пут од почетне до крајње станице, односно стајалишта, с једним или више полазака, односно повратака;
- **ванлинијски превоз** је јавни превоз за који се услови утврђују посебно за сваки превоз;
- **локални превоз** је превоз који се обавља на територији општине, односно града, осим градског и приградског линијског превоза путника;
- **ауто-такси превоз** је ванлинијски превоз путника путничким аутомобилом који испуњава услове прописане овим законом;
- **аутобуска станица** је објект у коме се обавља прихват и отпремање аутобуса, пртљага и ствари, укрцавање и искрцавање путника, издавање возних карата и других превозних исправа, давање обавештења о превозу и пружање других услуга у вези с превозом;
- **аутобуско стајалиште** је уређен простор поред коловоза, односно означени простор на коловозу на коме се заустављају аутобуси ради укрцавања и искрцавања путника и пртљага;
- **превозник** је предузеће, друго правно лице и предузетник које обавља делатност јавног превоза;
- **ред вожње** је акт којим се утврђује план превоза на линији.

Линијски превоз путника може да обавља предузеће или друго правно лице које је регистровано за ту врсту превоза и које испуњава услове утврђене овим законом у погледу опремљености, обезбеђења одговарајућих паркинг простора и кадрова који редовно одржавају возила и контролишу њихову техничку исправност.

Линијски превоз путника, као комунална делатност од општег интереса, обавља се на територији града као:

- **градски превоз** – на територији града, односно насељеног места;
- **приградски превоз** – између два или више насељених места на територији општине, односно града.

Скупштина града може посебном одлуком уредити услове и начин обављања градског и приградског превоза на својој територији. Посебном одлуком могу се прописати: организација линијског превоза, услови за обављање линијског превоза, права и обавезе превозника и корисника превоза, начин обезбеђивања континуитета у обављању линијског превоза, начин поступања и овлашћења града у случају прекида обављања линијског превоза и непредвиђених околности (хаварија, елементарне непогоде, прекид испоруке енергената за рад или штрајк), регистрација и контрола остварења реда вожње, организација система праћења

и управљања возилима линијског превоза, организација система наплате услуге превоза, продаје возних исправа, контроле путника и др.

Град одређује и стајалишта која могу да се користе за линијски превоз путника.

Превозник може отпочети и обављати линијски превоз ако има регистрован и оверен ред вожње и доказ о исправности возила.

Пријем и искрцавање путника у линијском превозу обавља се на аутобуским станицама и аутобуским стајалиштима који су унети у ред вожње.

Ванлинијски превоз путника и ствари обавља се на основу писменог уговора између превозника и корисника превоза којим се утврђује: релација с утврђеним полазиштем и одредиштем, време обављања превоза, цена превоза и места укрцавања и искрцавања путника, односно места утовара и истовара ствари.

У ванлинијском превозу путника превозник може за једну вожњу закључити само један уговор.

Укрцавање и искрцавање путника у ванлинијском превозу обавља се само у местима која су утврђена уговором.

Уговор на основу кога се обавља ванлинијски превоз путника и ствари мора бити закључен пре постављања возила за укрцавање путника у полазишту.

У ванлинијском превозу путника превозник мора да има доказ о уплати цене ванлинијског превоза (вожње) утврђене уговором, за све време обављања превоза.

Ванлинијским превозом путника сматра се и превоз радника из места становања на посао и с посла, односно ђака и студената из места становања до школе и из школе до места становања, на основу писменог уговора, с посебним возним исправама (недељна, месечна, годишња и сл.) и без примања других путника.

Превозници који обављају ванлинијски превоз путника не могу укрцавати и искрцавати путнике на аутобуским стајалиштима.

Ауто-такси превоз путника обавља се фабрички произведеним путничким аутомобилом који има највише пет седишта, рачунајући и седиште возача и најмање четвора врата.

У путничком аутомобилу којим се обавља ауто-такси превоз на за корисника превоза видном месту мора бити уграђен исправан, пломбиран и баждарен таксиметар и истакнут назив ауто-такси превозника.

На крову путничког аутомобила којим се обавља ауто-такси превоз мора бити истакнут назив: ТАХИ.

Путничким аутомобилом којим се обавља ауто-такси превоз путника не може се обављати линијски превоз путника.

Скупштина града може посебном одлуком прописати ближе услове за обављање ауто-такси превоза.

У складу са саобраћајно-техничким условима, град доноси програм којим дефинише оптимално организовање ауто-такси превоза. Саобраћајно-технички услови дефинишу се у текућој за наредну годину, а на основу карактеристика превозних захтева (вожњи) које обављају стручне организације.

Инспекцијски надзор над применом одлука којима се уређују услови и начин обављања градског и приградског превоза, као и ауто-такси превоза, врши организациона јединица градске управе надлежна за инспекцијски надзор – саобраћајна инспекција.

Запослени у правним лицима и код предузетника којима је поверено обављање градског и приградског превоза, као и такси превоза, дужни су да саобраћајном инспектору омогуће неометано вршење послова, да ставе на увид сва потребна документа, да у року који инспектор одреди доставе потребне податке и поступе по налогу инспектора.

Сарадња надлежне саобраћајне инспекције и комуналне полиције огледа се у међусобном обавештавању, размени информација, пружању непосредне помоћи и предузимању заједничких мера и активности значајних за обављање инспекцијског надзора над применом одлука којима се уређују услови и начин обављања градског и приградског превоза, као и ауто-такси превоза, чиме се доприноси увођењу комуналног реда у тој области. У тој сарадњи комунална полиција примењује и своја законом утврђена овлашћења.

Ангажовањем припадника саобраћајне полиције, знатно ће се допринети и безбедности свих учесника у саобраћају.

Облике и начин сарадње комуналне полиције и градских инспекцијских служби детаљније прописује скупштина града.

1.7. Заштита животне средине, културних добара, локалних путева, улица и других јавних објеката од значаја за град

1.7.1. Улога комуналне полиције у реализацији програма заштите животне средине

Једно од Уставом гарантованих људских права и слобода јесте право на здраву животну средину. Према Уставу, свако има право на здраву животну средину и на благовремено и потпуно обавештавање о њеном стању. Свако, а посебно Република Србија и аутономна покрајина, одговоран је за заштиту животне средине и дужан да је чува и побољшава.

Одређујући надлежност општине (града), Устав утврђује право и обавезу општине (града) да се преко својих органа стара о заштити животне средине.

Закон о локалној самоуправи такође утврђује да се општина (град) стара о заштити животне средине, доноси програме коришћења и заштите природних вредности и програме заштите животне средине, односно локалне акционе и санационе планове, у складу са стратешким документима и својим интересима и специфичностима.

Заштита животне средине уређена је бројним законима, а за непоштовање тих закона предвиђене су одговарајуће казне: за кривична дела, за привредне преступе и за прекршаје.

На основу тога може се закључити да је заштита животне средине један од приоритетних задатака и циљева Републике Србије којима се, нарочито у последње време, поклања велика пажња. Због тога је нужно да се у кратком приказу закона који су значајни за остваривање послова комуналне полиције, укаже на основне задатке и надлежност града у тој области, као и на улогу комуналне полиције у заштити животне средине.

Закон о заштити животне средине представља општи нормативни оквир система заштите животне средине. Њиме се уређује интегрални систем заштите животне средине којим се обезбеђује остваривање права човека на живот и развој у здравој животној средини и уравнотежен однос привредног развоја и животне средине. Систем заштите животне средине чине мере, услови и инструменти за одрживо управљање природним вредностима и заштитом животне средине.

Систем заштите животне средине, у оквиру својих овлашћења, обезбеђује и јединица локалне самоуправе.

Управљање природним вредностима јединица локалне самоуправе остварује доношењем акционих и санационих планова и програма заштите животне средине, у складу са стратешким актима Републике Србије.

Заштита природних вредности само је начелно, оквирно прописана овим законом, а свака природна вредност – ваздух, вода, земљиште, шуме, геолошки ресурси и биљни и животињски свет – уређује се посебним законом.

Законом о заштити природе уређена је заштита и очување природе као добра од општег интереса које ужива посебну заштиту у складу с овим и посебним законима.

Заштита природе обухвата низ мера и активности за спречавање оштећења природе, природних вредности и природне равнотеже.

Према одредбама тог закона, заштићена природна добра јесу:

- 1) заштићена подручја,
- 2) заштићене врсте и
- 3) покретна заштићена природна документа.

Заштићена природна добра проглашавају се актом надлежног органа.

Заштићена подручја која проглашава надлежни орган јединице локалне самоуправе јесу:

- споменик природе (пећина, слап, језеро, појединачно стабло или скупина стабала, паркови, ботаничке баште и др.),
- предео изузетних одлика (природни или културни предео препознатљивог изгледа са значајним природним, естетским, културно-историјским вредностима (нпр. Велико ратно острво у Београду),
- парк природе (подручје добро очуваних природних вредности).

На тим заштићеним подручјима нису дозвољене радње и активности којима се нарушавају или угрожавају њихова битна обележја и вредности.

Заштита, управљање, коришћење и унапређење заштићеног подручја спроводи се на основу акта о проглашењу заштићеног природног добра и плана управљања заштићеним подручјима, који доноси управљач (лице коме се поверава управљање добром) за десетогодишњи период. Тај план спроводи се годишњим програмима управљања.

Управљач је, такође, дужан и да донесе правилник о унутрашњем реду и чуварској служби којим се утврђују правила за спровођење прописаног режима заштите, а нарочито: начин на који ће се понашати посетиоци, власници и корисници непокретности при кретању, боравку и обављању послова на заштићеном подручју; места, површине и објекти у којима се ограничава кретање или забрањује и ограничава обављање одређених делатности, као и трајање тих мера; врста дивљих биљака и животиња и друге природне и културне вредности које је забрањено уништавати, оштећивати или узнемиравати; места и услови за одлагање отпада; начин одржавања уредности и чистоће заштићеног подручја, начин и организација чуварске службе и др.

Непосредни надзор над заштићеним подручјем обавља чуварска служба коју обезбеђује управљач. Чувар чува заштићено подручје и контролише спровођење унутрашњег реда у њему. Права и дужности чувара прецизно су утврђена законом. У обављању чуварске службе чувар носи службену одећу, оружје, знак заштите природе и знак заштићеног подручја.

Заштита природе и природних вредности усмерава се и планира стратегијом коју доноси Влада, као и програмима заштите које, у складу са стратегијом, између осталих доноси и надлежни орган јединице локалне самоуправе.

Јединици локалне самоуправе поверен је инспекцијски надзор над применом одредаба овог закона на заштићеним подручјима која проглашава јединица локалне самоуправе.

Закон о заштити ваздуха уређује управљање квалитетом ваздуха и одређује мере, начин организовања и контролу спровођења заштите и побољшања квалитета ваздуха као природне вредности од општег интереса која ужива посебну заштиту.

Заштиту и побољшање квалитета ваздуха у оквиру својих овлашћења обезбеђује и јединица локалне самоуправе.

Контрола квалитета ваздуха спроводи се сталним праћењем степена загађења ваздуха и одржавањем базе података о квалитету ваздуха (мониторинг квалитета ваздуха). Овим законом успостављене су државна и локалне мреже мерних станица. Мониторинг квалитета ваздуха у локалној мрежи обавља се према програму који доноси надлежни орган јединице локалне самоуправе, а праћење квалитета ваздуха преко овлашћеног правног лица.

Ради управљања квалитетом ваздуха, Влада прописује граничне вредности нивоа загађујућих материја у ваздуху. У случају да су оне прекорачене, доносе се планови и програми којима се утврђују мере за достизање прописаних граничних и циљних вредности.

Јединица локалне самоуправе доноси план квалитета ваздуха, и у условима предвиђеним законом, краткорочне акционе планове. Краткорочним акционим планом могу се предузети мере за контролу активности које доводе до настанка опасности од прекорачења вредности опасних материја у ваздуху. Те активности могу се, по потреби, и привремено зауставити. Тим плановима могу се предвидети мере у вези са саобраћајем моторних возила, изградњом, радом индустријских постројења, грејањем домаћинстава и сл.

Мере за побољшање квалитета ваздуха прописују се Законом и одговарајућим актима Владе. Као меру превенције Закон предвиђа обавезу да се постројење пројектује, гради, опрема, користи и одржава тако да не испушта загађујуће материје у количини већој од граничних вредности. У случају да граничне вредности буду прекорачене, оператер је дужан да одмах по том сазнању или по налогу инспекције предузме техничко-технолошке мере или обустави технолошки процес (мера санације).

Закон, такође, предвиђа и да сваки новоизграђени или реконструисани стационарни извор загађења може да почне да ради пошто прибави дозволу за рад. До прибављања те дозволе, тим објектима законом је забрањен рад.

Граду, односно граду Београду, поверен је инспекцијски надзор над спровођењем мера заштите ваздуха од загађивања у објектима за које надлежни орган града, односно града Београда, даје грађевинску и употребну дозволу.

Заштита животне средине од буке уређена је **Законом о заштити од буке у животној средини** и остварује се утврђивањем услова и предузимањем мера заштите које су део интегралног система заштите животне средине.

Јединица локалне самоуправе као један од субјеката заштите:

- утврђује мере и услове заштите од буке;
- обавља акустичко зонирање на својој територији;
- обезбеђује израду стратешких карата буке;
- обезбеђује финансирање мониторинга буке;
- спроводи надзор и контролу примене мера заштите од буке у животној средини.

Те послове јединица локалне самоуправе обавља као поверене, а Законом је овлашћена да својим актом одреди органе и службе надлежне за њих.

Јединица локалне самоуправе одговорна је за сваку активност или непредузимање мера којима се проузрокује изложеност буци изнад граничних вредности.

Јединица локалне самоуправе доноси акциони план заштите од буке за урбанизована подручја на својој територији, као и за постројења и активности за које издаје интегрисану дозволу.

Јединица локалне самоуправе утврђује и акустичке зоне у којима се може забранити или ограничити употреба извора буке или обављање делатности које проузрокују буку изнад граничних вредности, израђује стратешке карте буке, утврђује мере заштите од буке које се спроводе на јавним скуповима, забавним, спортским и другим приредбама уколико употреба звучних и других уређаја може прекорачити граничне вредности и обезбеђује систематско мерење буке преко овлашћене стручне организације.

Заштита животне средине остварује се и у складу с другим законима, као и одлукама скупштине града којима се уређују поједине комуналне делатности (одвођење отпадних вода, чистоћа, зелене површине), о чему је већ било речи.

Из изложених законских одредаба види се да град има прецизно утврђене обавезе у интегралном систему заштите животне средине. Те обавезе реализује спровођењем планова и програма које доноси за сваку од ових области.

Тим програмима и плановима дефинишу се мере за очување животне средине и субјекти који ће их спроводити. Будући да је комунална полиција нова служба и да због тога није укључена у спровођење до сада израђених планова и програма, у овом тренутку не може се јасно одредити њена улога у томе.

Међутим, комунална полиција може, и треба, да контролом примене закона и одлука града уочава све појаве које могу угрозити или загадити животну средину,

а које су као кривично дело, привредни преступ или прекршај санкционисане законом.

Најчешћи облици угрожавања или нарушавања животне средине које је комунални полицајац дужан да спречи или сузбије јесу:

- загађивање земљишта или воде испуштањем непрерађених отпадних вода, индустријских мазива, отпадних уља и других опасних материја;
- изливање садржаја из септичких јама на недозвољена места, укључујући и сливнике градске канализације;
- бацање кућног смећа и кабастог отпада на недозвољена места;
- оштећивање или уништавање зеленила;
- паљење ватре у шумама, на излетиштима и другим зеленим површинама;
- емитовање буке на отвореном простору или у кафићима и другим угостиољским објектима;
- складиштење опасних материја на начин који је у супротности са законом;
- непоштовање мера заштите утврђених актом о проглашењу природног добра и др.

Када утврди да је чињењем или нечињењем лица угрожена или нарушена животна средина, комунални полицајац може применити сва овлашћења која су му законом дата, укључујући и хитне мере и вршење спасилачке функције.

Комунална полиција може пружити непосредну помоћ инспекцији за заштиту животне средине у инспекцијском надзору, а уколико је то предвиђено одлуком града, и управљачу природног добра, односно чувару природе у чувању природног добра.

1.7.2. Улога комуналне полиције у заштити културних добара

Законом о културним добрима културна добра дефинисана су као ствари и творевине материјалне и духовне културе од општег интереса које уживају посебну заштиту утврђену тим законом.

Културна добра могу бити непокретна (споменици културе, просторне културно-историјске целине, археолошка налазишта и знаменита дела) и покретна (уметничка дела, архивска грађа, филмска грађа и старе и ретке књиге).

Непокретна културна добра, по правилу, актом утврђује Влада, а покретна надлежне установе чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе. Тим актом утврђују се и мере заштите културног добра.

Осим утврђених културних добара, и нека друга добра уживају претходну заштиту по овом закону: некрополе, стара језгра градова и насеља, споменици

и спомен-обележја, куће у којима су рођене или радиле заслужне и истакнуте личности и др.

Заштита и коришћење културних добара остварују се обављањем делатности заштите и управноправним мерама. Делатност заштите обављају установе заштите чији су задаци и овлашћења прецизирани законом.

Надзор над спровођењем тог закона обавља министарство надлежно за послове културе.

Дакле, град нема надлежности у вези са утврђивањем, заштитом и коришћењем културних добара (ни изворну ни поверену). Међутим, како се непокретна културна добра налазе на територији града и могу бити изложена радњама које их могу оштетити или им угрозити својства због којих уживају заштиту, комунална полиција ће са посебном пажњом пратити њихово стање и о свакој уоченој промени обавестити надлежну установу заштите или министарство надлежно за послове културе ради предузимања одговарајућих мера.

Већ је речено да је већина градова својим одлукама уредила подизање споменика и спомен-обележја и предвидела прекршаје за повреду одредаба тих одлука. Према извршиоцима прекршаја предвиђених том одлуком комунални полицијацима има сва овлашћења која су му дата законом и одлуком града, јер је контрола примене те одлуке у надлежности комуналне полиције.

Комунална полиција посветиће посебну пажњу културно-историјским целинама и археолошким налазиштима која се налазе на територији града, као и старом језгру града, тако што ће појачати надзор и одржавање комуналног и градског реда на тим подручјима.

1.7.3. Улога комуналне полиције у заштити локалних путева, улица и других јавних објеката значајних за град

Законом о локалној самоуправи предвиђено је да општина (град) уређује и обезбеђује обављање послова који се односе на изградњу, рехабилитацију и реконструкцију, одржавање, заштиту, коришћење, развој и управљање локалним и категорисаним путевима, као и улицама у насељу.

Законом о јавним путевима уређена је, између осталог, и заштита јавних путева, у које спадају и општински путеви и улице.

Ради заштите јавног пута, Законом је предвиђено да се радови на јавном путу (грађење, постављање водовода, канализације, топловода и др.) могу изводити само уз сагласност управљача јавног пута.

У заштитном појасу поред јавног пута (за општинске путеве по 5 м са сваке стране) забрањена је изградња грађевинских и других објеката. Ограде, дрвеће и

засади поред јавног пута подижу се тако да не ометају прегледност јавног пута и не угрожавају безбедност саобраћаја.

Ради заштите јавног пута, овим законом нарочито је забрањено:

- 1) привремено или трајно заузимање пута;
- 2) извођење радова на јавном путу који нису у вези са изградњом, реконструкцијом, одржавањем и заштитом пута;
- 3) извођење радова на путу којима се оштећује јавни пут или угрожава несметано и безбедно одвијање саобраћаја;
- 4) испуштање вода, отпадних вода и других течности на пут;
- 5) спречавање отицања вода с пута, а посебно из путног јарка и из пропуста кроз труп пута, као и даљег отицања вода ка њиховим реципијентима;
- 6) просипање, остављање или бацање материјала, предмета и смећа на пут;
- 7) замашћивање пута мазивима или другим сличним материјама;
- 8) постављање и коришћење на путу и поред пута светла или других светлосних уређаја којима се омета одвијање саобраћаја на путу;
- 9) орање и извођење других пољопривредних радова на банкинама, косинама и земљишном појасу;
- 10) вучење предмета, материјала, оруђа и других врста терета по путу (греде, балвани, гране, камени блокови, плугови, дрљаче и сл.);
- 11) спуштање дрвене грађе, дрва за огрев, камења и другог материјала низ косине засека, усека и насипа пута;
- 12) паљење траве и другог растиња, као и отпадних предмета и материјала, на путу;
- 13) наношење блата с прилазног пута на јавни пут;
- 14) пуштање стоке на пут без надзора, као и њено напасање и напајање на путу;
- 15) окретање запреге, трактора, плуга и других пољопривредних машина и оруђа на путу;
- 16) кочење запрежних возила спречавањем окретања точкова;
- 17) укључивање возила на пут и искључивање с пута ван прикључка или укрштаја и наношење блата на пут;
- 18) заустављање или остављање возила којим се омета коришћење пута;
- 19) свако чињење којим се оштећује или би се могао оштетити пут или ометати одвијање саобраћаја на путу.

Закон прописује посебне услове за превоз возилом које само или с теретом премашује дозвољено осовинско оптерећење, укупну масу, ширину, висину или дужину (ванредни превоз). Тај превоз обавља се на основу посебне дозволе коју издаје управљач пута и под контролом службеног лица Министарства унутрашњих послова и градског органа надлежног за послове саобраћаја. Ако се ван-

редни превоз обавља без дозволе, службено лице које врши контролу може искључити возило из саобраћаја и одредити му место за паркирање.

Возило које се онеспособи за даљу вожњу, као и терет који је пао с возила, ималац возила, односно терета, дужан је да uklони с пута одмах, а најкасније у року од два сата. Ако то не учини, возило, односно терет, уклања управљач пута у року од дванаест сати.

Овим законом граду је дато овлашћење да уреди уклањање заустављеног или остављеног возила којим се омета коришћење општинског пута и улице. Органу надлежном за техничко регулисање саобраћаја (градска управа) дато је овлашћење да на јавном путу привремено, за сва или за одређене врсте возила, забрани саобраћај ако је пут оштећен или је у току његова реконструкција или одржавање.

Будући да је уређивање заштите општинских путева и улица изворна надлежност града, овим законом прописано је да у обављању надзора над применом прописа којима се уређује заштита општинских путева и улица, надлежни градски инспектор има права, дужности и овлашћења републичког инспектора за државне путеве, која су дефинисана законом.

Имајући у виду ове одредбе, као и делокруг комуналне полиције, контрола примене одлуке којом се, у складу са законом, уређује заштита пута, стављена је у надлежност градског инспектора за путеве и комуналне полиције.

У вршењу контроле, комунални полицајац овлашћен је да спречи, односно сузбије свако понашање које је у супротности с изложеним одредбама. При том може да примени сва овлашћења која су му дата Законом о комуналној полицији и одлукама града.

1.7.4. Мере контроле и спречавања загађивања животне средине активношћу или неактивношћу правних и физичких лица, односно људском делатношћу

Загађивање животне средине може бити изазвано активношћу или неактивношћу правних и физичких лица.

Активности које загађују животну средину могу бити различите и о њима је већ било речи.

Задатак комуналне полиције јесте да спречава сваку активност која може загадити земљу, воду или ваздух, односно природна добра, првенствено коришћењем превентивних мера и овлашћења: перманентним присуством на местима контроле, издавањем упозорења, усмених наређења или видео надзором. Ако превентивне мере нису дале резултате, па прекршај буде учињен, комунални полицајац ће, у зависности од конкретног случаја, применити мере за које је овлашћен, под условима и на начин који је прописан законом и одговарајућим подзаконским актима.

Животна средина може бити угрожена и када правно или физичко лице не предузме прописане мере заштите, на пример не угради одговарајући уређај за пречишћавање отпадних вода или ваздуха, или те уређаје не одржава у исправном стању, не ограда или не обезбеди природно добро, услед чега је оно оштећено или уништено и сл.

Ако комунални полицајац уочи да прописане мере заштите нису спроведене, упозориће на то лице које је дужно да их спроводи, по потреби ће издати одговарајуће усмено наређење и обавестити надлежну инспекцију ради предузимања мера из њене надлежности.

1.7.5. Асистирање у спровођењу одређених мера за заштиту споменика културе, као и за спречавање грађевинских и других радова на археолошким налазиштима

Споменик културе је грађевинско-архитектонски објекат од посебног културно-историјског значаја, као и његова градитељска целина, објекат народног градитељства, други непокретни објекат, део објекта и целине са својствима која су у вези с одређеном целином, део монументалног и декоративног сликарства, вајарства, примењених уметности и техничке културе, као и друга покретна ствар у њима од посебног културног и историјског значаја.

Сопственик културног добра дужан је да културно добро чува и одржава и да спроводи утврђене мере заштите. Мере заштите утврђују се актом о утврђивању споменика културе и обухватају:

- 1) детаљније услове чувања, одржавања и коришћења културног добра;
- 2) техничко-заштитне мере за обезбеђивање културног добра од оштећења, уништења и крађе;
- 3) начин коришћења и доступности културног добра јавности;
- 4) ограничења и забране у погледу располагања културним добром и његове употребе, у складу са законом;
- 5) ограничења, односно забране извођења одређених грађевинских радова, промене облика терена и коришћења земљишта у оквиру заштићене околине културног добра, као и промене намена појединих културних добара;
- 6) уклањање грађевинског или другог објекта чије постојање угрожава заштиту или коришћење културног добра.

Мере заштите утврђују се и за заштићену околину непокретног културног добра.

Делатност заштите споменика културе обавља завод за заштиту споменика културе. Завод, између осталог, израђује пројекте за радове на непокретним културним добрима, изводи те радове у складу са законом и остварује увид у спровођење мера заштите и коришћење непокретних културних добара.

Законом о културним добрима предвиђено је да се мере техничке заштите које се изводе на културном добру, као и други радови који могу нарушити својства културног добра, предузимају ако завод утврди услове и да сагласност на пројекте и документацију за извођење радова на споменику културе.

Ако се радови изводе без утврђених услова или сагласности на пројекат, завод ће забранити њихово даље извођење и поднети захтев надлежном органу за рушење, односно повраћај објекта у првобитно стање о трошку инвеститора.

Ако се радови не изводе у складу с пројектом на који је дата сагласност, завод ће их привремено обуставити. Ако инвеститор не обустави радове, завод подноси захтев за рушење, односно повраћај објекта у првобитно стање о трошку инвеститора.

У спровођењу тих мера, комунална полиција може пружати непосредну помоћ заводу ако је то предвиђено прописом града. Непосредна помоћ пружа се под условима и на начин предвиђен за пружање помоћи инспекцијским службама.

Археолошко налазиште је део земљишта или површине под водом који садржи остатке грађевина и других непокретних објеката, гробних и других налаза, као и покретне предмете из ранијих историјских доба, од посебног културног и историјског значаја. Археолошко налазиште је непокретно културно добро.

Законом о културним добрима предвиђена је обавеза извођача радова који током грађења наиђе на археолошка налазишта или археолошке предмете да одмах прекине радове, обавести надлежни завод за заштиту споменика културе и предузме мере да се налаз не уништи и не оштети, као и да се сачува на месту и у положају у коме је откривен. Ако постоји непосредна опасност од оштећења археолошког налазишта или предмета, завод ће привремено обуставити радове док се не утврди да ли је нађена непокретност или ствар културно добро или не.

Улога комуналне полиције у заштити археолошких налазишта подразумева спречавање грађевинских и других радова на археолошком налазишту. Тај посао комунална полиција остварује првенствено превентивним мерама (редовним обиласком археолошког налазишта, издавањем упозорења, усменог наређења, а према процени, и видео надзором), а по потреби и свим другим мерама за које је овлашћена законом. О уоченим појавама које могу угрозити археолошко налазиште, комунална полиција обавештава надлежни завод или министарство надлежно за послове културе ради предузимања потребних мера.

1.7.6. Учесће у спровођењу мера утврђених одлукама и плановима заштите од пожара и обављању надзора над заштитом од пожара из надлежности града

Град у оквиру надлежности утврђених Уставом и законом организује и обезбеђује услове за спровођење мера заштите од пожара и пружање помоћи у от-

клањању, односно ублажавању последица проузрокованих пожаром, и доноси акте за унапређење заштите од пожара.

Према Закону о комуналној полицији, послови комуналне полиције, између осталог, обухватају и одржавање комуналног реда у области противпожарне заштите. То значи да комунална полиција контролише да ли се правна и физичка лица понашају у складу са законом и актима града којима су предвиђене одговарајуће мере заштите од пожара.

То се, пре свега, односи на контролу поштовања мера за превенцију пожара утврђених Законом о заштити од пожара, као што су:

- забрана градње или постављања привремених објеката или запрека на путевима, пролазима, платоима и сличним прилазима објектима који су предвиђени за пролаз ватрогасних возила или евакуацију људи и имовине угрожених пожаром;
- забрана ложења отворене ватре у шуми и на удаљености од 200 м од руба шуме, изузев на одређеним и за то видно обележеним местима;
- обавеза управљача заштићеног подручја да планом управљања тим подручјем утврди превентивне мере заштите од пожара;
- забрана смештања запаљивог материјала на простору који није удаљен најмање 6 м од објекта или дела објекта (ако техничким прописима није другачије одређено);
- обавеза предузимања посебних мера заштите стрних усева од пожара, које су утврђене Законом о заштити од пожара;
- забрана спаљивања остатака стрних усева, смећа или биљних остатака на отвореном простору;
- обавеза истицања плана евакуације и упутства за поступање у случају пожара на видном месту у стамбеним, пословним и другим објектима.

У случају избијања пожара, комунална полиција предузима хитне мере заштите од пожара кад те мере не могу правовремено да предузму други надлежни органи града и овлашћене организације, о чему одмах обавештава те органе, односно организације.

У случају опасности изазване пожаром комунална полиција учествује у вршењу спасилачке функције и пружа помоћ другим органима и правним и физичким лицима на отклањању последица пожара.

У отклањању последица пожара комунална полиција спроводи мере утврђене санационим планом и другим актима града, као и налозима начелника комуналне полиције којима се организује и усмерава рад комуналне полиције на санацији терена.

1.7.7. Заштита имовине и других градских добара и вредности од оштећења и уништења

Одржавањем комуналног и другог законом уређеног реда, односно градског реда, комунална полиција штити градску имовину и друга градска добра од прљања, оштећења или уништења.

Тај задатак комунална полиција остварује првенствено превентивним мерама и овлашћењима, а када то није довољно, примениће и друга овлашћења ради заштите тих добара, у складу са законом и актима града.

Важно је рећи да се најефикаснија заштита градских добара остварује перманентним присуством и честим обилажењем објеката који су од значаја за град, као и паркова, тргова, улица и других места на којима се налазе имовина и градска добра која се штите.

Градска добра од посебног културно-историјског значаја или веће вредности, могу се обезбедити видео надзором у складу са законом.

1.8. Подршка спровођењу прописа којима се обезбеђује несметано одвијање живота у граду, очување градских добара и извршавање других задатака из надлежности града

Један од разлога за увођење комуналне полиције у градове јесте и потреба да се градске службе, заједно с полицијом, у што већој мери укључе у решавање безбедносних проблема у граду, односно у заштиту људи и имовине.

Због тога се законодавац определио да дефинишући послове комуналне полиције предвиди и послове одржавања градског реда. То су послови подршке спровођењу прописа којима се обезбеђује несметано одвијање живота у граду, очување градских добара и извршавање других задатака из надлежности града.

Обављањем тих послова, комунална полиција првенствено спречава, а затим и сузбија разна противправна понашања којима се нарушава јавни ред у граду, наноси штета градским добрима, омета или спречава инспекцијски надзор и други рад градских органа или онемогућава спровођење извршних одлука надлежних органа града или овлашћених организација.

1.8.1. Асистирање у извршавању одлука градских органа

Већ је речено да се одлукама и другим прописима органа града уређују питања из изворне надлежности града. Међутим, уређивање тих питања није само по себи циљ доношења прописа, јер се тек применом одређеног прописа остварује циљ који се тежи постићи, а то је успостављање реда у одређеној области.

Саслагно одредбама Закона о локалној самоуправи, градска управа, између осталог, извршава одлуке и друге акте скупштине града, градоначелника и градског већа, као и законе и друге прописе чије је спровођење поверено граду.

У складу с тим, градска управа решава у првом степену о правима и обавезама грађана, предузећа, установа и других организација у управним стварима из надлежности града и спроводи управни надзор над извршавањем прописа и других аката скупштине града.

У обављању управног надзора над извршавањем прописа града, градска управа предузима мере за које је овлашћена законом, прописом или општим актом.

Најзначајнији вид управног надзора јесте инспекцијски надзор, који градска управа спроводи преко надлежних инспектора.

Инспекцијским надзором испитује се спровођење одлука и других прописа непосредним увидом у пословање и поступање правних и физичких лица, и у зависности од резултата надзора, изричу мере за које је инспектор овлашћен.

Иако је сваки субјект надзора дужан да инспектору омогући несметано обављање послова и стави му на увид потребна документа и предмете, у пракси се често дешава да се инспектор омета или спречава у вршењу свог посла. Због тога је инспекторима често потребна подршка коју, с обзиром на овлашћења којима располаже, може да пружа комунална полиција.

Законом о комуналној полицији предвиђена је обавеза сарадње комуналне полиције са градским инспекцијским службама у спровођењу одлука града. Та сарадња остварује се у складу с тим законом и одлуком скупштине града којом се детаљније уређују облици и начин сарадње.

Један од видова сарадње јесте и пружање непосредне помоћи градским инспекцијским службама у извршавању одлука града, које се може остваривати у више ситуација и на више начина.

Комунална полиција може пружити непосредну помоћ инспекцијским службама ради циљаног инспекцијског надзора на одређеним местима. У том случају, руководиоца инспекцијске службе подноси начелнику комуналне полиције образложен писмени захтев за пружање помоћи, а у хитним случајевима захтев се може поднети и усмено.

Комунални полицајац може пружити непосредну помоћ инспектору и током инспекцијског надзора, на лицу места, на оправдан усмени захтев инспектора, када примена овлашћења комуналне полиције обезбеђује извршење посла инспектора, на пример када је потребна провера идентитета лица затеченог у кршењу градског прописа или преглед лица и предмета, односно привремено одузимање предмета.

Сви захтеви за пружање помоћи евидентирају се у складу са законом.

У извршавању прописа града комунална полиција учествује и спровођењем заједничких мера и активности са градским инспекцијским службама. По правилу, место, начин и време спровођења заједничких акција планирају се унапред. И током заједничких акција, комунални полицајац може на оправдани усмени захтев службеног лица градске инспекцијске службе и под условима утврђеним законом, проверити идентитет лица, прегледати лица и предмете и привремено одузети предмете.

1.8.2. Прекршаји јавног реда у граду које комунална полиција тежишно спречава или сузбија

Јавни ред и мир дефинисан је Законом о јавном реду и миру као усклађено стање међусобних односа грађана настало њиховим понашањем на јавном месту и деловањем органа и организација у јавном животу ради обезбеђивања једнаких услова за остваривање права грађана на личну и имовинску сигурност, мир и спокојство, приватни живот, слободу кретања, очување јавног морала и људског достојанства и права малолетника на заштиту.

Тим законом утврђени су бројни прекршаји којима се угрожавају и ремеће јавни ред и мир или безбедност грађана и који свакако утичу на несметано одвијање живота у граду и очување градских добара.

Будући да је њен задатак да одржава градски ред, јасно је да комунална полиција то чини и спречавањем, односно сузбијањем појединих прекршаја одређених поменутиим законом. То се, пре свега, односи на прекршаје прописане за:

- држање или стављање на зграду или ограду, односно испред зграде или ограде, уређаја или предмета који може угрозити пролазника или му нанети штету, као и избацивање таквих предмета на улицу;
- држање без надзора или без заштитних средстава опасних животиња које другог могу престрашити или повредити, или злостављање и сурово поступање са животињама на јавном месту;
- ремећење мира извођењем музичких и других садржаја, коришћењем музичких инструмената, радио и телевизијских пријемника и других звучних уређаја, као и механичким изворима буке и звучним сигнаlima (мотора и сл.);
- ремећење јавног реда и мира или угрожавање безбедности грађана свађом или виком на јавном месту;
- ремећење јавног реда и мира или угрожавање безбедности грађана неовлашћеним паљењем ракета, петарди и другог запаљивог или експлозивног материјала;
- препродају улазница за биоскопе, спортске и друге приредбе;
- просјачење или скитничење, као и неовлашћено прикупљање добровољних прилога.

Наведеним прекршајима јавног реда и мира истовремено се ремети и градски ред, чије је одржавање у надлежности комуналне полиције.

Да би одржао градски ред, комунални полицајац предузеће мере и овлашћења која су му законом дата ради спречавања или сузбијања прекршаја. Поступање комуналног полицајца треба да буде усмерено превентивно на сузбијње прекршаја – некада ће само присуство комуналног полицајца или дато упозорење бити довољно да се прекршај спречи. Међутим, уколико је прекршај већ започет или учињен, према извршиоцу прекршаја примениће се и друга овлашћења, под условима и на начин прописан Законом о полицији и одговарајућим подзаконским актима.

Приликом обављања ове врсте послова треба имати у виду да су појединим градским прописима уређене и поједине ситуације које су санкционисане поменим законом. На пример, већина градова прописала је услове и начин држања и извођења паса. Пси се могу изводити на поводнику и са заштитном корпом, а по правилу се могу пуштати само на за то одређеним површинама. Поступање супротно прописаном, третира се као прекршај и за то су прописане одговарајуће новчане казне. Комунални полицајац може применити сва прописана овлашћења, укључујући и изрицање мандатне казне или подношење захтева за покретање прекршајног поступка (под претпоставком да је на то овлашћен прописом града).

1.8.3. Спречавање прекршаја превентивним радом и применом овлашћења

Циљ сваког доносиоца прописа јесте да се прописана правила у што већој мери поштују, односно да се прописи што мање крше. Наравно, тај циљ веома је тешко остварити, па када пропис ипак буде прекршен, циљ је да се извршилац прекршаја казни, под условима и по поступку који су прописани законом.

Комунална полиција своје послове обавља ради постизања оба циља, првенствено ради спречавања, а затим и ради сузбијања прекршаја.

Према Закону о комуналној полицији, послови комуналне полиције обављају се организованим присуством комуналних полицајаца на местима одржавања реда, предузимањем превентивних мера и применом овлашћења предвиђених тим законом.

Из тако дефинисаног начина обављања комунално-полицијских послова произлази да је основни задатак комуналне полиције превентивно деловање, тј. спречавање прекршаја.

Превенција прекршаја остварује се нарочито:

1. организованим присуством на месту одржавања реда, односно патролном активношћу комуналних полицајаца – најчешће је само присуство комуналних полицајаца довољно да одврати лице од намере да учини одређени прекршај;

2. предузимањем превентивних мера, што подразумева прикупљање потребних података, надзирање, опажање, обезбеђивање и друго;
3. применом одређених овлашћења чија је намена превенција прекршаја – упозорење, усмено наређење и видео надзор.

Разуме се да свако репресивно деловање комуналних полицајаца и примена овлашћења према лицу које је затечено у вршењу прекршаја, укључујући и употребу средстава принуде, има истовремено и превентивни карактер јер може да одврати потенцијалног прекршиоца од будућег противправног понашања, тј. чињења прекршаја.

1.8.4. Сузбијање прекршаја подношењем пријава и захтева за вођење прекршајног поступка

По дефиницији, прекршај је противправна, скривљено извршена радња која је прописом надлежног органа одређена као прекршај. Дакле, за постојање прекршаја у областима из делокруга комуналне полиције потребна су три услова:

- да је радња противправна, што значи да представља повреду прописаног комуналног, односно другог реда из делокруга комуналне полиције;
- да постоји кривица учиниоца, што значи да је прекршај учињен с умишљајем или из нехата;
- да је извршена радња прописом надлежног органа одређена као прекршај, што значи да је као прекршај одређена законом, уредбом или одлуком скупштине аутономне покрајине, скупштине општине, скупштине града или Скупштине града Београда, донетим у областима из делокруга комуналне полиције.

У свакој конкретној ситуацији комунални полицајац процениће да ли извршена радња, односно повреда прописаног реда, има та обележја прекршаја, ради предузимања мера за које је овлашћен.

Законом о комуналној полицији комуналном полицајцу дата је могућност да поднесе захтев за покретање прекршајног поступка, под условом да је за то овлашћен законом, другим прописом и општим актом града.

Већ је речено да одговарајућим законима такво овлашћење још увек није предвиђено за комуналне полицајце, већ за инспекторе који врше инспекцијски надзор над применом тих закона. Због тога, када оцени да је учињен прекршај предвиђен законом, а да је инспекцијски надзор над применом закона поверен граду, комунални полицајац ће о учињеном прекршају одмах обавестити надлежну градску инспекцију ради подношења захтева за покретање прекршајног поступка.

Уколико је пак реч о повреди градског прописа из делокруга комуналне полиције, комунални полицајац ће одмах по сазнању за прекршај поднети надлежном прекршајном суду захтев за покретање прекршајног поступка (ако је за то овлашћен прописом града).

У оба случаја, комунални полицајац ће месту прекршаја прикупити све податке и доказе од значаја за вођење прекршајног поступка – податке о идентитету лица затеченог у вршењу прекршаја, а када учинилац није затечен на лицу места, податке о очевицима (уколико их има) – сачинити видео или фото запис на коме се јасно може видети радња из које произлази правно обележје прекршаја и др. Комунални полицајац, такође, сачињава и службену белешку којом констатује повреду прописаног реда која чини правно обележје прекршаја.

Службену белешку с прикупљеним доказима о учињеном прекршају, комунални полицајац прилаже уз захтев за покретање прекршајног поступка, односно уз пријаву надлежној инспекцији.

1.8.5. Спречавање и сузбијање штете коју делинквенти наносе градским добрима

Појам градског добра није посебно законом прецизиран.

За потребе овог приручника, градска добра могу се дефинисати као напокретна и покретна добра која су у општој употреби, тј. под једнаким условима доступна свим грађанима.

Најчешћа мета делинквената јесу јавни објекти (позоришта, музеји, дејчи вртићи и др.), комунални објекти, јавни споменици, јавни тоалети, јавни часовници, фонтане и чесме, аутобуска стајалишта, градски мобилијар – клупе и друга опрема у парковима, посуде за цвеће, посуде за отпатке и др.

Задатак комуналне полиције јесте да у оквиру свог делокруга, одржавањем комуналног и другог прописаног реда, штити градска добра од прљања, оштећивања и уништавања. Тај задатак остварује се првенствено превентивним деловањем комуналне полиције, а нарочито редовним и сталним обиласцима објеката или места на којима су најчешће угрожена градска добра. Ти обиласци могу бити појачани (чешћи, с већим бројем полицајаца) у ситуацијама када се очекује велики број грађана на јавним местима, на пример у време одржавања спортских или других масовних манифестација. У тим ситуацијама, осим појачаним присуством на јавним местима, одређени простор или објекат могуће је обезбедити и видео надзором, а све ради спречавања прекршаја и наношења штете градским добрима.

Ради превенције прекршаја и других деликата којима се може нанети штета градским добрима, комунални полицајац може дати на лицу места усмено упозорење лицу које својим понашањем, чињењем или нечињењем може да уништи или оштети градска добра. Он, такође, може усменим наређењем наложити и одређено понашање, чињење или нечињење ради заштите градског добра, под условима и на начине који су прописани за примену тог овлашћења.

Када утврди да одређено лице чињењем или нечињењем наноси штету градским добрима, комунални полицајац дужан је да примени сва овлашћења којима располаже ради сузбијања штете, укључујући и овлашћење да прегледа лице и предмете, привремено одузме предмете и употреби средства принуде.

Против извршиоца прекршаја из делокруга комуналне полиције којим је нанета штета градском добру, комунални полицајац ће поднети захтев за покретање прекршјаног поступка (уколико је за то овлашћен) и истовремено истаћи имовинско-правни захтев за накнаду штете или повраћај ствари. О имовинско-правном захтеву одлучује суд и о њему ће се расправити, по правилу, у прекршјаном поступку.

Ако се о имовинско-правном захтеву на одлучи у прекршјаном поступку (јер докази не пружају поуздан основ за одлучивање о захтеву у целини, или делимично), имовинско-правни захтев остварује се у парници, преко градског јавног правобранилаштва.

1.8.6. Супротстављање противправним радњама којима се омета или спречава вршење инспекцијског надзора и други рад градских органа

Према одредбама Закона о државној управи, инспектор има право и дужност да у вршењу инспекцијског надзора:

1. прегледа опште и појединачне акте, евиденције и другу документацију;
2. саслуша и узме изјаве од одговорних и заинтересованих лица;
3. прегледа пословне просторије, објекте, постројења, уређаје, предмете и робу;
4. узима узорке робе и других предмета ради анализе, експертизе и сл.;
5. наређује мерења која обавља друга стручна организација кад предузеће или друга организација сама или преко одређене организације врши мерења у одговарајућим областима, а резултати мерења пружају основ за то;
6. предузима друге мере и радње за које је овлашћен законом или уредбом.

Истим законом предвиђена је и обавеза субјекта надзора да инспектору омогући несметано обављање послова, стави на увид потребна документа и предмете и пружи другу тражену помоћ.

Међутим, у пракси инспектори често бивају ометани, односно спречавани у обављању инспекцијског надзора. Начини ометања или спречавања инспектора могу бити различити – од бежања с лица места (честа појава код нелегалне уличне продаје), преко ускраћивања података о идентитету (појава с којом се комунални инспектори често срећу јер немају овлашћење да проверавају идентитет лица), до претњи, увреда, па чак и насртања и напада на инспектора. Због тога ће инспектору често бити потребна помоћ комуналне полиције. Пружање помоћи

инспектору има превентивни карактер јер се тиме првенствено спречава ометање или онемогућавање инспектора да обавља надзор.

Међутим, уколико инспектор буде ометан или спречаван у вршењу инспекцијског надзора, комунални полицајац ће му применом својих овлашћења обезбедити несметани рад. Поступање комуналног полицајца и примена овлашћења зависе од начина на који се инспектор омета или спречава. На пример, ако лице неће да покаже инспектору јавну исправу на основу које се може утврдити његов идентитет, извршиће проверу идентитета, а ако то није могуће, примениће меру довођења надлежном органу ради утврђивања идентитета; ако лице вређа инспектора или му прети, издаће одговарајуће усмено наређење и упозорити га на евентуалне последице даљег противправног ометања или спречавања инспектора; ако лице нападне инспектора, комунални полицајац ће применити физичку снагу, а по потреби и средства за везивање. Наравно, свако од тих овлашћења примениће под условима и на начин који су прописани законом и одговарајућим подзаконским актима.

Уколико ометање или спречавање има обележје кривичног дела, комунални полицајац поднеће јавном тужиоцу пријаву за учињено кривично дело.

1.8.7. Пружање помоћи (асистирање) градским органима у складу са Законом о комуналној полицији

Законом о комуналној полицији предвиђено је да комунална полиција пружа помоћ надлежним органима града, као и предузећима, организацијама и установама које на основу одлуке скупштине града одлучују о појединим правима грађана, правних лица или других странака (овлашћене организације), када према оцени надлежног органа града или овлашћене организације постоје претпоставке да спровођење њихове извршне одлуке неће бити могуће без присуства комуналне полиције или употребе средстава принуде.

Помоћ у извршењима (асистенција) пружа се на писмени захтев надлежног органа града, односно овлашћене организације, који се подноси начелнику комуналне полиције. Начелник комуналне полиције одлучује о ангажовању комуналне полиције и о обиму и начину пружања помоћи у року од 48 сати од подношења захтева.

Пре пружања помоћи у извршењу акта надлежног органа или овлашћене организације, у случају када се основано очекује отпор, сачињава се план асистенције који одобрава начелник комуналне полиције или шеф подручне организационе јединице која пружа помоћ у извршењу акта. Отпор може бити пасивни (супротстављање извршењу заузимањем клечећег, седећег или лежећег положаја, одбијање да се напусти објект који се руши и сл.) и активни (отимање, стављање у изглед да ће лице напасти и сл.).

Комунални полицајац примениће средства принуде на захтев лица које спроводи извршење, ако су испуњени услови за њихову примену и ако се лице које спречава или омета извршење не може удаљити упозорењем или усменим наређењем. У том случају комунални полицајац примениће само она средства принуде и у оној мери која је неопходна за одбијање напада од себе, извршитеља или трећег лица, односно за савладавање отпора којим се онемогућава спровођење извршне одлуке.

Ако због физичког отпора извршење не буде могуће или не успе и поред ангажовања комуналне полиције, надлежни орган града, односно овлашћена организација, подноси захтев полицији да пружи помоћ у извршењу у складу са Законом о полицији.

1.9. Реаговање у ванредним ситуацијама и заштита од пожара и експлозије

1.9.1. Функције, субјекти и начела система заштите и спасавања и надлежности града у том систему

Систем заштите и спасавања на територији Републике Србије уређен је, пре свега, **Законом о ванредним ситуацијама**.

Систем заштите и спасавања део је система националне безбедности и интегрисани облик управљања и организовања субјеката система заштите и спасавања на спровођењу превентивних и оперативних мера и извршавању задатака заштите и спасавања људи и добара од последица елементарних непогода и других несрећа, укључујући и мере опоравка од тих последица.

Основни задаци система заштите и спасавања јесу:

- програмирање и планирање мера и активности на заштити и спасавању;
- заштита, као скуп превентивних мера усмерених на јачање отпорности заједнице, отклањање могућих узрока угрожавања, смањење утицаја елементарних непогода, спречавање других несрећа, а у случају да се догоде, умањење њихових последица;
- координација при успостављању, изради и реализацији Националне стратегије за заштиту и спасавање;
- спасавање и пружање помоћи, под чим се подразумевају оперативне активности које се предузимају ради спасавања људи, материјалних добара и животне средине;

- ублажавање и отклањање непосредних последица елементарних непогода и других несрећа, под чим се подразумевају мере и активности које се предузимају ради успостављања услова неопходних за живот грађана на пострадалом подручју;
- организовање, опремање и оспособљавање снага заштите и спасавања;
- организовање, опремање и оспособљавање државних органа, привредних друштава, других правних лица и предузетника за заштиту и спасавање;
- организовање и оспособљавање грађана за личну, узајамну и колективну заштиту;
- пружање и тражење помоћи и сарадња с другим земљама и међународним организацијама;
- управљање, руковођење и координација субјектима и снагама система заштите и спасавања у ванредним ситуацијама;
- други послови и задаци заштите и спасавања.

Субјекти система заштите и спасавања јесу:

- органи државне управе, органи аутономне покрајине и органи јединица локалне самоуправе;
- привредна друштва, друга правна лица и предузетници (у даљем тексту: привредна друштва и друга правна лица);
- грађани, групе грађана, удружења, професионалне и друге организације.

Субјекти система заштите и спасавања обезбеђују изградњу јединственог система заштите и спасавања на територији Републике Србије, у складу са законом и другим прописима, као и програмима, плановима и другим документима којима се уређује организација, развој, припремање и употреба снага и средстава заштите и спасавања.

Субјекти система заштите и спасавања спроводе и превентивне мере заштите и спасавања.

Начела заштите и спасавања јесу:

1) Начело права на заштиту

Свако има право на заштиту од несрећа и катастрофа проузрокованих елементарним непогодама и другим несрећама.

Заштита и спасавање људских живота има предност над свим другим заштитним и спасилачким активностима.

2) Начело солидарности

Свако учествује у заштити и спасавању у складу са својим могућностима и способностима.

3) Начело јавности

Подаци о опасностима и деловању државних органа, органа аутономних покрајина, јединица локалне самоуправе и других субјеката заштите и спасавања јесу јавни.

Органи државне управе, органи аутономних покрајина и органи јединица локалне самоуправе морају обезбедити да становништво, на подручју које може погодити елементарна и друга несрећа, буде обавештено о опасности.

4) Начело превентивне заштите

Органи државне управе, органи аутономне покрајине и органи јединица локалне самоуправе и друга правна лица, приликом обезбеђења заштите од елементарних непогода и других несрећа приоритетно спроводе превентивне мере заштите у складу са својим надлежностима.

5) Начело одговорности

Свако физичко и правно лице је, у складу са законом, одговорно за спровођење мера заштите и спасавања од несрећа и катастрофа изазваних елементарним непогодама и другим несрећама.

6) Начело доступности при употреби снага и средстава

У заштити и спасавању користе се прво снаге и средства са територије јединице локалне самоуправе.

У случајевима када због обима несреће, тј. угрожености, снаге и средства са територије јединице локалне самоуправе нису довољне, надлежни орган обезбеђује употребу снага и средстава са територије Републике Србије.

Полиција и Војска Србије употребљавају се за заштиту и спасавање ако расположиве снаге и средства нису довољни.

Надлежности града у систему заштите и спасавања

У остваривању права и дужности у заштити и спасавању градови преко својих органа обављају следеће послове:

- 1) доносе одлуку о организацији и функционисању цивилне заштите на територији града и обезбеђују њено спровођење у складу с јединственим системом заштите и спасавања;
- 2) доносе план и програм развоја система заштите и спасавања на територији града, у складу с дугорочним планом развоја заштите и спасавања Републике Србије;

- 3) планирају и утврђују изворе финансирања за развој, изградњу и извршавање задатака заштите и спасавања и развој цивилне заштите и спровођење мера и задатака цивилне заштите на територији града;
- 4) образују штаб за ванредне ситуације;
- 5) непосредно сарађују са надлежном службом, другим државним органима, привредним друштвима и другим правним лицима;
- 6) остварују сарадњу са регијама и општинама суседних земаља, у складу са овим и другим законима;
- 7) усклађују своје планове заштите и спасавања са планом заштите и спасавања у ванредним ситуацијама Републике Србије;
- 8) одређују оспособљена правна лица од значаја за заштиту и спасавање;
- 9) обезбеђују телекомуникациону и информациону подршку за потребе заштите и спасавања, као и укључење у телекомуникациони и информациони систем службе осматрања, обавештавања и узбуђивања и повезују се с њим;
- 10) израђују и доносе процену угрожености и план заштите и спасавања у ванредним ситуацијама;
- 11) прате опасности, обавештавају становништво о опасностима и предузимају друге превентивне мере за смањење ризика од елементарних непогода и других несрећа;
- 12) набављају и одржавају средства за узбуђивање у оквиру система јавног узбуђивања у Републици Србији, учествују у изради студије покривености система јавног узбуђивања за територију града;
- 13) организују, развијају и воде личну и колективну заштиту;
- 14) формирају, организују и опремају јединице цивилне заштите опште намене;
- 15) усклађују планове заштите и спасавања у ванредним ситуацијама са суседним општинама и градовима.

Процену угрожености града надлежни орган града израђује у сарадњи са надлежном службом, надлежним градским штабом за ванредне ситуације и другим стручним органима.

1.9.2. Ванредне ситуације – план заштите и спасавања, проглашење и реаговање на ванредне ситуације у граду

Ванредна ситуација је стање када су ризици и претње или последице катастрофа, ванредних догађаја и других опасности по становништво, животну средину и материјална добра таквог обима и интензитета да њихов настанак или последице није могуће спречити или отклонити редовним деловањем надлежних органа и служби, због чега је за њихово ублажавање и отклањање неопходно употребити посебне мере, снаге и средства, уз појачан режим рада.

У остваривању права и дужности у заштити и спасавању град преко својих органа обавља следеће послове:

- 1) доноси одлуку о организацији и функционисању цивилне заштите на територији града и обезбеђује њено спровођење у складу са јединственим системом заштите и спасавања;
- 2) доноси план и програм развоја система заштите и спасавања на територији града, у складу са дугорочним планом развоја заштите и спасавања Републике Србије;
- 3) планира и утврђује изворе финансирања за развој, изградњу и извршавање задатака заштите и спасавања и развој цивилне заштите и спровођење мера и задатака цивилне заштите на територији града;
- 4) образује штаб за ванредне ситуације;
- 5) непосредно сарађује са надлежном службом, другим државним органима, привредним друштвима и другим правним лицима;
- 6) остварује сарадњу са регијама и општинама суседних земаља, у складу са овим и другим законима;
- 7) усклађује своје планове заштите и спасавања са планом заштите и спасавања у ванредним ситуацијама Републике Србије;
- 8) одређује оспособљена правна лица од значаја за заштиту и спасавање;
- 9) обезбеђује телекомуникациону и информациону подршку за потребе заштите и спасавања, као и укључење у телекомуникациони и информациони систем службе осматрања, обавештавања и узбуњивања и повезује се с њим;
- 10) израђује и доноси процену угрожености и план заштите и спасавања у ванредним ситуацијама;
- 11) прати опасности, обавештава становништво о опасностима и предузима друге превентивне мере за смањење ризика од елементарних непогода и других несрећа;
- 12) набавља и одржава средства за узбуњивање у оквиру система јавног узбуњивања у Републици Србији, учествује у изради студије покривености система јавног узбуњивања за територију града;
- 13) организује, развија и води личну и колективну заштиту;
- 14) формира, организује и опрема јединице цивилне заштите опште намене;
- 15) усклађује планове заштите и спасавања у ванредним ситуацијама са суседним јединицама локалне самоуправе.

Проглашење ванредне ситуације

Ванредна ситуација проглашава се одмах по сазнању за непосредну опасност од њеног наступања. Ванредна ситуација може бити проглашена и пошто је наступила, ако се непосредна опасност од наступања није могла предвидети или

ако због других околности није могла бити проглашена одмах после сазнања за непосредну опасност од њеног наступања.

Ванредна ситуација може да се прогласи за општину, град или град Београд, и за део или целу територију Републике Србије.

Ванредна ситуација за део или цео град проглашава се ако постоји непосредна опасност да ће захватити или ако је већ захватила део или целу територију града.

Ванредна ситуација за Републику Србију, односно њен део, проглашава се ако постоји непосредна опасност да ће захватити или ако је већ захватила најмање две општине или ако општина нема довољно могућности за одговор у ванредној ситуацији.

Одлуку о проглашењу ванредне ситуације, на предлог надлежног штаба за ванредне ситуације, за територију града доноси градоначелник.

Руковођење у ванредним ситуацијама

За координацију и руковођење заштитом и спасавањем у ванредним ситуацијама, скупштина града образује градски штаб за ванредне ситуације.

Штаб чине командант, заменик команданта, начелник и чланови штаба.

Штаб за ванредне ситуације образује, по потреби, помоћне стручно-оперативне тимове за специфичне задатке заштите и спасавања.

Штаб за ванредне ситуације обавља следеће послове:

- 1) руководи и координира рад субјеката система заштите и спасавања и снага заштите и спасавања у ванредним ситуацијама на спровођењу утврђених задатака;
- 2) руководи и координира спровођење мера и задатака цивилне заштите;
- 3) разматра и даје мишљење на предлог процене угрожености и предлог плана заштите и спасавања у ванредним ситуацијама;
- 4) прати стање и организацију заштите и спасавања и предлаже мере за њихово побољшање;
- 5) наређује употребу снага заштите и спасавања, средстава помоћи и других средстава која се користе у ванредним ситуацијама;
- 6) стара се о редовном информисању и обавештавању становништва о ризицима и опасностима и предузетим мерама;
- 7) разматра организацију, опремање и обучавање јединица цивилне заштите, овлашћених, оспособљених правних лица;
- 8) сарађује с надлежним органима заштите и спасавања суседних држава у ванредним ситуацијама;

- 9) процењује угроженост од настанка ванредне ситуације;
- 10) сарађује са штабовима суседних општина и градова;
- 11) именује менаџера заштите и заменика менаџера у насељеним местима;
- 12) разматра и предлаже доношење одлуке о организацији заштите и спасавања на територији града;
- 13) ангажује оспособљена правна лица и друге организације од значаја за град;
- 14) доноси наредбе, закључке и препоруке.

1.9.3. Мере, задаци и субјекти цивилне заштите у граду

Мере цивилне заштите

Субјекти система заштите и спасавања у Републици Србији припремају и спроводе мере цивилне заштите, а нарочито:

- 1) превентивне мере;
- 2) мере заштите у случају непосредне опасности од елементарних непогода и других несрећа;
- 3) мере заштите када наступе елементарне непогоде и друге несреће;
- 4) мере ублажавања и отклањања непосредних последица елементарних непогода и других несрећа.

Објекти од посебног значаја и утицаја на спровођење мера и задатака цивилне заштите планирају се и граде у складу с прописима о просторном и урбанистичком планирању и изградњи, прописима у области безбедности и здравља на раду, као и одредбама овог закона.

Задаци цивилне заштите

Ради заштите и спасавања људи, материјалних и културних добара од опасности изазваних елементарним непогодама и другим несрећама, спроводе се следећи задаци цивилне заштите:

- 1) узбуњивање;
- 2) евакуација;
- 3) склањање и урбанистичке мере заштите;
- 4) збрињавање угрожених и настрадалих;
- 5) радиолошка, хемијска и биолошка заштита;
- 6) заштита од техничко-технолошких несрећа;
- 7) заштита од рушења и спасавање из рушевина;
- 8) заштита и спасавање од поплава и несрећа на води и под водом;
- 9) заштита и спасавање на неприступачним теренима;

- 10) заштита и спасавање од пожара и експлозија;
- 11) заштита од НУС-а (неексплодирана убојна средства);
- 12) прва и медицинска помоћ;
- 13) асанација терена;
- 14) очување добара битних за опстанак;
- 15) хитно успостављање неопходних служби од јавног интереса.

Субјекти цивилне заштите

У складу са Законом о ванредним ситуацијама, субјекти цивилне заштите јесу:

- повереници цивилне заштите и заменици повереника,
- јединице цивилне заштите,
- систем осматрања, обавештавања и узбуњивања,
- овлашћена и оспособљена правна лица, хуманитарне и друге организације опремљене и оспособљене за заштиту и спасавање.

1.9.4. Припреме и поступање комуналне полиције у ванредним ситуацијама, у складу са одлукама надлежних органа и оперативно-стручних тела града

У складу са овлашћењима која произлазе из одредаба Закона о комуналној полицији и Закона о ванредним ситуацијама, као и с планом заштите и спасавања у ванредним ситуацијама на територији града, комунална полиција предузима хитне мере заштите од елементарних и других непогода, заштите од пожара и других заштита из надлежности града, кад те мере не могу правовремено да предузму други надлежни органи града и овлашћене организације, о чему одмах обавештава те органе, односно организације.

У случају опасности изазване елементарним непогодама и другим облицима угрожавања, комунална полиција учествује у вршењу спасилачке функције и пружа помоћ другим органима, правним и физичким лицима на отклањању последица, у складу са наредбама начелника комуналне полиције и руководиоца штаба за ванредне ситуације.

Преко комуналне полиције, у складу са њеним законским овлашћењима, градови обављају и друге послове из своје надлежности у систему заштите и спасавања.

1.9.5. Заштита од пожара – систем, субјекти, начела и надлежности града у систему заштите од пожара

Заштита од пожара на територији Републике Србије уређена је **Законом о заштити од пожара**.

Пожар је техничко-технолошка несрећа, односно удес. То је изненадни и неконтролисани догађај или низ догађаја који су измакли контроли приликом управљања одређеним средствима за рад и поступања с опасним материјама у производњи, употреби, транспорту, промету, преради, складиштењу и одлагању.

Пожар треба **разликовати** од **елементарне непогоде**. Елементарна непогода је догађај хидрометеоролошког, геолошког или биолошког порекла, проузрокован деловањем природних сила као што су: земљотрес, поплава, бујица, олуја, јаке кише, атмосферска пражњења, град, суша, одроњавање или клизање земљишта, снежни наноси и лавина, екстремне температуре ваздуха, нагомилавање леда на водотоку, епидемија заразних болести, епидемија сточних заразних болести, појава штеточина и друге природне појаве већих размера које могу да угрозе здравље и живот људи или проузрокују штету већег обима.

Заштита од пожара обухвата скуп мера и радњи нормативне, управне, организационо-техничке, превентивне, образовне, информативно-васпитне и друге природе.

Заштита од пожара организује се и непрекидно спроводи на свим местима и објектима који су изложени опасности од пожара.

Субјекти заштите од пожара

Заштиту од пожара организују и њено спровођење обезбеђују:

- град и његови органи,
- месне заједнице,
- правна лица, предузетници и друге организације и заједнице,
- грађани.

Ради заштите живота људи и имовине од пожара, субјекти заштите од пожара предузимају мере за спречавање избијања и ширења пожара, откривање и гашење пожара, спасавање живота људи и имовине угрожених пожаром, као и пружање помоћи у отклањању последица пожара.

Начела заштите од пожара

Начела заштите и спасавања заснивају се на сарадњи, солидарности, правременом и усклађеном деловању субјеката система заштите и спасавања.

Надлежности града

Град у складу са својим правима и дужностима обезбеђује спровођење организације и мера заштите од пожара од стране предузећа и других организација и заједница и државних органа, радних људи и грађана, и предузима друге мере за унапређење заштите од пожара.

Прописом који у оквиру својих права и дужности доноси град уређују се услови за заједничко деловање ватрогасних јединица са специјализованим ватрогасним јединицама цивилне заштите.

Скупштина града својом одлуком доноси план заштите од пожара.

Полазећи од стања и процене угрожености од пожара, план заштите од пожара садржи:

- мере за отклањање недостатака и унапређење заштите од пожара, с планом снабдевања водом, путевима, пролазима и прилазима, дејством ватрогасних јединица, заједничким условима за деловање тих јединица са специјализованим ватрогасним јединицама цивилне заштите, системом веза и начином обавештавања и поступком у случају пожара, начином обуке грађана и динамиком извршења мера и организације заштите од пожара;
- организацију територијалних ватрогасних јединица, као и потребе и могућности оснивања добровољних ватрогасних јединица;
- финансијска средства потребна за извршење мера и организацију заштите од пожара с динамиком реализације;
- графичку документацију.

1.9.6. Планирање, организовање и мере заштите од пожара у граду

Просторним и урбанистичким плановима, као и одлукама које их замењују, осим општих услова предвиђених Законом о планирању и уређењу простора, у погледу мера заштите од пожара, утврђују се:

- изворишта снабдевања водом, капацитети градске водоводне мреже који обезбеђују довољне количине воде за гашење пожара;
- удаљеност између зона предвиђених за стамбене и јавне објекте и зона предвиђених за индустријске објекте и објекте специјалне намене (складишта лако запаљивих течности, гасова и експлозивних материја);
- удаљеност између објеката различите намене унутар индустријске зоне и објеката специјалне намене која омогућава спровођење мера противпожарне заштите;

- ширина путева који омогућавају приступ ватрогасним возилима до сваког објекта и њихово маневрисање за време гашења пожара;
- простор за изградњу објеката за потребе ватрогасних јединица, добровољних ватрогасних друштава и њихових савеза, као и специјализованих ватрогасних јединица цивилне заштите.

При пројектовању и изградњи стамбених зграда и објеката за јавну употребу (робне куће, хотели, биоскопи, позоришта, библиотеке, школе, болнице, спортске, концертне и друге дворане), морају се обезбедити услови за сигурну евакуацију људи у случају пожара и уређаји и средства за гашење пожара.

Орган управе надлежан за издавање одобрења за изградњу, адаптацију и реконструкцију објеката издаће одобрење за градњу под условом да је претходно прибавио сагласност од надлежног органа управе за унутрашње послове на инвестиционо-техничку документацију у погледу мера заштите од пожара.

Грађани у месној заједници предлажу измене и допуне градских планова заштите од пожара, спроводе мере у вези с организовањем и оспособљавањем грађана за гашење пожара и спасавање људи и имовине угрожене пожаром, упознају грађане с мерама које треба предузети ради остваривања планова заштите од пожара, као и о њиховим дужностима у случају избијања пожара, предлажу и учествују у оснивању добровољних ватрогасних друштава и сарађују са другим субјектима самозаштите на свом подручју.

Организације и органи непосредно организују заштиту од пожара и обезбеђују спровођење мера заштите од пожара прописаних овим законом и другим прописима.

Ради утврђивања одговарајуће организације и предузимања других мера потребних за успешно функционисање заштите од пожара, организације и органи разврставају се у четири категорије угрожености од пожара, у зависности од технолошког процеса, врсте материјала који производе, прерађују или складиште, врсте материјала употребљеног за изградњу објекта и значаја објекта.

У прву категорију угрожености од пожара разврставају се оне организације које производе, користе или складиште експлозивне материје, запаљиве течности и запаљиве гасове; код којих се у технолошком процесу ствара прашина која с ваздухом гради експлозивне смеше; чији су објекти међусобно повезани запаљивим грађевинским конструкцијама и другим грађевинским елементима у једну целину погодну за брзо ширење и преношење пожара; као и оне које су од изузетног привредног значаја за Републику или од интереса за народну одбрану.

У другу категорију угрожености од пожара разврставају се, пре свега, оне организације које производе и прерађују чврсте горивне материјале без стварања прашних експлозивних смеша; које прерађују и обрађују негориве материјале у усијаном и растопљеном стању; које употребљавају и држе мање количине запаљивих течности свих врста, као и оне организације и органи у чијим се

објектима скупља или борави већи број лица (болнице, већи хотели, робне куће, спортски објекти, биоскопи, позоришта, музеји, концертне дворане и сл.).

У трећу категорију угрожености од пожара разврставају се организације које производе и прерађују ватроотпорне и ватросталне материје, као и остали пословни и јавни објекти у којима су смештени организације и органи.

У четврту категорију угрожености од пожара спадају све остале организације и органи који су значајни са становишта заштите од пожара (угоститељске, трговинске и занатске радње, продавнице, сервиси, мањи пословни и јавни објекти у којима су смештени организације и органи и други слични објекти).

1.9.7. Организација ватрогаства у граду – ватрогасне јединице и гашење пожара

Ради учествовања у спровођењу превентивних мера заштите од пожара, за гашење пожара и спасавање људи и имовине угрожених пожаром оснивају се ватрогасне јединице. Те јединице учествују у спречавању и сузбијању других елементарних несрећа и спасавању људи и имовине угрожених тим несрећама.

Ватрогасне јединице могу бити професионалне и добровољне.

Професионалне јединице су територијалне ватрогасне јединице и ватрогасне јединице предузећа.

Добровољне ватрогасне јединице су јединице које оснивају добровољна ватрогасна друштва.

Насељено место са више од 10.000 становника мора имати ватрогасну јединицу способну за гашење пожара.

Територијалне ватрогасне јединице оснива скупштина града за целу територију града или њен део.

Величина и број радника територијалне ватрогасне јединице утврђује се у складу с проценом стања и степена угрожености од пожара предвиђених планом заштите од пожара у граду, броја и величине ватрогасних јединица у предузећима и добровољним ватрогасним друштвима, као и величине, техничке опремљености и кадровске оспособљености територијалних ватрогасних јединица у суседним општинама и градовима.

Ватрогасне јединице дужне су да међусобно сарађују и једна другој пружају помоћ.

Радници ватрогасних јединица дужни су да носе прописану униформу за обављање послова и задатака, а приликом гашења пожара и спасавања људи и имовине угрожене пожаром, и прописану заштитну опрему.

Ради организованог добровољног учествовања грађана у превентивном деловању у области заштите од пожара, пропагирању и популарисању ватрогаства, као и ради учествовања у гашењу пожара и спасавању људи и имовине угрожених пожаром и елементарним непогодама и вршења других активности и задатака у вези са заштитом од пожара, у складу са законом и планом заштите од пожара, грађани могу оснивати добровољна ватрогасна друштва и њихове савезе, као друштвене организације за област заштите од пожара.

Добровољна ватрогасна друштва и савези покрећу, организују и спроводе акције за развијање и популаризацију свих облика заштите од пожара; старају се о стручном оспособљавању и техничком опремању добровољних ватрогасних јединица; развијају самозаштиту и техничку културу у области заштите од пожара; организују издавање стручних публикација, јавне вежбе, такмичења, смотре, изложбе, саветовања и слично. У остваривању функције превентивног деловања у области заштите од пожара, скупштина града може, у зависности од организованости заштите од пожара на својој територији, одлуком поверити добровољним ватрогасним друштвима и њиховим савезима да остварују увид, предлажу мере и предузимају друге прописане радње за унапређење заштите од пожара, и то стамбеним објектима, мањим угоститељским објектима, домаћинствима пољопривредних произвођача, нарочито за време жетве и вршидбе, продавницама, пијацама, тржницама и сличним објектима, објектима појединаца који личним радом средствима у својини грађана врше одређене привредне, угоститељске и сличне делатности, као и парковима, шумама и сличним површинама.

Добровољно ватрогасно друштво и савез могу у добровољну ватрогасну јединицу примати на рад професионалне ватрогасце.

Гашење пожара

Сваки грађанин који примети пожар дужан је да га угаси ако то може да учини без опасности по себе или другог.

Ако не може сам да угаси пожар, грађанин је дужан да о пожару одмах обавести најближу ватрогасну јединицу, станицу полиције или било који градски орган.

Организације и органи дужни су да о сваком пожару који код њих настане одмах обавесте полицију.

У гашењу пожара и спасавању људи и имовине угрожених пожаром, дужне су да учествују организације и органи, својом радном снагом, алатом, превозним, техничким и другим одговарајућим средствима погодним за пружање помоћи у гашењу и отклањању последица пожара, а грађани још и својим личним радом, на начин и под условима утврђеним законима и прописима донетим на основу закона.

Ватрогасна јединица, чим сазна да је на њеном подручју избио пожар, дужна је да одмах предузме мере за гашење пожара.

Кад ватрогасна јединица не може сама да угаси или локализује пожар, руководиоца акције гашења пожара затражиће помоћ од других ватрогасних јединица с територије града.

Помоћ за гашење пожара може се затражити и од суседних општина и градова, који ће са својим ватрогасним јединицама учествовати у гашењу пожара.

Гашењем пожара руководи руководиоца ватрогасне јединице која је прва почела да гаси пожар, ако се руководиоци ватрогасних јединица које учествују у гашењу пожара друкчије не споразумеју.

Ради несметаног гашења пожара и заштите људи и имовине угрожених пожаром, руководиоца акције гашења пожара има право и дужност да:

- забрани приступ непозваним лицима на место гашења пожара, као и саобраћај поред тог места;
- нареди евакуацију лица и имовине из угрожених просторија и објеката;
- нареди прекид довођења електричне струје, гаса и течних горива;
- нареди употребу воде и других средстава за гашење пожара која користе грађани, организације и органи ако се на други начин не може обезбедити потребна количина воде, односно других средстава за гашење пожара;
- нареди коришћење возила грађана, организација и органа ради превоза повређених у пожару, евакуације лица и имовине и допремања средстава за гашење пожара;
- нареди делимично или потпуно рушење објеката или делова објеката који нису захваћени пожаром, у случају да се на други начин не може обезбедити гашење пожара или спасавање живота људи;
- предузме мере за обезбеђење евакуисане имовине;
- насилно отвори закључани објекат или просторију ради гашења пожара и спасавања људи и имовине;
- нареди лицима која станују у непосредној близини пожара, као и лицима која се затекну на месту пожара, да пруже помоћ у гашењу пожара и спасавању људи и имовине.

Руководилац акције гашења пожара, дужан је да предузме све мере потребне да се сачувају трагови и предмети који могу да послуже за утврђивање узрока пожара.

1.9.8. Припреме и поступање комуналне полиције у остваривању заштите од пожара, у складу с одлукама надлежних органа и оперативно-стручних тела града

У складу с овлашћењима која произлазе из одредаба Закона о комуналној полицији и Закона о заштити од пожара, планова заштите од пожара и одлука на-

длежних републичких органа и органа града, комунална полиција дужна је да предузима хитне мере заштите од пожара кад те мере не могу правовремено да предузму други надлежни органи града и овлашћене организације, о чему одмах обавештава те органе, односно организације.

У случају опасности изазване пожаром, комунална полиција учествује у вршењу спасилачке функције и пружа помоћ другим органима, правним и физичким лицима на отклањању последица, у складу с наредбама начелника комуналне полиције и руководиоца ватрогасне јединице која води акцију гашења пожара.

Преко комуналне полиције, у складу с њеним законским овлашћењима, градови обављају и друге надлежности у области заштите од пожара.

2. ОВЛАШЋЕЊА КОМУНАЛНЕ ПОЛИЦИЈЕ И КОНТРОЛА

2.1. Врсте овлашћења и основи примене

2.1.1. Врсте овлашћења

Одредбама члана 16 Закона о комуналној полицији (Сл. гласник РС, бр. 51/09; даље: ЗОКП) предвиђене су, с обзиром на формални правни извор, две врсте (групе) овлашћења комуналне полиције: овлашћења предвиђена непосредно ЗОКП-ом и овлашћења предвиђена другим законом, прописом и општим актом града. Прва група овлашћења таксативно и по називу наведена је у овом члану ЗОКП-а и примењује се под условима и на начин утврђен полицијским прописима. Друга група овлашћења наводи се у другим законима, прописима и општим актима града и примењује под условима и на начин утврђен тим прописима и општим актима.

2.1.2. Овлашћења која се примењују под условима и на начин утврђен полицијским прописима

Одредбама члана 16 став 1 ЗОКП-а предвиђено је да комунални полицајац у обављању послова комуналне полиције има следећа овлашћења: 1) упозорење; 2) усмено наређење; 3) провера идентитета; 4) довођење; 5) прегледање лица и предмета; 6) привремено одузимање предмета; 7) видео надзор; 8) употреба средстава принуде, и то физичке снаге, службене палице и средстава за везивање.

Заједничка карактеристика ових осам овлашћења јесте то што су углавном превентивног карактера. Намена им је да се првенствено примењују ради спречавања деликата. Усмерена су, пре свега, на поступање комуналне полиције анте деликтум (предделиктно), а не *post delictum* (последеликтно). Будући да се у делатности којом се бави комунална полиција превенција показала као делотворнија од репресије, та овлашћења омогућавају комуналној полицији ефикасно превентивно и проактивно поступање уместо репресивног и реактивног.

Ових осам овлашћења, сагласно члану 25 ЗОКП-а, комунални полицајци примењују под условима и на начин утврђен Законом о полицији (Сл. гласник РС, бр. 101/05; даље: ЗОП) и подзаконским прописима о полицијским овлашћењима и начину обављања полицијских послова. На овај начин, упућујућом одредбом ЗОКП-а, предвиђена је у овим питањима супсидијарна примена ЗОП-а, као и подзаконских прописа – Правилника о полицијским овлашћењима (Сл. гласник РС, бр. 54/2006), Правилника о техничким обележјима и начину употребе средстава

принуде (Сл. гласник РС, бр. 19/07 и 112/08) и Правилника о начину обављања полицијских послова (Сл. гласник РС, бр. 27/07). Чињеница да комунални полицајци ова своја овлашћења примењују под условима и на начин предвиђен наведеним полицијским прописима посебно је значајна за реализацију овлашћења начелника комуналне полиције из члана 10 став 4 ЗОКП-а. Тим одредбама начелник је овлашћен да, у складу са законом и другим прописом, даје обавезне инструкције комуналним полицајцима за обављање послова комуналне полиције. У суштини, ЗОКП-ом је тако обезбеђено да свака од тих обавезних инструкција садржи комплетна (потпуна) правила о условима и начину на који комунални полицајци примењују своја овлашћења. Разуме се, та правила и друге обавезне инструкције морају у свему бити у складу с наведеним полицијским прописима.

Једнаки услови и начин на који истоврсна овлашћења примењују и комунални полицајци и полицијски службеници представљају целисходно законско решење и са гледишта једнаког положаја лица према коме се та овлашћења примењују, без обзира на то који их орган примењује. Шире посматрано, таквим решењем обезбеђује се и неопходна претпоставка за једнаку заштиту и остваривање људских права.

2.1.3. Овлашћења која се примењују у складу с прописима и општим актима града

Одредбама члана 16 став 2 ЗОКП-а предвиђено је да комунални полицајац може, када је за то овлашћен законом, другим прописом и општим актом града, изрећи мандатну казну, поднети пријаву надлежном органу за учињено кривично дело, поднети захтев за вођење прекршајног поступка и обавестити други надлежни орган да предузме мере из своје надлежности.

Према томе, у случају кад је овлашћен законом, другим прописом и општим прописом града, комунални полицајац може, у складу с одговарајућим одредбама Закона о прекршајима (Сл. гласник РС, бр. 101/2005, 116/2008 и 111/2009; у даљем тексту: ЗОПР), да наплати на месту извршења прекршаја новчану казну учиниоцу кога затекне у вршењу прекршаја из области која спада у делокруг комуналне полиције, као и да одмах по сазнању за други прекршај из ове области поднесе надлежном органу захтев за покретање прекршајног поступка. У случају кад је на исти начин овлашћен (законом, прописом, општим актом), комунални полицајац може, у складу с одговарајућим одредбама Законика о кривичном поступку, да поднесе надлежном јавном тужиоцу кривичну пријаву за кривично дело из ове области за које се гони по службеној дужности. Најзад, ако обављајући послове из надлежности комуналне полиције на било који начин сазна да је извршен привредни преступ, комунални полицајац обавестиће о томе претпостављеног ради подношења пријаве надлежном органу. На исти начин поступиће, ради достављања одговарајућег обавештења комуналне полиције другом (надлежном) органу, и ако сазна за чињенице или дође до доказа који захтевају да тај орган предузме мере из своје надлежности.

Заједничка карактеристика ових овлашћења јесте то што су углавном репресивног карактера. Намена им је да се превасходно примењују ради сузбијања деликата који су већ извршени. Као таква, ова овлашћења усмерена су, пре свега, на поступање комуналне полиције пост деликтум (последеликтно), а не анте деликтум (предделиктно). Али, примена ових овлашћења, генерално гледано, има и превентивну улогу јер утиче на будућа понашања потенцијалних учинилаца деликата. Зато је и прихватљиво схватање према коме не постоји стриктна граница између напред наведених превентивних и репресивних овлашћења. Сва она треба да чине складну целину, усмерену ка истом циљу – свођењу деликата против комуналног реда на подношљиву меру.

2.2. Општи услови за примену и принципи у примени овлашћења

2.2.1. Општи услови за примену овлашћења и безбедносне мере

Пре примене овлашћења комунални полицајац дужан је да се увери да су испуњени сви законски услови за примену овлашћења и одговоран је за ту процену. Наиме, принцип личне одговорности један је од најважнијих принципа за примену овлашћења. Зато је комунални полицајац и дужан да пре примене овлашћења процени испуњеност законских услова за то. Одговорност за погрешну процену може бити дисциплинска, и у зависности од последица погрешне процене, кривична, прекршajна и материјална.

Комунални полицајац примењује овлашћења на сопствену иницијативу, по наређењу претпостављеног и по налогу надлежног органа издатом у складу са законом. Кад је претпостављени присутан, овлашћења се примењују по његовом наређењу, осим у случају када се нема времена да се чека на то наређење и када се мора без одлагања поступити по сопственој иницијативи. То значи да постоје три различита полазишта за примену полицијских овлашћења, сва три обавезујућа за сваког комуналног полицајца.

Прво, комунални полицајац дужан је да на месту догађаја на коме су се стекли услови за примену овлашћења та овлашћења примени на сопствену иницијативу. Овлашћење подразумева и дужност примене ако постоји угрожавање комуналног реда. Правило је да комунални полицајац мора да интервенише кад, на пример, постоји опасност за градску имовину веће вредности. Изузетак је то што комунални полицајац има и одређену слободу да одлучи да ли ће и које овлашћење применити у конкретном случају (процена), односно да одлучи да одустане или одложи примену овлашћења у одређеним случајевима (принцип опортунитета), у складу са законом. Он ће применити принцип опортунитета и неће интервенисати ако би тиме довео у конкретну опасност градску имовину веће вредности од оне коју штити. За разлику од опортунитета, опортунизам представља неоправ-

дано пропуштање да се примене овлашћења (невршење дужности). У суштини, комунални полицајац који интервенише на сопствену иницијативу једини је и овлашћен (и дужан и одговоран) да у наведеном смислу претходно процени да ли су испуњени сви законски услови за примену неког овлашћења, али и једини одговоран за начин примене и исход примењеног овлашћења.

Друго, примена овлашћења по наређењу претпостављеног правило је које важи кад је претпостављени присутан. Међутим, наређења се не издају само на месту догађаја на коме су присутни и претпостављени и комунални полицајац већ и коришћењем телекомуникационих средстава. У оба случаја важе у основи иста правила о извршавању наређења утврђена прописима и општим актима о начину обављања послова комуналне полиције.

Треће, примена овлашћења по налогу надлежног органа издатом у складу са законом за готово све комуналне полицајце који те налоге извршавају своде се на претходни случај. Наиме, надлежни орган, овлашћен законом, издаје налог комуналној полицији, која тај налог извршава преко свог људства. Тако, по пријему налога, начелник комуналне полиције, или по његовом овлашћењу, други претпостављени ставља у задатак (наређује) комуналном полицајцу чији је то посао да изврши налог. Другим речима, налогодавни орган не издаје налог појединцу – комуналном полицајцу – већ комуналној полицији. Тако су истовремено уважена два принципа: оперативне независности комуналне полиције, јер нема мешања у њено унутрашње уређење и рад, и законитости, јер и комунални полицајац коме је поверено извршавање наредбе непосредно примењује закон.

Због потребе за хитном интервенцијом, дозвољен је изузетак од правила да се онда када је претпостављени присутан на месту догађаја увек поступа по његовом наређењу. Тај изузетак је могућ ако нема времена да се чека на то наређење и комунални полицајац мора без одлагања да поступи по сопственој иницијативи. Наиме, крутост наредбодавне линије не сме ићи на штету разлога који захтева неодложну интервенцију. Зато се овим изузетком, заснованим на личној иницијативи и одговорности комуналног полицајца, омогућава најбоље реаговање комуналне полиције у датој ситуацији.

На начин утврђен законом, ако је то у датој ситуацији могуће и не угрожава извршење задатка, лице према коме се примењује овлашћење има право да буде упознато с разлозима за то, да укаже на околности које с тим у вези сматра битним, да буде упознато с идентитетом комуналног полицајца, који се на захтев лица представља, и да тражи присуство лица које ужива његово поверење. Та општа правила за примену овлашћења, без штете за делотворност овлашћења, представљају додатна јемства и врхунац у заштити људских права, изнад стандарда утврђених одговарајућим међународним документима.

Овлашћења утврђена ЗОКП-ом комунални полицајац примењује и према војним лицима ако посебним прописом није одређено да се та овлашћења при-

мењују на други начин или да се не примењују. О том поступању комунални полицајац одмах обавештава војну полицију.

Овлашћења према малолетним лицима примењују комунални полицајци посебно оспособљени за рад са малолетницима. Изузетно, овлашћења ће применити други комунални полицајац ако због околности случаја не може да поступа комунални полицајац посебно оспособљен за рад са малолетницима. Овлашћења према малолетном лицу примењују се у присуству родитеља или старатеља тог лица, а ако су они недоступни, у присуству представника органа старатељства, изузев кад због посебних околности или неодложности поступања то није могуће. Присуство представника органа старатељства уместо родитеља може да се обезбеди, ако је могуће, и онда када би присуство родитеља било штетно за малолетника у случајевима насиља у породици и сличним, или би их толико иритирало да би у великој мери угрозило извршење задатка. Кад присуство органа старатељства није могуће обезбедити, обезбедиће се присуство другог пословно способног лица с искуством у раду с малолетницима које није запослено у комуналној полицији нити умешано у случај.

2.2.2. Представљање пре примене овлашћења

Комунални полицајац дужан је да се пре примене овлашћења на прописан начин представи и саопшти разлоге за примену овлашћења, изузев у законом прописаним случајевима када би то могло да угрози постизање законитог циља примене овлашћења. Представљање је пружање доказа о припадности комуналној полицији, идентитету и службеном статусу комуналног полицајца. Појединачна идентификација комуналних полицајаца неопходна је будући да би без ње лична одговорност за примену овлашћења и евентуалне пропусте тешко била остварљива. Осим тога, без представљања не би било могуће стећи неопходно поверење и подршку јавности за активности комуналне полиције. Представљање мора бити уљудно и претходити саопштавању разлога за примену овлашћења.

Приликом представљања комунални полицајац, на захтев грађанина, показује службену легитимацију из своје руке, али тако да грађанин може да прочита текст и види фотографију на легитимацији. На захтев грађанина коме се представља, саопштиће и своје име и презиме и да је комунални полицајац. Лично представљање припада највишим стандардима у поступању комуналних полицајаца, јер идентификација припадника полиције по међународном стандарду не подразумева обавезно и откривање личног имена. Иако је податке о личном имену комуналног полицајца грађанин већ могао да прочита ако му је правилно показана службена легитимација, њихово усмено саопштавање ипак представља додатно јемство правилног представљања, посебно за оне грађане који то због било којег разлога нису били у стању да учине.

Изузетно, комунални полицајац неће се представити на наведени начин ако околности примене овлашћења у конкретном случају указују да би то могло уг-

розити постизање законитог циља. У том случају, комунални полицајац ће, током примене овлашћења, на своје својство упозорити речима: „Комунална полиција“. По престанку тих околности комунални полицајац ће се представити на већ описани начин (показивањем легитимације). Описани изузетак допуштен је због околности које оправдавају одступање од правила представљања. Које су то околности, фактичко је питање које се оцењује у сваком конкретном случају. Стога је и употребљена формулација која даје довољно ширине за узимање у обзир сваке околности која би могла „угрозити постизање законитог циља“. То се често односи и на безбедност комуналног полицајца, јер постизање законитог циља (комуналног реда) применом овлашћења не би било могуће или би било знатно отежано ако је угрожена његова безбедност. Због тога комунални полицајац и ужива посебну заштиту утврђену одредбама члана 43 и 44 ЗОКП-а. Кад је у питању кривичноправна заштита, то не значи да се у конкретном случају морају стећи основи сумње да ће према комуналном полицајцу бити извршено кривично дело. Довољно је да постоје околности које указују на то да би због представљања пре примене овлашћења безбедност комуналног полицајца могла бити угрожена. На пример, довољно је да за лице чији идентитет треба проверити постоји сумња да поседује ватрено оружје, без обзира на то колика је вероватноћа да ће га употребити да би избегло проверу идентитета. Околности због којих се не треба представити пре примене овлашћења могу да се односе и на трећа лица, на пример када треба применити принуду према једном од лица која се налази у групи. Пошто је изузетак узрокован одређеним околностима, логично је и да се по престанку тих околности (накнадно) примени правило које важи за представљање кад тих изузетних околности нема. Једина разлика јесте у томе што се у случају кад не постоје изузетне околности, комунални полицајац увек представља пре примене овлашћења, а у случају кад изузетне околности постоје и престану, тек после примене овлашћења.

2.2.3. Принципи у примени овлашћења

Већ је било речи о томе да се послови комуналне полиције обављају, а овлашћења примењују у складу с начелима законитости, професионализма, сарадње и сразмерности. Пошто обављање послова и примена овлашћења комуналне полиције чине њену делатност у целини, може се рећи да се на тим начелима заснива целокупна делатност комуналне полиције.

Осим на тим начелима, примена овлашћења комуналне полиције заснива се и на мноштву принципа, међу којима су непристрасност, недискриминација, хуманост, поштовање људских права и омогућавање медицинске помоћи. Од посебног значаја за примену овлашћења комуналне полиције јесу и принцип сразмерности и њима сродни принципи.

Комунални полицајац у примени овлашћења поступа непристрасно и једнако према свима, без дискриминације лица по било којем основу. Та три принципа (непристрасност, једнако поступање и недискриминација) кључна су за заштиту

људских права приликом примене овлашћења. Сва три заснивају се на начелу једнакости свих пред законом, као једном од најважнијих у овој цивилизацији, а у нас израженом у члану 21 став 2 Устава. Недискриминација и непристрасност су комплементарни принципи. Принцип недискриминације обавезује комуналног полицајца да овлашћења према свима примењује на једнак начин у истим ситуацијама и да таквом њиховом применом штити права свих без разлике. Принцип непристрасности обавезује комуналног полицајца да у примени овлашћења не буде пристрасан ни према једној страни због чијег конфликта интервенише, као и да се уздржи од изјашњавања или друге активности којом би се у јавности нарушило уверење о непристрасности комуналне полиције.

У примени овлашћења комунални полицајац поступа хумано и поштује достојанство, углед и част сваког лица и друга основна права и слободе.

Приликом примене овлашћења комунални полицајац ће, на захтев лица према коме се овлашћење примењује, омогућити пружање медицинске помоћи. И поред законитог и правилног поступања, а посебно ако није било тако, могуће је да примена овлашћења (чак и упозорења или усменог наређења) изазове нежељену последицу чије отклањање захтева да се лицу укаже медицинска помоћ. Кад је у питању видна повреда настала због употребе средства принуде, није потребан захтев повређеног. Ту помоћ ће комунални полицајац обезбедити без одлагања. Штавише, помоћ ће обезбедити и на захтев лица које је помоћ претходно одбило, а понудиће је и лицу на коме нема видљивих повреда.

У односу на циљ комуналне полиције, принцип сразмерности најједноставније би гласио: примена овлашћења мора бити сразмерна потреби због које се предузима. Принцип сразмерности настао је у немачком полицијском праву, проширио се у друга права и касније знатно развио у међународном праву, посебно заслугом Међународног суда правде. Циљ тог принципа јесте умереност државне принуде, односно њено свођење на меру која је при спровођењу закона неопходна (апсолутно нужна). На тај начин избегава се прекомерно задирање у људска права, односно задирање у мери већој од неопходне за постизање законитог решења, тј. циља. Принцип сразмерности значајан је за примену свих овлашћења комуналне полиције, а нарочито за употребу средстава принуде. Корен принципа сразмерности је у историјском захтеву грађана према држави да њихове слободе и права могу бити ограничени само ако је реч о неопходној заштити јавног интереса. Стога интервенције комуналне полиције морају бити сразмерне заштити комуналног реда као законитог циља. Другим речима, примена овлашћења не сме бити несразмерна разлозима (циљу) због којих се приступило примени. То указује на значај јасног одређивања циља примене овлашћења, правог избора (врсте) овлашћења које ће довести до циља и доброг познавања односа (релације) између одређеног циља и изабраног овлашћења. У основи, овлашћење мора да буде неопходно и погодно за постизање законитог циља, али исто тако и интензитет примене овлашћења. На пример, између интензитета којим је употребљена службена палица и спречавања напада лица чији идентитет треба про-

верити мора да постоји сразмера (равнотежа, баланс, пропорција). Испитивање сразмерности није једноставно јер захтева утврђивање битних околности и ван њених основних чинилаца (однос између овлашћења и циља, тј. између употребе палице и провере идентитета). На пример, било би неопходно испитати и да ли је провера идентитета правилно започета, тако да је на најмању могућу меру сведена потреба да се примени средство принуде, које је ипак употребљено. Тек потом дошло би на ред испитивање да ли је службена палица у датој ситуацији била нај-погодније средство принуде, да ли је отпор могао бити савладан само физичком снагом, да ли је интензитет употребе палице био сразмеран отпору који је пружен при провери идентитета, као и испитивање других релевантних околности конкретног случаја. Значи, испитивање адекватности употребе средства принуде у конкретној ситуацији у којој је оно коришћено може да буде далеко сложеније него што то изгледа кад се начелно, на високом нивоу општости, посматра принцип сразмерности. Тим принципом се, у крајњем случају, изражава однос између људских права, с једне, и комуналног реда као јавног интереса, с друге стране. Ван тог односа у коме се тражи сразмерност, обе те вредности су заштићене. Али, док је овај однос у начелу ствар конвенције и лако га је препознати, у појединачним (конкретним) случајевима неретко га је знатно теже препознати. Динамичност и висока зависност од конкретних околности сваког појединачног случаја утичу на то да се у тим случајевима тај однос ретко и утврђује, а кад се то и чини, тешко се утврђује прецизно. Због тога се, по правилу, реагује само у случајевима лакше уочљиве несразмерности, најчешће онда када је повређена већа вредност због заштите или кад је очигледно прекорачена граница потребне принуде, тј. кад су прекомерно употребљена средства принуде.

У односу на могуће последице примене овлашћења комуналне полиције, принцип сразмерности најједноставније би гласио: примена овлашћења не сме изазвати веће штетне последице од оних које би наступиле да овлашћење није примењено. О могућим штетним последицама мора се водити рачуна пре примене овлашћења. То је и налог заснован на потреби да се одмери однос између штетне последице по јавни интерес (комунални ред) која ће вероватно наступити ако се овлашћење не примени, с једне, и процене успешности примене овлашћења, и у зависности од ње, одустајања или одлагања интервенције ако ће она (по процени) изазвати веће штетне последице од оних које ће без ње вероватно наступити, с друге стране. Избор је тежак, али логичан. Интервенција треба да изостане ако је готово извесно да ће од ње бити више штете него користи. Последице примене овлашћења не смеју бити у несразмери са учинком, тј. с коришћу од примене овлашћења.

Из принципа сразмерности, као његов специфичан вид, настао је принцип супсидијарности, тј. рада с најмањим штетним последицама. Укратко, тај принцип гласио би: између више овлашћења примениће се оно којим се задатак може извршити с најмање штетних последица и губљења времена. Комуналном полицијцу налаже се да примени оно овлашћење којим се у датој ситуацији законити циљ (комунални ред) остварује с најмање штетних последица. Комунални по-

лицајац има више овлашћења која му омогућавају одговарајући избор, у зависности од задатка који треба да изврши. Диференцијална примена овлашћења омогућава оживотворење принципа сразмерности, јер се увек може применити оно овлашћење којим ће се задатак извршити с најмање штетних последица и (најмање) губљења времена. Ако се као најприкладније изабере овлашћење да се употребе средства принуде, потребно је одредити се (додатно) и за најприкладније од три расположива средства принуде прописана ЗОКП-ом: физичка снага, службена палица и средства за везивање.

Из принципа сразмерности проистиче и поступност, чија би суштина могла да се изрази на следећи начин: приликом примене средстава принуде настојаће се да њихова употреба буде поступна, односно од најлакшег према тежем средству принуде, и у сваком случају, уз минимум неопходне силе. Налог је да комунални полицајац мора да настоји да употреба средстава принуде буде поступна, од најлакшег према тежем. То априори не значи поступну употребу већег броја тих средстава, већ поступност као критеријум који омогућава правовремен избор средства (процену) у складу са стварном потребом, тј. тако да тежина средства одговара (буде сразмерна) тежини задатка. То не искључује могућност да се изабрано средство током извршења задатка замени лакшим или тежим, ако је то потребно. Без обзира на то које се средство употребљава, налог законодавца је да се то чини уз минимум неопходне силе. Основни смисао ових решења јесте заштита лица према коме се средство принуде употребљава, односно сила примењује, од непотребне (сувишне) силе. И поред настојања да се тај налог изврши, сила у конкретном случају мора бити макар нешто већа од „минимума неопходне“ да би се употребом изабраног средства принуде задатак успешно извршио. Разлика између минимума неопходне силе (као теоријске категорије) и у конкретном случају потребне, употребљене силе (као практичке категорије), представља јемство (гаранцију) успешности употребљеног средства принуде, тј. сигурност да ће задатак бити успешно извршен. У пракси то је увек потребна сила, већа од минималне којој се тежи, а мања од прекомерне од које се „бежи“. Али, налог је да се увек тежи минималној сили којом се може извршити задатак, како би се у пракси по принципу сразмерности у највећем броју конкретних случајева применила само сила реално потребна за извршење задатка. Тежња ка идеалном наложена је ради постизања максимума реалног у заштити од вишка силе. Најзад, нема формулације (опште норме) којом би се сасвим искључила потреба да се интензитет употребљене силе процењује у складу с конкретним околностима појединачног случаја.

2.3. Посебни услови за примену појединих овлашћења

2.3.1. Упозорење

2.3.1.1. Услови за примену упозорења

Комунални полицајац давањем упозорења лицу указује да оно својим понашањем, деловањем или пропуштањем одређене радње може да доведе у опасност себе или другог, уништи или оштети градска добра, угрози животну средину, наруши комунални и други ред или правила саобраћаја из надлежности града, доведе до извршења кривичног дела или прекршаја, тј. до настанка других штетних последица.

Циљ упозорења је предупређивање могуће (наступајуће) опасности да би се спречиле штетне последице. С обзиром на то да је лице дужно да поступи по датом упозорењу, заједничка карактеристика (основно својство) упозорења, без обзира на начин њиховог давања, јесте то што морају бити законита, целисходна (сврсисходна), правовремена и реално извршива (спроводљива). Упозорење се може дати у вези с готово свим радњама и поступцима којима се могу проузроковати штетне последице по комунални ред као јавни интерес.

Садржајем и начином давања (казивањем, интонацијом) упозорење је усмерено на предочавање могућег наступања штетне последице због чињења или пропуштања неке радње. Упозорење се, по правилу, даје (као благовремено) пре наступања штетне последице. Његов смисао је да се лицима укаже на могуће штетне последице њихових чињења, односно пропуштања неке радње, како би се предупредила противправност, друга штетна последица и кажњавање. Смисао упозорења јесте превенција, спречавање кршења комуналног реда. Реч је о неопходној предострожности од ризика, што подразумева и подједнаку заштиту свих облика својине. Ако до угрожавања и (или) штете ипак дође, а постоје околности које су извор да се то настави, логично је и даље се придржавати упозорења. Међутим, ипак је за упозорење карактеристично у првом реду превентивно (благовремено) деловање ради спречавања (претеће) штете и очувања постојећег комуналног реда, односно правних и материјалних добара.

2.3.1.2. Начин примене упозорења

Комунални полицајци упозорења дају усмено, писмено или коришћењем примерених средстава, а у складу с професионалним смерницама и по овлашћењу начелника комуналне полиције, и преко средстава јавног информисања.

Упозорења морају да буду јасна, кратка и недвосмислена, уз навођење понашања, околности и појава које представљају опасност, односно нарушавају комунални ред или могу да изазову друге штетне последице.

Кад упозорење примењују према органима и организацијама, привредним друштвима и другим правним лицима, комунални полицајци упозоравају одговорно лице или запосленог који је присутан.

Упозорење има широку примену, сматра се једним од најблажих овлашћења и најбољим начином превентивног деловања. Применом тог овлашћења у комбинацији с давањем обавештења, савета и поука, успоставља се контакт с грађанима, стиче њихово поверење и задобија неопходна подршка и помоћ у обављању послова. Истовремено, упозорење је једно од овлашћења у чијој се примени најлакше препознаје добар комунални полицајац. Један од битних квалитета комуналног полицајца јесте демонстрирање зрелог расуђивања приликом одлучивања о давању упозорења. Професионални квалитет комуналног полицајца испољава се у његовој улози човека који представља закон и омогућава, истовремено, високо поштовање индивидуалних (људских) права. Упозорење и вештина његовог давања, па чак и вештина говора (вербални квалитети) у тој улози, траже се од сваког комуналног полицајца.

2.3.2. Усмено наређење

2.3.2.1. Услови за примену усменог наређења

Комунални полицајац издавањем усменог наређења обавезује лице на одређено понашање, деловање или пропуштање одређене радње у случајевима утврђеним Законом.

Комунални полицајац пре издавања усменог наређења упозорава лице да ће у случају непоступања по усменом наређењу, односно одбијања поступања по усменом наређењу, употребити Законом предвиђено средство принуде.

Комунални полицајац може наредити само оно понашање, деловање или пропуштање одређене радње од које директно зависи обављање одређеног посла, и то само за време које је неопходно за обављање тог посла.

У суштини, услов за издавање усменог наређења јесте чињеница да од тога зависи успешно извршавање задатака. Другим речима, комунални полицајац може наредити само оно понашање, деловање или пропуштање одређене радње од које директно зависи обављање посла, и то само за време које је неопходно за његово обављање. Усмено наређење односи се на велики круг питања из области које спадају у делокруг комуналне полиције. Оно може бити усмерено на предузимање одређених мера и радњи или на уздржавање од одређених активности. Усмено наређење је по основном својству (карактеристици) слично упозорењу, будући да је обавезујуће и да, без обзира на начин давања, мора бити законито, целисходно, правовремено и реално извршиво. Усменим наређењем захтева се неко чињење у складу с прописима или одустајање од радње којом се крше прописи, односно угрожава комунални ред и (или) друго заштићено добро. С обзиром на време (тренутак) издавања, усмено наређење се, за разлику од упозорења, не из-

даје пре, већ пошто је већ започета радња, односно пропуштање дужне радње услед којег долази до противправности и других штетних последица. Дужност поступања по усменом наређењу јаче је изражена него по упозорењу будући да је у питању директива, а не указивање. По правилу, краћи је и временски интервал за поступање по усменом наређењу него по упозорењу.

2.3.2.2. Начин примене усмене наређења

Усмена наређења се, по правилу, издају непосредно, а могу се издавати и преко средстава јавног информисања или на други погодан начин. У издавању усмених наређења употребљавају се по потреби и телекомуникациона средства, светлосни или звучни знакови и сигнали. Усмена наређења морају бити законита, разумљива и кратка. Усмена наређења преко средстава јавног информисања дају се у складу с професионалним смерницама и по овлашћењу начелника комуналне полиције.

Комунални полицајци издају усмена наређења појединцима и групама, као и органима и организацијама, привредним друштвима, другим правним лицима и предузетницима, тако што наређење издају одговорном лицу, односно запосленим који је присутан.

Усменим наређењем одређује се шта ко мора да учини или од које чинидбе мора да се уздржи, као и какве ће мере бити предузете према ономе ко се не буде понашао по наређењу.

Ако лице коме је комунални полицајац наредио предузимање или пропуштање одређених радњи или делатности због неоправданих разлога не поступи по том наређењу и услед тога законите обавезе није могуће извршити, комунални полицајац може према том лицу да употреби средства принуде.

Ако одговорно лице или запослени не изврши наређење, комунални полицајац, поступајући у складу са законским овлашћењима, обезбеђује извршење наређења и о томе обавештава одговорно лице или други надлежни орган.

Смисао усменог наређења издатог ради спречавања противправности јесте у постизању тог циља без употребе средстава принуде. Зато садржај и интонација наређења подразумевају стављање у изглед и те могућности, „претњу“ принудним извршењем наређеног. То не мора, али може бити и речено при издавању усменог наређења, у зависности од околности сваке конкретне ситуације. На пример, усмено наређење може да гласи: „Престаните да нарушавате ред“ или „Престаните да нарушавате ред или ћу употребити службену палицу“. Иако у првом случају нема изричите „претње“ принудом, то се и интонацијом и одговарајућим ставом (покретом руке и сл.) може ставити у изглед.

По (допуштеном) задирању у људска права, наређење се знатно разликује од упозорења. Наређење у већој мери задире у права лица, за разлику од упозорења, које има интервентни карактер само до граница права упозореног лица,

а не задира у њих, већ превентивно штити та или нека друга права. Али, треба имати у виду да реални домаћај тог задирања није превелик ни код усменог наређења, пре свега због тога што се издавањем усменог наређења омогућава и деловање самог лица коме је оно издато (да се удаљи, омогући преглед ствари и сл.). Број таквих ситуација је мали у поређењу с онима које произлазе из примене овлашћења која се могу реализовати само поступањем комуналне полиције, без могућности да поступи лице према коме се овлашћење примењује (на пример, провера идентитета, прегледање лица и др.). Кад је реч о усменом наређењу, тек непоступање лица по том наређењу проузрокује поступање комуналне полиције и употребу средстава принуде.

2.3.3. Провера идентитета

2.3.3.1. Начин провере идентитета

Идентитет је истоветност („аутентичност“) неког лица која се утврђује полазећи од различитог физичког изгледа тог и других лица. Та истоветност се може, али и не мора утврдити приликом провере идентитета, тј. легитимисања, схваћеног као овлашћење да се изврши (прост) увид у одређену јавну исправу. Некад је лице чији идентитет није могао бити утврђен провером идентитета неопходно довести у полицију, која ће ради тога спровести читав низ других службених радњи. Полиција ће идентитет доведеног лица утврдити увидом у евиденције, методима и средствима криминалистичке технике и тактике, као и медицинским и другим одговарајућим поступцима. Зато проверу идентитета (легитимисање) не треба схватити као овлашћење и службену радњу којом се увек утврђује идентитет, већ као овлашћење и службену радњу чији је циљ утврђивање идентитета и којом се, по правилу (у највећем броју случајева), идентитет тачно и утврђује. Разлика између провере и утврђивања идентитета бројчано је (квантитативно) занемарљива, али с гледишта струке (квалитативно) изузетно значајна, јер се утврђивањем идентитета разрешавају и преостали малобројни, али понекад и врло важни случајеви.

Комунални полицајац идентитет лица проверава увидом у личну карту, возачку дозволу, путну или другу јавну исправу с фотографијом коју је издао надлежни државни орган. Идентитет лица које није дужно да има неку од тих јавних исправа може да се провери и увидом у другу исправу с фотографијом. Према томе, провера идентитета (легитимисање) остварује се увидом у исправу којом лице, у складу с правном претпоставком тачности података, доказује свој идентитет. За резултат провере битан је садржај јавне или друге исправе која може да послужи за утврђивање идентитета. У такве исправе спада, пре свега, лична карта, чија је основна намена да служи као доказ о идентитету. За легитимисање могу послужити и путне исправе, возачка дозвола и свака друга исправа у којој је надлежни орган потврдио (оверио) личне податке и која садржи фотографију лица подобну за утврђивање (доказивање) идентитета.

Идентитет лица које код себе нема јавну исправу може да се провери и на основу изјаве лица чији је идентитет проверен, а идентитет лица чије је пребивалиште у близини, и у стану тог лица. Такав начин провере је флексибилна алтернатива која смањује потребу за утврђивањем идентитета сложенијим поступцима и доприноси унапређивању односа грађана и комуналне полиције у локалној заједници.

Приликом провере идентитета комунални полицајац мора да буде спреман да спречи евентуални напад или бекство лица чији се идентитет проверава. Легитимисање се врши у складу с прописима и „правилима струке“ која подразумевају, уопштено речено, да комунални полицајац све време мора бити спреман и постављен тако да спречи евентуални напад или бекство лица, без обзира на то да ли постоје чињенице које на ту могућност указују. „Тактика легитимисања“ која ће се применити зависи од места и времена примене тог овлашћења, категорије лица која се легитимишу и других (посебних) околности као што су вероватноћа и могућност напада, пружања отпора, бекства и сличне околности од којих зависи и процена сопствених могућности комуналног полицајца који легитимише.

Комунални полицајац дужан је да образложи разлоге због којих проверава идентитет ако лице то захтева. Обавештење о тим разлозима целисходно је дати и не чекајући на евентуални захтев лица за добијање образложења.

2.3.3.2. Провера идентитета на захтев групе органа или лица

Кад на месту догађаја службено лице надлежног органа града, односно овлашћене организације, усмено захтева од комуналног полицајца да провери идентитет лица чије понашање или деловање представља кршење прописа из делокруга комуналне полиције, комунални полицајац ће о оправданости тог усменог захтева одлучити на месту догађаја.

На наведени усмени захтев комунални полицајац може да проверава идентитет лица ако је очигледно да остваривање одређеног права или заштита добра зависи од провере идентитета.

2.3.3.3. Провера идентитета странца

Странац доказује свој идентитет страном путном исправом, путном исправом за странца, путним листом којим се дозвољава улазак у земљу, личном картом за странца или другом јавном исправом с фотографијом на основу које је могуће проверити његов идентитет.

2.3.4. Довођење

2.3.4.1. Услови за довођење

Ради утврђивања идентитета, комунални полицајац доводи с места догађаја без одлагања лице чији се идентитет не може утврдити провером идентитета,

односно кад постоји сумња у веродостојност исправа или изјава на основу којих се идентитет проверава. Лице се доводи у полицијску станицу органа надлежног за утврђивање идентитета на чијем је подручју затечено.

Комунална полиција ће, по добијању извештаја надлежног органа о спроведеном поступку утврђивања идентитета лица из става 1 овог члана, наставити према њему да поступа у складу са својим овлашћењима.

Комунални полицајац неће применити одредбе о довођењу према лицу: чије је кретање знатно отежано због болести, изнемоглости или трудноће; за које се оправдано претпоставља да би му се довођењем знатно погоршало здравље; које чува децу, немоћна лица или обавља послове који се не смеју прекидати; које је малолетно; које има дипломатски или конзуларни имунитет.

О чињеницама из става 3 овог члана комунални полицајац обавештава претпостављеног.

2.3.4.2. Права лица које се доводи

Комунални полицајац дужан је да лице које доводи надлежном органу из члана 38 став 1 и 2 ове инструкције пре довођења упозна с разлозима довођења, правом на обавештавање породице или других лица, као и правом на адвоката, и да га упозори да то право не обавезује комуналног полицајца на одлагање довођења.

2.3.4.3. Начин примене овлашћења довођења

Овлашћење довођења извршавају најмање два комунална полицајца.

Лице се, по правилу, доводи службеним возилом или пловилом. Ако се доводи средством јавног саобраћаја, кад је то могуће, лице се смешта издвојено од осталих путника.

2.3.4.4. Провера идентитета, прегледање лица и принудно довођење

Комунални полицајац провериће идентитет лица које треба да доведе и позвати га да пође с њим, уз упозорење да ће употребити средства принуде ако буде пружало отпор или покушало да побегне.

Комунални полицајац прегледа лице које доводи ради проналажења и одузимања предмета погодних за напад или самоповређивање. Одузете предмете предаје претпостављеном. Изузетно, пронађено оружје уручиће полицијској станици органа надлежног за утврђивање идентитета на чијем је подручју лице затечено, ради поступања у складу с прописима о оружју.

Ако лице и поред упозорења из става 1 овог члана одбије да пође или пружа отпор приликом довођења, комунални полицајац ће га довести принудно.

Комунални полицајац везаће лице које пружа отпор приликом довођења, односно које покуша да побегне, нападне комуналног полицајца или друго лице,

покуша самоповређивање или се оправдано претпоставља да ће то учинити. То лице комунални полицајац није дужан претходно да позове да пође с њим.

2.3.4.5. Писмена о довођењу

Кад у полицијску станицу надлежног органа доведе лице с којим не остаје до окончања поступка утврђивања идентитета, комунални полицајац поднеће овлашћеном службеном лицу тог органа обавештење о довођењу, писмено или усмено на записник. Истовремено, комунални полицајац затражиће писмену потврду о времену предаје доведеног лица ради утврђивања идентитета.

2.3.5. Прегледање лица и предмета

2.3.5.1. Услови прегледања и врсте прегледа

Комунални полицајац овлашћен је да у складу са законом изврши преглед лица, возила и предмета које лице носи са собом и који су у непосредној близини или под надзором тог лица.

Пре него што приступи прегледу, комунални полицајац саопштава лицу у кршењу ког прописа из делокруга комуналне полиције је затечено. Саопштавање је значајно и са гледишта заштите права лица на слободно кретање, које може бити ограничено само због законом утврђених разлога, у складу са Уставом.

Прегледом лица сматра се увид у садржај одеће и обуће. Преглед мора обављати особа истог пола, чиме се штити људско достојанство и интегритет. Изузетак је могућ само ради неодложног одузимања оружја или предмета подобних за напад или самоповређивање. Међутим, преглед додиривањем рукама површине одела све више уступа место прегледу применом техничких средстава, између осталог и због потребе да се боље заштите људска права.

Прегледом возила сматра се преглед свих отворених и затворених простора возила и предмета који се превозе.

Преглед предмета који су под надзором лица које комунални полицајац прегледа обухвата и преглед предмета лица по чијем се налогу у његовој пратњи они превозе.

2.3.5.2. Начин прегледања

Комунални полицајац преглед може да изврши визуелно, додиром, увидом у садржај или коришћењем техничких средстава (огледала, детектора и сл.).

Приликом прегледа комунални полицајци овлашћени су, кад је потребно, да принудно отворе затворено возило или предмет који лице носи са собом.

Ако постоји основана сумња да лице код себе, у возилу или у предмету који носи са собом има предмете подобне за напад или самоповређивање или пред-

мете који могу послужити као доказ у кривичном или прекршајном поступку, комунални полицајац ће о томе одмах обавестити претпостављеног и поступити по добијеним упутствима.

2.3.5.3. Прегледање лица

Преглед лица комунални полицајац обавља тако што рукама додирује површину његовог одела или коришћењем одговарајућих техничких средстава.

Преглед ствари и возила која су у непосредној близини или под надзором лица које прегледају, комунални полицајци могу да изврше истовремено или непосредно по прегледу лица.

По правилу, комунални полицајац ће лице над којим обавља преглед издвојити од других лица и пре почетка прегледа упознати с разлозима због којих се преглед врши. На тај начин неће поступити када преглед обавља на скуповима или местима на којима би тиме довео у питање извршење прегледа или службеног задатка.

Ако комунални полицајац при прегледу нађе предмете за које се основано може претпоставити да су предмет кривичног дела или прекршаја, о томе ће одмах обавестити полицију и поступити по добијеним упутствима.

Ако комунални полицајац при прегледу нађе оружје или други опасан предмет за који нико од присутних лица нема овлашћење за ношење, а нема ни основа за претпоставку да су тај предмет и то оружје предмет кривичног дела или прекршаја, он ће их задржати до предаје претпостављеном, који ће спровести даљи поступак.

2.3.5.4. Прегледање предмета

Пре прегледа предмета, односно возила, комунални полицајац позваће лице да омогући увид у садржај предмета, односно возила. Ако лице одбије да то учини, комунални полицајац ће сам проверити садржај предмета, односно возила које прегледа.

Комунални полицајац ће при принудном отварању затвореног предмета, односно возила, настојати да проузрокује што мању штету, а после отварања, ако штета настане, дужан је да предузме мере да се оштећења фиксирају фотографијом или на други погодан начин.

2.3.6. Привремено одузимање предмета

2.3.6.1. Услови за привремено одузимање предмета, потврда и евиденција

Комунални полицајац привремено ће одузети предмет који је прибављен, употребљен или настао кршењем прописа из делокруга комуналне полиције. Суштина тог овлашћења је заплена предмета (ствари), тј. њихово узимање у посед ко-

муналне полиције. Прописани разлози због којих се ствари одузимају могу бити различити, а своде се на понашање власника ствари, недозвољену трговину, поседовање ствари забрањених због њених својстава, ствари за чије је поседовање потребна дозвола надлежног органа или на спречавање других кажњивих радњи.

Приликом предузимања хитних мера и вршења спасилачке функције комуналне полиције, комунални полицајац може привремено одузети и предмет неопходан за отклањање опасности и заштиту из надлежности града, односно кад је то неопходно за заштиту опште безбедности.

Кад чињенице оправдавају претпоставку да је одређени предмет намењен за извршење кривичног дела или прекршаја или да ће неко лице предмет који има код себе употребити за самоповређивање или напад на другог, комунални полицајац ће без одлагања о томе обавестити полицију.

Приликом одузимања предмета комунални полицајац дужан је да изда потврду о привремено одузетим предметима. Потврда, осим основних података о предмету, мора да садржи и податке о томе по чему се тај предмет разликује од других предмета, као и податке о лицу од кога је предмет одузет.

Подаци о привремено одузетим предметима воде се у евиденцији привремено одузетих предмета.

2.3.6.2. Предаја привремено одузетих предмета надлежном органу

Привремено одузети предмети предају се надлежном органу, односно с њима се поступа у складу с налогом надлежног органа.

Оружје и други опасни предмети који су привремено одузети предају се без одлагања полицији, која обезбеђује да се с њима поступа на прописан начин.

2.3.6.3. Чување и враћање привремено одузетих предмета

До њихове предаје надлежном органу или добијања налога од надлежног органа, привремено одузети предмети чувају се у просторијама комуналне полиције. Уколико то због својстава предмета није могуће или је повезано са значајним тешкоћама, привремено одузети предмети могу се сместити или обезбедити на одговарајући начин до предаје надлежном органу, односно добијања налога од надлежног органа.

Ако се против лица од кога је предмет привремено одузет не покрене поступак пред надлежним органом, а на захтев комуналне полиције надлежни орган ни у року од три месеца не изда налог за поступање с тим предметом, одузети предмет одмах ће се вратити лицу од кога је одузет, а ако је вредност предмета знатно изгубљена, лице има право на накнаду штете.

Лице од кога је предмет привремено одузет позива се да предмет преузме у року који не може бити краћи од месец дана. Ако се лице не одазове, а уредно је

позвано, привремено одузети предмети може да се употреби као опште добро или уништи. Средства остварена продајом привремено одузетог предмета приход су буџета града.

2.3.6.4. Записник о враћању привремено одузетих предмета

Кад се привремено одузети предмети враћају, сачињава се записник у који се уносе подаци о предмету (опис), месту и времену враћања предмета, као и о лицу коме се предмет враћа. Записник потписује лице коме се предмет враћа и комунални полицајац који предмет враћа.

2.3.6.5. Записник о комисијском уништењу предмета

Привремено одузети предмети који нису предати надлежном органу или враћени лицу, комисијски се уништавају, ако посебним прописом није друкчије одређено. О комисијском уништењу предмета сачињава се записник.

2.3.6.6. Предмети које није дозвољено одузимасти

Архиву, документа и службена акта дипломатских и конзуларних представништава и прописано означену дипломатску пошту није дозвољено одузимати.

2.3.7. Видео надзор

2.3.7.1. Општи видео надзор

Видео надзор примењује се кад надлежни орган града процени да је одређени простор или објекат целисходно обезбедити видео надзором ради спречавања кршења прописа из делокруга комуналне полиције. То овлашћење комуналне полиције изразито је превентивног карактера, али сачувани снимци могу послужити и у репресивне сврхе.

Уређаји за видео надзор постављају се у складу са законом, на предлог начелника комуналне полиције.

Предлог за постављање уређаја за видео надзор садржи и предлог процене коју треба да донесе надлежни орган града, с образложењем разлога комуналног реда из надлежности града и подацима о финансијским средствима потребним за њихову набавку, постављање и годишње одржавање.

На избор места на које ће се поставити уређаји утиче ефекат одвраћања потенцијалних учинилаца кривичних дела или прекршаја. Технолошка достигнућа већ су таква да је могућност примене мера надзора према потенцијалним учиницима деликата достигла раније незамисливе размере. Међутим, и даље постоје технолошка, и још више, правна ограничења. Технолошка ограничења су у томе што се вршење неких кривичних дела не може предупредити ни коришћењем најсавременијих уређаја, а надзору је могуће супротстављати се и избегавањем на различите начине или употребом савремених техничких уређаја за супро-

тстављање. Правна ограничења су у томе што је неопходно индивидуална права заштитити и на јавном месту, а посебно и то што је недопустиво оптичким и акустичким надзором задирати и у приватни простор. Тоталитарни надзор над (свим) грађанима био би ефикасан начин спречавања деликата, али је он супротан начелима на којима почива правна држава. Отуда и стални отпор ширењу и појачавању видео надзора, карактеристичном нарочито за богатије делове великих градова. Многи предвиђају да ће се тај процес све више одвијати на штету приватности и других људских права, тим пре што се убрзава и у јавном и у приватном сектору.

2.3.7.2. Повремени видео надзор

Према одлуци начелника комуналне полиције, снимања се могу вршити на јавним местима на којима је то најзначајније за сузбијање кршења прописа из делокруга комуналне полиције.

Одлука о снимању јавног места, као и о снимању поступања комуналне полиције на том јавном месту, пре почетка снимања јавно се саопштава на погодан начин.

2.4. Општи и посебни услови и начин употребе средстава принуде

2.4.1. Врсте средстава принуде и општи услови за њихову употребу

2.4.1.1. Врсте средстава принуде

Средства принуде су физичка снага, службена палица и средства за везивање. У складу с принципом легалитета, та средства принуде утврђена су непосредно ЗОКП-ом. Таквим одређивањем средстава принуде искључена је могућност да комунална полиција у својој пракси употреби било које друго средство принуде, осим законом одређених.

Приликом употребе средстава принуде делује се на лица, а ређе на предмете. Увек је крајњи циљ да се делује према лицима, било посредно (преко предмета), било непосредно. Употреба средстава принуде је најоштрије овлашћење, али и карактеристика по којој се комунална полиција издваја од других органа и служби града. Кад је то законом предвиђено, комунални полицајац по сопственој иницијативи или по налогу који се тренутно извршава (хитно, без претходног управног акта), употребљава одговарајуће средство принуде ради спречавања противправног акта. Разуме се, употреба мора бити у складу са законом утврђеном надлежношћу и мора бити неопходна. Принуда за коју је овлашћена комунална полиција део је принуде која припада праву и држави. Грађанин сме да користи принуду само у законом предвиђеној (нужној) ситуацији. По правилу, само држава – преко својих надлежних органа у које спада и државна полиција

– може да примени принуду. Држава је учинила изузетак тако што је законом ту принуду поверила комуналној полицији ради обављања одређених послова из надлежности града. Поверена принуда је најнепосреднији израз државне власти, и истовремено, најоштрији облик задирања у људска права. Она је израз државног монопола власти, али је и као таква само нужно зло. У случају употребе средстава принуде основано је претпостављати да постоје различите (супротне, супротстављене) воље – оног ко принуду примењује и оног над којим се принуда примењује. То у свему важи и за принуду комуналне полиције, чак и у оним конкретним случајевима у којима њену примену јавност у граду у знатној мери подржава.

2.4.1.2. Општи услови за употребу средстава принуде

Комунални полицајац употребиће средства принуде само ако се задатак не може извршити на други начин, и то суздржано и сразмерно опасности која прети законом заштићеном добру и вредности, односно тежини дела које се спречава или сузбија. Овај општи услов за употребу средстава принуде само је конкретизација, у односу на средства принуде, још општијег услова – принципа сразмерности који важи за примену свих овлашћења комуналне полиције.

Комунални полицајац увек ће употребити најблаже средство принуде које јемчи успех, сразмерно разлогу употребе и на начин којим се службени задатак извршава без непотребних штетних последица. Овај општи услов своди се на обавезу избора (процену) најприкладнијег средства принуде у датој ситуацији, најблажег које јемчи успех. Заснива се, такође, и на принципу сразмерности како у односу на разлог употребе тако и у вези с обавезом комуналне полиције да избегава непотребне штетне последице. Дакле, прихватљиве су само оне штетне последице које су засноване на потреби да се постигне најпрофесионалнији резултат, односно које по природи ствари произлазе из сврсисходне, законите и сразмерне употребе средстава принуде. Обавеза избора најприкладнијег средства принуде својеврсна је конкретизација општије обавезе комуналног полицајца, према којој између више овлашћења увек треба да примени оно којим се задатак може извршити с најмање штетних последица и губљења времена.

Комунални полицајац ће пре употребе средстава принуде на то упозорити лице према коме средство намерава да употреби, ако је то у датој ситуацији могуће, и неће довести у питање извршење службене радње. Овај општи услов своди се на фактичко питање и његова испуњеност предмет је процене комуналног полицајца у свакој конкретной ситуацији.

Комунални полицајци су приликом употребе средстава принуде дужни да чувају људске животе, проузрокују што мање повреда и материјалне штете, као и да осигурају да се помоћ повређеном или угроженом лицу што пре пружи и да његови најближи о томе што пре буду обавештени. Сагласно принципима хуманости и сразмерности, спречавање и отклањање штетних последица које могу настати или су настале услед употребе средстава принуде важан је део обавеза

комуналне полиције. Она је и на линији обавезе комуналне полиције да пружа помоћ у смислу члана 5 ЗОКП-а.

2.4.1.3. Употреба средстава принуде према групи лица

Комунални полицајац овлашћен је да изда наређење групи лица да се разиђе ако се група противправно понаша и тако га омета или спречава у обављању послова комуналне полиције или ако својим понашањем може да изазове насиље. У питању је усмено наређење, као једно од већ описаних овлашћења комуналне полиције, али у једној посебној ситуацији. Усмено наређење издаје се усмено или техничким средством тако да већина окупљених може да га чује. Услови за његову примену према групи лица су кумулативни. Комунални полицајац овлашћен је да групи лица изда усмено наређење да се разиђе само ако се противправно понаша, омета га или спречава у послу и ако може да изазове насиље. Ако било који од ова три услова није испуњен, нема посебне ситуације и долази у обзир само издавање усменог наређења под условима предвиђеним за редовне ситуације. Уколико ни ти услови не постоје, усмено наређење уопште се не може издати.

Ако се група не разиђе, могу да се употребе физичка снага и службена палица, и то само по наређењу начелника комуналне полиције, односно комуналног полицајца кога начелник овласти. На тај начин обезбеђен је рестриктиван приступ употреби средстава принуде према групи. Наиме, искључена је могућност да комунални полицајац ова средства употреби на своју иницијативу, без наређења начелника комуналне полиције, односно комуналног полицајца кога начелник овласти да издаје таква наређења. Разуме се, наређење за употребу средстава принуде може уследити само ако се група на законом прописано наређење о разилажењу не разиђе.

2.4.1.4. Правна помоћ у вези с употребом средстава принуде

Кад су средства принуде употребљена у границама законом утврђених овлашћења, искључена је одговорност комуналног полицајца који их је употребио.

Наиме, у складу с принципом законитости јесте само употреба средства принуде у службене сврхе. Комунални полицајац та средства не сме намерно да употреби у сврхе за које нису намењена, нити да их на други начин злоупотреби. Та средства не сме ни нехатно да употреби ван граница законом утврђеног овлашћења за њихову употребу. Ако то учини, биће речи о прекорачењу овлашћења за употребу тих средстава, а не о њиховој злоупотреби. До прекорачења може доћи због недовољне обучености или других разлога, а не због намере да она буду злоупотребљена. Дакле, средства принуде могу бити употребљена у законном утврђеним границама и ван њих – законито и незаконито, у службене или у неслужбене сврхе. С линијом која раздваја закониту од незаконите употребе тих средстава подударна је и линија одговорности комуналног полицајца који је средства употребио. За закониту употребу неће одговарати, за незакониту хоће. То је и суштина, с тим што искључивање одговорности у случају законите упо-

требе средстава принуде не представља аутоматизам, већ циљ који без изузетка треба у пракси остваривати. Неопходно је постојање одговорности за сваку незакониту употребу средстава принуде. Степен одговорности за незакониту употребу средстава принуде зависиће од тога да ли је комунални полицајац овлашћење да та средства употреби злоупотребио или прекорачио.

Кад се против комуналног полицајца води кривични поступак због (законите) употребе средстава принуде или предузимања других радњи у обављању службеног посла, град ће му обезбедити бесплатну правну помоћ у том поступку. Та помоћ је целисходна не само због заштите професије комуналног полицајца већ и да би се спречио опортунизам приликом употребе средстава принуде који би могао угрозити интересе безбедности. Опортунизам не треба мешати с принципом опортунитета, којим се само обезбеђује неопходан „маневарски простор“ комуналним полицајцима при одлучивању (процени) да ли, када и у ком интензитету да употребе средства принуде.

Град ће обезбедити бесплатну правну помоћ и појединцу који је пружио помоћ комуналном полицајцу ако је против њега покренут кривични поступак због радње учињене у вези с пружањем помоћи. На тај начин се положају комуналног полицајца уподобљава и положај појединца који му је пружио помоћ. Једнако право на правну помоћ у кривичном поступку који се против њих води имаће, дакле, комунални полицајац који је употребио средства принуде и лице које му је у томе помогло. Такво решење је од великог значаја за остваривање сарадње грађана и комуналне полиције у интересу одржавања реда у граду.

Бесплатна правна помоћ пружа се преко надлежног органа града.

2.4.2. Употреба физичке снаге

Физичком снагом сматра се вештина одбране или напада која се састоји од примене захвата, бацања, ударца или друге вештине којом се, уз наношење најмањих штетних последица, одбија истовремени противправан напад и на послушност приморава лице које напада комуналног полицајца или друго лице.

Употребом физичке снаге сматра се примена наведених вештина, односно њихова употреба применом одговарајућих поступака на телу другог лица, којима је циљ одбијање истовременог противправног напада на комуналног полицајца или друго лице и приморавање на послушност лица које напада, уз наношење најмањих штетних последица.

Нападом се сматра свака радња предузета да се нападнути повреди или лиши живота, да се насилно уђе у објект или простор око објекта у који је улаз забрањен или да се комунални полицајац омете или спречи у извршењу службене радње.

Физичка снага употребљава се у складу с правилима вештине самоодбране, а њена употреба престаје чим престане напад лица према којем је употребљена.

Може се уочити да је и при одређивању циља (одбијање напада) и при одређивању начина употребе физичке снаге (по правилима вештине самоодбране) полазиште принцип сразмерности, кога се комунални полицајци морају придржавати приликом употребе физичке снаге. Разлог за употребу је само један – одбијање истовременог противправног напада. Због тога је напад и прецизно дефинисан.

2.4.3. Употреба службене палице

Службеном палицом сматра се палица прилагођена намени тако да њом на прописан начин могу да се наносе ударци и примењују захвати, због чега је израђена од смеше природног и вештачког каучука, у унутрашњости има металну шипку којом се обезбеђује потребна чврстоћа и отпорност при употреби, има анатомски обликован рукохват да би се лакше носила и испод рукохвата алку са гуртном ради сигурнијег руковања. Њена тежина је 625 г, дужина 560 мм и пречник 30 мм.

Службена палица може се употребити ако су блажи начини употребе физичке снаге безуспешни или не јемче успех. Службену палицу, као у начелу средство принуде теже од физичке снаге, комунални полицајац може да употреби због истих разлога као и физичку снагу (одбијање напада), али и под (додатним) условом – ако су блажи начини употребе физичке снаге безуспешни или не јемче успех. Произлази да се безуспешност процењује кад је употреба физичке снаге већ започела, а да процена да употреба физичке снаге не јемчи успех долази у обзир и пре и током њене употребе.

Ударци службеном палицом не наносе се у пределу главе, врата, кичменог стуба, грудног коша, трбушног зида, гениталија и зглобова, осим као крајња мера. Такво ограничење представља заштиту лица према коме се употребљава службена палица, а заснива се на принципима хуманости, сразмерности, супсидијарности и другим принципима који су обавезујући при употреби средстава принуде. На тај начин употреба службене палице на телу другог лица по правилу се своди на ударце по групама крупних мишића на рукама и ногама. Изузетак (формулација: „осим као крајња мера“) значи да се ударци могу нанети у наведеним пределима тела само у случајевима кад су се стекли услови за заштиту нападнутог од последица тежих од оних које прете од употребе службене палице према нападачу. На пример, непосредни напад физички знатно снажнијег лица које настоји комуналног полицајца да лиши живота даљењем допуштено је спречити ударцем врхом палице у гениталије нападача. Познато је, наиме, да у нужној одбрани није искључена могућност употребе ни средстава тежих него што је службена палица, под чим се подразумева и ватрено оружје.

Према лицима млађим од 14 година, очигледно болесним и изнемоглим лицима, тешким инвалидима и женама чија је трудноћа видљива, службена палица може се употребити само ако неко од тих лица ватреним оружјем, оруђем или другим опасним предметом угрожава живот лица.

2.4.4. Употреба средстава за везивање

Средствима за везивање сматрају се службене лисице, пластичне затеге и друга за то намењена средства. Службене лисице израђене су од метала, с ротирајућим полукружним зупчастим делом за везивање и бравом за откључавање и закључавање, а њихова тежина је 240 г. Пластичне затеге и друга средства намењена за везивање, за једнократну употребу, израђена су од синтетичког шнура дужине 90 цм и полукарбонатне, једносмерне копче која онемогућава откопчавање или од пластичне траке дужине 50 цм и једносмерне копче која онемогућава откопчавање. Таквим одређивањем врста средстава за везивање, као и њихових техничких обележја, та средства ограничавају се на строго наменска за ове сврхе, што је у складу с принципом легалитета. Тиме се, у складу с принципом сразмерности, истовремено предупредују и непотребне штетне последице по физички интегритет лица према коме се та средства употребљавају.

Средства за везивање комунални полицајац може, у складу са законом, да употреби против лица које пружа отпор или покушава да побегне. Тиме је индиректно опредељена сврха средстава за везивање, која се у основи може свести на ограничавање телесних покрета лица ради његовог онемогућавања да оствари неки од противправних циљева (отпор, бекство).

Употребом средстава за везивање сматра се везивање, по правилу, руку лица, испред или иза леђа. Без обзира на то што је циљ везивања ограничавање покретљивости целог тела, а нарочито руку и ногу, тај циљ најчешће се постиже већ везивањем руку лица. Отуда и овакво дефинисање употребе средстава за везивање.

Отпором се сматра свако супротстављање законитим службеним мерама и радњама које се може вршити оглушивањем или заузимањем клечећег, седећег, лежећег или сличног положаја (пасивни отпор) или заклањањем или држањем за лице или предмет, отимањем, стављањем у изглед да ће се лице напасти, или предузимањем сличне радње (активни отпор). Ваља запазити да је код активног отпора свако супротстављање повезано с предузимањем наведених радњи (заклањање, држање, отимање) или предузимањем сличне радње, што значи да се под сличном радњом подразумевају и друге радње као што је, на пример, свака радња срачуната на покушај бекства. Довољан разлог за употребу средстава за везивање јесте чињеница да су се стекли услови за савлађивање отпора, било активног, било пасивног. У већини случајева у пракси је теже савлађивање активног него пасивног отпора, али нису ретки ни изузеци. То је и разлог за овакво законско изједначавање активног и пасивног отпора као разлога за употребу средстава за везивање.

При употреби средстава за везивање примењују се иста ограничења која важе и за употребу службене палице. Наиме, ни средства за везивање не смеју се употребити према лицима млађим од 14 година, очигледно болесним и изнемоглим лицима, тешким инвалидима и женама чија је трудноћа видљива, изузев ако неко од тих лица ватреним оружјем, оруђем или другим опасним предметом угрожава живот лица.

2.5. Овлашћења у вези с прекршајним и кривичним поступком

2.5.1. Овлашћења у вези с прекршајним поступком

2.5.1.1. Наплата новчане казне на месту извршења прекршаја

Кад је одлуком скупштине града предвиђено, комунални полицајац наплатиће на месту извршења прекршаја новчану казну учиниоцу кога затекне у вршењу прекршаја из области која спада у делокруг комуналне полиције.

Комунални полицајац ће о наплаћеној новчаној казни издати потврду у којој ће означити који је прекршај учињен и колика је новчана казна изречена и наплаћена.

2.5.1.2. Поступање у случају ненаплаћене казне

Ако новчану казну предвиђену за наплату на месту извршења прекршаја не може да наплати, комунални полицајац учиниоцу прекршаја одмах, на месту извршења прекршаја, уручује позив да казну плати у року од осам дана или да одређеног дана и часа, најкасније у року од осам дана, приступи надлежном органу ради вођења прекршајног поступка.

У позиву се учинилац прекршаја посебно поучава о праву на одбрану из члана 85 Закона о прекршајима (Службени гласник РС, бр. 101/2005, 116/2008 и 111/2009; у даљем тексту: ЗОПР).

2.5.1.3. Захтев за покретање прекршајног поступка

Кад у надлежност комуналне полиције, односно органа градске управе у чијем је саставу, спада непосредно извршење или надзор над извршењем прописа којим је предвиђен прекршај, комунални полицајац може одмах по сазнању за прекршај надлежном органу да поднесе захтев за покретање прекршајног поступка.

Захтев за покретање прекршајног поступка подноси се писмено, и сагласно члану 156 став 1 ЗОПР-а, садржи следеће податке:

- 1) назив и адресу комуналне полиције, односно органа градске управе у чијем је саставу, као подносиоца захтева;

- 2) назив органа коме се подноси захтев;
- 3) основне податке о окривљеном: лично име, лично име родитеља, место и датум рођења, ЈМБГ, занимање, место и адресу становања и држављанство, односно назив и седиште окривљеног правног лица, а за одговорно лице у правном лицу и функцију коју обавља у том правном лицу;
- 4) чињенични опис радње из које произлази правно обележје прекршаја, време и место извршења прекршаја и друге околности потребне да се прекршај што тачније одреди;
- 5) пропис о прекршају који треба применити;
- 6) предлог о доказима које треба извести, уз означавање личних имена и адреса сведока, списе које треба прочитати и предмете који служе као доказ;
- 7) потпис и печат подносиоца захтева.

Захтев за покретање прекршајног поступка подноси се у онолико примерака колико има окривљених и у једном примерку за надлежни орган пред којим ће се водити поступак.

У случају да достави захтев без неког од прописаних података или у недовољном броју обавезних примерака (неуредан захтев), комунални полицајац ће отклонити недостатке најкасније у року који му надлежни орган одреди за допуну података, односно достављање осталих примерака.

2.5.1.4. Услови за подношење захтева за покретање прекршајног поступка

Приликом сачињавања захтева комунални полицајац процењује да ли постоје услови за покретање прекршајног поступка, односно да ли радња или пропуштање радње учиниоца представља прекршај, који је орган стварно надлежан за вођење прекршајног поступка, евентуално постојање услова који искључују кривицу или одговорност за прекршај, односно наступилу застарелост, као и да ли постоје други законски разлози због којих се по поднетом захтеву поступак не може покренути.

У случају да надлежни орган решењем одбаца захтев за покретање поступка јер за то не постоје услови, комунални полицајац ће у року од осам дана, по одлуци претпостављеног, изјавити жалбу против решења.

2.5.1.5. Посебне обавезе у вези с прекршајним поступком

Комунални полицајац прати промене прописа о прекршајима из области која спада у делокруг комуналне полиције, а нарочито измене фиксних износа прописаних казни које се наплаћују на месту извршења прекршаја физичком лицу и одговорном лицу, као и правном лицу и предузетнику и с тим у вези придржава се начела да прекршајна санкција одговорном учиниоцу може да се изрекне само под условима које предвиђа ЗОПР и на основу законито спроведеног поступка.

У примени својих овлашћења у вези са прекршајним поступком комунални полицајац руководи се прописаним начелима тог поступка, настојећи да се поступак не одуговлачи, да истинито и потпуно утврди чињенице, да незнање и неукост учиниоца затеченог у вршењу прекршаја не буде на штету његових права, да га обавести о прекршају у коме је затечен и да му омогући да се изјасни о тој и другим чињеницама које с тим у вези сматра значајним.

Комунални полицајац, у пословима из надлежности комуналне полиције, пружа помоћ овлашћеним лицима надлежних органа који воде прекршајни поступак и од њих добија помоћ. Међусобна помоћ остварује се достављањем обавештења, списка, исправа, података и кроз друге облике сарадње, у складу са законом, другим прописом и налозима претпостављеног.

2.5.2. Овлашћења у вези с кривичним поступком

2.5.2.1. Подношење кривичне пријаве

Комунални полицајац поднеће надлежном јавном тужиоцу писмену кривичну пријаву за кривично дело за које се гони по службеној дужности, за које сазна при обављању послова комуналне полиције или о коме је обавештен у вези с обављањем тих послова.

Изузетно, кривична пријава може се поднети усмено, на записник, а у хитним случајевима и саопштити телефоном.

Комунални полицајац који подноси кривичну пријаву навешће доказе који су му познати и предузме мере да би се сачували трагови кривичног дела, предмет на којима је или помоћу којих је учињено кривично дело и друге доказе, као и мере за које је оспособљен да се ублаже последице кривичног дела и спречи његово настављање или понављање.

2.5.2.2. Садржај кривичне пријаве

Комунални полицајац настојаће да у кривичној пријави пружи што потпуније обавештење и податке, а нарочито: личне податке о физичком лицу или податке о правном лицу оштећеном кривичним делом; опис догађаја (околности, начин, место и време извршења и др.); попис и детаљан опис отуђених или оштећених предмета и висину штете, ако је штету могуће утврдити или проценити постављени имовинско-правни захтев; податке који указују на лице које би могло бити учинилац кривичног дела; доказе којима подносилац пријаве поткрепљује своје наводе или претпоставке.

Уз кривичну пријаву комунални полицајац доставиће предмете, скице, фотографије, извештаје, списе о предузетим мерама и радњама, службене белешке, изјаве и друге материјале који могу бити корисни за успешно вођење поступка.

2.5.3. Обавештавање надлежног органа да предузме мере из своје надлежности

2.5.3.1. Редовно обавештавање

Ако обављајући послове из надлежности комуналне полиције дође до сазнања или доказа о чињеницама које оправдавају претпоставку да би други орган требало да предузме одговарајуће мере из своје надлежности, комунални полицајац поднеће извештај о томе претпостављеном ради достављања одговарајућег обавештења надлежном органу.

У извештају који подноси комунални полицајац и обавештењу које надлежном органу доставља претпостављени наводе се чињенице које могу бити од значаја за предузимање потребних мера, а уз њих прилажу и евентуални докази.

2.5.3.2. Ванредно обавештавање

У случају опасности изазване елементарним незгодама и другим несрећама, као и у другим случајевима у којима комунални полицајци предузимају хитне мере заштите из надлежности града јер их правовремено не могу предузети други надлежни органи града и овлашћене организације, комунални полицајци о тим случајевима одмах обавештавају те органе, односно организације, да би они хитно предузели мере из своје надлежности.

О обавештењу достављеном надлежном органу, односно организацији, комунални полицајци дужни су да истовремено извести претпостављеног ради координације даљег поступања.

2.5.3.3. Подношење пријаве за привредни преступ

Ако обављајући послове из надлежности комуналне полиције на било који начин сазна да је извршен привредни преступ, комунални полицајац обавестиће о томе претпостављеног ради подношења пријаве надлежном органу.

У обавештењу које доставља комунални полицајац и пријави за привредни преступ коју подноси претпостављени наводе се чињенице које могу бити од значаја за вођење поступка, а уз њих прилажу докази.

2.5.4. Друго обавештавање и извештавање

2.5.4.1. Обавештавање у оквиру законом утврђене сарадње

У складу са ЗОКП-ом и према професионалним смерницама које им даје начелник комуналне полиције, дужност комуналних полицајаца јесте да у оквиру сарадње с грађанима, градским инспекцијским службама и полицијом пружају овим субјектима потребна обавештења ради остваривања њихових права и извршавања дужности, односно обављања послова из њихове надлежности.

Комунални полицајац који поступа по пријави, петицији или представци дужан је да подносиоца, на његов захтев, обавести о исходу поступања.

Комунални полицајци дужни су да међусобно обавештавање комуналне полиције са градским инспекцијским службама обезбеде у складу с прописом града о облицима и начину остваривања сарадње комуналне полиције и градских инспекцијских служби.

Комунални полицајци дужни су да међусобно обавештавање комуналне полиције с полицијом обезбеде у складу с одговарајућим актом о сарадњи тих полиција који споразумно доноси градоначелник и министар унутрашњих послова.

2.5.4.2. Обавештавање и извештавање полиције о употреби средстава принуде

У складу са ЗОКП-ом и прописом донетим на основу тог закона, полицији се доставља обавештење о свакој употреби средстава принуде, а у ЗОКП-ом одређеним случајевима и писмени извештај прописаног садржаја.

2.6. Контрола примене овлашћења

2.6.1. Контрола употребе средстава принуде

Употреба средстава принуде (физичке снаге, службене палице и средстава за везивање) редовно задире у права и слободе појединаца према којима се таква средства примењују, али може да доведе и до веома озбиљних повреда и последица по њихово здравље. Због тога је нужно да постоји систем редовне и исцрпне контроле над употребом средстава принуде. Сврха такве контроле јесте да се поуздано утврди да ли је средство принуде употребљено у складу са законом и правилима и да се на основу тога одлучи о евентуалној одговорности комуналног полицајца који је средство употребио, као и да се оштећеном грађанину омогући да прибави ефикасну правну заштиту свог повређеног права.

Основна правила о контроли употребе средстава принуде прописана су Законом о комуналној полицији, а начин и поступак вршења контроле ближе су уређени Правилником о начину и поступку вршења контроле комуналне полиције, који је донео министар надлежан за локалну самоуправу.

Поступак контроле започиње извештавањем – подношењем писменог извештаја начелнику комуналне полиције или лицу које начелник власти. Извештај је дужан да поднесе комунални полицајац који је употребио средство принуде, и то о свакој употреби. Извештај се подноси одмах, а најкасније у року од 24 сата од употребе средстава принуде.

Извештај садржи податке о употребљеном средству принуде (врсти), времену и месту употребе, лицу према коме је средство употребљено, последици, разлогима и основу употребе и другим чињеницама и околностима од значаја за оцену оправданости и правилности употребе средства принуде. Извештај се подноси на посебном обрасцу, а саставља се у два примерка.

Остала правила о извештавању јесу:

- ако је комунални полицајац употребио два или сва три средства принуде, извештај се подноси о употреби тежег средства (службена палица или средство за везивање), односно најтежег средства (средство за везивање), с тим што се у извештају описује и употреба лакшег или лакших средстава;
- ако је средство у истој ситуацији употребљено према два или више лица, подноси се један извештај са подацима о свим лицима и описом начина употребе и последица у односу на свако лице;
- када у истој ситуацији средства принуде употребе два или више комуналних полицајаца, сваки од њих посебно подноси извештај;
- када су средства принуде употребљена по наређењу, извештај подносе и комунални полицајци који су поступали по наређењу и комунални полицајац који је наредио употребу.

Други примерак извештаја истовремено се доставља шефу организационе јединице, односно непосредно претпостављеном, који је у року од пет дана (од дана употребе средства принуде) дужан да изнесе своје мишљење и предлог оцене о оправданости и правилности употребе средства принуде. Он може пре тога да обави разговор с комуналним полицајцем који је употребио средство принуде, као и да предузме друге мере и радње за које је овлашћен да би утврдио чињенично стање које се односи на услове и начин употребе средства принуде. Потом доставља своје мишљење и предлог начелнику комуналне полиције или овлашћеном лицу (на посебном обрасцу).

У другој фази контроле одвија се поступак за оцену оправданости и правилности употребе средства принуде пред начелником комуналне полиције или лицем које он овласти за то. У том поступку разматрају се извештај комуналног полицајца о употреби средства принуде с мишљењем и предлогом његовог непосредног претпостављеног. Осим тога, прикупљају се и обавештења од лица према коме је средство употребљено и евентуалних сведока, прибављају се потребни подаци од полиције и других надлежних органа, као и мишљење лекара о врсти и степену повреда, висини штете и другим последицама насталим услед употребе средства принуде. По потреби, могу се предузимати и друге мере и радње да би се утврдило чињенично стање о условима и начину употребе средства принуде.

На основу утврђеног чињеничног стања, даје се оцена оправданости и правилности употребе средства принуде. У случају неоправдане и неправилне употребе средства принуде, начелник комуналне полиције предузима законом предвиђене

мере ради утврђивања дисциплинске, прекршајне, односно кривичне одговорности комуналног полицајца и одмах о томе обавештава начелника јединственог органа градске управе, односно управе у чијем је саставу комунална полиција. Ако је реч о сумњи да је комунални полицајац употребом средства принуде учинио кривично дело или су против њега предузете мере ради утврђивања кривичне одговорности, начелник ће своју оцену доставити и председнику Комисије за решавање притужби. Начелник је дужан да оцену о оправданости и правилности употребе средства принуде изрекне и мере поводом те оцене предузме без одлагања, а најкасније у року од 15 дана од дана подношења извештаја о употреби средства принуде.

2.6.2. Обавештавање и извештавање полиције о употреби средстава принуде

Законом о комуналној полицији утврђена је обавеза начелника комуналне полиције да:

- обавести надлежну полицијску управу о свакој употреби средстава принуде, најкасније у року од 48 сати од употребе средства принуде и
- поднесе писмени извештај надлежној полицијској управи кад год се догоди да приликом употребе средства принуде настане телесна повреда или наступи смрт лица.

Циљ обавештавања полиције о употреби средстава принуде (први случај) јесте да се њиме обезбеди сарадња полиције у поступку утврђивања чињеничног стања, нарочито у погледу података који начелнику комуналне полиције могу бити потребни да би оценио да ли је средство принуде употребљено оправдано и правилно. То могу бити лични подаци за грађане, возила и други подаци из евиденција које води полиција.

У другом случају реч је о извештавању, које има и другачији циљ. Ту је настала телесна повреда или најтежа последица – смрт лица услед употребе средства принуде од стране комуналног полицајца. Због тога је начелник дужан да поднесе извештај са детаљним подацима који су прописани Законом о комуналној полицији (члан 28 став 3), како би полиција могла да спроведе потребне истражне радње. У таквим случајевима ће, извесно, и оцена о оправданости и правилности употребе средства принуде, као и питање о одговорности комуналног полицајца, зависити од резултата полицијске истраге.

2.6.3. Контрола решавањем притужби

Комуналној полицији свако може да поднесе притужбу ако сматра да су му повређена права незаконитом или неправилном применом овлашћења од стране комуналних полицајаца. Рок за подношење притужбе је 30 дана од дана када је повреда настала. Притужба се може поднети писмено, усмено (на записник) или у електронском облику. Притужба треба да садржи име, презиме и адресу притужилаца, назначење места и времена и опис радње или пропуста због кога притужилац

сматра да су му повређена права и његов потпис. Лице које подноси притужбу (притужилац) не сме због подношења притужбе да трпи никакве штетне последице. То се подједнако односи и на сва друга лица која су повезана с притужиоцем. Поднете притужбе решавају се сагласно Закону о комуналној полицији и Правилнику о начину и поступку вршења контроле комуналне полиције. Укратко, притужбу разматра и све околности у вези с њом утврђује начелник комуналне полиције или лице које он овласти за то. У року од 15 дана подносилац притужбе обавештава се писменим путем о заузетом ставу и евентуалним предузетим мерама по поднетој притужби.

Међутим, када из притужбе или података прикупљених у поступку поводом ње произлази сумња да је комунални полицајац применом овлашћења учинио кривично дело за које се гони по службеној дужности, притужба се уступа Комисији за решавање притужби, која води даљи поступак решавања притужбе. Ту комисију образује скупштина града и она се састоји од председника и четири члана (три одборника, начелник комуналне полиције и представник полиције). Комисија затим прикупља потребна обавештења и доказе о чињеницама и околностима на које се притужба односи. Ради прикупљања обавештења, Комисија може да се обрати подносиоцу притужбе и другим лицима, као и да од градске управе и полиције затражи потребну помоћ и сарадњу. Комисија треба да закључи поступак решавања притужбе у року од 30 дана и да достави одговор подносиоцу притужбе.

Подносилац притужбе има право да, независно од исхода решавања притужбе, користи сва правна и друга средства за заштиту својих права.

2.6.4. Дужности и поступање комуналних полицајаца

Поводом контроле и током покренутих поступака за контролу, комунални полицајци имају одређене дужности и обавезе на одређена поступања. Те дужности и обавезе израз су личне одговорности комуналних полицајаца за обављање послова и саставни су део њихових послова.

Најпре, подразумева се да су комунални полицајци дужни да својим претпостављенима благовремено дају потпуне и тачне податке о свом раду и да ради тога подносе потребна обавештења, извештаје и информације. Претпостављени имају право и дужност да захтевају такве податке, извештаје и информације, да дају упутства за рад и контролишу начин рада комуналних полицајаца.

Већ је било речи о обавези комуналних полицајаца да поднесу писмени извештај о свакој употреби средстава принуде начелнику комуналне полиције или лицу које он овласти за то, као и да други примерак тог извештаја предају шефу своје организационе јединице, односно претпостављеном. Обавеза подношења таквог извештаја наступа одмах по примени средстава принуде (чим се стекну услови за то), а најкасније у року од 24 сата. У поступку контроле који се одвија поводом поднетог извештаја, комунални полицајац дужан је да пружи тражена додатна обавештења и да се изјасни о околностима употребе средстава принуде. Пропуштање

обавезе подношења извештаја или одбијање да се пружи тражена обавештења и изјашњење неминовно повлаче дисциплинску одговорност комуналног полицајца.

У поступку контроле решавањем притужби, комунални полицајац такође има дужност да учествује у том поступку и да се изјасни о притужби и околностима на које се у њој указује, да обави разговор с председником Комисије за решавање притужби или чланом те комисије на њихов захтев, да предлаже исправе и друге доказе, да учествује на седницама Комисије када је позван и одговара на питања њених чланова и председника и др.

Истоврсне обавезе комуналних полицајаца постоје и приликом обављања других облика контроле који се спроводе у поступцима поводом жалби, представки, тужби и других поднесака у вези с радом комуналне полиције, а које разматрају други надлежни органи.

Постоји и јасна обавеза комуналних полицајаца да пријаве претпостављеном сваку незакониту и неправилну радњу својих колега, укључујући нарочито слушајеве неправилне и неоправдане примене средстава принуде, корупције и других кажњивих дела, неморалног понашања и сваког вида неправилног или лошег поступања према грађанима.

Испуњавањем таквих обавеза комунални полицајци треба да доприносе контроли и унапређењу сопствене одговорности, као и угледу своје службе. Они, такође, морају стално да буду свесни чињенице да грађани, медији и најшира јавност имају право да контролишу њихов рад и због тога морају да буду отворени за међусобну комуникацију и узајамно разумевање са грађанима.

3. КОМУНАЛНИ ПОЛИЦАЈЦИ: ПОЛОЖАЈ, ДУЖНОСТИ, ПРАВА И ОДГОВОРНОСТИ

3.1. Организација, делатност и опрема комуналне полиције

3.1.1. Локална самоуправа, град, градска скупштина, градоначелник, градско веће, градска управа и њихов однос с комуналном полицијом

Органи града су: скупштина града, градоначелник, градско веће и градска управа.

Скупштина града је највиши орган града који врши основне функције локалне власти, утврђене Уставом, законом и статутом.

Скупштину града чине одборници, које бирају грађани на непосредним изборима, тајним гласањем, у складу са законом и статутом.

Број одборника у скупштини града утврђује се статутом града, с тим што не може бити мањи од 90.

Одборници се бирају на четири године.

Скупштина града има председника и заменика председника скупштине.

Председник и заменик председника скупштине, на предлог најмање једне трећине одборника, бирају се из реда одборника, на четири године, тајним гласањем, већином гласова од укупног броја одборника скупштине општине.

Скупштина града има секретара који се стара о обављању стручних послова у вези са сазивањем и одржавањем седница скупштине и њених радних тела и руководи административним пословима везаним за њихов рад.

Секретар скупштине се поставља, на предлог председника скупштине, на четири године и може бити поново постављен.

Извршни органи града јесу градоначелник и градско веће.

Градоначелника бира скупштина града, из реда одборника, на четири године, тајним гласањем, већином гласова од укупног броја одборника скупштине града.

Градоначелник има заменика који га замењује у случају његове одсутности и спречености да обавља своју дужност.

Градско веће чине градоначелник, заменик градоначелника и чланови градског већа чији је број утврђен статутом града и које бира скупштина града, на четири године, тајним гласањем, већином од укупног броја одборника.

Кандидате за чланове градског већа предлаже кандидат за градоначелника.

Градоначелник је председник градског већа.

Заменик градоначелника је члан општинског већа по функцији.

Број чланова градског већа не може бити већи од 11.

Градска управа образује се као јединствени орган, а могу се образовати и градске управе за поједине области.

Градском управом руководи начелник, кога поставља градско веће, на основу јавног огласа, на пет година.

Руководиоце организационих јединица у управи распоређује начелник.

Начелник за свој рад и рад управе одговара скупштини града и градском већу.

Статутом града може се предвидети да се у градској управи постављају помоћници градоначелника за поједине области: економски развој, урбанизам, примарну здравствену заштиту, заштиту животне средине, пољопривреду и друго.

Помоћнике градоначелника поставља и разрешава градоначелник.

У градској управи може бити постављено највише пет помоћника градоначелника.

Однос органа града с комуналном полицијом

Однос комуналне полиције и органа града регулисан је, пре свега, Законом о локалној самоуправи и Законом о комуналној полицији.

Скупштина града:

- доноси одлуку о образовању градске, односно градских управа, а с тим у вези и одлуку о оснивању комуналне полиције као унутрашње организационе јединице градске управе или посебне градске управе;
- даје сагласност на стратешке планове и годишње планове рада комуналне полиције;
- начелник градске управе, за свој рад и рад градске управе, одговара скупштини града у складу са статутом града и актом о организацији градске управе.

Градско веће:

- на предлог начелника комуналне полиције, доноси стратешки план комуналне полиције којим, на основу процене постојећег стања, утврђује прио-

ритете у обављању послова комуналне полиције и с тим у вези даје јој развојне, организационе, кадровске и друге основне смернице за даљи рад;

- разматра годишњи план рада комуналне полиције;
- начелник градске управе, за свој рад и рад градске управе, одговара градском већу у складу са статутом града и актом о организацији градске управе.

Градска управа:

- начелника комуналне полиције распоређује начелник јединственог органа градске управе, односно управе образоване за област у чијем је саставу комунална полиција;
- шефа организационе јединице распоређује начелник јединственог органа градске управе, односно управе образоване за област у чијем је саставу комунална полиција, на предлог начелника комуналне полиције;
- даје претходно мишљење на предлог стратешког плана комуналне полиције.

і. Однос комуналне полиције и државних органа, посебно однос с полицијом

На основу Закона о државној управи, државна управа део је извршне власти Републике Србије који врши управне послове у оквиру права и дужности Републике Србије (у даљем тексту: послови државне управе).

Државну управу чине министарства, органи управе у саставу министарстава и посебне организације (у даљем тексту: органи државне управе).

Комунална полиција у обављању послова сарађује с органима државне управе, у складу са Законом о комуналној полицији и правима и дужностима одређеним законима којима се уређује њихово функционисање.

Сарадња комуналне полиције и државних органа обухвата нарочито: међусобно обавештавање, размену информација, пружање непосредне помоћи и предузимање заједничких мера и активности од значаја за обављање послова комуналне полиције и државних органа.

На основу Закона о полицији, полицију чини заокружена област рада Министарства унутрашњих послова за коју се образује Дирекција полиције. Полиција обавља законом утврђене полицијске и друге послове, пружа подршку владавини права у демократском друштву и одговорна је за остваривање безбедности, у складу са законом.

Обављањем полицијских послова полиција свима пружа заштиту њихових права и слобода. Приликом пружања заштите, полиција поједина права и слобода може ограничити само под условима и на начин утврђен Уставом и законом.

Законом о комуналној полицији прописано је да у обављању послова и примени овлашћења комунални полицајци сарађују с полицијом.

Када је то потребно ради извршавања послова из надлежности комуналне полиције, на образложени захтев, полиција ће доставити личне податке за грађане, податке за возила и друге податке из евиденција које води у складу са законом.

Ради развијања међусобне сарадње комуналне полиције и полиције, градоначелник може споразумно с министром надлежним за унутрашње послове да доноси одговарајуће акте о сарадњи и оснива координациона тела од значаја за остваривање заједничких циљева.

3.1.3. Организација и задаци комуналне полиције

Организација комуналне полиције

На основу Закона о локалној самоуправи и Закона о комуналној полицији, комуналну полицију град образује као унутрашњу организациону јединицу у саставу јединственог органа градске управе, односно управе образоване за поједину област.

У складу с начелом економичности и ради уједначеног остваривања сврхе комуналне полиције у свим градовима, при образовању и уређењу комуналне полиције град обезбеђује да број комуналних полицајаца одговара броју становника града према последњем попису, тако да на сваких пет хиљада становника не може имати више од једног комуналног полицајца.

Унутрашња организација комуналне полиције

У комуналној полицији могу се образовати подручне организационе јединице за градску општину или више њих или за подручје града одређено актом о унутрашњем уређењу комуналне полиције.

Организационим јединицама руководе шефови тих јединица, који за свој рад и рад организационе јединице којом руководе одговарају начелнику комуналне полиције.

Начелник комуналне полиције и шеф организационе јединице

Комуналном полицијом руководи начелник комуналне полиције.

Начелника комуналне полиције распоређује начелник јединственог органа градске управе, односно управе образоване за област у чијем је саставу комунална полиција.

Шефа организационе јединице распоређује начелник јединственог органа градске управе, односно управе образоване за област у чијем је саставу комунална полиција, на предлог начелника комуналне полиције.

Послови комуналне полиције:

- одржавање комуналног и другог законом уређеног реда од значаја за комуналну делатност;
- вршење контроле над применом закона и других прописа и општих аката из области комуналне и других делатности из надлежности града;
- остваривање надзора у јавном градском, приградском и другом локалном саобраћају, у складу са законом и прописима града;
- заштита животне средине, културних добара, локалних путева, улица и других јавних објеката од значаја за град;
- подршка спровођењу прописа којима се обезбеђује несметано одвијање живота у граду, очување градских добара и извршавање других задатака из надлежности града (одржавање градског реда).

Одржавањем комуналног реда сматра се одржавање реда у областима, односно питањима: снабдевања водом; одвођења отпадних и атмосферских вода; јавне чистоће; превоза и депоновања комуналног и другог отпада; локалних путева и улица; саобраћајних ознака и сигнализације; паркирања; превоза путника у градском и приградском саобраћају; ауто-такси превоза; постављања привремених пословних објеката; противпожарне заштите; заштите од буке у животној средини; контроле радног времена субјеката надзора; одржавања комуналних објеката, пијаца, гробаља, паркова, зелених и других јавних површина, јавне расвете, стамбених и других објеката.

3.1.4. Припрема за рад комуналних полицајаца, почетак рада, добијање налога, упућивање на задатак и враћање са задатка, одмори и одсуства с рада

Послови комуналне полиције обављају се организованим присуством комуналних полицајаца на местима одржавања реда, предузимањем других превентивних мера и применом овим законом предвиђених овлашћења комуналне полиције.

Послови комуналне полиције обављају се, а овлашћења примењују, у складу са начелима законитости, професионализма, сарадње и сразмерности.

У свом раду комунални полицајци руководе се и принципом рада с најмањим штетним последицама, а средства принуде примењују само кад је то апсолутно нужно и у мери која је неопходна за извршење задатака без непотребних штетних последица.

У складу са законом и другим прописима, начелник комуналне полиције даје обавезне инструкције комуналним полицајцима за обављање послова комуналне полиције.

Комунални полицајац упућује се на задатак, по правилу, из службених прослорија комуналне полиције. Изузетно, начелник комуналне полиције може за-

посленом одобрити и непосредни одлазак на задатак, без долажења у просторије комуналне полиције.

Начелник комуналне полиције налог издаје непосредно, усмено или писмено, а може га издати и преко средстава везе.

Налог за извршење одређеног задатка мора бити потпун, благовремен и јасан.

Приликом поделе налога, начелник комуналне полиције дужан је да:

- детаљније информише запослене о налогу који треба извршити и начину његовог извршења;
- одреди број комуналних полицајаца за извршење налога, а ако је упућено више њих, одреди ко је непосредни руководилац;
- одреди трајање извршења имајући у виду удаљеност места и начин извршења налога;
- провери физичку способност и здравствено стање комуналног полицајца за извршење конкретног налога.

После извршеног налога, комунални полицајац начелнику комуналне полиције подноси извештај, као и информације од значаја за извршење налога. Извештај се, по правилу, подноси у писменој форми и мора бити потпун, јасан и благовремен. Требало би да садржи податке о: мерама и радњама које су предузете, пријављеним кривичним делима и прекршајима, успостављању нарушеног комуналног или другог реда, угрожавању људи и имовине од елементарних непогода, пожара, саобраћајне незгоде, обраћању грађана о питањима из надлежности комуналне полиције и друге релевантне податке.

Комунални полицајац треба да даје предлоге који могу допринети ефикаснијем обављању послова комуналне полиције.

Ако због оправданих разлога не може да изврши добијени налог, комунални полицајац обавестиће о томе без одлагања начелника комуналне полиције уз навођење разлога.

На основу **Закона о радним односима у државним органима**, који се примењује на запослене у локалним самоуправама, радно време комуналних полицајаца, као и осталих запослених у органима града, траје 40 сати у радној недељи.

Запослени у комуналној полицији током дневног рада имају право на одмор од најмање 30 минута. Запослени који ради дуже од пуног радног времена, а најмање 10 сати дневно, током рада има право на одмор од најмање 45 минута. Одмор током дневног рада не може да се користи на почетку и на крају радног времена.

Запослени има право на годишњи одмор за сваку календарску годину од најмање 18, а највише 25 радних дана. Запослени не може да се одрекне права на годишњи одмор, нити му се то право може ускратити.

3.1.5. Облици делатности комуналних полицајаца: дежурство; надзирање и опажање; патролирање; обезбеђивање

Према Закону о комуналној полицији, комунална полиција обавља своје послове:

- организованим присуством комуналних полицајаца на местима одржавања реда;
- предузимањем других превентивних мера;
- применом законом предвиђених овлашћења комуналне полиције.

Сваки од три наведена начина или метода обављања послова има своју прецизну садржину, коју комунални полицајци морају потпуно познавати.

Организовано присуство на местима одржавања реда остварује се првенствено патролном активношћу комуналних полицајаца. Патроле чине два или више комуналних полицајаца, од којих је један вођа патроле, и оне делују на одређеном сектору, односно делу града. Патролна активност спроводи се пешке, возилима, и тамо где је то предвиђено, пловилима. Основни задатак комуналних полицајаца у патроли јесте да непосредно превентивно делују на спречавању и сузбијању кривичних дела и прекршаја којима се нарушава комунални и други ред из надлежности града.

Предузимање других превентивних мера укључује прикупљање и коришћење потребних обавештења, непосредни надзор у јавном градском и приградском или другом локалном саобраћају, учествовање у регулисању и контроли саобраћаја (у сарадњи с полицијом), контролу на унутрашњим пловним путевима и друге превентивне мере, као и обављање дежурства, надзирања и опажања, обезбеђивања и других задатака.

3.1.6. Правила представљања, поздрављање, разговор и однос комунални полицајац – грађанин

Комунална полиција у обављању послова сарађује са грађанима у складу са **Законом о комуналној полицији** и другим прописима којима се уређује обављање комуналних и других послова из надлежности града.

Успешност обављања послова комуналне полиције у великој мери зависи од обавештења које комунални полицајци могу прикупити од грађана.

Приликом прикупљања обавештења комунални полицајци дужни су да особи од које прикупљају обавештења, саопште разлоге прикупљања обавештења, као и да се понашају на начин којим се уважава достојанство и интегритет те особе.

У контакту са грађанима, комунални полицајци дужни су да се представе и да пре примене овлашћења, на захтев лица, покажу своју легитимацију.

Разговор са грађанима одвија се тако што се особи саопшти зашто се од ње траже информације, а након тога она позива да изнесе све што јој је о одређеној ствари познато.

Грађани комуналној полицији могу подносити пријаве, петиције и предлоге у вези с комуналним редом, и то писменим путем, електронском поштом, а у хитним случајевима телефоном и непосредним усменим обраћањем, о чему комунална полиција прави службену забелешку.

Комунална полиција дужна је да грађане, на њихов захтев, обавести о исходу поступања.

3.1.7. Превентивно деловање у локалној заједници, сарадња с полицијом, познавање улоге и организационе структуре месно надлежне организационе јединице полиције (МУП-а)

Превентивно деловање у локалној заједници

Превентивно деловање комуналне полиције огледа се у перманентном присуству комуналних полицајаца на терену, прикупљању података и информација од грађана, правних лица, јавних предузећа и јавних служби у областима за које су надлежни: комуналној делатности, заштити животне средине, људи и добара, обезбеђењу, заштити и одржавању реда у коришћењу земљишта, простора, локалних путева, улица и других јавних објеката, као и обезбеђењу услова за несметано обављање законом одређених послова из надлежности града.

Сарадња с полицијом

У обављању послова и примени овлашћења комунални полицајци сарађују с полицијом.

Када је то потребно ради извршавања послова из надлежности комуналне полиције, на образложени захтев, полиција ће доставити личне податке за грађане, податке за возила и друге податке из евиденција које води у складу са законом.

Ради развијања међусобне сарадње комуналне полиције и полиције, градоначелник може споразумно с министром надлежним за унутрашње послове да доноси одговарајуће акте о сарадњи и оснива координациона тела од значаја за остваривање заједничких циљева.

Улога и организациона структура месно надлежне организационе јединице полиције

Законом о полицији прописано је да се у саставу Дирекције полиције налазе организационе јединице у седишту, полицијска управа за град Београд и подручне полицијске управе и полицијске станице.

За обављање полицијских послова у седишту Дирекције полиције образују се управе, у седишту полицијске управе за град Београд образују се управе и поли-

цијске станице у општинама, у седишту подручне полицијске управе образују се одељења и ван седишта полицијске станице у општинама.

За рад организационих јединица којима руководе и за свој рад одговорни су:

- директору полиције – начелници управа у седишту Дирекције полиције, начелник полицијске управе за град Београд и начелници подручних полицијских управа;
- начелнику полицијске управе за град Београд – начелници управа у њеном седишту и командири полицијских станица у општинама;
- начелнику подручне полицијске управе – начелници одељења у њеном седишту и командири полицијских станица у општинама.

Организационе јединице у седишту образују се тако да су по линијском принципу радно повезане с одговарајућим организационим јединицама и пословима подручних полицијских управа и станица или тако да послове из свог делокруга обављају на читавом подручју на којем је надлежно Министарство.

Дирекцијом полиције руководи директор полиције.

Организационим јединицама у седишту и подручним полицијским управама руководе начелници управа, а полицијским станицама командири.

Влада уредбом о начелима за унутрашње уређење Министарства утврђује подручне полицијске управе и полицијске станице, њихова подручја и седишта.

Послови подручне полицијске управе:

- на подручју општине у којој је њено седиште непосредно обавља полицијске и друге послове и остварује локалну сарадњу;
- на подручју за које је образована прати и анализира стање безбедности, координира и контролише рад полицијских станица и обезбеђује остваривање локалне сарадње и одговорности;
- по потреби учествује у обављању послова из делокруга полицијских станица;
- предузима мере обезбеђења одређених лица и објеката;
- обавља друге послове утврђене посебним прописима и другим актима.

Послови полицијске станице јесу да непосредно обавља полицијске и друге послове и остварује локалну сарадњу на подручју за које је образована у саставу подручне полицијске управе.

Директор полиције, по овлашћењу министра и прибављеном мишљењу начелника подручне полицијске управе, именује и разрешава полицијског службеника – командира полицијске станице.

3.1.8. Опрема комуналне полиције

Да би обављали послове из своје надлежности, комунални полицајци располажу опремом која се састоји од: службених возила и службених пловила, посебне опреме возила и пловила, као и опреме комуналних полицајаца.

Службена возила и пловила

Ознаке на службеним возилима и пловилима састоје се од назива комуналне полиције и града, као и од грба града у прописаним димензијама.

Боју и начин означавања возила и пловила, као и опрему комуналне полиције, прописује скупштина града, по претходно прибављеној сагласности министра надлежног за локалну самоуправу.

Опрему возила комуналне полиције чини:

- 1) светлосна сигнализација која је уграђена на највишем делу возила у складу са прописима о безбедности саобраћаја на путевима и која се састоји од једног или два жута ротациона светла или од два извора трепћућег светла жуте боје интегрисана у кровну конзолу на којој се с предње и задње стране налази натпис КОМУНАЛНА ПОЛИЦИЈА и која може бити опремљена и уређајем с могућношћу исписивања наређења;
- 2) уграђен уређај за давање звучних знакова у низу тонова различитих висина с микрофонском комбинацијом;
- 3) уграђен колски радио-уређај за пријем и предају на фреквенцијама које користи комунална полиција.

Возила комуналне полиције, осим опреме утврђене овом одлуком, морају имати и опрему одређену прописима о безбедности саобраћаја на путевима, а могу имати и додатну опрему и уређаје сагласно њиховој намени.

Опрема комуналних полицајаца јесте опрема за обављање послова из надлежности комуналне полиције и пратећа опрема која је потребна за успостављање информатичко– комуникацијске повезаности.

Осим униформе и средстава принуде, односно службене палице и средстава за везивање, комунално-полицијску опрему чине и:

- таблице „стоп комунална полиција“;
- пиштаљке;
- батеријске лампе;
- фото-видео опрема;
- уређаји за аудио и видео дигитално снимање, обраду и чување података;
- детектори метала – ручни, за надзор проласка лица и за преглед терена;

- лични дозиметри за мерење јонизујућих зрачења;
- двогледи;
- уређаји за детекцију угљен-диоксида;
- електронски ласерски уређаји за мерење удаљености;
- ГПС ручни електронски уређај за оријентацију и навигацију.

Осим те опреме, могуће је набавити и другу опрему ако је неопходна за обављање послова из делокруга комуналне полиције.

Пратећу опрему комуналне полиције чине:

- радио-уређаји и њихови додаци;
- рачунарски системи са опремом, мрежна опрема и припадајући комуникацијски уређаји и сигурносни системи са одговарајућим хардверским и софтверским компонентама;
- опрема за заштиту података, као и друга неопходна пратећа опрема.

3.1.9. Безбедност и здравље на раду – опасности, штетна дејства, мере заштите, лична заштитна опрема, заштита од пожара

Право на безбедност и здравље једно је од основних права запослених.

Безбедност и здравље на раду подразумева обезбеђивање таквих услова на раду којима се, у највећој могућој мери, смањују повреде на раду, професионална обољења и обољења у вези с радом запослених.

Опасност је околност или стање које може угрозити здравље или изазвати повреду запосленог.

Ради смањења броја повреда на раду, професионалних обољења и обољења у вези с радом комуналних полицајаца, морају се предузети одговарајуће мере заштите. То су :

- превентивне мере – мере које се предузимају или чије се предузимање мора планирати на свим нивоима рада;
- процена ризика – систематско евидентирање и процењивање свих фактора који могу узроковати настанак повреда на раду, обољења или оштећења здравља и утврђивање могућности, односно начина спречавања, отклањања или смањења ризика.

Лична заштитна средства и опрема јесу одећа, обућа, помоћне направе и уређаји који служе за спречавање повреда на раду, професионалних обољења, болести у вези с радом и других последица штетних по здравље комуналних полицајаца.

Будући да је Законом о комуналној полицији прописана обавеза комуналне полиције да учествује у вршењу спасилачке функције, као и да пружа помоћ дру-

гим органима и правним и физичким лицима на отклањању последица елементарних непогода, пожара и других облика угрожавања, неопходно је посебним актима локалне самоуправе утврдити:

- мере заштите од пожара;
- права и обавезе градоначелника, градског већа и начелника комуналне полиције;
- начин упознавања комуналних полицајаца с мерама и опасностима од пожара и поступком у случају пожара;
- начин извођења теоретске и практичне обуке и провере знања комуналних полицајаца у вези с прописима из области заштите од пожара, као и руковања апаратима, средствима и опремом за гашење пожара.

3.2. Начела унутрашњег уређења комуналне полиције

3.2.1. Унутрашње уређење комуналне полиције

Уставноправни положај јединице локалне самоуправе заснован је, између осталог, и на **принципу самосталности**, који подразумева овлашћење јединице локалне самоуправе да, у складу с Уставом и законом, самостално прописује уређење и надлежност својих органа и служби.

Законом о локалној самоуправи, којим је уређен систем локалне самоуправе, предвиђено је да град, као јединица локалне самоуправе, у складу с Уставом и законом, између осталог, образује органе, организације и службе за потребе града и уређује њихову организацију и рад. Тај закон даје само основне смернице за организацију градске управе, док ближе уређење препушта јединицама локалне самоуправе.

Сагласно томе, организација и унутрашње уређење градске управе као органа града уређује се:

- одлуком о градској управи (која може бити организована као јединствен орган или као више посебних управа за поједине области), коју доноси скупштина града и
- актом о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места (правилником), који доноси начелник градске управе, уз сагласност градског већа.

Унутрашње уређење градске управе заснива се, по правилу, на начелима која утврђује надлежни орган града у складу с потребама и конкретним околностима сваког града. Основни захтев у начелима утврђеним у већини градова јесте прилагођеност унутрашњег уређења делокругу и радним процесима како би се обезбедила: прилагођеност унутрашњег уређења целини послова органа; груписање истоврсних или сродних и међусобно повезаних послова у одговарајуће унутра-

шње јединице у органу; стручно, ефикасно, рационално и усклађено вршење послова; законито и благовремено одлучивање у управном поступку; ефикасно остваривање права грађана и слично. У складу с утврђеним начелима, образују се унутрашње јединице, по правилу, као основне, посебне и уже унутрашње јединице. Број и називи унутрашњих јединица разликују се од града до града, као и број, називи и критеријуми на основу којих се унутар тих јединица образују уже унутрашње јединице.

Као што је речено, Законом о комуналној полицији одређено је да се комунална полиција образује као унутрашња организациона јединица у саставу јединствене градске управе, односно у саставу управе образоване за поједину област. Дакле, без обзира на начин организовања градске управе, комунална полиција увек је унутрашња јединица у саставу градске управе и не може се образовати на другачији начин, на пример као посебна управа.

Ако се то има у виду, јасно је да и **унутрашње уређење комуналне полиције** треба да се заснива на начелима према којима се уређују и остале унутрашње организационе јединице градске управе у чијем је саставу. Међутим, Законом о комуналној полицији дата је могућност да се у комуналној полицији образују подручне организационе јединице за једну или више градских општина или за подручје града. То значи да унутрашње уређење комуналне полиције град може, али не мора да изврши по територијалном принципу, већ да то може учинити применом начела која се односе и на остале унутрашње организационе јединице те градске управе – образовањем ужих унутрашњих јединица, на пример према врсти, односно сродности послова из делокруга комуналне полиције (за вршење надзора у јавном градском, приградском и локалном саобраћају, за одржавање комуналног реда, за заштиту животне средине и слично) или применом неког другог принципа. Комунална полиција може се организовати и као јединствена целина, без ужих унутрашњих јединица у свом саставу. Законом дата могућност образовања подручних организационих јединица не искључује могућност да се у оквиру тих јединица образују уже унутрашње јединице применом једног или више поменутих критеријума.

Дакле, унутрашње уређење комуналне полиције може бити различито и зависи од опредељења сваког града. Који ће од могућих начина унутрашњег уређења комуналне полиције бити изабран, зависи од конкретних околности и потреба града, односно од процене који ће начин бити најрационалнији и у највећој мери обезбедити остваривање сврхе комуналне полиције.

3.2.2. Људство комуналне полиције

Према Закону о комуналној полицији, људство комуналне полиције обавезно чине начелник комуналне полиције и комунални полицајци. Уколико су у комуналној полицији образоване подручне организационе јединице, људство чине и шефови тих подручних јединица.

Начелник комуналне полиције руководи комуналном полицијом. Осим руковођења, начелник комуналне полиције може непосредно да обавља и послове комуналне полиције.

Шеф подручне организационе јединице руководи подручном организационом јединицом. Осим руковођења, шеф подручне организационе јединице може непосредно да обавља и послове комуналне полиције.

Комунални полицајци непосредно обављају послове комуналне полиције. У обављању послова из делокруга комуналне полиције, комунални полицајци, као и начелник комуналне полиције и шефови подручних јединица када непосредно обављају послове комуналне полиције, имају сва посебна овлашћења која су утврђена Законом о комуналној полицији, укључујући и овлашћење за употребу средстава принуде: физичке снаге, службене палице и средстава за везивање.

Дакле, људство комуналне полиције чине само она лица у комуналној полицији која обављају комуналнополицијске послове, а не и послове који су у вези или од значаја за обављање тих послова, као што су поједини стручни и административно технички послови.

3.2.3. Услови за руковођење и овлашћења руководиоца

Осим општих услова за рад у органима јединице локалне самоуправе, начелник комуналне полиције и шеф подручне организационе јединице морају да испуњавају и посебне услове за рад на тим пословима који су прописани Законом о комуналној полицији.

Општи услови за рад у органима локалне самоуправе прописани су Законом о радним односима у државним органима, који се примењује и на органе јединица локалне самоуправе. Према одредбама тог закона, у радни однос у државном органу (значи, и у органу локалне самоуправе), лице се може примити под следећим условима:

- да је држављанин Републике Србије;
- да је пунолетно;
- да има општу здравствену способност;
- да има прописану стручну спрему;
- да није осуђивано на безусловну казну затвора од најмање шест месеци или за кажњиво дело које га чини неподобним за обављање послова у органу;
- да испуњава друге услове утврђене законом, другим прописима или актом о систематизацији радних места.

Посебни услови за руковођење комуналном полицијом, односно подручном организационом јединицом, прописани су Законом о комуналној полицији.

Према одредбама тог закона, за рад на пословима начелника комуналне полиције запослени мора да има високо образовање стечено на студијама другог степена (дипломске академске студије – мастер, специјалистичке академске студије, специјалистичке струковне студије), односно на основним студијама које трају најмање четири године, и најмање пет година радног искуства у струци.

За рад на пословима шефа организационе јединице запослени мора да има високо образовање стечено на студијама другог степена (дипломске академске студије – мастер, специјалистичке академске студије, специјалистичке струковне студије), односно на основним студијама које трају најмање четири године, и најмање три године радног искуства у струци.

Осим прописаних услова за руковођење, начелник комуналне полиције и шеф подручне организационе јединице, уколико непосредно обављају послове комуналне полиције, морају да испуњавају и посебне услове за обављање послова комуналног полицајца, који су такође прописани Законом о комуналној полицији (о чему ће касније бити речи).

Руковођење, у најширем смислу, подразумева право, обавезу и одговорност руководиоца да обезбеди да се послови којима руководи обављају законито, ефикасно и благовремено.

Ради остварења тог циља, начелник комуналне полиције, осим уобичајених овлашћења којима располаже сваки руководилац, према закону има и овлашћење да комуналним полицајцима даје обавезне инструкције за обављање послова комуналне полиције. Обавезном инструкцијом, у складу са законом и посебним прописима, дају се конкретне смернице и упутства за обављање послова, којих су комунални полицајци дужни да се придржавају. То овлашћење начелника комуналне полиције посебно је значајно јер је комунална полиција потпуно нова градска служба, с новоутврђеним пословима који се још увек нису потврдили у пракси. Будући да послови комуналне полиције имају низ додирних тачака с пословима других градских служби, тако да је могућност преплитања надлежности у почетној фази примене овог закона реална, обавезне инструкције требало би да допринесу да се послови комуналних полицајаца прецизирају и истовремено ускладе с пословима других служби, посебно инспекцијских.

Овим законом предвиђен је и низ овлашћења начелника која произлазе из његовог положаја у комуналној полицији. Та овлашћења подразумевају да начелник:

- предлаже градском већу стратешки план комуналне полиције;
- одлучује о ангажовању комуналне полиције у пружању помоћи у извршењу одлука надлежних органа града или овлашћених организација (асистенција), као и о обиму и начину пружања те помоћи;
- контролише употребу средстава принуде, односно оцењује оправданост и правилност употребе средстава принуде;

- предузима законом предвиђене мере за утврђивање дисциплинске, прекршајне, односно кривичне одговорности комуналног полицајца у случају неоправдане или неправилне употребе средстава принуде;
- решава притужбе на рад комуналне полиције; по положају је члан комисије за решавање притужби коју образује скупштина града;
- предлаже начелнику градске управе шефа подручне јединице.

Поједина овлашћења начелник комуналне полиције може пренети на шефа подручне јединице или на друго лице у комуналној полицији (на пример, за спровођење поступка за оцену оправданости и правилности употребе средстава принуде).

Шеф подручне јединице, као лице које руководи комуналном полицијом на одређеном подручју, осим уобичајених овлашћења која има сваки руководилац, има и низ других овлашћења која произлазе из специфичности комуналнополицијских послова. То се, пре свега, односи на овлашћења која има у вршењу контроле употребе средстава принуде.

Осим наведених овлашћења која произлазе из његовог положаја у комуналној полицији, начелник комуналне полиције, односно шеф подручне организационе јединице, има и сва посебна овлашћења којима, у складу са законом, располажу комунални полицајци. Та овлашћења примењују се под условима и на начин утврђен Законом о полицији и подзаконским прописима о полицијским овлашћењима и начину обављања полицијских послова.

Комунални полицајци дужни су да поступају у складу с налозима начелника, односно шефа, као и других претпостављених у комуналној полицији, чији број и положај зависе од начина унутрашњег уређења комуналне полиције.

3.2.4. Распоређивање начелника комуналне полиције и шефа подручне организационе јединице

Начелника комуналне полиције распоређује начелник јединствене градске управе, односно начелник управе образоване за област у чијем је саставу комунална полиција.

Шефа подручне организационе јединице такође распоређује начелник јединствене градске управе, односно начелник управе образоване за област у чијем је саставу комунална полиција, на предлог начелника комуналне полиције.

Из изложеног, Законом уређеног начина распоређивања, произлази да начелник, односно шеф, пре него што буде распоређен на те послове, заснива радни однос у градској управи на основу јавног огласа, као и остали запослени у градској управи.

Следствено начину распоређивања на те послове, утврђује се и одговорност за њихово обављање. За свој рад и рад комуналне полиције начелник комунал-

не полиције одговара начелнику градске управе у чијем је саставу комунална полиција, а шеф подручне јединице за свој рад и рад јединице којом руководи одговара начелнику комуналне полиције.

3.3. Радни односи

3.3.1. Прописи о радним односима који важе за комуналне полицајце

Према одредбама Закона о комуналној полицији, на права, дужности и одговорности комуналних полицајаца примењују се прописи о радним односима који важе за запослене у органима града, ако тим законом и прописима донетим на основу њега није друкчије одређено.

То значи да се на радне односе комуналних полицајаца примењују:

1. Прописи који се односе само на радне односе комуналних полицајаца

- Закон о комуналној полицији

Овај закон донет је као посебан закон којим се уређују одређена права, обавезе и одговорности комуналних полицајаца и који се не примењује на остале запослене у градској управи.

- Поједина права, обавезе и одговорности комуналних полицајаца уређена су **подзаконским актима – правилницима**, донетим на основу овог закона (о начину и поступку вршења контроле комуналне полиције, стручном оспособљавању и усавршавању, утврђивању психофизичке способности, униформи и службеној легитимацији комуналног полицајца).

2. Прописи којима се уређују радни односи у органима локалне самоуправе

- Закон о радним односима у државним органима

После доношења Закона о државним службеницима овај закон престао је да се примењује на радне односе у државним органима, али су његове одредбе наставиле да се примењују на радне односе у органима локалне самоуправе и примењивале се док се не донесе посебан закон којим ће бити уређени радни односи у органима локалне самоуправе.

- Закон о платама у државним органима и јавним службама

Овим законом уређено је право на плату запослених, постављених и изабраних лица у органима локалне самоуправе, као једно од основних права по основу рада.

3. Општи прописи о раду

- Закон о раду

Овај закон има карактер општег закона о раду и примењује се на запослене, постављена и изабрана лица у органима локалне самоуправе само у погледу оних права, обавеза и одговорности која Законом о радним односима у државним органима нису посебно уређена (супсидијарна примена општих прописа о раду).

Осим тога, поједина права, обавезе и одговорности из радног односа, према одредбама овог закона, уређују се и колективним уговорима, а на запослене у органима града примењују се одредбе Анекса Посебног колективног уговора за државне органе.

На комуналне полицајце, као и на остале запослене у органима града, примењују се и посебни прописи којима су уређена поједина права по основу рада – закони којима се уређују пензијско и инвалидско осигурање, социјално осигурање, запошљавање и права у случају незапослености, безбедност на раду и др.

3.3.2. Услови за обављање послова комуналних полицајаца

Осим општих услова за рад у органима локалне самоуправе, који су прописани Законом о радним односима у државним органима, комунални полицајац мора да испуњава и посебне услове прописане Законом о комуналној полицији.

Комунални полицајац мора да:

- 1) има психофизичке способности потребне за обављање послова комуналне полиције, које се доказују лекарским уверењем овлашћене здравствене установе;
- 2) има положен испит за обављање послова и примену овлашћења комуналног полицајца;
- 3) није осуђиван на казну затвора од најмање шест месеци;
- 4) није му раније престао радни однос у државном или другом органу због теже повреде дужности из радног односа;
- 5) има најмање средње образовање у четворогодишњем трајању.

Ови посебни услови, строжи од оних које морају да испуњавају остала лица која се запошљавају у органима локалне самоуправе, аналогна су посебним овлашћењима комуналних полицајаца која, као што је речено, укључују и овлашћење за употребу средстава принуде.

3.3.3. Стручно оспособљавање кандидата за комуналне полицајце

С обзиром на специфичност послова које комунални полицајац обавља, као и на посебна овлашћења која у вршењу послова може да примењује, Закон о комунал-

ној полицији предвиђа да комунални полицајац приправник може самостално да обавља послове после стручног оспособљавања и положеног испита за обављање послова и примену овлашћења комуналног полицајца (даље у тексту: испит).

Стручна оспособљеност и положен испит представљају услов за самостално обављање послова комуналног полицајца, што значи да је сваки комунални полицајац приправник све док се стручно не оспособи и не положи испит, без обзира на године радног искуства стеченог на другим пословима.

Полагању испита претходи стручно оспособљавање комуналног полицајца приправника (даље у тексту: кандидат), које је уређено Правилником о програму, времену и начину стручног оспособљавања и усавршавања, садржају и начину полагања испита и провере стручне оспособљености, евиденцији и уверењима о положеним испитима и утврђеној оспособљености комуналних полицајаца. Правилник је крајем прошле године донео министар надлежан за локалну самоуправу, по претходно прибављеном мишљењу министра надлежног за унутрашње послове.

Стручно оспособљавање спроводи се с циљем да се кандидати припреме и оспособе за извршавање задатака комуналне полиције стицањем основних знања и вештина. Кандидат је дужан да се подвргне стручном оспособљавању.

Стручно оспособљавање кандидата обавља се према Програму који представља саставни део поменутог Правилника.

Програм стручног оспособљавања обухвата 400 часова, од чега 200 часова за стицање знања комуналних полицајаца (стручно-теоријски део), а 200 часова за овладавање вештинама комуналних полицајаца (практични део). Програм се реализује три и по месеца (14 седмица). Стручно-теоријски део спровode наставници и друга лица са листе коју утврђује министар надлежан за локалну самоуправу (даље у тексту: министар), а практични део спровode инструктори и друга лица са листе коју утврђује министар на предлог министра надлежног за унутрашње послове. Наставници и инструктори морају да испуњавају услове у погледу стручне спреме и радног искуства утврђене Правилником.

Кандидату који је савладао Програм оспособљавања министарство издаје уверење о стручној оспособљености, најкасније у року од осам дана од дана завршетка стручног оспособљавања.

3.3.4. Испит за обављање послова и примену овлашћења комуналних полицајаца

Стручна оспособљеност кандидата проверава се на испиту.

Испит обухвата садржај Програма стручног оспособљавања и полаже се на начин и по поступку који је прописан Правилником.

Испит спроводи трочлана испитна комисија коју за сваки испит именује организатор с листе коју утврђује министар надлежан за локалну самоуправу, на предлог министра надлежног за унутрашње послове.

Испит се састоји од писменог и практичног дела.

Писмени део испита може да траје највише 120 минута. Писмени део испита обухвата задатке из стручно-теоријског и практичног дела оспособљавања, који се дају у облику теста и у облику посебних задатака којима се проверава оспособљеност у целини.

О току писменог дела испита води се записник.

Комисија оцењује писмени задатак најкасније седам дана по спроведеном писменом делу испита. Успех се оцењује оценом „успешно“ или „неуспешно“. Кандидат који не положи писмени део испита има право на поновно полагање.

Успешно обављен писмени део испита јесте услов да се приступи полагању практичног дела испита.

Практични део испита кандидат полаже у року од 14 дана од успешно положеног писменог дела испита.

Практични део испита може да траје највише 30 минута.

Тај део испита састоји се од питања записаних на листићу у омоту која захтевају самостално решавање практичног примера и морају бити јасна, недвосмислена и прецизно постављена. Питањима на практичном делу испита проверава се познавање овлашћења комуналне полиције утврђених Законом о комуналној полицији.

Успех на практичном делу испита оцењује се оценом „успешно“ или „неуспешно“.

Кандидат који је оцењен као неуспешан, може поновити практични део испита. Ако и после поновног полагања практичног дела испита буде оцењен као неуспешан, сматра се да испит није положио и мора поново да полаже и писмени део испита.

Кандидат који се не слаже с оценом на писменом или практичном делу испита, има право да поднесе приговор, о коме одлучује комисија у року од три дана од дана улагања приговора.

Кандидат је положио испит ако је у сваком од делова добио оцену „успешно“.

Коначни успех кандидата утврђује комисија збирном оценом „испит је положио(ла)“ или „испит није положио(ла)“.

Кандидату који је положио испит, организатор издаје уверење најкасније у року од осам дана од дана када је испит положио.

Кандидат који у целини није положио испит може, по новој пријави, поново да полаже испит, али не пре истека 30 дана од последњег полагања. Кандидат који ни у трећем покушају не положи испит, мора се поново подвргнути стручном оспособљавању.

3.3.5. Стручно усавршавање комуналних полицајаца

Стручно усавршавање комуналних полицајаца јесте обнављање и усавршавање знања и вештина новинама из области које спадају у делокруг комуналне полиције и предузима се ради одржавања и унапређења њихове стручности.

Комунални полицајац обавезан је да се подвргне стручном усавршавању у време одређено за усавршавање, о чему мора бити обавештен писменим позивом најкасније осам дана пре дана за који је заказан одређени облик стручног усавршавања.

Стручно усавршавање спроводи се најмање једанпут у сваком трогодишњем периоду, у складу са Оријентационим програмом стручног усавршавања, који чини саставни део Правилника.

Према том програму, комунални полицајци:

- упознају новине и измене закона и других прописа из делокруга комуналне полиције;
- стичу додатна знања, вештине и способности;
- обнављају знања, вештине и способности;
- развијају личне и стручне способности.

Садржај сваког усавршавања одређује организатор узимајући у обзир законодавне промене, анализе садржаја притужби на рад комуналне полиције, актуелну оперативну проблематику, као и предлоге градова и Сталне конференције градова и општина засноване на њиховој оцени стања и потребама за обављањем послова из делокруга комуналне полиције.

Стручно усавршавање траје до осам часова.

Сматра се да је комунални полицајац испунио обавезу стручног усавршавања и уколико је учествовао на два семинара, односно радионице чији је садржај повезан с организацијом и делокругом рада комуналне полиције, одржавањем комуналног и другог реда, задацима комуналне полиције, односно новим прописима из њихове области рада, под условом да су их организовала министарства, СКГО или поједини градови.

3.3.6. Провера стручне оспособљености комуналних полицајаца

Одржавање и унапређење стручности комуналних полицајаца обезбеђују се периодичним проверама оспособљености, редовним и ванредним, које спроводи министарство надлежно за локалну самоуправу.

Редовне провере стручне оспособљености врше се најмање једанпут у сваком трогодишњем периоду, по правилу, по спроведеном стручном усавршавању. На редовне провере стручне оспособљености позивају се и комунални полицајци који су испунили обавезу стручног усавршавања учествовањем на стручним семинарима, односно радионицама.

Редовна проверка обухвата део садржаја испита за обављање послова и примену овлашћења комуналних полицајаца, који за сваку проверу посебно одређује министар.

Ванредне провере стручне оспособљености спровode се по потреби, тако што се у обзир узимају чињенице и околности конкретних случајева, а нарочито:

- оцене о оправданости и правилности употребе средстава принуде;
- обавештења и извештаји о употреби средстава принуде;
- ставови и мере које је начелник комуналне полиције, односно овлашћено лице, предузео поводом поднетих притужби;
- исходи поступка решавања притужби пред Комисијом за решавање притужби;
- други подаци и обавештења којима министарство располаже у складу са својим делокругом, као и на основу законом утврђене сарадње са другим државним органима и недржавним субјектима.

На ванредну проверу стручне оспособљености комунални полицајац се позива кад чињенице и околности конкретног случаја у коме је прекорачио овлашћења или учинио пропуст у служби оправдавају претпоставку да се то десило због његове недовољне стручне оспособљености.

Ванредна проверка стручне оспособљености обухвата целокупан садржај испита за обављање послова и примену овлашћења комуналних полицајаца.

Редовне и ванредне провере стручне оспособљености спровode се по поступку прописаном за проверу стручне оспособљености кандидата за комуналне полицајце, али без могућности поновног полагања и улагања приговора на оцену испитне комисије.

Коначни успех комуналног полицајца на провери стручне оспособљености утврђује се збирном оценом „добрио(ла) позитивну оцену на провери стручне оспособљености“ или „није добио(ла) позитивну оцену на провери стручне оспособљености“.

Комунални полицајац који не добије позитивну оцену не може наставити да обавља послове комуналног полицајца и остварује права утврђена Законом о комуналној полицији: распоређује се ван комуналне полиције на радно место које одговара његовој стручној спреми, а ако то радно место не постоји или се комунални полицајац са распоређивањем не сагласи, престаје му радни однос по сили Закона о комуналној полицији.

3.3.7. Дисциплинска одговорност

Законом о радним односима у државним органима утврђено је, као опште правило, да сви запослени и постављена лица у органима локалне самоуправе за свој рад одговарају материјално и дисциплински.

Запослени, односно постављено лице, одговоран је за штету коју је на раду или у вези с радом, намерно или из грубе непажње, проузроковао органу, правном лицу или грађанину.

Сви запослени, укључујући и комуналне полицајце, дисциплински одговарају за повреду радних обавеза и дужности. Повреде могу бити лакше и теже и прецизно су одређене овим законом.

Лакше повреде радних обавеза и дужности су:

- 1) неблаговремен долазак на посао и одлазак с посла пре истека радног времена или неоправдано одсуствовање с посла у време кад је присуство обавезно;
- 2) несавесно чување службених списа или података;
- 3) неоправдан изостанак с посла један радни дан;
- 4) необавештавање о пропустима у вези са заштитом на раду.

За лакше повреде радних обавеза и дужности може се изрећи новчана казна у висини до 20% једномесечног износа плате исплаћене за месец у коме је одлука донета.

Теже повреде радних обавеза и дужности су:

- 1) неизвршавање или несавесно, неблаговремено или немарно вршење радних и других обавеза;
- 2) изражавање и заступање политичких опредељења у обављању послова у државном органу;
- 3) недостојно, увредљиво или на други начин непримерено понашање према грађанима, правним лицима и другим странкама у поступку пред државним органима;
- 4) одбијање давања података или давање нетачних података државним органима, другим организацијама и заједницама и грађанима, ако је давање података прописано законом или прописом донетим по основу закона;

- 5) злоупотреба службеног положаја или прекорачење овлашћења;
- 6) незаконито располагање материјалним средствима;
- 7) радње које ометају грађане, правна лица и друге странке у остваривању њихових права и интереса у поступку код државних органа;
- 8) одбијање послова радног места на које је запослени распоређен или одбијање налога функционера који руководи државним органом, односно неопосредног руководиоца, без оправданих разлога;
- 9) неоправдан изостанак с посла најмање два узастопна радна дана;
- 10) злоупотреба права одсуствовања у случају болести;
- 11) одбијање стручног усавршавања на које се запослени упућује;
- 12) долазак на рад у пијаном стању или уживање алкохола или других опојних средстава која смањују радну способност током радног времена;
- 13) одбијање прописаног здравственог прегледа;
- 14) понављање лакших повреда радних обавеза;
- 15) повреда права и обавеза везаних за статус запосленог у државном органу;
- 16) неизвршавање радне и друге обавезе у смислу прописа о штрајку.

За теже повреде радних обавеза и дужности могу се изрећи:

- дисциплинска мера новчана казна у висини од 20% до 35% плате исплаћене за месец у коме је одлука донета, у трајању од три до шест месеци или
- дисциплинска мера престанак радног односа.

Дисциплински поступак против комуналног полицајца води и дисциплинску меру изриче начелник управе у чијем је саставу комунална полиција, односно лице које он овласти.

Дисциплински поступак против комуналног полицајца покреће начелник комуналне полиције писменим захтевом. Покретање и вођење дисциплинског поступка застарева у року од шест месеци од дана када је повреда извршена, с тим што тај рок не тече за време одсуствовања с посла због боловања или коришћења годишњег одмора.

Комунални полицајац против кога је покренут дисциплински поступак за тежу повреду радне дужности може да буде удаљен с рада до окончања дисциплинског поступка (суспензија) ако би његово остајање на раду могло да штети интересима комуналне полиције.

Закон о комуналној полицији садржи одредбе којима се уређују посебни случајеви покретања поступка за утврђивање дисциплинске одговорности комуналних полицајаца. Сагласно тим одредбама, начелник комуналне полиције, у случају неоправдане или неправилне употребе средстава принуде, предузима мере за утврђивање дисциплинске, односно прекршајне или кривичне одговор-

ности комуналног полицајца, без одлагања, а најкасније у року од 15 дана од дана подношења извештаја о употреби средстава принуде.

Начелник комуналне полиције може предузети мере за утврђивање дисциплинске одговорности комуналног полицајца и након разматрања притужбе коју може да поднесе свако лице које сматра да су му незаконитом или неправилном применом овлашћења комуналне полиције повређена права.

3.3.8. Провера психофизичке способности

Као што је речено, као посебан услов за обављање послова комуналног полицајца, Закон о комуналној полицији прописује психофизичке способности које се доказују лекарским уверењем овлашћене здравствене установе.

Психофизичка способност подразумева посебну способност неопходну за обављање послова и примену овлашћења комуналне полиције, која се утврђује лекарским прегледом пре пријема лица у радни однос у комуналној полицији на радно место комуналног полицајца или приликом распоређивања запосленог на то радно место.

Лекарски преглед састоји се од општег лекарског прегледа, специјалистичких лекарских прегледа и теста на дрогу.

Осим тих прегледа који се обављају пре пријема, односно распоређивања на радно место комуналног полицајца, Закон о комуналној полицији предвидео је и обавезу начелника комуналне полиције и комуналног полицајца да се подвргну провери психофизичке способности, која је услов за даље обављање послова комуналне полиције. Психофизичка способност начелника комуналне полиције проверава се по налогу градоначелника, а комуналног полицајца по налогу начелника комуналне полиције. Налог се издаје у писменој форми и мора да садржи назив и адресу овлашћене здравствене установе, као и разлог, место и време прегледа.

Начелник комуналне полиције, односно комунални полицајац, дужан је да у року од 15 дана од дана пријема налога, достави градоначелнику, односно начелнику комуналне полиције, лекарско уверење овлашћене здравствене установе као доказ да има способности потребне за даље обављање послова.

3.3.9. Распоређивање ван комуналне полиције

Комунални полицајац који не добије позитивну оцену на редовној или ванредној провери стручне оспособљености и комунални полицајац који престане да испуњава услове у погледу психофизичких способности потребних за обављање послова комуналне полиције, не може наставити да обавља послове комуналне полиције. У том случају, распоређује се ван комуналне полиције, на радно место које одговара његовој стручној спреми.

Под истим условима, ван комуналне полиције, на радно место које одговара његовој стручној спреми, распоређује се и начелник комуналне полиције.

Осим у наведеним случајевима који су, као специфични, предвиђени Законом о комуналној полицији, начелник комуналне полиције, односно комунални полицајац, може се распоредити ван комуналне полиције на послове који одговарају његовој стручној спреми и у другим случајевима који су предвиђени Законом о радним односима у државним органима и примењују се на све запослене у органима локалне самоуправе (на пример, у случају смањења броја запослених услед промена у организацији и методу рада, односно услед смањења обима и укидања послова).

3.3.10. Престанак радног односа по сили закона

Према **Закону о комуналној полицији**, престанак радног односа комуналног полицајца, односно начелника комуналне полиције, наступа по сили тог закона у два ситуацијама:

- 1) када комунални полицајац, односно начелник комуналне полиције, не добије позитивну оцену на провери стручне оспособљености и
- 2) када престане да испуњава услове у погледу психофизичке способности потребне за обављање послова у комуналној полицији.

Да би начелнику комуналне полиције, односно комуналном полицајцу, престао радни однос по сили закона у поменутим случајевима, неопходно је испуњење још једног законом прописаног услова – да не буде распоређен на друго, одговарајуће радно место ван комуналне полиције, због тога што такво место не постоји или се он не сагласи с распоређивањем.

Осим у случајевима предвиђеним Законом о комуналној полицији, начелнику комуналне полиције, односно комуналном полицајцу, радни однос престаје независно од његове воље и воље послодавца (по сили закона) и у следећим случајевима предвиђеним **Законом о раду**:

- 1) ако је на начин прописан законом утврђено да је изгубио радну способност – даном достављања правноснажног решења о утврђивању губитка радне способности;
- 2) ако му је, према одредбама закона, односно правноснажној одлуци суда или другог органа, забрањено да обавља одређене послове, а не може да му се обезбеди обављање других послова – даном достављања правноснажне одлуке;
- 3) ако због издржавања казне затвора мора да буде одсутан с рада дуже од шест месеци – даном ступања на издржавање казне;

- 4) ако му је изречена мера безбедности, васпитна или заштитна мера у трајању дужем од шест месеци и због тога мора да буде одсутан с рада – даном почетка примењивања те мере.

3.4. Службена обележја и опрема комуналних полицајаца

Кад обавља послове, комунални полицајац носи службену униформу с ознакама. Ознаке на униформи састоје се од назива комуналне полиције и града, презимена, идентификационог броја и ознаке положаја комуналног полицајца, као и од грба града постављеног на одговарајућој подлози. Изглед униформе и ознака на униформи комуналних полицајаца и начин ношења униформе прописује скупштина града, по претходно прибављеној сагласности министра надлежног за локалну самоуправу (члан 39 Закона о комуналној полицији).

3.4.1. Униформа и ознаке на униформи

Ако се сагласимо с оном народном да одело не чини човека, сложићемо се и да није свеједно како је човек одевен. За људе у униформи то је још значајније, због једноставног разлога што је спољни изглед увек био и остао битно обележје припадности професији – и у прошлости и данас.

Од униформе се очекује да јасно изражава припадност, да поседује неопходна функционална и заштитна својства, да одговара хигијенско-здравственим нормама, да није скупа, и најзад, мада редослед може да буде и обрнут, да задовољава естетске критеријуме и прати савремене модне трендове. Од ње не зависи само изглед припадника комуналне полиције већ и њихова способност да с успехом извршавају постављене задатке.

Униформа комуналних полицајаца представља службено обележје и састављена је од прописаних делова и ознака. Она може бити основна, додатна и свечана. Законом о комуналној полицији прописано је да скупштине градова по претходно прибављеној сагласности министра за државну управу и локалну самоуправу доносе одлуку о униформи и ознакама комуналних полицајаца. Делови основне униформе комуналних полицајаца јесу: беретка, шапка с навлаком за шапку (зимска и летња), поткапа, панталоне зимске и летње (женског и мушког кроја), каиш, сукња (зимска и летња), кошуља с дугим рукавима, кошуља с кратким рукавима, мајица с кратким рукавима, мајица с дугим рукавима, џемпер, зимска јакна с капуљачом, јакна, зимске и летње чарапе (мушке и женске), полудубоке ципеле, плитке ципеле (мушке и женске), рукавице (мушке и женске), кишни мантил.

На кошуљи с дугим и кратким рукавима, мајици с дугим рукавима, џемперу, зимској јакни с капуљачом, јакни и кишном мантилу стоји натпис КОМУНАЛНА ПОЛИЦИЈА и грб града.

Делови додатне униформе комуналних полицајаца који обављају одређене послове надзора у јавном градском, приградском и другом локалном саобраћају, као и друге послове одређене прописима града у вези са саобраћајем, јесу: бела навлака за шапку, бело нарукавље, рефлектујуће нарукавље, беле рукавице и рефлектујући прслук.

Свечана униформа комуналних полицајаца састоји се од одређених делова основне униформе и додатних делова који униформу чине свечаном. Одлуком о униформи и ознакама комуналних полицајаца прописани су и време и начин ношења униформе, њено одржавање, задуживање и друго. У члану 15 прописано је да начелник комуналне полиције, у зависности од годишњег доба и временских услова, одређује период ношења зимске и летње униформе. Свечана униформа носи се у дане државног празника, градских свечаности, а по налогу начелника комуналне полиције, и у другим приликама. Комунални полицајац не сме носити униформу или делове униформе с ознакама за време годишњег одмора, боловања, удаљавања с дужности, као учесник јавног окупљања и у другим случајевима када је ван службе.

Ознаке на униформи јесу: ознака с натписом КОМУНАЛНА ПОЛИЦИЈА, ознака с натписом КОМУНАЛНА ПОЛИЦИЈА ГРАДА_____, ознака с грбом града, ознака с презименом, идентификационим бројем и положајем, као и ознака звања.

3.4.2. Службена легитимација

На основу члана 40 став 4 Закона о комуналној полицији, министар за државну управу и локалну самоуправу донео је Правилник о службеној легитимацији комуналних полицајаца (Службени гласник РС, број 51/09). Тим правилником прописани су боја, облик, саставни делови и образац службене легитимације комуналних полицајаца, као и текст овлашћења комуналних полицајаца на легитимацији.

Легитимација се штампа на обрасцу правоугаоног облика, у виду картице, смештеном у дводелне корице чије су димензије у расклопљеном стању 16 cm x 10 cm. Корице легитимације израђене су у тврдом кожном повезу тамносиве боје.

Службена легитимација има утиснут назив и грб града, као и називе „Комунална полиција“ и „Службена легитимација“. Предвиђено је и место за фотографију, регистарски и серијски број легитимације, за име и презиме комуналног полицајца коме се издаје легитимација, датум издавања, место печата и место за потпис градоначелника.

По угледу на друге државне органе чија службена лица имају службену легитимацију, у члану 5 Правилника прописано је да десна страна штампаног дела легитимације садржи наслов: „Овлашћења“, а испод њега текст који гласи: „Ко-

мунални полицајац овлашћен је да у складу са Законом о комуналној полицији упозори лице, изда усмено наређење, изврши проверу идентитета или довођење, изврши прегледање лица и предмета, привремено одузме предмете, спроведе видео надзор и употреби средства принуде – физичку снагу, службену палицу и средства за везивање, а у складу са другим законом, прописом и општим актом града да примени и друга овлашћења предвиђена у члану 16 став 2 Закона о комуналној полицији“.

3.4.3. Возила, пловила и опрема

Ради обављања послова из своје надлежности комунални полицајци употребљавају службена возила и посебну опрему, а на воденом подручју које је у надлежности града могу употребљавати и службена пловила.

Ознаке на службеним возилима и пловилима састоје се од назива комуналне полиције и града и од грба града, нанетог у прописаним димензијама. Ознаке возила комуналне полиције чини цртеж или налепница са цртежом грба и натпис КОМУНАЛНА ПОЛИЦИЈА. На возилу могу бити исписани и називи информативног садржаја.

Опрему возила комуналне полиције чини светлосна сигнализација, уграђена у складу с прописима о безбедности саобраћаја на путевима, уређај за давање звучних знакова, колски радио-уређај за пријем и предају на фреквенцијама које користи комунална полиција, а возила комуналне полиције могу имати и додатну опрему и уређаје сагласно њиховој намени.

Опрема комуналних полицајаца јесте опрема за обављање послова из надлежности комуналне полиције и опрема која је потребна за успостављање информатичко-комуникацијске повезаности. Осим униформе и средстава принуде, односно службене палице и средстава за везивање, комуналнополицијску опрему чине и: таблице „стоп комунална полиција“, пиштаљке, батеријске лампе, фото-видео опрема, уређаји за аудио и видео дигитално снимање, обраду и чување података, детектори метала – ручни, за надзор проласка лица и преглед терена, лични дозиметри за мерење јонизујућих зрачења, двогледи, уређаји за детекцију угљен-диоксида, електронски и ласерски уређаји за мерење удаљености, ГПС ручни електронски уређаји за оријентацију и навигацију. Организационе јединице комуналне полиције могу имати и другу опрему ако се оцени да је она неопходна за обављање послова из делокруга комуналне полиције.

Пратећу опрему комуналне полиције чине радио-уређаји и рачунарски системи с опремом.

Опремом се задужују организационе јединице комуналне полиције, а могу је задужити и комунални полицајци лично.

3.4.4. Заштита униформе и ознака предвиђена Законом о комуналној полицији

Заштиту униформе и ознака законодавац је регулисао чланом 42 Закона о комуналној полицији. Непоступање по том пропису повлачи одговорност за прекршај.

Државни органи, привредна друштва, предузетници, удружења и друга правна и физичка лица не смеју да репродукују или употребљавају униформе и ознаке које су по боји, кроју и ознакама исте или сличне униформи и ознакама комуналне полиције, тј. оне које могу да изазову забуну да је реч о униформама или ознакама комуналне полиције, као ни да репродукују или употребљавају возила и пловила која су означена исто или слично као возила и пловила комуналне полиције, тј. она која могу да изазову забуну да је реч о возилу или пловилу комуналне полиције.

Учиницац тог прекршаја може бити правно лице, односно предузетник, одговорно лице у правном лицу и физичко лице.

Казне за учиниоце тог прекршаја разликују се за поједине категорије учинилаца. Тако је за правно лице, односно предузетника, прописана казна од 100.000 до 500.000 динара, а за одговорно лице у правном лицу и физичко лице казна од 10.000 до 50.000 динара. У вези с поновљеним прекршајем из члана 41 став 2 учиниоцу ће се изрећи и заштитна мера забране обављања делатности у вези с којом је извршио прекршај.

3.5. Информатика и телекомуникације

Основни појмови о информисању и информационим системима

Информисање је процес стварања и размене обавештења ради стицања нових сазнања.

Обавештење је скуп обележја лица, предмета, појаве или догађаја.

Обележје је особина или својство које на најбољи начин описује неко лице, предмет, појаву или догађај.

Подаци су конкретне вредности обележја.

Информисање се дели на интерно и екстерно.

Интерно информисање је размена обавештења (информација) између радника комуналне полиције.

Екстерно информисање је размена обавештења између комуналне полиције и других субјеката у друштву: грађана, градских инспекцијских служби и државне полиције, и може бити двосмерно.

Обрада података је свака радња предузета у вези с подацима (прикупљање, разврставање, бележење, преношење, претраживање, чување, коришћење, стављање података на увид), без обзира на то да ли се обавља аутоматски, полуаутоматски или на други начин.

Информациони системи јесу системи који служе за прикупљање, обраду, чување и коришћење података. Према начину обраде деле се на:

- класичне (ручне) и
- савремене (аутоматизоване).

3.5.1. Правне основе информатике

Информисање комуналне полиције мора бити организовано. Све информационе делатности (прикупљање, чување, размена, коришћење података) морају се заснивати на начелима:

- законитости,
- професионализма,
- сарадње и
- сразмерности.

Начело законитости захтева да све информационе делатности комуналне полиције морају имати правни основ у законима (општим и посебним) као што су:

- Устав Републике Србије,
- Закон о комуналној полицији,
- Закон о заштити података о личности,
- Закон о тајности података,
- Закон о јединственом регистру становништва и други.

Начело професионализма захтева да се све информационе делатности комуналне полиције морају обављати професионално и у складу с прописаним овлашћењима, правима и обавезама комуналне полиције, како би се спречила злоупотреба података. Подаци треба да се користе искључиво за ефикасније обављање послова комуналне полиције који су прописани Законом о комуналној полицији.

Начело сарадње захтева да се приликом обављања послова комуналне полиције размењују информације између комуналне полиције и грађана, градских инспекцијских служби и државне полиције, како је прописано Законом о комуналној полицији и другим законима.

Начело сразмерности захтева да комунална полиција примењује своја овлашћења једино под условима и на начин утврђен Законом о комуналној полицији и подзаконским прописима о полицијским овлашћењима и начину обављања полицијских послова. То је, с гледишта људских права, односно положаја лица према којима различити органи могу применити истоврсна овлашћења, најцелесходније решење.

Принцип рада с најмањим штетним последицама комунални полицајци, такође, морају поштовати, јер се и од њих очекује да своја овлашћења ставе у службу и на корист грађана, а и када је нужно да примењују предвиђена средства принуде, то чине само ако је апсолутно нужно и у мери која је неопходна за извршење задатака без непотребних штетних последица.

3.5.2. Безбедност и заштита података, чување података и право увида у податке

Размена информација

Комунална полиција у обављању послова сарађује и размењује информације са:

- 1) грађанима,
- 2) градским инспекцијским службама и
- 3) полицијом.

Грађани комуналној полицији могу подносити пријаве, петиције и предлоге у вези с комуналним редом, у писменој форми, електронском поштом, а у хитним случајевима телефоном и непосредним усменим обраћањем, о чему комунална полиција прави службену забелешку. Комунална полиција дужна је да грађане, на њихов захтев, обавести о исходу поступања.

Међусобно обавештавање, размену информација, пружање непосредне помоћи и предузимање заједничких мера и активности значајних за обављање послова комуналне полиције и градских инспекцијских служби, ближе прописује скупштина града.

Када је то потребно ради обављања послова из надлежности комуналне полиције, на образложени захтев, државна полиција доставиће личне податке за грађане, податке за возила и друге податке из евиденција које води у складу са законом.

Безбедност и заштита података

Размена информација о лицима, њиховим предметима и догађајима у којима су учествовала мора бити у складу са Законом о заштити података о личности. Циљ тог закона јесте да, у вези с обрадом података о личности, сваком физичком

лицу обезбеди остваривање и заштиту права на приватност и осталих права и слобода.

Заштита података о личности обезбеђује се сваком физичком лицу, без обзира на држављанство и пребивалиште, расу, године живота, пол, језик, вероисповест, политичко и друго уверење, националну припадност, социјално порекло и статус, имовинско стање, рођење, образовање, друштвени положај или друга лична својства.

Одредбе тог закона примењују се на сваку аутоматизовану обраду, као и на обраду садржану у збирци података која се не води аутоматизовано.

Орган власти (државни орган, орган територијалне аутономије и јединице локалне самоуправе, односно други орган или организација којој је поверено спровођење јавних овлашћења) обрађује податке без пристанка лица ако је обрада неопходна ради обављања послова из његове надлежности одређених законом или другим прописом ради остваривања интереса националне или јавне безбедности, одбране земље, спречавања, откривања, истраге и гоњења за кривична дела, економских, односно финансијских интереса државе, заштите здравља и морала, заштите права и слобода и другог јавног интереса, а у другим случајевима на основу писменог пристанка лица.

Орган власти који обрађује и чува податке дужан је да поштује Закон о заштити података о личности и друге законе којима се регулишу његова права и обавезе.

Чување података

Чување података с ознакама ДРЖАВНА ТАЈНА, СТРОГО ПОВЕРЉИВО, ПОВЕРЉИВО или ИНТЕРНО, мора бити у складу и са Законом о тајности података.

Законски рок престанка тајности података одређује се према степену тајности:

- 1) за податак с ознаком ДРЖАВНА ТАЈНА – 30 година;
- 2) за податак с ознаком СТРОГО ПОВЕРЉИВО – 15 година;
- 3) за податак с ознаком ПОВЕРЉИВО – пет година;
- 4) за податак с ознаком ИНТЕРНО – две године.

Рокови из става 2 овог члана теку од дана одређивања тајности податка.

Право увида у податке

Провера идентитета лица

Комунални полицајац провериће идентитет лица чије понашање или деловање представља кршење прописа из делокруга комуналне полиције.

Комунални полицајац провериће на лицу места идентитет лица и на оправдан усмени захтев службеног лица надлежног органа града, односно овлашћене организације.

Пре провере идентитета комунални полицајац дужан је да упозна лице с разлозима провере његовог идентитета.

Идентитет се проверава увидом у личну исправу или на основу изјаве лица чији је идентитет проверен.

Када је то потребно ради обављања послова из надлежности комуналне полиције, на образложени захтев, државна полиција доставиће личне податке за грађане из евиденција које води у складу са законом.

Ако не може да утврди идентитет лица провером, комунални полицајац ће то лице без одлагања довести надлежном органу ради утврђивања идентитета.

Прегледање лица и предмета

Приликом обављања законом утврђених послова комунални полицајац може прегледати лице затечено у кршењу прописа из делокруга комуналне полиције, возила и предмета који су у непосредној близини или под надзором лица које прегледа.

Преглед лица и предмета обавља се непосредно или уз коришћење техничког средства. Пре прегледа предмета комунални полицајац позваће лице да омогући увид у садржај предмета, а ако оно то одбије, сам ће проверити садржај предмета. Приликом принудног отварања предмета комунални полицајац настојаће да проузрокује што мању штету, а уколико штета ипак настане, обезбедиће да се настала оштећења после отварања предмета фиксирају фотографијом или на други погодан начин.

Преглед лица мора обављати лице истог пола.

Ако комунални полицајац при прегледу нађе предмете за које се основано може претпоставити да су предмет кривичног дела или прекршаја, о томе ће одмах обавестити полицију и поступити по добијеним упутствима.

Привремено одузимање предмета

Комунални полицајац привремено ће одузети предмет који је прибављен, употребљен или настао кршењем прописа из делокруга комуналне полиције.

Привремено одузете предмете комунални полицајци дужни су да предају надлежном органу или да с њима поступају у складу с налогом тог органа. Ако се против лица од кога је предмет одузет не покрене поступак пред надлежним органом, предмет ће се одмах вратити лицу од кога је одузет.

Приликом одузимања предмета комунални полицајац дужан је да изда потврду о привремено одузетим предметима.

3.5.3. Евиденције на основу Закона о комуналној полицији и других прописа које води комунална полиција

Комунална полиција води евиденције:

- поднетих пријава, петиција и предлога грађана;
- притужби поднетих на рад комуналних полицајаца;
- употребљених средстава принуде и других овлашћења примењених према лицима;
- привремено одузетих предмета;
- службених легитимација, опреме и средстава.

На податке о личности садржане у тим евиденцијама примењују се прописи о заштити података о личности.

3.5.4. Основи телекомуникације

Функционална подела телекомуникација

Према облику информација које систем преноси и према физичкој основи преноса, разликујемо четири основна телекомуникациона система: телеграфију, телефонију, радио-комуникације (радио-везе) и пренос података.

Телеграфија

Телеграфија је најстарији електрични телекомуникациони систем који је имао практичну примену. Телеграфијом уопштено називамо телекомуникациони систем чија је основна функција да омогући размену писаног текста између удаљених субјеката. Реч телеграфија настала је од грчких речи *tele* – далеко и *grafo* – пишем.

Знак који треба пренети претвара се у позивајућем телепринтеру у низ импулса електричне струје који се преносе преносним путем и комутацијом до позваног телепринтера, где се декодирају и поново претварају у одређени знак.

После развоја рачунарских система, телеграфски системи у свом изворном облику постали су застарели и данас се готово и не користе.

Телефонија

Телефонијом називамо телекомуникациони систем којим се омогућује разговор удаљених особа коришћењем ефекта претварања звука у електричне струје.

Реч телефонија потиче од грчких речи *tele*– далеко и *fone* – звук, говор. Систем се састоји од телефонских апарата – крајњих уређаја; телефонске парице – спојног пута од апарата до телефонске централе; телефонске централе – уређаја који прима и обрађује нумеричке информације (број позваног претплатника) и преносних система који међусобно повезују телефонске централе.

Радио-комуникације

Радио-комуникацијама (радио-везама) уопштено називамо систем у коме се информације размењују коришћењем феномена електромагнетних таласа, тј. радио-таласа. Радио-таласи као преносни пут користе простор изнад површине земље. Уређај који емитује и прима радио-таласе називамо радио-станицом.

Пренос података

Телекомуникациони систем који омогућава размену информација у облику података, називамо системом за пренос података.

Данас је уобичајена употреба рачунара (компјутера) у различите сврхе и за обраду најразличитијих врста информација. Системи за обраду података могу бити инсталирани на једном месту, а да подаци за обраду буду прикупљани на ширем или удаљеном простору (нпр. обрада података из експозитура банке широм земље у централној банци). Подаци се у таквим системима шаљу у електричном облику, кроз телекомуникациони систем, који се назива систем за пренос података.

Радио-системи

За остварење преноса информација радио-везом, као медиј преноса служе електромагнетни таласи. Да би било могуће остварити радио-пренос, потребни су:

- радио-предајник (одашиљач), који служи за стварање напона, односно струја високе фреквенције;
- одашиљачка антена која ту струју претвара у електромагнетни талас;
- простор кроз који се шире електромагнетни таласи;
- пријемна антена која прима електромагнетне таласе и претвара их у високофреквентне струје (врло слабе с обзиром на велико пригушење при простирању електромагнетног таласа);
- радио-пријемник који те струје прима, појачава и демодулира и тако репродукује одаслани сигнал.

Фреквентна подела

Број	Симбол	Назив	Опсег фреквен- ција	Таласна дужина
1	HF	високе фреквенције	3–30 MHz	100–10 m
2	VHF	врло високе фреквенције	30–300 MHz	10–1 m
3	UHF	ултрависоке фреквенције	300–3000 MHz	100–10 cm

Симплексни начин рада

Симплексним начином рада приликом одржавања радио-везе називамо онај начин рада при коме се пренос информација између две радио-станице обавља наизменично на радио-каналу на којем је пријемна и предајна фреквенција идентична. То значи да је једна радио-станција на предаји и да њен корисник информацију саопштава кориснику друге радио-станице која је у том часу на пријему. У следећем тренутку они мењају улоге, па корисник друге радио-станице саопштава одговор кориснику прве, који слуша. Када се каже да је при том фреквенција идентична, то значи да је пријемник једне радио-станице постављен на фреквенцију предајника друге радио-станице и обрнуто.

Семидуплексни начин рада

Ради повећања домета и већег покривања терена радио-сигналом, на истакнуте географске коте постављају се радио-репетитори и уводи се семидуплексни начин рада. У овом случају, предајници корисничких радио-станица подешени су на једну фреквенцију, а пријемници на другу. Када је једна радио-станција на предаји, радио-сигнал долази до радио-репетитора који тај сигнал пребацује на фреквенцију пријемника корисничких радио-станица и прослеђује га даље. С аспекта крајњег корисника, одвијање разговора на овај начин не разликује се од одвијања разговора на симплексни начин рада, што значи да и у овом случају, док један корисник радио-станице говори, други може само да га слуша.

Дуплексни начин рада

Код дуплексног начина рада, информације се преносе истовремено у оба смера, тј. оба корисника радио-станице могу истовремено говорити и слушати. Такав начин одржавања радио-везе идентичан је начину рада у стандардној телефонској вези. Радио-станице су код оба корисника истовремено (симултано) на пријему и предаји, али се користе две фреквенције. Предајна фреквенција једне радио-станице идентична је пријемној фреквенцији друге радио-станице и обрнуто. У систему радио-телефонских веза такав начин нема посебну важност. Примењује се онда када је потребно два удаљена места повезати теле-

фонском везом, а за то нису на располагању физички водови (парице). Они се тада замењују (супституирају) дуплексном линковском везом, најчешће на УХФ фреквенцијском подручју.

Радио-мреже

Радио-телефонске везе организују се у облику радио-мрежа. Радио-мрежа је скуп три или више радио-станица које на одређеном радио-каналу могу међусобно остваривати радио-везу ради преношења наредби, обавештења, тражења и слично, да би се радни задаци успешно обавили.

Врсте радио-мрежа су:

- локалне радио-мреже – служе за комуникацију радника једне мање организационе јединице и могу бити симплексне и семидуплексне;
- регионалне радио-мреже – служе за комуникацију више мањих организационих јединица које чине једну организациону целину и могу бити само семидуплексне.

3.5.5. Ручне и мобилне радио-станице

Радио-уређаје у радио-телефонској мрежи, према намени и облику, делимо на:

- 1) фиксне радио-станице (UHF и VHF),
- 2) колске радио-станице (UHF и VHF),
- 3) ручне радио-станице (UHF и VHF) и
- 4) репетиторске радио-уређаје (UHF и VHF).

Фиксне радио-станице постављају се стационарно, на једном месту (обично у просторијама дежурне службе). Састоје се из више уређаја који чине комплет, формиран тако да омогућава стационарни рад уз напајање преко електричне мреже. Комплет се састоји од радио-уређаја, антене с антенским каблом, микро-телефонске комбинације, звучника и исправљача 220/12V.

Колска радио-станција садржи комплет прилагођен раду у возилу и уместо фиксне антене има колску антену с одговарајућим антенским каблом, а напаја се преко електричне инсталације коју користи возило.

Ручне радио-станице су преносног типа, предвиђене за рад појединаца из руке. У комплекту имају радио-уређај, антену, извор за напајање и додатни прибор (издвојени микрофон или скривени прибор). У дежурним службама или другим просторијама налазе се пуњачи батерија који су део комплекта ручних радио-станица.

Репетитор је радио-уређај предвиђен да омогући семидуплексни рад радио-мреже. Монтира се на доминантним тачкама терена који треба да покрива. У

свом комплету има и антену с антенским каблом и извор за напајање (исправљач 220/12В и акумулатор за случај нестанка електричне енергије), а може имати и уређаје за даљински надзор и управљање репетитором.

Ручна радио-станица Моторола GP-380

Делови станице су:

1. преклопник канала
2. укључивање/искључивање, јачина
3. програмабилни тастер П1*
4. тастер за предају
5. програмабилни тастер П2*
6. програмабилни тастер П3*
7. програмабилни тастер П4*
8. контролна лампица

-зелено – станица укључена

-зелено светлуца – радио-скенирање

-црвено – радио у предаји

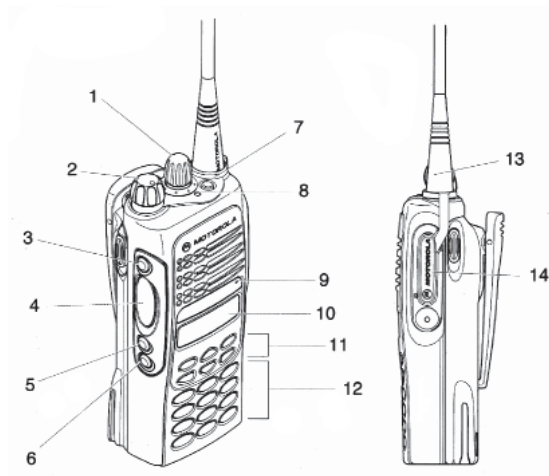
-црвено светлуца – канал заузет / радио у пријему

-жуто – позив

-жуто светлуца – подсетник о радио-позиву

-црвено светлуца у предаји – батерија слаба

9. микрофон
10. LCD екран
11. мени тастери
12. тастатура
13. антена
14. конектор за додатке

* програмабилни тастери – употреба зависи од програма који је у станици

Радио-станица укључује се окретањем тастера „2“ у смеру казаљке на сату; након клика станица се јавља тоном и паљењем зеленог светла на контролној лампици, што значи да је прошла сопствени тест. У супротном, станица је не-исправна.

Радио-станица искључује се окретањем тастера „2“ супротно од смера казаљки на сату.

Канали се бирају окретањем преклопника „1“ до жељеног броја канала или преко тастатуре укуцавањем жељеног канала и потврдом.

Комуникација се омогућава притиском на тастер „4“ када жели да се прича, а отпуштањем када се слуша саговорник. Пре употребе канала обавезно проверити да ли је канал слободан и никада не прекидати постојећу комуникацију осим ако је то неопходно.

LCD екран служи за опис режима у ком станица ради и лакшег кретања кроз мени за подешавање станице.

Неколико тастера је програмабилно, и то три тастера са стране и један на врху радио-станице. Једна од функција за које могу да се програмирају јесте закључавање тастатуре. Та функција употребљава се ради спречавања нежељеног притиска на тастере док се радио-станица не користи.

Тастатура се користи за звање телефонског броја, ако је то омогућено преко одговарајуће фиксне радио-станице у бази.

Тастер за одабир менија (на себи има знак за потврду) користи се да бисмо ушли у мени, као и да бисмо потврдили одабрану опцију.

Тастер за напуштање менија (на себи има знак X) користи се за враћање на горњи ниво опција, а када смо на првом нивоу, избором овог тастера напуштамо мени.

Стрелица нагоре служи за померање на опцију изнад; стрелица надолу служи за померање на опцију испод; стрелица удесно користи се за давање додатних информација о опцијама; стрелица улево користи се при укуцавању, за брисање последњег карактера.

У првом нивоу менија налазе се следеће опције:

Missed Calls – пропуштени позиви,

Contact List – листа саговорника,

Status – статус,

Channel – канал,

Voice Storage – снимање говора који има две подопције:

a) Emergency Msg. – порука у случају узбуне са подопцијама:

Select – одабери поруку,

Record – сними поруку,

Play – репродукуј поруку,

Delete – избриши поруку,

б) Voice Recorder – снимање гласовне поруке са истим подопцијама

Utilities – сервисне опције које могу бити укључене и искључене

а) Call Forward – последњи позиви,

б) Whisper – шапутање,

в) Backlight – позадинско осветљење,

г) Scan – претраживање опсега,

д) Talkaround – општи разговор,

ђ) Lone Worker – усамљени рад,

е) Option Board – додатна плоча,

ж) Comband – ширење, можемо одабрати high (високо) и low (ниско),

з) Power Level – ниво снаге, такође можемо одабрати high (високо) и low (ниско)

Radio Information – радио-информације с подопцијама

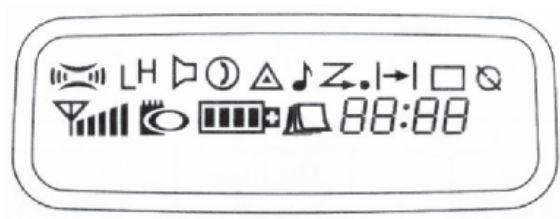
а) SW Version

б) CP Version

в) SW Part No.

г) CP Part No.

Значење сличица на LCD дисплеју:

XPAND Indicator – показује да ли је активирана Comband опција у менију.

Power Level Indicator – показује ниво снаге: када је исписано слово **L**, снага је на ниском нивоу, а када је исписано слово **H**, снага је на високом нивоу.

Monitor Indicator – када се види мали звучник, то значи да је укључено пригушење (Squelch).

Voice Recorder Indicator – када се види нота, постоје снимљене гласовне поруке.

Scan Indicator – преломљена стрелица управљена у тачку значи да је у току претраживање опсега.

Keypad Lock Indicator – ознака $\emptyset$ значи да је тастатура закључана.

Option Board Indicator – ова сличица значи да је активиран опциони додатак.

Batery Level Indicator – показује ниво истрошености батерија.

Missed Call Indicator – ова опција сигнализира да има пропуштених позива у листи, а када сличица трепће, то значи да има нових позива.

DTMF Indicator – показује да је DTMF укључен.

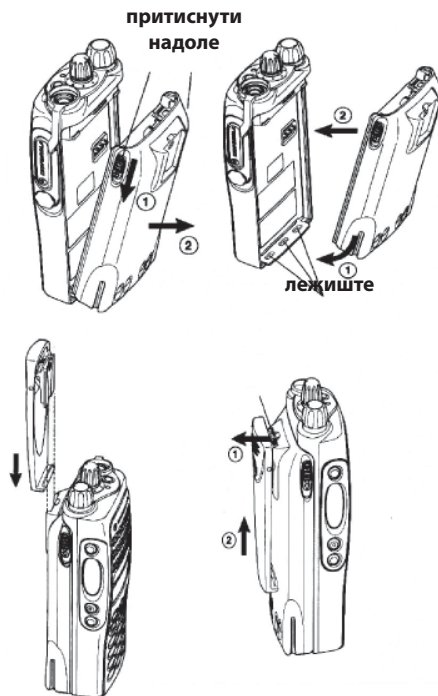
Talkaroud Indicator – показује да је укључена опција Talkaround.

Timer – показује време позива.

Ова радио-станица може да се напаја с три врсте батерија: никл-кадмијумским (NiCd), никл-металхидридним (NiMH) или литијум-јонским пуњивим батеријама. Батерије треба пунити преко ноћи, од 14 до 16 сати пре коришћења, да би се обезбедио максимални капацитет који батерија може да пружи. Пуњење неодговарајућим пуњачем може изазвати оштећење батерија. Приликом пуњења батерија, радио-станица се искључује. Батерија треба да буде на собној температури (25°C) кад год је то могуће. Ако се пуне хладне батерије (испод 10°C), електролит може да исцури и да оштети батерију. Пуњење вруће батерије (изнад 35°C) изазива смањење њеног капацитета, што умањује и перформансе радио-станице. Брзи пуњач поседује температурни сензор који служи да се обезбеди да температура батерије при пуњењу буде увек у дозвољеном опсегу. Батерија се може складиштити до две године без губитка на квалитету, а треба је чувати у хладном и сувом простору. Батерију која се неће користити дуже време треба напунити. Напуњену батерију не треба враћати у пуњач јер то скраћује њен век, као и предуго пуњење. Пуњач се не користи као постоље станице и батерије се не остављају у њему када се не пуне.

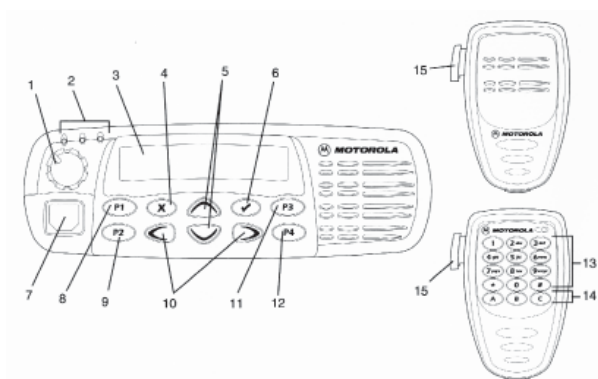

Индикатор на пуњачу батерија може приказивати следећа стања:

- црвено – батерија се пуни,
- зелено – батерија је напуњена,
- црвено трепћуће – батерију није могуће напунити,
- жуто – пуњач је спреман за пуњење батерије,
- зелено трепћуће – батерија је 90% напуњена.

Колеска радио-станица Motorola GM-360

Делови станице су:

1. потенциометар за појачавање звука који служи и за укључивање и искључивање станице
2. LED лампице које показују статус уређаја, да ли се тренутно претражује опсег или уређај прима позив и слично
3. LCD дисплеј у једној линији
4. тастер с ознаком X који служи за излазак из менија
5. тастери са стрелицама горе и доле служе за избор канала и навигацију кроз мени
6. тастер са знаком за потврду служи за улазак у мени, као и за потврду опције када се налазимо у менију
7. прикључак за микрофон
8. програмабилни тастер П1
9. програмабилни тастер П2
10. тастери са стрелицама лево и десно служе за унос и исправку текста
11. програмабилни тастер П3
12. програмабилни тастер П4
13. тастатура
14. програмабилни тастери А, Б и Ц
15. тастер за активирање предаје налази се с леве стране и највећи је по димензијама. Овај тастер се притисне када желимо да говоримо, а отпусти када слушамо саговорнике и пратимо рад.

У првом нивоу менија налазе се следеће опције:

Missed Calls – пропуштени позиви,

Contact List – листа саговорника,

Status – статус,

Channel – канал,

Voice Storage – снимање говора који има две подопције:

а) **Emergency Msg.** – порука у случају узбуне са подопцијама:

Select – одабери поруку

Record – сними поруку

Play – репродукуј поруку

Delete – избриши поруку

б) **Voice Recorder** – снимање гласовне поруке са истим подопцијама

Utilities – сервисне опције које могу бити укључене и искључене

а) **Call Forward** – последњи позиви

б) **DTMF** – укључење DTMF

в) **Backlight** – позадинско осветљење

г) **Brightness** – осветљеност дисплеја

д) **Scan** – претраживање опсега

ђ) **Talkaround** – општи разговор

е) **External Alarm** – спољни аларм

ж) **Lone Worker** – усамљени рад

з) **Option Board** – додатна плоча

и) **Compand** – ширење, можемо одабрати **high** (високо) и **low** (ниско)

ј) **Power Level** – ниво снаге, такође можемо одабрати **high** (високо) и **low** (ниско)

Radio Information – радио-информације са подопцијама:

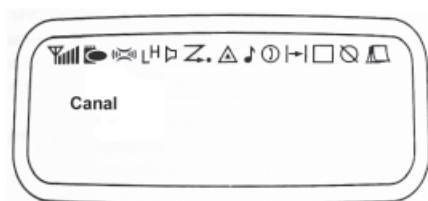
а) **SW Version**

б) **CP Version**

в) **SW Part No.**

г) **CP Part No.**

Значење сличица на ЛЦД дисплеју

XPAND Indicator – показује да ли је активирана Comband опција у менију.

Power Level Indicator – показује ниво снаге: када је исписано слово **L**, снага је на ниском нивоу, а када је исписано слово **H**, снага је на високом нивоу.

Monitor Indicator – када се види мали звучник, то значи да је укључено пригушење (Squelch).

Voice Recorder Indicator – нота је знак да постоје снимљене гласовне поруке.

Scan Indicator – када се види преломљена стрелица управљена у тачку, у току је претраживање опсега.

Keypad Lock Indicator – када се види ознака Ø, то значи да је тастатура закључана.

Option Board Indicator – ова сличица значи да је активиран опциони додатак.

Batery Level Indicator – показује ниво истрошености батерија.

Missed Call Indicator – ова опција сигнализира да има пропуштених позива у листи, а када сличица трепће, да има нових позива.

DTMF Indicator – показује да је DTMF укључен.

Talkaroud Indicator – показује да је укључена опција Talkaround.

External Alarm Indicator – показује да ли је укључен спољни аларм.

Радио-станица се укључује окретањем потенциометра „1“. По укључењу на дисплеју видимо поруку која је програмирана, а после тога радио-станица се само-тестира. На крају тестирања на дисплеју ће бити исписан радни канал.

Радио-станица искључује се окретањем потенциометра „1“ на обрнуту страну.

Гласноћа звучника подешава се потенциометром „1“ према потреби.

Радни канал бира се преко менија или преко тастера „5“, а потврђује се притиском на тастер „6“.

Комуникација се остварује као и код осталих радио-станица. Прво се изабере канал на коме жели да се ради, а пре употребе обавезно се утврди да ли је можда комуникација преко канала у току. Ако је канал слободан, притиска се тастер „15“ на микрокомбинацији и говори се с раздаљине од 5 цм до 10 цм. Отпуштање тастера омогућава да се саговорник слуша.

Станица има могућност да ради на више начина: индивидуални, групни, на приватним или јавним телефонским мрежама итд. Начин на који станица може да ради зависи од програма који је инсталиран, а који се по жељи може мењати.

Радио-телефонски именик

Радио-телефонски именик је документ у којем су садржани подаци о позивним знаковима и идентификацијским бројевима корисника система радио-телефонских веза и ознаке радио-канала који се користе за успостављање радио-везе с одређеним корисником. Његова основна намена је, дакле, да пружи информацију о елементима потребним за успешно успостављање радио-везе.

Именик корисника радио-телефонског система веза представља основни документ на основу којег се овај систем веза користи.

Тим имеником одређени су општи позивни знаци за седиште и организационе јединице комуналне полиције, као и позивни знаци за унутрашње организационе јединице и руководеће раднике. На основу тог именика изводе се позивни знаци за радна места и сачињавају именици за организационе јединице комуналне полиције.

Правила коришћења средстава радио-телефонске везе

1. Радио-телефонске (VHF и UHF) везе намењене су искључиво за хитне – оперативне потребе, а разговори морају бити кратки и претходно осмишљени.
2. ПОВЕРЉИВИ ПОДАЦИ ПРЕНОСЕ СЕ РАДИО-ТЕЛЕФОНСКИМ ВЕЗАМА САМО АКО СУ НА ОДРЕЂЕНИ НАЧИН ПРИПРЕМЉЕНИ (помоћу разговорника).
3. Пре успостављања радио-везе ОБАВЕЗНО проверити да ли је радио-станција постављена на одговарајући канал и да ли је тај канал слободан.
4. Позивање, ступање у везу и одржавање веза одређено је ИСКЉУЧИВО према позивним знацима предвиђеним Имеником. Забрањена је употреба назива који идентификују функцију, орган или место.

5. Радио-везе које су у току, прекидају се само за посебно хитна саопштења тако што се сопственом позивном знаку додаје реч ХИТНО (на пример: ТОПЛИЦА 112 – ХИТНО). У том случају поступак је следећи: сви разговори који су у току ОДМАХ се ПРЕКИДАЈУ, радио-станице остају на пријему и чека се саопштење за које је тражен апсолутни приоритет. Управна радио-станица посебно евидентира таква саопштења.
6. У одређеним ситуацијама управна радио-станица може наредити РАДИО-БУТАЊЕ за одређени период једној радио-станици или целој радио-мрежи, а то подразумева: забрану јављања или предају порука, остајање на пријему или искључење радио-станице на одређено време (ако се то посебно нареди).
7. Уколико се жељена веза због било ког разлога не може успоставити на радном каналу, покушати успостављање везе променом места или преласком на резервни канал (ако је предвиђен овим Имеником).
8. Важнија наређења и инструкције примати и извршавати само када је проведено да их је издало овлашћено лице.
9. За сва обавештења о стању и могућностима радио-телефонских веза у појединим мрежама, изменама радио-канала и позивних знакова корисника, обратити се управним радио-станицама.
10. Именик се не сме остављати у возилу нити на другом месту које није обезбеђено.
11. Нестанак именика ОДМАХ пријавити управној радио-станици.
12. Најстроже је забрањено умножавање радио-телефонског именика.
13. За чување именика или извода из именика, као и селекцију саопштења која се могу преносити везама, одговоран је сваки корисник.
14. Приликом обраћања преко радио станице прво се каже позивни знак оног ко се зове, па онда свој позивни знак.

3.6. Заштита комуналних полицајаца

Припадници комуналне полиције и у нашем друштву су, као и припадници сличних служби у свету, у вршењу свакодневних редовних или ванредних делатности, изложени повећаном ризику од могућег угрожавања личне безбедности. Њихови послови и задаци су ургентни, а обављају се, по правилу, непосредно, од тренутка када настане догађај или појава у којима би требало интервенисати, тј. предузети одговарајућу службену радњу. С пбзиром на то, с правом се поставља питање адекватних мера за њихову кривичноправну и прекршајноправну заштиту.

3.6.1. Прекршајноправна заштита

Да би се послови из оквира надлежности комуналне полиције могли несметано, квалитетно и законито обављати, потребно је обезбедити солидну основу за

то. Једна од посебно важних активности у том погледу јесте прекршајноправна заштита припадника комуналне полиције. У закону о комуналној полицији она је регулисана у члану 43, који гласи:

„Ко омета или спречава комуналног полицајца у обављању послова комуналне полиције, казниће се за прекршај новчаном казном у износу од 10.000 до 50.000 динара.

„Радња извршења се састоји у ометању или спречавању комуналног полицајца у обављању послова комуналне полиције и може се извршити на више алтернативно предвиђених начина (вређање, претња итд).

„Учиница прекршаја може бити свако физичко лице.“

3.6.2. Кривичноправна заштита

Комунални полицајац у обављању службене дужности има статус службеног лица и ужива кривичноправну заштиту прописану законом (члан 44). Према кривичном законодавству Србије, службеним лицем сматра се: 1) лице које у државном органу врши службене дужности; 2) изабрано, именовано или постављено лице у државном органу, органу локалне самоуправе или лице које стално или повремено врши службене дужности или службене функције у тим органима; 3) лице у установи, предузећу или другом субјекту којем је поверено вршење јавних овлашћења, које одлучује о правима, обавезама или интересима физичких или правних лица или о јавном интересу; 4) службеним лицем сматра се и лице коме је фактички поверено вршење појединих службених дужности или послова; 5) војно лице (члан 112 став 3 Кривичног законика, Службени гласник РС, бр. 72/2009 и 111/2009).

Кривична дела против државних органа су у КЗ издвојена у засебну главу (29). Објекат заштите код ових кривичних дела јесте правилно функционисање државних органа и обављање одређених послова из њиховог делокруга, и то пре свега органа управе.

Кривичноправна заштита комуналних полицајаца остварује се кроз следећа кривична дела:

- а) спречавање службеног лица у вршењу службене радње, члан 322 КЗ;
- б) напад на службено лице у вршењу службене дужности, члан 323 КЗ;
- в) учествовање у групи која спречи службено лице у вршењу службене радње, члан 324 КЗ.

Спречавање службеног лица у вршењу службене радње, чл. 322 КЗ

- (1) Ко силом или претњом да ће непосредно употребити силу спречи службено лице у вршењу службене радње коју предузима у оквиру својих овлашћења

или га на исти начин принуди у вршењу службене радње, казниће се затвором до три године.

- (2) Ако се приликом извршења дела из става 1 овог члана учинилац увреди или злостави службено лице или му нанесе лаку телесну повреду или прети употребом оружја, казниће се затвором од три месеца до три године.
- (3) Ко дело из става 1 и 2 овог члана учини према судији или јавном тужиоцу при вршењу њихове судијске, односно тужилачке дужности или службеном лицу у вршењу послова јавне или државне безбедности или дужности чувања јавног реда и мира, спречавања или откривања кривичног дела, хватања учиниоца кривичног дела или чувања лица лишеног слободе, казниће се затвором од шест месеци до пет година.
- (4) За покушај дела из става 1 и 2 овог члана казниће се.
- (5) Ако је учинилац дела из става 1 до 3 овог члана био изазван незаконитим или грубим поступањем службеног лица, може се ослободити казне.

Иако има мишљења да се овим кривичним делом напада на службену дужност, његовим вршењем омета се правилно и редовно функционисање државних органа. Државни органи своју функцију обављају преко лица која имају својство службеног лица и која обављају службене радње из делокруга тих органа. Ово кривично дело је, у ствари, посебан облик кривичног дела принуде.

Основни облик става 1 има две радње извршења. У првом случају реч је о спречавању лица у вршењу службене радње, док се у другом случају службено лице принуђава да изврши службену радњу. У оба случаја користи се сила или претња да ће се непосредно употребити сила. Може бити реч о било којој службеној радњи, с тим што се, када је у питању спречавање службеног лица, посебно наглашава да та радња мора бити у оквиру овлашћења службеног лица.

Дело је довршено онда када је службено лице спречено у вршењу службене дужности или принуђено да изврши службену дужност. Обично ометање или отежавање да се изврши службена радња не представља довршено дело. Уколико је предузета радња извршења, тј. примењена сила или претња које нису за последицу имале спречавање, односно принуђивање службеног лица, а биле су на то управљене, постојаће покушај овог кривичног дела који је кажњив (став 4).

Пасивни субјект кривичног дела јесте службено лице. То може бити било које службено лице у смислу одредбе члана 112 став 3 КЗ.

Субјективно обележје кривичног дела јесте умишљај. Умишљај мора бити усмерен на то да се силом или претњом да ће се непосредно употребити сила службено лице спречи да изврши службену радњу. Уколико употреба силе или претње није била управљена на то, могло би постојати кривично дело из члана 323 КЗ (напад на службено лице у вршењу службене дужности).

Тежи облик (став 2) постоји у четири случаја: ако учинилац приликом извршења основног облика увреди службено лице, злостави га, нанесе му лаку телесну повреду или прети употребом оружја.

Код овог кривичног дела постоји и нови тежи облик, и то уколико је кривично дело из става 1 и 2 учињено према судији или јавном тужиоцу при вршењу њихове судијске или тужилачке дужности или службеном лицу при вршењу послова јавне или државне безбедности или дужности чувања јавног реда и мира, spreчавања или откривања кривичног дела, хватања учиниоца кривичног дела или чувања лица лишеног слободе.

У ставу 5 предвиђен је и факултативни основ ослобађања од казне.

Напад на службено лице у вршењу службене дужности, члан 323 КЗ

- (1) Ко нападне или прети да ће напасти службено лице у вршењу службене дужности, казниће се затвором до три године.
- (2) Ако је при извршењу дела из става 1 овог члана службеном лицу нанета лака телесна повреда или је прећено употребом оружја, учинилац ће се казнити затвором од три месеца до три године.
- (3) Ако је дело из става 1 и 2 учињено према судији или јавном тужиоцу у вези са вршењем њихове судијске, односно тужилачке дужности, или службеном лицу у вршењу послова јавне, односно државне безбедности, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година.
- (4) За покушај из става 1 и 2 овог члана казниће се.
- (5) Учинилац дела из става 1 до 3 овог члана који је био изазван незаконитим или грубим поступањем службеног лица може се ослободити казне.

Радња извршења код основног облика (став 1) овог кривичног дела јесте напад или претња нападом на службено лице. За појам напада није неопходан физички контакт између извршиоца и службеног лица (на пример, довољно је бацање неког предмета на службено лице). Неопходно је да напад дође у време кад службено лице врши своју службену дужност.

Тежи облици постоје као и код кривичног дела из члана 322 КЗ (с којим, иначе, ово кривично дело има доста сличности. У ставу 5 постоји и факултативни основ за ослобађање од казне.

Учествовање у групи која спречи службено лице у вршењу службене радње, члан 324 КЗ

- (1) Ко учествује у групи која заједничким деловањем спречи службено лице у вршењу службене радње или га на исти начин принуди у вршењу службене радње, казниће се за само учествовање затвором до две године.
- (2) За покушај ће се казнити.

(3) Коловођа групе која изврши дело из става 1 овог члана, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

Радња извршења овог кривичног дела јесте учествовање у групи која спречи службено лице у вршењу службене радње или принуди то лице на вршење службене радње. Потребно је да је службено лице спречено или принуђено заједничким деловањем лица која чине групу. У случају овог кривичног дела појам заједничког деловања треба схватити тако да се не може издвојити или разлучити појединачни допринос сваког лица које је учествовало у групи.

Субјективно обележје кривичног дела јесте умишљај који мора да обухвати свест и вољу да се учествује у групи чијим ће се деловањем службено лице спречити да изврши службену радњу или на њу принудити.

Док код извршиоца основног облика није важна његова улога и допринос заједничком деловању групе, тежи облик постоји уколико је реч о коловођи, тј. лицу које непосредно руководи групом, предводи је и усмерава њено деловање.

3.7. Ментално-хигијенски аспекти професије

3.7.1. Емоције – појам, врсте и физиолошке промене при доживљавању емоција

Емоције су сложени психички процеси којима се изражава субјективни однос према неком догађају или ситуацији, као и према самом себи.

Потребно је направити разлику између осета и осећања, односно између сензације и емоције.

Осети су оно што се стално осећа у континуитету, док се емоције (осећања) осећају само повремено и само у неким ситуацијама, дакле у дисконтинуитету.

Поставља се питање шта то садрже ситуације у којима неко реагује емоционално, а шта оне у којима та иста особа не реагује осећањем.

Да би реаговала на неки стимуланс, особа мора:

1. опазити тај стимуланс,
2. протумачити његово значење и
3. одредити његову важност.

Сва три чина овог сазнајног процеса одвијају се веома брзо, некада у милисекундама, па чак и аутоматски и несвесно. Разлог је то што аутоматичност овог процеса омогућује особи да се хипербрзо прилагоди променама у спољашњој

средини. То некад може имати велику адаптивну вредност, па се чак тицати и самог преживљавања. Четири компоненте сваке емоције јесу:

- лични доживљај;
- узбуђење/раздражење – општа активација не само мозга него и читавог организма и свих менталних процеса;
- сазнајна компонента – тек када знамо шта нека информација значи, тј. каква је њен смисао у односу на наше потребе и претходна искуства, настају услови да се определимо емоционално;
- експресија – изражавање, показивање емоција.

Подела емоција:

- расположење – када текуће емоционално стање траје дуго и најчешће и нема реактивни карактер,
- реактивне емоције – просте емоције, осећања,
- сентименти.

Здраве и нездраве емоције

РЕБТ (рационално емотивно бихевиорални) концепт полази од биолошке основе емоционалног реаговања и нужности постојања емоција. С еволуционе тачке гледишта, за сваку емоцију можемо претпоставити да је имала неке вредности у очувању врсте и да се зато задржала као одговор на стимулусе. Све емоције, укључујући и оне које су самопоражавајуће у односу на циљеве и вредности човека, представљају нормалне и уобичајене људске тенденције. Људи имају биолошку склоност да реагују емоционално: депресивно, бесно или анксиозно.

Основна теоријска претпоставка РЕБТ-а у вези је с односом мишљења, емоција и понашања као основних облика људског изражавања и функционисања.

У основи РЕБТ-а је модел АБЦ. У том моделу:

- **А** представља **активирајући догађај** (опажен негативни стимулус)

То је обично садашњи или актуелни догађај, који покреће мисли осећаје или понашања особе која су се испољавала у сличним прошлим догађајима. Активирајући догађаји заправо никад не постоје у чистом стању; они су готово увек у интеракцији с **уверењима (Б) и последицама (Ц)**.

- **Б** представља **систем уверења** (рационална и ирационална уверења особе о опаженом стимулусу)

ШТА СУ РАЦИОНАЛНА УВЕРЕЊА ПРЕМА РЕБТ-у	ШТА СУ ИРАЦИОНАЛНА УВЕРЕЊА ПРЕМА РЕБТ-у
- рационално је самопомажуће, оно што је у складу с циљевима дугорочно срећне особе; - рационално значи логично; - рационално има потврду у искуству особе	- аутодеструктивно, самоосујеђујуће - размишљање, емоције и понашања, супротно циљевима особе; - нелогично; - супротно искуству особе

- Ц представља последице у виду **емоције и реаговања на нивоу понашања**

Негативни догађаји неминовни су у животу. Међутим, наше **емоције (Ц)** и **понашања (Ц)** нису последица самог догађаја (А), већ наших уверења (Б) о том догађају, а та уверења могу бити рационална и ирационална.

Здраве и нездраве емоције

Област	Самоунапређујућа	Самоосујеђујућа
Губитак	Туга	Депресивност
Опасност	Страх	Анксиозност
Фрустрација	Љутња на понашање	Осветнички бес
Грешка	Кајање	Осећање кривице
Неадекватност	Жаљење	Срамота
Неправда	Разочарање	Увређеност
Претња односу	Забринутост	Љубомора

Физиолошке промене при емоцијама

Физиолошке промене које прате емоционална реаговања

Физиолошке промене изазване су активацијом:

- **ендокриног система (жлезда с унутрашњим лучењем) и**
- **аутономног (вегетативног) нервног система.**

Ендокрини систем чине жлезде с унутрашњим лучењем. Жлезде које имају значајну улогу у емоционалним процесима јесу:

- надбубрежна жлезда и

- штитна жлезда.

Кора надбубрежне жлезде лучи кортикостероне, hormone који утичу на повећање отпорности организма према физичким повредама и доприносе осећају свежине и снаге у организму.

Срж надбубрежне жлезде лучи hormone **адреналин**, који има следеће функције:

- убрзава срчани пулс,
- повећава притисак,
- убрзава дисање,
- шири плућне алвеоле и крвне судове у мозгу и у скелетним мишићима,
- скупља периферне крвне судове,
- стимулише убацивање резервног шећера из јетре у крв.

Штитна жлезда лучи hormone **тироксин**, који убрзава:

- општи метаболизам и
- све органске функције.

Аутономни (вегетативни) нервни систем има два подсистема:

- **симпатички и**
- **парасимпатички.**

Симпатички подсистем:

- регулише ширење зеница,
- регулише знојење,
- повећава крвни притисак,
- убрзава пулс,
- утиче на премештање крви из стомака и коже у мишиће,
- подиже мишићни тонус,
- инхибира (кочи) перисталтику црева и пражњење бешике.

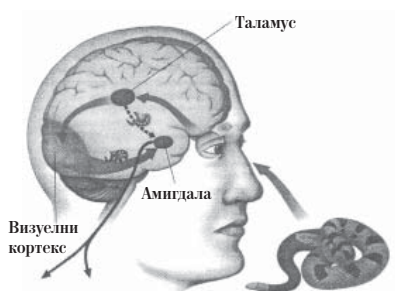
Парасимпатички подсистем има супротне ефекте:

- смањује притисак,
- успорава пулс,
- смањује мишићни тонус,
- активира црева и бешику.

Суштина физиолошких промена је адаптивне природе, што значи да оне помажу да организам брже, спремније и боље одреагује у конкретној ситуацији.

РЕАКЦИЈА „БОРИ СЕ ИЛИ БЕЖИ“:

- повећавају се крвни притисак и откуцаји срца,
- велики мишићи спремни су на брзу акцију

Визуелни сигнал прво путује од ретине (из ока) до таламуса, где се преводи на језик мозга. Већи део поруке потом иде до визуелног кортекса, коре великог мозга, где се анализира и тумачи њено значење и припрема одговарајућа реакција (**виши пут**); ако је одговор емоционалан, сигнал одлази до амигдале да би се активирали емоционални центри. Међутим, мањи део првобитног сигнала иде право од таламуса до амигдале, брзим преносом, омогућавајући бржу (мада мање прецизну) реакцију (**директни, нижи пут**). На тај начин амигдала може да произведе емоционални одговор пре него што центри коре великог мозга у потпуности региструју шта се догађа. Осећања која директним путем пролазе кроз амигдалу спадају у наша најпримитивнија и најмоћнија осећања. У еволутивним терминима, важност опстанка директног пута је велика, пошто он дозвољава брзу реакцију која окрзне неколико милсекунди за време реаговања на опасност. Пут опасности од ока или уха, преко таламуса до амигдале, од суштинске је важности: штеди време током опасности, када је неопходна тренутна реакција. „Не морате тачно да знате шта је у питању да бисте схватили могућу опасност“, рекао је Џозеф Леду.

Емоција и адаптација

Функција емоција

Емоције имају **адаптивну и комуникациону** функцију јер у одређеној ситуацији припремају организам на одговарајућу активност.

Адаптивна функција емоција

За неку особу кажемо да је адаптирана када постоји склад између њених представа о себи, другима, свету и објективној стварности. Стање адаптираности је, дакле, сагласност између референтног оквира и света.

Нивои припреме за адаптивну активност јесу:

1. активација аутономног нервног система и ендокриног система;
2. моторни (повећање мишићне тензије);
3. мотивациони (емоција покреће понашање) и
4. ментални (активирање менталних операција помоћу којих се процењује могућност адаптације).

Постоје непријатна осећања која мотивишу особу на акцију у спољашњем свету. Да ли је неко понашање које је проистекло из непријатне емоције адаптивно или није, можемо закључити на основу утицаја тог понашања на стимулусну ситуацију.

О реадaptацији говоримо онда када особа успева да својим понашањем делује на стимулусну ситуацију тако да се она промени или ако успева да је избегне и склони се у онај део света који јој одговара. Када се поново успостави склад између референтног оквира и света, престају разлози за постојање непријатног осећања и наступа осећање олакшања. Другим речима, ефикасно адаптивно понашање доводи до „гашења“ непријатног осећања.

Неадаптивна понашања јесу сва она понашања која проистичу из непријатних осећања, а која не успевају да промене стимулусну ситуацију и да „угасе“ разлоге који су их покренули.

Комуникациона функција емоција јесте да другима пренесу одређене поруке и очекивања и да ми дешифровањем емоционалних реакција других схватимо какве нам они поруке шаљу и шта од нас очекују, чиме се комуникација побољшава.

Комуникациони смисао појединих емоција

3.7.2. Контрола емоција

Постоје два начина за контролу емоција:

1. контрола изражавања емоција и
2. контрола доживљавања емоција.

Контрола изражавања

Контрола изражавања своди се на бирање најадекватнијег начина да се емоција изрази и на сузбијање емоционалног понашања.

У бирању најадекватнијег начина човек има различите могућности. Он, између осталог, може да:

- скрива емоције;
- представља емоције као јаче или слабије него што у ствари јесу;
- једну емоцију представља као неку другу;
- глуми емоцију и када ништа не осећа, а требало би;
- емоцију према једном објекту представља као емоцију према другом итд.

У сузбијању емоционалног понашања користи се **алтернативна акција**, која се своди на то да особа, уместо да поступи у складу с нежељеним осећањем, уради нешто друго. На пример, када је човек тужан, уместо да остане пасиван, требало би да оде у биоскоп или у куповину; када је љут, уместо да се агресивно понаша према ономе ко је изазвао љутњу, могао би да се бави било каквом физичком активношћу.

Суштина тих поступака јесте да човек „потроши“ енергију непријатног осећања или да изазове неку пријатну емоционалну реакцију. Зато су алтернативне акције веома бројне и различите: физичка активност, цогирање, возња аутомобилом, куповина, слушање музике, гледање ТВ-а, одласци у биоскоп, изласци, дружења, забаве...

Контрола доживљавања емоција

Ова контрола своди се на контролу свих аспеката ситуације која је изазвала емоцију.

Избегавање ситуације је најједноставнији облик који може довести до нежељене емоције. Препоручљив је код психосоматских болесника (избегавање поновних напада болести; на пример, у случају инфаркта избегавање сукоба и љутње). Међутим, овај поступак има и своја ограничења: ситуација се не може

увек избећи, а ако се упорно избегава, битно се ограничава животни простор појединца (фобије).

Промена представе о конкретној ситуацији своди се на напоре да:

- друкчије опажамо ситуацију;
- друкчије памтимо детаље ситуације;
- друкчије замишљамо конкретну ситуацију.

Пример: човека је оставила жена у коју је још увек заљубљен.

- Када је сретне, на њој опажа само оне физичке детаље, особине и облике понашања које не воли;
- Сећа се, у вези с њом, само оних ситуација које нису биле идеалне и које доказују да она за њега није била добар избор.
- Замишља ситуације које доказују да би му било мучно, неповољно и лоше да је остао с њом.

Замена представе

„Немој на то мислити“, тј. „Боље мисли на нешто друго“, а то „друго“ може бити:

- неутрално (бројање до 10),
- пријатно (оно што ће изазвати позитивне емоције) и
- непријатно (ређе, али могуће, ако хоћемо да сузбијемо жељу за смејањем).

Рedefинисање значења конкретне ситуације

Рedefинисање вредности ситуације

Контрола страха – појам страха

Страх је емоција коју човек доживљава када **процени да је угрожена нека његова вредност**, а он не може адекватно да се супротстави објекту или ситуацији која га угрожава, па закључује да би могао да се из такве ситуације уклони.

Страх представља снажну емоционалну реакцију на ситуацију која прети интегритету организма, с унутрашњим физиолошким променама и евентуалним спољним манифестацијама (бледило, знојење, дрхтавица, бекство или агресивност).

Као природно дат, страх је инстинктивна реакција, али је подложен учењу, нарочито у погледу процене ситуације и величине одговора.

Страх је природни механизам који нас чува од опасности тако што евентуално „у ходу“ поставља стратегије овладавања да би се ситуација издржала. За многе

људе страх је узнемирујући осећај који их паралише, чини несигурним или тако снажно телесно активира да имају страх да ће изгубити контролу над собом.

Појам страха је, у свом ужем смислу, резервисан за реакцију у **садашњој ситуацији; он се јавља овде и сада.**

Оног момента када се објекат уклони или када особа побегне на сигурно, долази до адаптације, тако да осећање страха престаје.

Особа ће осетити страх када процени:

- да њу или њену вредност угрожава објекат или ситуација;
- да се објективно не може супротставити сили која је угрожава и
- да може побећи.

Врсте страха

Страхови се могу класификовати на различите начине, између осталог и на основу тога да ли се особа може уклонити из угрожавајуће ситуације, за какав се временски оквир везује појављивање страха, да ли је разлог за страх оправдан или не итд.

Према томе да ли особа може да се склони из ситуације која је угрожава или не, разликујемо:

- страх у ужем смислу,
- панику и
- ужас (агонију).

Страх у ужем смислу настаје када процењујемо да се можемо уклонити из угрожавајуће ситуације.

Паника се јавља када не знамо да ли се можемо уклонити, побећи или да ли ћемо умети да спречимо претњу. Понашање успаничене особе је некоординисано, неконтролисано, дезорганизовано. Паника је повезана са доживљајем времена. Успаничена особа верује да нема времена и да одмах мора пронаћи излаз из угрожавајуће ситуације.

Ужас (агонија) карактерише престрављеност; тада смо сигурни да се не можемо уклонити из угрожавајуће ситуације, тј. да „нема излаза“. Ужас се манифестује и кочењем, па чак и парализом.

Иако је устаљено мишљење да су паника и ужас неадекватна осећања, то није тачно. Постоје бројне ситуације у којима је успаничена особа, управо захваљујући паници, успела да се спасе, или ужаснута особа, баш због тога што је била пасивна, успела да сачува своју главу.

Компоненте страха

Страх има много лица. Осећај страха увек има три компоненте: **телесну компоненту** (нпр. лупање срца или знојење), **мисаону компоненту** (нпр. страх од заказивања) и **компоненту понашања** (нпр. избегавање или бежање).

Телесна компонента:

- тешко дисање или осећај гушења, убрзано куцање срца;
- дрхтање или тресење, затезање мишића, сувоћа уста;
- знојење, валови врућине, хладна језа
- мука, пролив, нагон за мокрењем, болови или нелагодност у грудима;
- одузетост, осећај несигурности или несвестице;
- осећај нестварности, глувоћа;
- страх од смрти, страх од лудила или страх од губитка контроле.

Мисаона компонента

Мисли често изазивају и повећавају страх. Мисаона компонента не односи се само на речи које пролазе кроз главу него и на слике, фантазије, очекивања и друго. Постоји много мисли које изазивају страх.

Компонента понашања

Страх се не одражава само на телу и у мислима већ и на понашању.

Обрасци понашања у ситуацији страха:

1. *повлачење (бежање)* од угрожавајућег објекта (ситуације);
2. *приближавање* настаје када није јасно колика је претња или када се процени да је претња минимална;
3. *хаотично (дезорганизовано) понашање* јавља се када се доживљава паника;
4. *кочење (инхибиција)* манифестује се као паралисаност или онесвешћивање.

Сврха – функција страха (зашто је страх корисно осећање)

Када је особа суочена са угрожавајућом, силом која је јача од ње, страх је веома корисно осећање јер омогућава:

- брзу и аутоматску процену угрожавајуће ситуације;
- тренутну мобилизацију организма;
- спремност за адаптивно понашање.

Напомена:

Страх, у еволутивном смислу, доприноси преживљавању и самозаштити индивидуе и заштити њених вредности.

Контрола емоције страха

Уверења која су у основи емоције страха могу имати различите садржаје. Особа верује:

- да је показивање страха знак слабости и кукавичлука и да би је значајни други због тога одбацили као мање вредну;
- да би је страх, када би га једном доживела и изразила, преплавио и да никада не би престала да се боји;
- да би изгубила разум уколико би себи дозволила да се уплаши.

Страх је здрава емоција коју осећамо у тренутку када се суочимо са опасношћу.

Превазилажење страха садржи три елемента:

1. Свесност

Свест о могућим ефектима онога што се дешава у вашем животу јесте кључ почетка контроле страха.

- Препознајете факторе који доводе до емоције страха.
- С једне стране, разјашњавате свој лични начин тумачења ситуације страха, а с друге, перципирате и уједно сазнајете тумачења других.
- Посматрате себе, слушате своје тело; процењујете интензитет страха обраћајући пажњу на своје реакције на објекат или ситуацију који изазивају страх – физиолошке и психолошке. То су увек добри показатељи емоције страха.

2. Контрола – редукција или елиминација извора страха

Неопходно је адекватно проценити угрожавајуће ситуације или објекте.

3. Постизање равнотеже прилагођавањем – спремност за адаптивно понашање

- У опажању ситуације покушавајте да будете објективни: можете искористити прилику да с пријатељем или колегом попричате о томе.
- Посматрајте догађај или ситуацију из другог угла.
- Док се налазите у ситуацији страха, можете да видите колико су напети одређени мишићи вашег тела и да их опустите, или да дишете полако и дубоко.

Стратегија за овладавање страхом

Само знање није од користи ако се не преточи у дело. Зато се овладавање страхом мора активно увежбавати и стално даље тренирати.

Краткотрајно олакшање у случају страха

Стоп-реченица

„Када осећам страх, правим паузу да дођем до стања како бих могао средишати своје мисли (нпр. сачувати мир и сагледати ситуацију).“

Спонтано опуштање

Спонтаним опуштањем мишићи се за кратко време релаксирају. Страх, нервоза, проблеми с концентрацијом, бар се за неко време прекидају.

Потребно је, на пример, дубоко издахнути, затегнути и опустити поједине мишиће, истегнути се и сл.

Алтернативна акција

Физичка: енергија настала услед стреса троши се активним радњама. Пример таквих радњи јесу догинг и други облици спортских активности.

Емоционална: испричајте нешто и олакшајте себи душу, али се при том не смеје уживети у ситуацију јер ће настати нови стрес.

Унутрашње одбијање

„У мислима се бавим неком темом која с оптерећењем нема ништа. Мисли које ме муче активно прекидам и мислим на нешто друго: како да организујем слободно време, на плажу, сунце или пејзаж који ми прија.“

Спољно одбијање

То су физичке активности због којих привремено заборављамо на оптерећење.

Позитивна самоинструкција

„Спроводим једну врсту самоохрабривања тако што:

1. уливам себи храброст (издржаћу, и други су издржали);
2. релативизујем ствари (ма шта је мој проблем с шефом у поређењу с проблемом колеге болесног од...);
3. показујем разумевање: чекам да ми грађанин покаже документа – возачку дозволу, саобраћајну дозволу – и уместо да се нервирам, показујем разумевање за његову узнемиреност што не може одмах да пронађе документа.“

– Скрипт мултимодалне релаксације (MCM)

Наместите се што удобније у столицу, затворите очи и слушајте инструкције предавача. Док будете радили ову вежбу, осетићете неке сензације, трнце или нешто слично, и то је сасвим нормално. Ако отворите очи, сензације ће нестати исто као и ако даље наставите вежбу.

Трема

Трема је врста страха која се осећа у вези с неком одређеном будућом ситуацијом за коју особа процењује да превазилази њене способности. **СТРУКТУРА ТРЕМЕ** – трема је врста стрепње, а стрепња је свако страховање које је повезано са замишљањем неке угрожавајуће будуће ситуације, тј. ситуације која тек треба да уследи. Трема је врста стрепње која се осећа непосредно пред неку одређену и јасно дефинисану будућу ситуацију као што је испит, јавни наступ, премијера, такмичење, венчање, започињање неког посла, самостално руковање неким средством, авантуристички подухват, полазак у борбу итд.

Анксиозност

Анксиозност (лат. *anxia* – узнемиреност, забринутост, тескоба, стрепња) дефинише се као одговор људског организма на опасност или претњу у будућности. Обично се јавља када особа очекује да у будућности не буде све у реду, а не осећа се спремном за такву будућност.

Специфичније се може дефинисати као **осећај зебње** који се јавља као одговор **на знак претње** некој вредности којој особа придаје суштински значај за своју егзистенцију. Претња се може односити на физичку или психолошку егзистенцију особе, па чак и на неке њене специфичне вредности.

Дакле, анксиозност је страх који нема извор у спољашњој ситуацији.

Облици испољавања анксиозности

Анксиозност се испољава као:

1. анксиозно осећање и

2. соматизована анксиозност.

1. Анксиозно осећање (слободнолебдећа анксиозност)

Манифестује се као психичка напетост, нерасположење, с честим несаницама, психичком закованошћу и растресеношћу. Некада се описује као плашљиво ишчекивање – особа стално очекује и предвиђа да ће се десити нешто ружно и непријатно. Такво стање праћено је разним телесним симптомима: лупањем срца, лаким црвенилом, презнојавањем, несвестицом. Сматра се да је ово својство личности генетски условљено.

2. Соматизована анксиозност

Испољава се кроз телесне реакције: неке врсте главобоља, осећај напетости у мишићима врата, руку, леђа, лоша периферна циркулација (хладне руке и ноге), срчана пробадања с леве стране, осећај надутости у желуцу, мучнина, промене на кожи итд.

Ставови и поступци у вези са превладавањем треме и анксиозности

1. Трема нема увек негативно дејство (стимулативна трема помаже бољем обављању задатака).
2. Када се осећа трема, треба се бавити остварењем задатог циља и припремама за будућу ситуацију више него самом тремом.
3. Што се трема више потискује, то је већа вероватноћа да ће се појавити у виду телесних манифестација потиснутог страха или блокаде у памћењу и говору.

*Такој особи треба дати „дозволу“ да осећа трему, објаснити јој да она има позитивну сврху и редефинисати је као „узбуђеност“.

У случају претеране треме треба преиспитати:

- да ли је евентуални неуспех катастрофа и
- висину критеријума успешности.

Код особа код којих је трема претерана, прво треба реконструисати онај део референтног оквира који је одговоран за то осећање, а то значи **сазнати чега се особа највише плаши да би се могло догодити (катастрофа) и каква би она требало да буде (идеал)**. Најчешће се открије да особа има изузетно високе

критеријуме на основу којих дефинише шта је то задовољавајуће постигнуће и катастрофичну фантазију о последицама неуспеха, тј. да ће се у датој социјалној ситуацији осрамотити. Због треме може осећати стид од исмевања и одбацивања, бојећи се да ће је значајни други доживети као безвредну.

Контрола анксиозности (прорадити кроз АБЦ шему РЕБТ концепта)

ЕМОЦИЈА	А – догађај	Б – УВЕРЕЊА и размишљања о догађају	Ц – емоционалне реакције и понашања
АНКСИОЗНОСТ – нездрава емоција	Некаква опасност прети!	– Прецењује опасност. – Потцењује сопствене могућности подношења. – Наставља да размишља о најневероватнијим опасностима (катастрофизира).	– Физички избегава опасност. – Психички избегава опасност. – Контролише опасност сујеверним радњама. – Покушава да умири напетост алкохолом, дрогом, лековима. – Тражи гаранције да је сигуран и да се ништа неће десити.

ЗАБРИНУТОСТ – здрава емоција	Некаква опасност прети.	– Реалније процењује опасност. – Не катастрофизира. – Мисли усмерава на задатак.	– Суочава се с проблемом. – Носи се с опасношћу конструктивно.
---------------------------------	-------------------------	--	---

Љутња

Љутња је емоција која се јавља када особа процењује да неко или нешто неоправдано угрожава неку њену вредност, при чему за себе сматра да је довољно снажна, моћна и да има право да се супротстави. Иако је израз љутње захтев за промену понашања друге особе, сврсисходност тог осећања је вишеструка.

Бес

Веома интензивно осећање љутње, тј. афект љутње, назива се бес или срџба. Пошто циљ бесне особе није да другог уништи него да га натера да се понаша на жељени начин, њена физичка насилност тежи да другог застраши како би променио своје понашање. Када се постигне жељена промена понашања, бес престаје. Због тога, бесна особа своју насилност усмерава на предмете, што служи да се други застраши и да му се укаже да би и он могао постати објект насиља ако не промени своје понашање. Међутим, и када из осећања беса уследи физички обрачун, физичка насилност бесне особе је ограничена јер она жели да другоме нанесе бол и да га подреди својој вољи, али не и да га осакати или убије.

Агесивност

Под агресивношћу подразумевамо јављање агресивних импулса, агресивних осећања и евентуалне агресивне поступке.

Агресивност је понашање које произлази из осећања љутње, а испољава се према ономе ко угрожава неку вредност друге особе, с циљем да се натера да промени своје понашање. Дакле, то је увек захтев да други промени своје понашање.

Циљ агресије углавном је успостављање контроле над ситуацијом и људима, демонстрација моћи, доминација и постизање победе над другом особом.

Победа се постиже понижавањем, срозавањем, омаловажавањем или надвладавањем других, тако да се осете слабијом страном у односу и да мање буду у стању да изразе и бране своја права и циљеве.

- Контролисана агресија испољава се када постоји провокација, али се не јавља тренутна реакција. Човек се уздржава, одлаже реакцију, не узвраћа истом мером. Комунални полицајац, у обављању службе, мора водити рачуна о томе. На провокације грађана, нарочито у индивидуалним случајевима, не сме одговарати агресивним понашањем јер може прекорачити овлашћења, злоупотребити положај и слично. Уместо тога, мора се контролисати и поступати разумно, сталожено и по прописима. На тај начин биће неутралисана агресија и отпор појединаца и група, и поступиће се по прописима и правилима службе. Своју изазвану а потиснуту агресију комунални полицајац ће разрешити и неутралисати спровођењем законских мера и радњи у виду довођења, подношења пријаве итд.
- Алтернативна акција

Физичка: енергија настала услед стреса троши се активним радњама. Пример таквих радњи јесу догинг и други облици спортских активности.

Контрола беса – АБЦ шема према РЕБТ-у

ЕМОЦИЈА Понашање	А – догађај	Б – УВЕРЕЊА и размишљања о догађају	Ц – емоционалне реакције и пона- шања
БЕС АГРЕСИВНОСТ	– неко нас фрустрира; – неко је претња нашем самопоштовању	– верујемо да нико нипошто не би смео то да ради; – верујемо да нико не би смео да буде такав; – верујемо да је то ужасно и грозно; – верујемо да не можемо поднети да се неко тако понаша; – верујемо да је тај неко лош човек и да заслужује казну; – верујемо да га морамо натерати да се промени;	– нападамо вербално; – нападамо физички; – нападамо пасивно – агресивно; – испољавамо агресију према другим људима, животињама, стварима; – скупљамо савезнике.

ЗДРАВА ЕМОЦИЈА – НЕЗАДОВОЉСТВО	– неко нас фрустрира; – неко је претња нашем самопоштовању	– не прецењујемо намеру другог; – не видимо одмах зле мотиве; – не видимо ствари по принципу „ја бео, ти црн“; – не кујемо заверу.	– конструктивно се заузимамо пред другима за себе; – изражавамо жељу да други промени своје понашање, уместо да насилнички то захтевамо.
--------------------------------------	---	---	---

Трансфер агресије – померање агресивности

О померању агресивности говоримо кад се агресивност која не може да се испоји према свом изазивачу, манифестује према некој другој особи која није стварни узрок агресивног осећања.

Померање агресивности дешава се због различитих узрока, на пример зато што се плашимо санкције ако је усмеримо на онога ко ју је изазвао или зато што смо научили да је испољавамо према одређеним особама.

У таквим случајевима ми тражимо замену за објекат на коме ћемо испојити агресивност, тј. агресивност преносимо са извора, који је изазвао то осећање, на друге објекте који га, у ствари, нису изазвали. Истраживања показују да ће нека особа утолико пре постати објекат према коме ће се усмерити агресивност уколико је сличнија стварном извору агресивног осећања. Међутим, таква особа истовремено ће изазвати и уздржавање од испољавања агресивности због истог разлога због којег и изазивач агресије.

У таквој ситуацији битна су два фактора која делују у супротним правцима:

- импулс за агресијом и
- респект.

Док су поштовање и ауторитет изазвани на тај начин јачи од агресивног импулса, неће бити агресивног акта. Кад агресивни импулс постане јачи од поштовања, испојиће се агресивност. Кад год срећемо количину агресивности изразито несразмерну карактеру ситуације на коју се агресивно реагује, можемо рећи да имамо посла с померањем агресивности.

3.7.3. Мотиви, фрустрације и конфликти

Понашање човека зависи од много чинилаца:

- **ситуације** у којој се налази,
- његовог **опажања** те ситуације,
- **процене ситуације**, а пре свега од

- његове **мотивације**.

***Мотивација** је процес покретања активности појединца ради остваривања одређених циљева, усмеравања активности на одређене објекте и регулисања начина на који ће се пошћуити.*

Мотив је, дакле, унутрашњи чинилац који покреће активност, усмерава је и њоме управља, ради остваривања одређеног циља.

Врсте мотивације

Унутрашња мотивација (унутрашњи мотиви)

Унутрашња мотивација је све оно што мотивише људе, а што долази од њих самих.

- Посао је важан, интересантан и изазован.
- Подразумева одговорност.
- Постоји одговарајућа слобода деловања и контрола сопствених потенцијала.
- Вештине и знања могу се развијати, а професионализам унапредити.
- Посао нуди могућност напредовања.
- Нагон за самопоштовањем је сила која води.
- Страх од неуспеха на предстојећој важној провери.
- Забринутост да особа није довољно добра за обављање тог посла.
- Процењивање сопствене важности.
- Покушај задовољавања претпостављених очекивања других.
- Страх као осећање које управља личношћу.

Спољашња мотивација (спољашњи мотиви)

Спољашња мотивација је све оно што се људима или за људе учини споља да би се мотивисали (добили жељу за добрим радом). То могу бити награде:

- повећана плата,
- похвала,
- унапређење, али и казна,
- критика,
- дисциплинске мере и
- смањење плате.

У психологији су позната различита учења која истичу значај појединих мотива (нпр. Фројд – сексуални, Адлер – жеља за моћи). То је инспирисало др Абрахама Маслоу да изгради учење о хијерархији мотива. Он сматра да постоји пет

врста мотива који стоје у хијерархијском односу. Најчешће се приказују у облику пирамиде која има пет нивоа. Навешћемо их почевши од најнижег:

1. физиолошке потребе (тј. биолошке) стоје у основи Маслоуове пирамиде;
2. потреба за сигурношћу;
3. потреба за љубављу;
4. потреба за поштовањем;
5. потреба за самоостварењем.

Основни принцип који важи за тако постављене потребе јесте: више потребе јављају се тек када су ниже задовољене.

Фрустрације

Човек не може увек и у свим ситуацијама да задовољи своје мотиве. Оно што спречава задовољење мотива називамо препреком или баријером.

Неке препреке човек савладава релативно лако, а неке, нажалост, веома тешко.

Суочен с посебно великом и тешком препреком, човек доживљава осујећење или фрустрације.

Фрустрацију можемо дефинисати као стање у коме се особа налази због немогућности да задовољи неке своје значајне мотиве.

Фрустрација или незадовољство је непријатно осећање које настаје у ситуацији у којој особа није у могућности да задовољи своју актуелну важну жељу.

Фрустрација настаје услед немогућности задовољења потреба. Последица фрустрације може бити бес или насиље на штету људи и ствари, и то у билом ком облику.

- Изглед: мишићна напетост и спремност да се нападне.
- Кожа: црвени и пурпурни тонови, израз лица који изражава бес.
- Дисање: дуго, дубоко и гласно.
- Глас: гласан и агресиван.

Подаци: ниски праг фрустрационе толеранције, повремено и нагло реаговање и нападачко понашање.

Фрустрација је сложено и неугодно стање које може да подразумева јављање разних осећања као што су: несигурност, стрепња или анксиозност, страх, раздражљивост, напетост, агресивност и сл. У зависности од тога како се људи односе према неуспеху, говоримо о **фрустрационој толеранцији** и **фрустрационој интолеранцији**.

Фрустрационо толерантне особе лакше подносе неуспех и ометање задовољења својих потреба.

Фрустрационо интолерантне особе на сваку сметњу реагују обесхрабрењем, малодушношћу или агесијом.

Извори фрустрација

Фрустрације могу настати због више разлога. Неки од њих су:

1. **физичка препрека** у дословном смислу (нпр. комунални полицајац не може да успостави комуникацију због неисправности радио везе);

2. **социјалне препреке**, тј. оне које потичу од других људи и њихових схватања (нпр. шеф не да комуналном полицајцу слободан дан);

3. **сама особа** може бити извор фрустрације због своје недовољне вештине или храбрости да постигне оно што жели.

Фрустрирана особа може реаговати тако што ће постати агресивна и покушати да уклони препреку или да је заобиђе. Када је препрека непремостива, особа мора научити да **толерантније фрустрирацију**, односно да одложи задовољење своје жеље за неко будуће време када ће то бити могуће. Када је задовољење жеље, због неког разлога, апсолутно немогуће, особа мора прихватити реалност и трајно одустати од жеље како би себе спречила да стално осећа фрустрираност.

Реакције на фрустрације и конфликте

Фрустрације и конфликти могу да изазову две врсте реаговања:

1. **реалистичка (конструктивна) и**

2. **нереалистичка (неконструктивна).**

Конструктивно реаговање на фрустрације и конфликте

Најздравији начин реаговања на фрустрацију, односно конфликт, јесте **повећано улагање напора** да се препрека отклони, односно да се конфликт реши. На пример, полазник је на пријемном испиту доживео неуспех и одлучио да знатно више времена посвети припреми за следећи рок; старешина је уочио недисциплину једног комуналног полицајца и због тога га све чешће позива на разговор.

Неки од конструктивних и неконструктивних начина већ су поменути, али им се морају додати и несвесни поступци којима се појединац брани од осећања фрустрираности, одржава самопоштовање и на неки начин адаптира на непријатне околности.

Понекад се, међутим, постојећа препрека, односно конфликт, не може превладати само повећаним напором него и **променом приступа проблему**.

На пример, особа која је доживела неуспех на пријемном испиту за обуку, после поновљеног неуспеха одлучује да тражи помоћ колеге; старешина који је уочио неефикасност својих разговора са недисциплинованим комуналним полицајцем, почиње да га кажњава по принципу „кад неће милом, хоће силом“.

Реалистичка реакција на фрустрације и конфликте јесте и свесна замена циља.

Тешко остварљив циљ може се заменити оним који је лакше остварити, па тако наш полазник одустаје од пријема у полицијску службу и пријављује се у агенцију за обезбеђење, а полицијски старешина одустаје од вишеструких покушаја да на разне начине коригује понашање недисциплинованог полицијског службеника и на његово место доводи другог радника.

Неконструктивне реакције на фрустрације и конфликте

Неуспех у превазилажењу препрека и решавању конфликта (посебно важних, интензивних и дуготрајнијих) може довести до:

1. **агресивног и деструктивног понашања;**
2. **дезорганизованости, бесмисленог и хаотичног деловања (без икакве стратегије);**
3. **крутог, ригидног понашања** (изморена и избежумљена неуспехом, особа почиње некритично да понавља један те исти начин решавања проблема).

Неки од конструктивних и неконструктивних начина већ су поменути, али им се морају додати и несвесни поступци којима се појединац брани од осећања фрустрираности, одржава самопоштовање и на неки начин адаптира на непријатне околности.

Модел интервенције у конфликтима

Важан део посла комуналних полицајаца састоји се од интервенција у конфликтним ситуацијама. О **трећој особи** у решавању конфликта говоримо када комунална полиција интервенише између грађана, као трећа особа. То је, на пример, свађа два непозната лица на улици.

Интервенција треће особе у конфликтној ситуацији састоји се из четири фазе.

1. **Прилажење и смиривање емотивних људи**

Пре интервенисања у конфликту, сви умешани морају бити мирни, разумни, и што је најважније, морају да вас прихвате као посредничку страну.

2. **Сакупљање информација**

Када успоставите дијалог, морате да почнете да сакупљате информације о томе шта се тачно догодило.

3. Решавање проблема

На основу сакупљених информација, морате утврдити који је најбољи начин да помогнете супротстављеним странама да реше конфликт.

4. Заједнички рад

Четврта фаза битна је за све фазе и функције као основа на којој почивају претходне три фазе.

Током свих ових фаза императив је добра сарадња између полицајаца. Слика доле приказује преглед све три фазе, укључујући и четврти елемент – заједнички рад.

Заједнички рад	Прилажење и смиривање ситуације
Подела задатака	• Процена ситуације • Подела задатака • Визуелно раздвајање • Починање разговора • Задржавање пажње • Заједнички рад
Покривање један другог	Прикупљање информација
Међусобно консултовање	• Слушање обе стране • Евалуација ситуације
Евалуација	Решење проблема
	• Обраћање • Договарање • Посредовање • Упућивање

Резиме конструктивног реаговања у конфликтним ситуацијама:

1. прилагођавање

Како ће се појединац понашати у конфликту зависи од тога у којој мери настоји да уважи интересе других, а у којој мери сопствене интересе. Уколико појединац или група уважавају туђе, али не и своје интересе, они се прилагођавају.

2. такмичење

Уколико уважавају само своје, али не и туђе интересе, они се такмиче и тако настаје ситуација конкуренције.

3. сарадња

Пуно уважавање и својих интереса и интереса других омогућава сарадњу, док неуважавање ни својих ни туђих интереса говори о избегавању као стилу понашања у конфликту.

4. компромис

Уколико обе стране у социјалној ситуацији делимично уважавају и своје и туђе интересе, наступа компромис.

Најчешће коришћене методе у превазилажењу конфликта јесу:

- **формулисање циља** – учесницима у конфликту понудићемо заједнички циљ;
- **интензивирање социјалних контаката и размена информација** – одговарајуће средство за решавање конфликта јесте упознавање учесника у конфликту и њихова међусобна комуникација, јер многи конфликти тада сами од себе нестају;
- **пеговарање између сукобљених страна** – медијација (трећа страна нема ауторитет да наметне решење конфликта, већ само преноси поруке и приближава ставове) или арбитража (трећа страна има ауторитет да наметне или строго препоручи одређена решења конфликта);
- **обезличавање сукоба** – објективношћу и усредсређивањем на чињенице могу се одредити тачке слагања уместо фокусирања на тачке неслагања;
- **поштовање свих који су укључени у сукоб** – не дозволити да личности и лични афинитети утичу на вас;
- **стрпљење** – пребрзи закључци обично не решавају прави проблем.

3.7.4. Стрес и превазилажење стреса

Стрес је често коришћен и двосмислен термин. Њиме се означавају како чиниоци који делују стресогено на функционисање организма тако и реакција организма, али и последице деловања тих чинилаца. Зато је потребно разликовати два појма:

1. стресну ситуацију или *стресор* и
2. реакцију на стресну ситуацију, која се најчешће назива *стрес*.

Појам стреса (енг. STRESS)

Стрес је претерана реакција на ситуације или догађаје.

Постоје и многе друге дефиниције стреса. Неке од њих су:

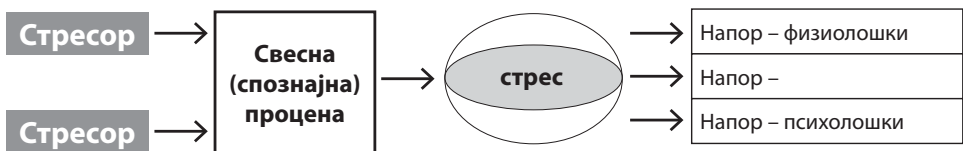
1. Стрес се може одредити као **било који притисак околине** на организам, односно као захтев који средина поставља пред јединку, у смислу прилагођавања новонасталим условима.

2. Стрес је опажајни феномен који **настаје из поређења захтева** постављених особи и **њене способности** да се избори с њима.
3. **Стрес је психолошка реакција** у понашању која се јавља када особа опази неравнотежу између захтева који су јој постављени и њене способности да те захтеве испуни.
4. Стрес се јавља када **притисак превазилази способност** особе да се избори с нечим.

Генерално, **стресна ситуација** је свака ситуација која организам избацује из равнотеже. Она може бити позитивна и негативна.

Процеси вредновања одлучујући су за то да ли ћемо стрес доживети или не. Неки надражаји или нека ситуација постаће стресор само ако их као такве вреднујемо, осетимо или доживимо (Јазарус, 1966).

Процеси вредновања су индивидуални, тако да је и стрес индивидуалан.

Извори стреса – стресори

Главни фактори који изазивају стрес јесу:

- животни догађаји,
- спољни притисак,
- унутрашњи узроци,
 - **биохемијски узроци (никотин, кофени),**
 - **мишљења и веровања,**
 - **тежња ка личном савршенству** (осећање успеха, осећање срамоте или кривице, размишљање о непријатним догађајима из прошлости или очекивања од будућности).

Модел људског стреса

НА СЛИЦИ ЈЕ ДАТ МОДЕЛ ЉУДСКОГ СТРЕСА

Групе стресора

Све оно што изазива стрес назива се стресорима. То значи да су стресори извори стреса. Могу се сврстати у шест различитих група:

1. стресори у раду,
2. стресори у окружењу,
3. друштвени стресори,
4. стресори у вези с личним здравственим стањем,
5. унутрашњи стресори и
6. биохемијски стресори.

Последице стреса

Психолошке промене – когнитивне (сознајне) Конфузно размишљање Тешкоће у доношењу одлука Смањена концентрација Проблеми с памћењем Губитак интересовања	Физичке промене Појачано знојење Дигестивни проблеми Појачан рад срца Повишен крвни притисак Убрзано дисање
Емотивне промене Емотивни шок Бес Туга Депресија Осећање преоптерећености	Бихевиоралне промене Непоуздано понашање/рад Промене у исхрани Смањена лична хигијена Повлачење из односа с људима Неодлучност

Управљање стресом и превазилажење стреса

Управљати стресом значи употребити мисли и акције како би се суочило са стресним ситуацијама и утицало на њих, а самим тим смањило и степен стреса.

Управљање стресом подразумева три елемента:

1. свесност

- схватамо да је стрес потпуно нормална реакција;
- препознајемо факторе који производе стрес;

- разјашњавамо сопствени начин тумачења инцидента или ситуација и учимо остале тумачењу;

2. контролу (смањење или елиминација) извора стреса

- поново разматрамо своје циљеве и процењујемо да ли су они реални и да ли их је могуће постићи без непотребног преоптерећивања себе или других;
- побољшавамо проток информација у свом радном окружењу;
- побољшавамо односе с другима, као и своје вештине комуникације;
- водимо рачуна о побољшању својих вештина решавања проблема;

3. постизање равнотеже изменом одговора на факторе стреса

- откривамо који је наш оптимални ниво стреса;
- учимо како да се свесно опустимо; на пример, док се налазимо у стресној ситуацији, осећамо колико су нам мишићи напети и можемо да их опустимо, или да дишемо полако и дубоко; можемо, такође, да у току дана испланирамо тренутке када ћемо се опустити, смирити или уживати у друштву некога ко нам се допада;
- објективни смо у сагледавању ситуације и користимо прилику да о томе разговарамо с неким од пријатеља или колега;
- покушавамо да изађемо из властите коже и да на догађаје или ситуацију гледамо из различитог угла.

Однос између суочавања са стресом и радне успешности

Што је нека особа свеснија потенцијалних извора стреса, што их успешније контролише и личну перцепцију и одговор на факторе стреса модификује, то је већа вероватноћа да ће стрес, као последица високих захтева и тензије, имати мање негативан утицај на њену радну успешност.

Шта можете учинити да избегнете стрес?

Проблем се може решити само онда када се узрок прихвати. То важи и за хронични стрес (способност је преоптерећена). Пре него што се позабавимо решењем, прво морамо утврдити шта је довело до тога да он траје толико дуго.

У ситуацији попут ове треба саставити листу својих личних проблема (стресни фактори). Који су проблеми утицали на вас и ваш живот прошле године? Који се проблеми јављају код куће, а који на послу? Како се опуштате? Покушајте да саставите искрен попис! Јер свака ствар на листи може бити потенцијални стресни фактор. Понекад је немогуће избећи стрес, али познавање његовог извора може бити од користи. Онда треба да изаберете да ли ћете предузети нешто да бисте се заштитили или ћете свесно ризиковати своје здравље.

Вежбање

С биолошког становишта, вежбање је неопходно. Ако себе лишавате вежбања, осетићете и физичке и менталне последице. Физички тренинг добар је за тело. Научно истраживање показало је да вежбање има превентивни ефекат на срце и васкуларне болести. Ако сте у доброј кондицији, побољшаће се и ваше физиолошке функције попут сексуалних. Особа која је физички спремна бољи је партнер и има већи сексуални апетит, јер се осећа добро и изгледа добро, па због тога нема физичких инхибиција.

Промене понашања

Људи се не узбуђују због околности, већ због начина на који виде те околности. Све док настављамо да тражимо узроке своје муке ван себе самих, мало ћемо моћи да учинимо да решимо проблем. Тек када схватимо да често сами себи доносимо неприлике, моћи ћемо да почнемо да радимо на промени. Први корак је питање: „Како успевам да се исцрпем толико?“

Чим спознамо у чему лежи узрок (у нашем уму, а не у спољашњем свету), можемо променити начин на који опажамо ствари. Они који су несрећни када шеф виче на њих, треба да се запитају и открију како су то осећање пробудили у себи.

Посао и управљање – расподела времена

Редовне паузе, дневни одмор након посла, одређивање темпа, помоћи ће вам у опоравку. Разне активности, на пример играње билијара с пријатељима, одлазак у биоскоп, шетња или други хобији добар су начин опуштања, али имајте на уму да претеране активности постижу супротан ефекат. Редовни краћи годишњи одмори бољи су од једног дугог једном годишње. Када је дошла до тачке кључања, тензија обично ескалира на годишњем одмору. Симптоми болести никада се не јављају на врхунцу тензије, већ се увек испоље током одмора.

Одредите приоритете и комуницирајте

Сви ми имамо циљеве и амбиције. Управо због тога морамо да одређујемо приоритете. Да ли заиста стремите реалним циљевима? Разговарајте о својим страховима, фрустрацијама и конфликтима са својим партнером, добрим пријатељем или неким коме верујете. Онај ко подели своју бригу осећа олакшање чак и ако проблем није нестао. (Терет је увек тежак када га носите сами.)

Вежбе и технике опуштања

Прогресивна техника опуштања мишића подразумева да се одвојене групе мишића контрахују и постепено опуштају, на пример шаке, руке, ноге, грудни

кош, леђа, рамена, врат и чело. Тек када сте савладали уметност контраховања група мишића, можете покушати да контрахујете све мишиће истовремено.

Свесно дисање такође вам може помоћи да се опустите. Удахните дубоко три пута и издахните што је лаганије могуће. Ова техника је основа свих техника релаксације. Медитација и јога данас су широко прихваћене као методе опуштања.

Контрола извора стреса значи да:

- разматрамо своје циљеве и процењујемо да ли су они реални и остварљиви без непотребног оптерећивања и нас самих и свих осталих;
- побољшавамо проток информација у свом радном окружењу, побољшавамо односе с другима и своје способности комуникације;
- настојимо да унапредимо своје вештине за решавање проблема.

Успостављање равнотеже значи да:

- откривамо свој оптимални степен стреса;
- учимо да се обазриво опустимо;
- покушавамо да будемо објективни;
- стојимо иза себе самих.

Програми за управљање стресом уче запослене да негативне ефекте стреса на радном месту смање на најмању могућу меру. Типични програми укључују:

- релаксационе технике,
- вештину слушања,
- обуку и тренинг у комуникацији,
- управљање временом.

Те технике осмишљене су да смање напетост насталу гомилањем стресогених ситуација и да помогну корисницима да постигну већу личну контролу над својим животом.

Физичка активност веома је важна због више разлога. Добра физичка кондиција помаже да организам лакше поднесе стрес. Заједничка рекреација запослених позитивно утиче на успостављање боље комуникације међу њима.

Опхођење према изворима стреса

Постоје различите могућности опхођења према личним изворима стреса. Разликујемо две основне врсте:

1. Краткотрајно олакшање

Тренутно негативно дејство оптерећујуће ситуације се смањује. Проблем или узрок оптерећујуће ситуације, међутим, није решен, тј. отклоњен.

2. Дуготрајно овладавање

У овом случају узроци стресне ситуације су уклоњени. Слаби интензитет оптерећења која се често јављају или оних која се могу предвидети.

Вежбање стратегија за овладавање стресом

Само познавање начина за овладавање стресом није од користи ако се не преточи у дело. Зато се овладавање стресом мора активно увежбати и стално даље тренирати.

Краткотрајно олакшање у случају стреса

• Стоп-реченица

У стресној ситуацији треба правити паузу да би се дошло до даха и да би се мисли могле средити („сачувати мир“, „сагледати ситуацију“).

• Спонтано опуштање

Спонтаним опуштањем мишићи се за кратко време релаксирају. Страх, нервоза, проблеми са концентрацијом, бар за неко време нестају. У томе ће помоћи дубоко издисање, затезање и опуштање појединих мишића, истезање итд.

• Реакције

Физичке: енергија настала услед стреса троши се активним радњама. Примери таквих радњи јесу цогинг и друге спортске активности.

Емотивне: разговарати с неким и олакшати себи душу, али се при том не уживети у ситуацију, јер ће настати нови стрес.

• Унутрашње одбијање

Размишљајмо о нечему што није у вези с проблемом који нас мучи. Мисли које нас море треба активно прекидати мислима о нечему другом, на пример о томе како организовати слободно време, о плажи, сунцу, пејзажу који нам прија.

• Спољно одбијање

Разне активности могу нам помоћи да привремено заборавимо на оптерећење, на пример посета пријатељу, куповина, читање новина.

• Позитивна самоинструкција

Можемо спроводити једну врсту самоохрабривања тако што ћемо:

1. уливати себи храброст (издржаћу, и други су издржали);
2. релативизовати ствари (ма шта је мој конфликт са шефом у поређењу са суседовим проблемом – дететом болесним од рака);

3. показивати разумевање (чекам да ми грађанин покаже документа – возачку дозволу, саобраћајну дозволу – и уместо да се нервирам, показујем разумевање за његову узнемиреност што не може одмах да пронађе документа).

Дуготрајно овладавање стресом

• Систематско опуштање

Систематске активне методе опуштања погодне су како за овладавање стресом тако и за превентивно деловање, тј. за избегавање стреса. Оне су свеобухватне, циљано и систематски усмеравају се ка организму и заснивају се на научним сазнањима. Те систематске вежбе за опуштање имају вишеструке ефекте:

1. смањују ниво узнемиравања;
2. повећавају оптерећење којем се можемо изложити;
3. отклањају већ постојеће психосоматске тегобе (сетње услед напетости, главобољу, срчане сетње и сетње у вези са крвотоком).

Систематске технике опуштања јесу:

1. прогресивна техника релаксације мишића,
2. аутогени тренинг,
3. техника дисања и
4. јога.

• Доживљаји задовољства

Све активности које нас воде до осећања задовољства имају одређени опуштајући ефекат. Оне могу бити потпуно различите, на пример хоби, секс, читање, одлазак у шетњу, купање.

• Личне способности, вештине

Што више умемо, то сувереније можемо владати многим ситуацијама (страни језици, рад на рачунару, технике самоодбране, организација времена).

• Социјални контакт

Емоционална подршка и сигурност коју нам пружају пријатељи и породица, помажу у савладавању стреса и очувању здравља. Социјално повлачење и усамљеност доказано су повезани са стресним проблемима.

• Систематско решавање проблема

Стратегијом у седам корака покушавамо да циљано и ефикасно приступимо решавању постојећих тешкоћа, као и савладавању будућих.

Доношење одлука под стресом

Постоји велики број фактора који утичу на доношење одлука под стресом. Један од начина да се тај утицај ограничи јесте упознавање с неким од њих.

1. Што је већи стрес, већа је и вероватноћа да ће онај ко доноси одлуке изабрати ризичнију алтернативу.
2. У групи запослених у којој постоји конфликт стварају се већи проблеми приликом налажења решења него у радној групи без конфликта.
3. Што је групни конфликт изазван кризом већи, то број комуникационих канала за руковање информацијама све више опада.
4. Током кризе, способност групе да реши тешке задатке који захтевају фокусирану пажњу, све је мања.
5. Ако је стрес већи, већа је и тенденција да се донесе превремени избор решења за правилан одговор.
6. Када се стрес повећава, повећава се и растројеност, а смањују продуктивне мисли.
7. Што је стрес већи, опажање претње је отежаније, а расуђивање слабије.

Колегијална подршка у превазилажењу стреса

Програм „Подршка колеге“

Општи циљ овог пројекта јесте даљи рад на подизању нивоа менталног здравља и мотивације за рад припадника комуналне полиције, за рад на побољшању социјалне климе, и у крајњој линији, на подизању нивоа ефикасности и квалитета рада службе.

У здравственом погледу, циљ је да се води брига о менталном здрављу запослених, што ће се одразити и на њихово физичко здравље, с нагласком на психосоматске болести.

На социјалном плану, реч је о квалитативним променама у међуљудским односима унутар службе које ће допринети мотивацији за рад.

У економској области очекују се уштеде због мањег ангажовања стручних служби, захваљујући пребацивању дела превенције на саме запослене, као и опадању процента боловања и неоправданог изостајања с посла.

Психолошку превенцију чине системске мере које организација предузима да би се предупредиле негативне последице стреса и психичких траума.

Ствар је објективних могућности, али и далековидости организација, с руководиоцима на челу, хоће ли учити потребу и донети одговарајући програм психолошке превенције за своје запослене.

Основни принципи психолошке превенције:

- брига се пружа на најнижем нивоу;

- помоћ се пружа брзо и ефикасно;
- проактивно и усмерено на пружање услуга;
- пружити све информације;
- ово није „психијатријска“ помоћ;
- смањење изолованости и осећање кривице;
- пружити подршку;
- нормализовати ситуацију;
- потврдити;
- најважније је бити отворен – директан – непосредан.

Основне карактеристике програма „Подршка колеге“

Ради лакшег разумевања концепта програма „Подршка колеге“, његове основне карактеристике дате су у следећих десет тачака:

1. Програм је нормативно уређен Уредбом о колеги за подршку

Уредба представља организовану меру где су посебно изабрани запослени који су прошли неопходну обуку и имају улогу ослонаца за колеге из свог секретаријата.

2. Колегу за подршку бирају запослени

Колегу за подршку бирају тајним гласањем запослени његовог нивоа (ранга). Основни принцип по коме се одлучује о избору јесте поверење у изабраног колегу.

3. Колега за подршку је потребан и постоји на свим нивоима

Нису само извршиоци ти којима је потребна подршка. У Норвешкој постоји изрека: „На високим врховима много дува“, што значи да је та институција потребна и руководиоцима, због специфичних проблема с којима се сусрећу у свом раду. Подразумева се да је и колега за подршку истог ранга.

4. Неопходна је промена основног става

Да би овај програм функционисао, потребно је променити свест о томе да реакција на стрес није знак слабости. Напротив, изостајање те реакције значило би да нешто с нама није у реду.

5. Обука колега за подршку траје недељу дана

Централно место у обуци колега за подршку заузимају теорије о стресу, реакције на стрес, као и његово превладавање. Они се, такође, обучавају и за то како да приђу колегама и обављају разговоре подршке.

6. Колега за подршку је волонтер

Улога колеге за подршку не повлачи са собом материјалну сатисфакцију нити икакву промену статуса. Зато је веома битно да се особа која је изабрана сложи с улогом коју су јој колеге намениле.

7. Колега за подршку први ступа у контакт

Искуство показује да је комуникација боља када колега за подршку први ступи у контакт, јер људи још увек мисле да имати и признати проблем значи лични пораз.

8. Одступање у понашању је сигнал за акцију

Колега за подршку не сме малтретирати своју околину нудећи помоћ и тамо где није потребна. Сигнал на који би требало да реагује јесте одступање од уобичајеног понашања уочено код некога из окружења.

9. Обавеза ћутања

Тема разговора између колеге за подршку и запосленог коме се пружа помоћ, не сме бити позната ни руководиоцима ни другим колегама, јер колега за подршку није шпијун виших инстанци и има обавезу ћутања. Непоштовање тог правила уништава основу и сврху ове институције.

10. Изузетак од обавезе ћутања

У Упутству за рад комуналне полиције стоји одредба да су сви комунални полицајци, па и колеге за подршку, обавезни да поднесу извештај уколико сазнају да је неко од колега био укључен у обављање неког противзаконитог дела.

Када треба пружити помоћ

Подршка колеге пружа се запосленима у следећим ситуацијама:

- када су изложени насиљу или претњи;
- када су задобили повреде;
- када су присуствовали ужасном догађају (катастрофи);
- после инцидента у којима је било и деце (повреде, смрт);
- после инцидента у којима су учествовале наоружане особе или у којима је употребљено оружје;
- код драматичних спасавања;
- код инкриминишуће усмерености медија на запослене;
- код инцидента након којих је спроведена унутрашња истрага над запосленима;
- у интерперсоналним односима (дневни односи с колегама, као и породични проблеми).

Шта је добар разлог

Добар, конструктиван разговор подразумева неколико важних принципа:

- присутност;
- без превише речи;
- слушати и подржати;
- прихватити;
- без поређења.

Разговарамо о...

1. Разговарати о ономе што се десило, а при том имати у виду следеће:

- шта се десило;
- како је ситуација доживљена;
- размишљања;
- телесне реакције;
- осећања;
- накнадне реакције.

2. Слушајте и покажите:

- да разумете,
- да слушате,
- да сте заинтересовани,
- да прихватате,
- да поштујете и
- да нећете мењати причу.

3.7.5. Полицијски колектив – радна дисциплина, принцип субординације, рад у тиму

Постизање радне дисциплине

Руковођење колективом комуналне полиције знатно се разликује од руковођења другим врстама колектива. Од руководиоца таквог колектива очекује се да с успехом сугерише, усмерава, планира, координира и контролише обављање задатака колектива, као и да успешно руководи колективом. Он, такође, планира ток рада и одређује етапе обављања задатака, једино њему план је познат у целини, он дели задатке осталима, који су истовремено његови потчињени, води бригу о томе како обављају задатке, одређује активности појединих чланова и одnose међу њима. Старешина је тај који одлучује о начинима кажњавања, награђивања и похваљивања. Он контролише добар део информација које долазе споља,

а колективу презентује оне за које сматра да треба да буду саопштене. Утиче на односе у јединици, тј. у колективу, и усклађује их. У свим тим функцијама које старешина обавља, потчињени виде његову снагу, што му омогућава да постигне и држи тензију групе у односу према неким задацима, као и да подстиче јединство и дисциплину у колективу.

Многобројни поступци којима су се служили и којима се још служе руководиоци у опхођењу са људима, могу се сврстати у **три главне методе**:

- **метода присиле** заснива се на разним присилним мерама и средствима која старешина примењује да би осигурао дисциплину, обављање задатака и постизање циљева групе; конкретни облици могу варирати од казне и претње до обећања и награде;
- **метода уверавања** обухвата низ разних поступака којима старешина настоји да увери своје подређене у оправданост и потребу обављања постављеног задатка и на тај начин мобилише све њихове снаге у његовом извршењу; он се при том служи разним аргументима и сугестијама (рационалним и емоционалним), али и личним примером, који је посебно важан;
- **метода патернализма** огледа се у томе што се старешина брине за неке потребе својих потчињених, а за узврат тражи њихову послушност, дисциплинованост и оданост.

Снажан колектив утиче на свест, осећања, вољу, карактер и поступке сваког члана, развија у њему високе моралне норме и личне квалитете и чини га способним за обављање врло сложених и напорних задатака.

Осећање дужности и обавеза у вези са свим аспектима радне дисциплине, долазак на посао, залагање, тј. савестан и одговоран приступ овим и другим елементима рада, јача поверење појединца у снагу и морал колектива. Слично је и с технолошком дисциплином, под којом се подразумева поштовање, односно непоштовање техничко-технолошких процедура и стандарда у раду, руковање и брига о уређајима, алатима, машинама, возилима итд.

Ако су развијене колективне везе и чланови повезани другарством и пријатељством, могуће је развијати поверење и блискост, уз истовремено строго поштовање односа и беспрекорно уважавање норми живота и рада у колективу комуналне полиције. Тамо где је омогућена непристрасна и другарска критика чланова, где је развијено јавно мњење колектива, где се захтева строго поштовање норми понашања, дисциплина се мање крши и постижу се бољи резултати.

Рад у тиму

Тим се, уопштено, дефинише као блиско повезана група с посебно дефинисаним задатком. Чланови тима имају одређене улоге које сваки члан добро разуме.

Ниво међузависности је висок: да би тим био успешан, сваки његов члан мора дати одговарајући допринос.

За тимски рад, који је део организације, веома важне за постизање циља јесу одговарајућа интеракција и комуникација, које представљају сврху постојања тог тима.

Радни тим је ефикасан када су његова структура, вођство и начини рада одговарајући захтевима задатка. Сврха ефикасног тима је јасна и његови чланови осећају важност задатка и за себе и за организацију.

Карактеристике ефикасних тимова:

- уједињују вештине, искуства и схватања различитих људи;
- у њима постоји клима поверења и отворености, па је и комуникација отворена и искрена;
- чланови тима потпуно схватају и прихватају задатак или непосредни циљ;
- чланови тима примењују заједнички рад више него индивидуалне, одвојене радње, посебно када задатак захтева примену различитих вештина, тумачења и искустава;
- када се предузме нека радња, радни задаци јасно су распоређени и прихваћени;
- чланови тима дају подршку једни другима тамо где је то потребно;
- постоји снажан осећај посвећености заједничком развоју и успеху тима.

Показатељи проблема у оквиру тима могу бити:

- **низак ниво комуникације** – ако чланови тима показују отпор у давању информација које се односе на тим или организацију, или, с друге стране, изван тима шире гласине о унутрашњим проблемима, то указује на могућност постојања проблема с вођом или у самом тиму;
- **снажна зависност од вође** – превише зависности од вође и посвећеност његовом мишљењу могу бити показатељи да чланови тима имају проблем; то може довести до сукоба између више зависних и мање зависних чланова тима или организације;
- **одлуке се не примењују** – када чланови тима нису вољни да донесене одлуке спроводе у дело, то указује на постојање сумње, на недостатак вештине, интересовања и мотивације у вези с личним учествовањем у неком питању или на отпор у прихватању одговорности;
- **потиснути сукоби** – могу указивати на недостатак поверења међу члановима тима или бити знак демотивисаног тима или недостатака способности за решавање проблема. Сукобе треба сматрати нормалним прихватати их као могућност за развој вештијег тима.

Принцип субординације

Хијерархија организације одређује уређење различитих нивоа и количина моћи и контроле. Она показује кретање линије овлашћења од врха до дна.

Када се једном постави, хијерархија организације одређује међуоднос свих њених одељења и јединица.

Ланац команде подразумева одговарајућа правила која прецизно одређују ко коме одговара и ко од кога прима наређење. Ланац команде важан је због следећих разлога:

- одређује правац од врха надоле, што омогућава да све активности буду усмерене ка циљевима организације;
- обезбеђује да се активност усмерена ка циљу може одржавати у складу с планом;
- омогућава јасно усмеравање особља, расподелу дужности и давање упутстава како треба обављати те дужности;
- дефинише границу употребе власти, успоставља линију водилу за одговарајући надзор особља;
- одржава ред у јединицама које сарађују;
- одржава контролу над резултатима.

Канали комуникације

За ефикасан систем информисања и извештавања потребни су формални канали комуникације да обавесте раднике с ким треба да комуницирају и од кога треба да примају одређене информације. Формални канали комуникације у суштини су успостављени у складу са структуром хијерархије како надоле тако и нагоре.

Механизми функционисања полицијског колектива

Под механизмима функционисања колектива подразумевамо понашање које се одвија готово аутоматски и у свакој ситуацији. Оно је независно како од хтења појединаца тако и од хтења колектива. Чести облици таквог понашања јесу:

- **конформизам** – извори могу бити у самој личности или изван ње, у средини; то може бити последица тежње појединца да се ни по чему не издваја од ставова средине, да размишља, говори и ради исто као што то чини средина, али и безрезервног прихватања колективних норми или циљева;
- **сугестија** – мењање мишљења, ставова и поступака појединаца под утицајем других појединаца или група и обратно;
- **имитација** – опонашање деловања других које нарочито настаје када у колективу постоје појединци који се по неким особинама знатно истичу од осталих. Од посебног значаја је утицај стрешине, јер се његов углед заснива на неколико основа социјалне моћи као што су: законско-нормативне осно-

ве, моћ принуде и награђивања и ауторитет експерта и руководиоца; то су и разлози због којих га млађи често опонашају;

- **групна стимулација** – неке радње појединци изводе брже и квалитетније када су у групи, у њих се више уносе и испољавају већи елан;
- **идентификација** – настаје када се појединац потпуно поистовећује с колективом, прихвата колективне циљеве и задатке и укључује се у активност за њихово реализовање;
- **колективни притисак** – у тесној је вези с конформизмом, мада не мора увек имати конформизам за последицу. Притиску колективног веровања, мишљења и слично, појединац несвесно подлеже, иако постоје велике разлике у реаговању различитих особа у истој ситуацији. Када постоји супротстављање колективу који неадекватно процењује реалне услове, понекад је довољно да се појединцу придружи само још један члан, па да му социјални притисак колектива буде знатно подношљивији.

4. ЉУДСКА ПРАВА И ЕТИКА КОМУНАЛНЕ ПОЛИЦИЈЕ

4.1. Људска и мањинска права и слободе

4.1.1. Појам људских и мањинских права и слобода

Људским правима називају се права која припадају људима самим рођењем. Имају их сва људска бића, урођена су и неотуђива, универзална и за све једнака, а држава и сви други дужни су да их поштују. Она се признају у Уставу, међународним уговорима и законима. Листа људских права је на почетку њиховог признавања била уска, да би у данашње време постала веома широка и заштићена као простор људске слободе. Поједина људска права дефинишу се као слободе, с обзиром на њихову садржину.

Сва људска права обично се групишу у три подгрупе: лична права и слободе; политичка права и слободе; економска, социјална и културна права и слободе. Најважнија у првој подгрупи јесу право на живот и неповредивост интегритета, право на личну слободу, право на правично суђење и правну сигурност, право на приватност, права породице и детета и слобода мисли, савести и вероисповести. У оквиру подгрупе политичких права и слобода најважнији су слобода мишљења и изражавања, слобода мирног окупљања, слобода удруживања, слобода медија, право на обавештеност и приступ подацима у поседу јавних власти, бирачко право, право на учешће у управљању јавним пословима и право на петицију. Међу економским, социјалним и културним правима најважнији су право на имовину, право наслеђивања, право на рад (с правима по основу рада), слобода предузетништва, право на социјалну и здравствену заштиту, право на посебну заштиту одређених категорија лица, право на правну помоћ, право на образовање, право на аутономију универзитета и слобода научног и уметничког стварања. Нека од тих права упознаћемо мало детаљније, с обзиром на њихов значај за обављање послова комуналне полиције.

Постоје и извесна људска права која су најопштија, која служе као начела на којима стоји читава грађевина наведених људских права. Та најопштија људска права јесу право на правну личност, право на једнакост и право на достојанство. Право на правну личност јесте право свакога да буде признат као субјект права, тј. да буде носилац права (та се способност стиче рођењем) и да самостално одлучује о својим правима и обавезама (та се способност стиче пунолетством). Једнакост значи захтев да сви имају иста права и обавезе, једнак положај пред законом и једнаку правну заштиту, без икакве дискриминације (која је забрањена). Људско достојанство обавезује органе власти и сваког другог да поштује и

штити достојанство човека и да се према њему опходи на начин који је достојан човека.

За појам људских права важно је јасно уочити следеће: основна сврха њиховог гарантовања јесте у томе да се поставе границе вршењу власти. Она су, дакле, простор слободе човека у који државне и друге власти не смеју задирати. Таквог су карактера најпре лична права, као и поједина друга људска права (на пример, право на имовину). Та људска права имају, дакле, заштитну или одбрамбену функцију (штите појединца од акција власти). Политичка права, за разлику од тога, овлашћују појединца да учествује у вршењу власти. Посебан карактер имају права која појединца овлашћују да од државе захтева одређено деловање у своју корист (на пример, право на основно образовање и на извесне видове социјалне заштите, право на држављанство).

Мада су људска права успостављена као вредности у које држава не може дирати, поједина од тих права ипак се могу ограничити акцијама органа власти, али само кад је то допуштено Уставом и због разлога које предвиђа Устав. О томе се посебно говори у оквиру питања 4.1.3.

Већина људских права признаје се свим људима, без обзира на то да ли су домаћи држављани, страни држављани или лица без држављанства. Постоје и права која се признају само домаћим држављанима (одређена политичка права и права из области социјалног осигурања и образовања). Поред тога, субјекти појединих права су само одређене категорије лица (деца, мајке, запослени, странци или друге категорије). Коначно, док је већина људских права индивидуална (гарантују се појединцима), постоје и одређена права која су колективна (гарантују се групама људи с обзиром на својства, на пример поједина мањинска права).

Мањинска права и слободе јесу посебна права припадника националних мањина. То су, дакле, додатна права која припадници националних мањина имају уз сва друга људска права гарантована свима. Она им се гарантују да би остварили пуну равноправност и очували своје посебности. Најважнија мањинска права јесу право на равноправност и учешће у вођењу јавних послова, забрана насилне асимилације, право на удруживање, право на сарадњу са сународницима изван територије Републике Србије и право на очување посебности. Ово последње право укључује низ посебних права какво је право на изражавање, чување, неговање и развијање националне, културне и верске посебности; право на употребу мањинских симбола на јавним местима; право на употребу свог језика и писма, школовања на свом језику, обавештавања на свом језику и друга права.

4.1.2. Гарантовање људских права и механизми заштите

Листа људских права, као што смо видели, састоји се од читавог низа посебних права и слобода. Свако од тих права и слобода посебно је загарантовано, или како се још каже, зајемчено, и то: 1) Уставом, 2) општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима или 3) законом. Сва

таква права непосредно се примењују и морају се доследно поштовати. То значи да се законом и актима нижим од закона не може задрати у садржину људских права нити условљавати њихово уживање. Законом се једино може прописати начин остваривања појединих права кад је то Уставом изричито предвиђено или ако је неопходно за остваривање појединог права због његове природе, али се при том законом ни у ком случају не сме утицати на суштину зајемченог права.

Људска права имају, према томе, надзаконски – уставни ранг (устав је највиши правни акт, има вишу правну снагу од сваког закона). Устав обавезује сваког да поштује људска права као загарантована права. Та обавеза се односи на све државне органе, органе нижих власти, правна лица и сваког другог. Да би та гаранција добила реалну подлогу, успостављен је читав низ механизма којима се људска права штите од повреда (кршења). Према припадности, ти механизми могу бити унутрашњи и међународни. Први се предвиђају Уставом и постоје у оквиру државе, а други се предвиђају међународним правом и постоје у оквиру међународних институција. Опште је правило да се најпре користе унутрашњи, а потом међународни механизми за заштиту људских права. Најважнији унутрашњи механизми за заштиту људских права јесу: 1) управна заштита, 2) судска заштита, 3) уставносудска заштита и 4) заштита пред специјализованим органима.

Управна заштита људских права остварује се пред органима управе (државним, покрајинским, градским и општинским органима управе и организацијама и службама које одлучују о правима и обавезама појединаца). Прво, органи управе су у низу области надлежни и отуд дужни да својим актом или радњом обезбеде заштиту појединих људских права од угрожавања. На пример, када нареди обустављање активности противних комуналном реду, каква је претерана бука или бацање смећа на недозвољено место, комунална полиција тиме штити здравље људи и животну средину. Друго, полиција је дужна да пружа безбедносну заштиту људима, а нарочито да штити њихов живот, права и слободе, лични интегритет и имовину од незаконитих угрожавања. И комунална полиција обављањем својих послова треба да доприноси заштити тих истих вредности. И треће, органи управе надлежни су да одлучују о остваривању низа права и обавеза појединаца и правних лица, као и да им издају одређене јавне исправе и акте или предузимају радње које су неопходне за остваривање појединих људских права.

Органи управе при обављању својих послова, а нарочито када задиру у поједина људска права (о чему се говори у наредном питању), могу и да нанесу повреду људским правима. Они то могу да учине активно (кршењем права), ускраћивањем права или пасивно (непредузимањем мера из своје надлежности). Као прво правно средство за заштиту права у таквим случајевима предвиђено је право на жалбу. Жалба се може поднети против првостепене одлуке органа управе и њоме се покреће поступак преиспитивања те одлуке (тзв. другостепени поступак). Исто тако, жалба се може поднети када орган управе у законском року не донесе никакву одлуку (та се ситуација назива „ћутање управе“). Одуку о жалби доноси виши орган управе, који на тај начин обавља контролу над радом

првостепеног органа управе. Осим жалбе, незадовољни појединац и правно лице могу да органу управе поднесу и притужбу, о којој је било речи. Жалба може да се поднесе и против сваке првостепене судске и друге одлуке којом се одлучује о правима и обавезама.

Судска заштити људских права је главни вид заштите и о њој Устав каже следеће: „Свако има право на судску заштиту ако му је повређено или ускраћено неко људско или мањинско право зајемчено Уставом, као и право на уклањање последица које су повредом настале“ (члан 22 став 1). Заштита се остварује пред редовним судовима, на основу тужбе. Тужбом може да се тражи престанак и уздржавање од радњи којима се повређује неко право, успостављање пређашњег стања и накнада штете (материјалне и нематеријалне) због повреде или ускраћивања права. Када појединац или правно лице поднесе тужбу, кажемо да је реч о приватној тужби и приватном тужиоцу. На другој страни, када повреде људских права имају обележје кривичног дела за које се гоњење предузима по службеној дужности, тада постоји обавеза државе да спроведе званичну истрагу и да јавни тужилац предузме гоњење учиниоца кривичног дела. Тужбом појединац и правно лице могу да траже од суда и да преиспита законитост коначног управног акта (такав спор пред судом назива се управни спор). Постоје и посебни судски поступци у којима се одлучује о рехабилитацији и накнади штете у случају неоснованог или незаконитог лишења слободе, притварања или осуде за кажњиво дело.

Уставносудска заштити људских права остварује се пред Уставним судом, на основу посебног правног средства – уставне жалбе. Ту жалбу може поднети лице које сматра да су му повређена или ускраћена људска права путем појединачног акта или радње органа управе. Да би се жалба могла поднети, потребно је да буду исцрпљена правна средства (жалба пред органом управе и тужба пред редовним судом), или да су се таква средства показала као неефикасна или да нису уопште предвиђена. Ако утврди да постоји повреда права, Уставни суд овлашћен је да поништи појединачни акт или да забрани даље вршење радње којом се право повређује или да нареди предузимање радње кад је право ускраћено.

Органи специјализовани за заштиту људских права су релативно нови, поготово у Србији. Такав карактер има најпре заштитник грађана (омбудсман), који постоји на државном нивоу, а може постојати и на покрајинском и на локалном. Заштитник грађана на државном нивоу је независан државни орган који, у име Народне скупштине, штити права грађана и контролише законитост и правилност рада управе. Делује поводом притужбе грађана који сматрају да су им актом, радњом или нечињењем органа управе повређена права, као и када сам сазна да има места његовој акцији. И њему се притужба може упутити пошто су исцрпљена правна средства за заштиту или када таква средства нису делотворна или нису довољна за заштиту права. Он спроводи истрагу и ако утврди да је учињена повреда права, издаје органу управе препоруку о томе како повреду права треба отклонити. Овлашћен је да предложи разрешење одговорног функционера и службеног лица, као и да иницира дисциплинске, прекршајне

и кривичне поступке за утврђивање одговорности због повреде права. О свом раду и резултатима контроле управе обавештава Народну скупштину и јавност, а управи даје савете како би унапредила свој рад и убудуће избегла повреде права грађана. Осим заштитника грађана, постоје и повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности и повереник за заштиту равноправности, који се старају о заштити људских права у својим областима.

Међународни механизми за заштиту људских права постоје у оквиру система Уједињених нација и као надзорна тела створена међународним уговорима о људским правима, као и у оквиру Савета Европе. У оквиру Уједињених нација делују Комисија за људска права, високи комесар за људска права и друга тела, као и судски органи с одређеним надлежностима у области заштите људских права. Од надзорних тела, створених међународним уговорима, највећи значај имају Комитет за људска права и Комитет против тортуре, којима се могу подносити и представке појединаца против државе. У оквиру Савета Европе 1950. године усвојена је Европска конвенција о људским правима, на основу које је формиран Европски суд за људска права у Стразбуру. Том суду могу да се обраћају сви држављани Србије и других земаља чланица Савета Европе, са представкама због повреда људских права. Услови за подношење представке јесу да је реч о људском праву гарантованом Европском конвенцијом о људским правима, да су исцрпљени унутрашњи правни лекови, осим кад су недоступни или неделотворни, да није прошло више од шест месеци од правноснажне одлуке по унутрашњем правном леку и друго. Ако суд утврди да има повреде права, држава је дужна да отклони повреду људског права, исплати досуђену одштету и надокнади судске трошкове. До сада се највећи број представки држављана Србије односио на повреду права на суђење у разумном року (одуговлачење судских поступака).

4.1.3. Ограничења људских и мањинских права

Код приличног броја људских права, а посебно оних која су дефинисана као слободе, Уставом је утврђена могућност ограничења. Таква ограничења представљају, на пример, лишење слободе, претрес стана и лица, отварање писама, прислушкивање телефона, забрану скупа, ограничење кретања и слично. Сврха ограничења најчешће је заштита права других, јавне безбедности, безбедности државе или неког другог оправданог јавног интереса. Те се сврхе тачно утврђују код сваког људског права које се може ограничити.

Прво што треба јасно уочити јесте то да само Устав има правну моћ да утврди могућност ограничења појединог права и да пропише сврхе ради којих је ограничење допуштено. У законима се затим прописују саме мере ограничења, конкретни случајеви у којима се оне могу применити и начин (поступак) њихове примене. Мере ограничења могу бити предузимане у оквиру делатности органа управе, ради вођења казненог поступка или у склопу извршења изречених санкција. Свака од мера мора се примењивати у свему сагласно закону, а лице према коме су такве мере примењене мора имати право на правну заштиту.

Приликом примењивања мера ограничења људских права морају се посебно поштовати и следећи важни захтеви:

- закон којим се прописују мере ограничења, случајеви у којима се те мере могу применити и начин примене мора да испуњава захтеве које поставља начело владавине права (да садржи опште норме, да буде јасан у изразу и претходно објављен, да буде сагласан Уставу и друго);
- примена мера мора бити легитимна – увек сагласна сврхама ради којих су те мере прописане, а не ради остварења неких других сврха;
- примена мера мора бити оправдана – мере морају бити стварно неопходне да би се задовољила сврха ограничења и примењене само кад не постоји блага мера за остварење циља;
- применом мере не сме се задирати у суштину зајемченог права које се ограничава;
- између примењене мере и сврхе ограничења права у сваком конкретном случају мора постојати сразмера (принцип сразмерности);
- сва ограничења права требало би да буду изузетног карактера, по обиму сведена на најнужнију меру и временски ограничена.

О ограничењима појединих права и сврхама ради којих се могу ограничити биће речи у излагању тих права (питања од 4.1.5. до 4.1.9). Овде још треба јасно уочити да поједина овлашћења комуналних полицајаца имају карактер ограничења људских права, и то: довођење лица, прегледање лица и предмета, привремено одузимање предмета и употреба средстава за везивање. Довођењем лица и употребом средстава за везивање ограничавају се лична слобода и слобода кретања лица. Прегледањем лица и предмета ограничава се право на приватност лица, а привременим одузимањем предмета може се ограничити право на имовину лица уколико је реч о предметима у његовој својини. Због таквог карактера наведених овлашћења, комунални полицајци дужни су да их примењују само под раније описаним условима и у складу с прописаним правилима.

4.1.4. Забрана дискриминације

Ова забрана произлази из једног од најопштијих људских права – права на једнакост. Једнакости је противно свако неоправдано разликовање међу људима или неједнако поступање према њима. Такво разликовање и поступање назива се дискриминацијом и забрањује се било да се врши непосредно и отворено било посредно и прикривено. Према Уставу, забрањена је свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета. Томе теба додати да је дискриминација забрањена и по сваком другом основу.

Посебним законом у Републици Србији (Закон о забрани дискриминације од 2009. године) уређени су општа забрана дискриминације, облици и случајеви дискриминације и мере њиховог сузбијања, као и поступци заштите од дискриминације, међу којима је и поступак пред повереником за заштиту равноправности. Осим у Уставу наведених основа, тај закон забрањује и дискриминацију по основу етничког порекла, предака, родног идентитета, сексуалне оријентације, генетских особености, здравственог стања, брачног и породичног статуса, осуђиваности, изгледа, чланства у политичким, синдикалним и другим организацијама, као и по другим стварним или претпостављеним личним својствима. Свако ко је изложен дискриминацији има право на судску заштиту и заштиту других органа јавне власти.

Као облици дискриминације могући су и забрањени непосредна и посредна дискриминација, повреда начела једнаких права и обавеза, позивање на одговорност, удруживање ради вршења дискриминације, говор мржње и узнемиравање и понижавајуће поступање. Посебне случајеве дискриминације представљају дискриминација у поступцима пред органима јавне власти, у области рада, у пружању јавних услуга и коришћењу објеката и површина, у области образовања и стручног оспособљавања, због политичке или синдикалне припадности, с обзиром на здравствено стање, на основу пола, на основу сексуалне оријентације, на основу старосног доба, дискриминација деце, верска дискриминација, дискриминација националних мањина и дискриминација особа с инвалидитетом.

Дискриминација постоји не само када је њоме погођен појединац због својих личних својстава већ и када се због истих мотива неједнаком поступању или неоправданом прављењу разлика излажу и чланови његове породице или друга њему блиска лица.

Од нарочите је опасности за једно друштво када дискриминацију спроводе јавни службеници. То је обично сигуран знак да у читавом друштву постоји дискриминација, коју јавни службеници усвајају као саставни део сопственог мишљења. У неким земљама су раширени и тешко се искорењују поједини видови дискриминације као што су дискриминација жена, расна дискриминација или дискриминација одређених мањинских група или странаца. Дискриминација се обично испољава у лошијем третману припадника дискриминисане групе, закидању права, шиканирању, погрешним ставовима (предрасудама) према њиховим вредностима и склоностима и сличном. Исто тако, дискриминација постоји и када се појединцима неоправдано дају предности и првенство.

Пошто су и комунални полицајци јавни службеници који у свом послу имају контакте с великим бројем грађана, од њих се очекује да најпре усвоје јасну идеју о једнакости свих људских бића и да се према сваком појединцу понашају на једнако пристojан и коректан начин. Ниједан коментар или гест који би могао да значи увредљиво или погрдно указивање на нечије лично својство, пред тим или другим лицем, једноставно није допуштен. Поготово није допуштено да се према

појединим грађанима поступа неоправдано различито или да се међу њима на други начин неоправдано праве разлике због њихових личних својстава. Забрана дискриминације подразумева и кажњавање оних који ту забрану не поштују. Према закону, сваки акт дискриминације представља повреду радних дужности, а тежи облици прекршај и најтежи кривично дело.

Не сматрају се, на другој страни, дискриминацијом посебне мере које су уведене ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица или група лица која се налазе у неравноправном положају. Такве се мере у праву називају позитивном дискриминацијом (пожељним и потребним разликовањем). На пример, посебне мере за заштиту деце, мајки, старих лица или особа с инвалидитетом нису акти дискриминације, већ служе њиховој пуној равноправности и заштити. То, заправо, значи да комунални полицајац поступа исправно и да не чини никакав акт дискриминације када различито третира дете и одраслу особу, али да поступа погрешно и да чини акт дискриминације када у истој ситуацији различито третира два одрасла човека затечена у прекршају зато што је један из „његове“, а други из „противничке“ политичке опције.

4.1.5. Право на живот и неповредивост интегритета

За право на живот с разлогом се каже да је најважније и елементарно људско право, јер без тог права остала људска права губе смисао. Људски живот је због тога неприкосновен и држава је дужна да заштити и поштује право на живот свих лица. У већини земаља света, а и код нас 2003. године, укинута је смртна казна. Уз укидање смртне казне, забрањено је и свако незаконито и самовољно лишење живота, као и тзв. принудни нестанци лица уз директну или индиректну подршку или пристанак власти. У неким земљама право на живот штити се од тренутка зачећа, а у већини земаља, као и код нас, од момента рођења. Допуштено абортуса везује се за период трудноће, интересе здравља мајке, деформитет плода и случајеве у којима је трудноћа последица силовања или инцеста. У вези с правом на живот недавно се појавило и питање о допуштености еутаназије (тзв. убиство из самилости), као и питање о клонирању људских бића. Еутаназија и клонирање људских бића код нас су забрањени.

Иако право на живот ужива пуну заштиту, ипак је могуће да се лишење живота не сматра кривичним делом (у случају нужне одбране, крајње нужде и силе и претње, као и у случају постојања основа који искључују кривицу). Слично томе, када полиција лиши живота неко лице употребом силе која је била апсолутно неопходна и у складу са законитим циљевима, то се неће сматрати противправним лишењем живота.

Неповредивост интегритета обухвата забрану сваког акта који је усмерен на нарушавање телесног (физичког) и психичког интегритета човека. Сви такви акти могу да се поделе на допуштене и недопуштене. Допуштени су када се предузимају у оквиру медицинског лечења и у оквиру примене законитих санкција и

мера принуде. Недопуштени и забрањени акти су 1) акти тортуре (мучења), свирепог, нечовечног или понижавајућег поступања и кажњавања и (2) акти подвргавања медицинским и научним огледима без лично и слободно датог пристанка.

За комуналне полицајце нарочито је важно да јасно разликују забрањене акте тортуре од допуштених санкција и мера принуде. Забрањени акти тортуре (и свирепог, нечовечног или понижавајућег поступања и кажњавања) састоје се од намерног наношења бола или тешке физичке или психичке патње, а њихов је мотив у добијању обавештења или признања, у кажњавању, застрашивању или вршењу притиска или у било којој другој побуди заснованој на дискриминацији. Извршиоци таквих аката су службена лица државе и других (нижих) власти, било која друга лица која делују у службеном својству или лица која делују на подстицај службених лица или уз њихов изричити или прећутни пристанак.

Такви акти су предмет широких и строгих забрана како у међународним документима о људским правима тако и домаћем праву. Два најважнија међународна документа у којима се забрањује тортура јесу Конвенција Уједињених нација против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака (1984) и Европска конвенција за спречавање мучења и нечовечних или понижавајућих поступака и кажњавања (1987). Обе конвенције обавезују Србију. У Кривичном законiku Србије постоји већи број кривичних дела која су прописана да би се кажњавали они који почине дела тортуре (таква су кривична дела злостављање и мучење, изнуђивање исказа, противправно лишење слободе, принуда и друга). Па ипак, акти тортуре повремено се догађају, обично приликом хапшења, задржавања и саслушања лица, као и приликом издржавања казни.

На другој страни, бол и патња који се наносе лицу и који су резултат примене искључиво законитих санкција, неодвојиви су од тих санкција или су њима проузроковани, представљају допуштене акте. Исто тако допуштени су и нису кажњиви акти којима се наносе бол и патња лицу применом законитих мера непосредне принуде. Из тога следи да када су средства принуде употребљена у границама законом утврђених овлашћења, неће ни постојати одговорност службеног лица које је та средства употребило. Међутим, када се мере принуде примењују изван случајева и услова прописаних законом или се пређе граница сразмере у употреби тих мера, такве радње постају недопуштене и кажњиве. Сваки комунални полицајац то мора да има на уму кад примењује средства принуде, а због тога постоји и посебна контрола над применом средстава принуде. Исто тако, мора бити јасно да ни у комуналној полицији, као ни у другим органима чија су службена лица овлашћена да примењују средства принуде, уопште нема места онима који су склони да користе претерану и непотребну силу. Само један такав испад мора бити довољан разлог за строго кажњавање и губитак службе.

4.1.6. Право на личну слободу, правну сигурност, једнаку заштиту и правно средство

А) *Право на личну слободу* састоји се од више гаранција и њима одговарајућих забрана. Укратко, најважнији састојци тог права јесу: 1) забрана ропства, положаја сличног ропству и принудног рада, 2) забрана незаконитог и самовољног лишења слободе, са гаранцијама посебних права лицима лишеним слободе и 3) слобода кретања.

1) Осим класичног ропства као облика својине над људима, забрањени су и сви положаји слични ропству (то су односи личне зависности од другог или других, какви су дужничко ропство, кметство, продаја жене ради брака, трговина људима у било ком облику и други облици зависности). Забрањен је и принудни рад, који укључује сексуално или економско искоришћавање лица која су у неповољном положају (у појам принудног рада не улазе рад и служба лица на издржавању казне затвора ако су добровољни и уз новчану накнаду, рад и служба лица на војној служби и рад и служба за време ратног или ванредног стања).

2) Забрана незаконитог и самовољног лишења слободе тиче се сваког вида таквог лишења слободе. Лишење слободе је, дакле, могуће, али увек мора бити законито (спроведено због разлога и у поступку који су предвиђени законом и од стране надлежних органа). Оно не сме бити самовољно, већ по правилу спроведено на основу одлуке суда, а само изузетно без такве одлуке кад је то допуштено. Сва лица која су лишена слободе имају право да буду обавештена, на језику који разумеју, о разлозима лишења, оптужби која им се ставља на терет и о својим правима (да одмах обавесте лице по свом избору, да изјаве жалбу суду и друго). Лице које је лишено слободе без одлуке суда, полиција мора одмах обавестити о његовим правима (да ништа не изјави и да не буде саслушано без присуства браниоца). Полиција је дужна да такво лице без одлагања, а најкасније у року од 48 сати, преда надлежном суду или да га пусти на слободу.

Нарочити вид лишења слободе представља притвор пре суђења, који се може одредити лицу за које постоји оправдана сумња да је учинило кривично дело. Притвор може да одреди само суд, и то кад је притварање неопходно ради вођења кривичног поступка. Решење о притвору суд уручује притворенику најкасније 12 сати од притварања и он се на то решење може жалити. Притвор до подизања оптужнице може да траје најдуже шест месеци, а потом би требало да се сведе на најкраће неопходно време.

3) Слобода кретања је слобода сваког лица да се слободно креће и настањује на територији Републике Србије, да је напусти и да се у њу врати. Ограничење те слободе могуће је кад је то неопходно ради вођења кривичног поступка, заштите јавног реда и мира, спречавања ширења заразних болести или одбране Републике Србије. Домаћи држављанин не може бити протеран из Србије, док странац може под условима прописаним Уставом и законом.

Б) *Право на правну сигурност* гарантује се заједно с правом на правично суђење. И овде је реч о сложеном праву, тачније једној групи посебних права која се тичу односа између појединца и судских власти. Та група права обухвата: 1) право на правну сигурност у казном праву, 2) право на правично суђење, 3) посебна права окривљеног и 4) право на рехабилитацију и накнаду штете.

1) Право на правну сигурност у казном праву почива на неколико важних начела. Прво је начело легалитета (законитости) и оно казује да нико не може бити оглашен кривим за неко дело које, пре него што је учињено, није било законом или другим прописом заснованим на закону прописано као кажњиво, нити да му се може изрећи казна која за то дело није предвиђена. С тим у вези, казну која обухвата лишење слободе (затворску казну) може изрећи само суд, док органи управе, у које спада и комунална полиција, једино могу изрицати новчане казне за прекршаје. Друго је начело претпоставка невиности, која сваком оптуженом за неко дело гарантује да мора бити сматран невиним све док се његова кривица не утврди одлуком суда која је правноснажна. Терет доказивања дела и кривице је на тужиоцу, а свако ко је осуђен има право жалбе на првостепену пресуду. Треће од важнијих начела утврђује забрану поновног суђења у истој ствари (не може се два пута судити о истом). То начело значи да нико не може бити гоњен или кажњен за дело за које је правноснажном пресудом ослобођен или осуђен или за које је оптужба правноснажно одбијена или поступак правноснажно обустављен. Једина могућност поновног суђења постоји у виду понављања поступка (кад се открију нови докази или је у ранијем поступку било битних повреда процедуре, а такви докази и повреде могу имати утицаја на исход поступка). Важно је и начело о незастаривости гоњења и извршења казне за ратни злочин, геноцид и злочине против човечности.

2) Право на правично суђење гарантује свакоме приступ суду и једнак положај пред судом, без икакве дискриминације. Свако, дакле, има право да независан и непристрасан суд, који је законом установљен, правично и у разумном року јавно расправи и одлучи о његовим правима и обавезама, основаности сумње која је била основ за покретање поступка и оптужбама против њега. То укључује и право на поштено и ефикасно суђење.

3) Посебна права окривљеног обухватају важна јемства положаја лица који-ма се суди за казнена дела. Та лица имају, најпре, право на обавештеност о природи дела које им се ставља на терет и доказима који су прикупљени против њих. Такво обавештење треба да уследи у најкраћем року, да буде подробно и дато на језику који окривљено лице разуме. Друго је право на одбрану, које окривљеном даје право да се сам брани и да узме браниоца по свом избору, да с браниоцем несметано комуницира, као и да добије примерено време и услове за одбрану. Ако не може сам да сноси трошкове одбране, окривљени за тежа дела има право на бесплатног браниоца. Треће његово право је право да му се суди у његовом присуству и уз могућност да

буде саслушан и да се брани. Без тога он не може бити ни кажњен, изузев ако није доступан суду (тј. кад се налази у бекству).

4) Права на рехабилитацију и накнаду штете постоје због могућих грешака суда. Та два права имају лица која су неосновано или незаконито осуђена. Рехабилитација служи враћању части, угледа и права које је такво лице изгубило, а накнадом штете оно се морално и материјално обештећује.

В) *Право на једнаку заштиту и право на правно средство* јесу два посебна права о којима је понешто већ речено. Из начела једнакости и забране дискриминације произлази право свакога да има једнаку правну заштиту (иста средства за заштиту као и други појединци и исти такав положај пред органима који пружају заштиту). Никоме се, дакле, не може ускраћивати право на заштиту, нити било ко неоправдано разликовати када користи средства за своју правну заштиту. Заштита права остварује се пред судовима и другим државним органима, органима аутономне покрајине, општине и града, као и пред организацијама које врше јавна овлашћења.

Из начела једнакости свих следи и то да органи који пружају безбедносну заштиту људима и њиховој имовини морају да ту заштиту пружају свима под једнаким условима, без дискриминације.

Право на правно средство служи правној заштити грађана и правних лица. Већ је напоменуто да свако има право на подношење жалбе или коришћење другог правног средства против одлуке којом се одлучује о његовом праву, обавези или на закону заснованом интересу. Под другим правним средством треба разумети могућност подношења тужбе суду или ког другог правног средства. Право на правно средство имају, наравно, и комунални полицајци против одлука којима се одлучује о њиховим правима и обавезама у току службе.

Да би се право на једнаку заштиту и право на правно средство могли да користе, Уставом је свакоме гарантовано право да користи свој језик у поступку пред судом, другим државним органом и организацијама које врше јавна овлашћења, када се решава о његовом праву или обавези. С тим у вези, незнање језика на коме се поступак води не сме бити сметња за остваривање и заштиту људских и мањинских права. Ово право обавезује и комуналну полицију на следећи начин: она је дужна да у свом раду користи службени језик и писмо, али и да онима који не знају службени језик омогући да користе свој језик у поступку тако што ће им се бесплатно обезбедити преводу.

4.1.7. Право на имовину

Као једно од темељних економских права, право на имовину обухвата јемство мирног уживања својине и других имовинских права стечених на основу закона. Под појмом имовине подразумевају се непокретне и покретне ствари и тзв. интелектуална својина (ауторска и сродна права). Према схватању Европског суда за људска права, имовину чине и тражбена (облигациона права), економски ин-

тереси (као што је, на пример, дозвола за градњу објекта или дозвола за обављање неке делатности у објекту), коначне и извршне судске одлуке имовинске природе и слично.

Као субјекти који уживају заштиту права на имовину могу се појавити физичка и правна лица, групе лица и организације које имају имовину. Право својине на имовини може бити ограничено или одузето само у јавном интересу утврђеном на основу закона, уз накнаду која не може бити нижа од тржишне. Одузимање права својине на имовини спроводи се у поступку експропријације (на пример, за потребе градње пута, школе, експлоатације руде или ког другог јавног интереса утврђеног на основу закона). Одузимање или ограничење имовине могуће је и ради наплате пореза и других дажбина или казни и дозвољено је само у складу са законом. Начин коришћења имовине такође може бити предмет законских ограничења. На пример, законом се могу ограничити облици коришћења и располагања и прописати услови за коришћење и располагање пољопривредним, шумским и градским грађевинским земљиштем у приватној својини да би се отклонила опасност од наношења штета животној средини или спречила повреда права и на закону заснованих интереса других лица.

У вези с правом на имовину јесте и право наслеђивања. Оно се јемчи као посебно право, а наслеђивање се остварује у складу са законом. То право не може бити искључено или ограничено због неиспуњавања јавних обавеза (на пример, због тога што неко није испунио војну обавезу).

Иначе, наш Устав познаје три облика својине: приватну, задружну и јавну, а сва три облика уживају једнаку правну заштиту. Јавну својину чине државна својина, својина аутономне покрајине и својина јединице локалне самоуправе. Постојећа друштвена својина претвара се у приватну својину под условима, на начин и у роковима предвиђеним законом (приватизација).

Страна физичка и правна лица могу да у Србији стекну својину на непокретностима, у складу са законом или међународним уговором. Странци могу да стекну и право концесије на природним богатствима и добрима од општег интереса, као и друга права одређена законом.

4.1.8. Слобода окупљања и право на штрајк

Слобода мирној окупљања долази у подгрупу политичких људских права. Она значи право грађана да се слободно окупе у затвореном или на отвореном простору да би изразили неки свој став, протест или одржали какву манифестацију. Окупљања у затвореном простору не подлежу одобрењу ни обавези пријављивања. За разлику од тога, окупљања на отвореном простору (зборови, демонстрације и друга окупљања) пријављују се надлежном органу (министарству надлежном за унутрашње послове), у складу са законом. Непријављено окупљање на отвореном простору (јавни скуп) може бити забрањено, а његови организатори кажњени.

Код слободе окупљања важно је уочити да је реч само о гарантини мирног окупљања. Таква окупљања органи власти не могу ометати, а њихове учеснике органи власти дужни су да заштите од ометања других (ако је потребно, да учесницима скупа обезбеде и полицијску заштиту). То је нарочито важно када поједина окупљања изазивају противљење других, обично скупови група које изражавају ставове мањине (на пример, „парада поноса“). Иста обавеза власти вреди и за скупове противника власти. Управо по могућности да се такви скупови одрже без ометања других лица и ометања власти препознаје се толеранција у једном друштву и његова демократичност.

У појам слободе мирног окупљања не спадају скупови који су унапред законом забрањени, с обзиром на њихове идеолошки неприхватљиве циљеве. Тако су код нас посебним законом 2009. године забрањене манифестације неонацистичких или фашистичких организација и удружења, као и употреба неонацистичких или фашистичких симбола и обележја. Разуме се да ни окупљања која укључују употребу оружја или неки облик насиља (на пример, разбијање излога, нападе на пролазнике и друго) не спадају у оквиру мирног окупљања. Слично томе, када неко мирно окупљање прерасте у насилно, оно излази из оквира коришћења слободе мирног окупљања и потпада под забрањена окупљања која полиција има право и дужност да онемогући.

Право на штрајк је право које припада запосленима, а састоји се од организованог прекида рада ради остваривања економских и социјалних права и интереса радника. Према Уставу, право на штрајк остварује се у складу са законом и колективним уговором, и може се законом ограничити, сходно природи или врсти делатности. Штрајк може да се организује код једног послодавца, у једној грани делатности или као генерални штрајк. Одлуку о штрајку, према закону, доноси синдикат или већина запослених. Да би био законит, штрајк би требало да буде најављен, а пре његовог почетка штрајкачки одбор требало би да покуша да споразумно реши спор. Штрајком не би смели да се угрожавају безбедност и здравље људи, наноси непосредна материјална штета и омета рад запослених који не учествују у штрајку. Штрајк је могућ и као штрајк упозорења.

Постоје посебни услови за организовање штрајка у низу делатности које су од јавног интереса или чији би прекид рада могао да угрози живот и здравље људи или да нанесе штету великих размера (на пример, електропривреда, водопривреда, саобраћај, комуналне делатности, просвета, производња основних прехранбених производа, делатности од посебног значаја за одбрану и безбедност, хемијска индустрија итд.). Ту се захтева да и током штрајка буде организован и да се уредно одвија минимум процеса рада, да штрајк буде претходно најављен и друго.

Пошто штрајк представља једно од признатих права запослених, учесници штрајка не могу због тога да трпе последице (да се излажу мерама одговорности код послодавца или да им престане радни однос). Међутим, када се не организује

сагласно закону, штрајк има карактер незаконитог прекида рада, па у таквим случајевима учесници штрајка не уживају заштиту као у случају законитог штрајка.

Припадницима полиције је, према Закону о полицији (2005), у начелу дозвољено право на штрајк, изузев у ситуацијама у којима је безбедност нарочито тешко угрожена. Ван таквих ситуација, право на штрајк могу да остваре уз обавезу да и током штрајка примењују полицијска овлашћења ако је то потребно ради заштите живота и безбедности људи, хватања и привођења лица затечених у вршењу кривичних дела, спречавања кривичних дела и откривања учинилаца кривичних дела која се гоне по службеној дужности.

У погледу права комуналних полицајаца на штрајк важиле би одредбе о штрајку које се примењују на остале запослене у градској управи.

4.1.9. Право на здраву животну средину и друга људска права

Право човека на здраву животну средину једно је од најновијих права, али његова важност постаје све очигледнија. То право укључује и право сваког на благовремено и потпуно обавештавање о стању животне средине. Устав свакога обавезује да чува и побољшава животну средину и утврђује да је свако, а посебно држава и аутономна покрајина, одговоран за заштиту животне средине. Заштита животне средине уврштена је међу уставне надлежности општине и града. У области заштите животне средине постоје бројни послови градских органа који су утврђени законом и градским прописима, а већ је било речи о томе да се управо од комуналне полиције очекује да пружи значајан допринос поштовању тих прописа.

Све органе власти, па тако и комуналну полицију, обавезује поштовање и свих других људских права. Од тих других права, за посао комуналних полицајаца може бити од посебног интереса да најпре познају садржаје *права на приватност*. То право укључује обавезу поштовања приватног живота, података о личности, породичног живота, части и угледа, дома (стана) и преписке. Приватни живот обухвата право човека на идентитет, физички и морални интегритет, интиму, сексуалну оријентацију, комуникацију с другима и сличне садржаје приватности сваког човека. Подаци о личности (о активностима, склоностима, навикама, здрављу, имовини итд.) до којих комунални полицајци долазе у свом раду, морају се пажљиво чувати од сазнања неовлашћених лица и не смеју се користити ни за какве друге сврхе осим за оне које су законите, нити се смеју прикупљати и чувати изван допуштених сврха. Породични живот (односи у породици) заштићен је од произвољног и незаконитог мешања власти и других субјеката. Част и углед појединца такође су заштићени и не смеју се ни на који начин угрожавати. Поштовање неповредивости дома (стана) подразумева забрану уласка у стан против воље држаоца и претрес стана без претходне писмене одлуке суда. Изузетак једино постоји када је то неопходно ради хапшења учиниоца кривичног дела или уклањања непосредне опасности за људе и имовину (за ово комунална

полиција нема овлашћења). Тајност преписке обухвата заштиту тајне писама и других средстава комуницирања (телефонских разговора, електронске поште и комуникације другим средствима). Одступање од тајности преписке такође није могуће у корист комуналне полиције.

Комунална полиција дужна је да поштује и сва друга људска права. Она се, тако, не сме мешати у уживање ниједног од *политичких права и слобода* (бирчког, односно изборног права, слободе мишљења и изражавања, слободе политичког и другог удруживања, слободе медија и других права). Уколико би добила било какав налог за мешање у неко од тих права, комунална полиција морала би да одбије такав налог као незаконит. С друге стране, комуналну полицију обавезује право на обавештеност и на приступ подацима у поседу органа јавних власти: она је дужна да јавности пружа истините, потпуне и благовремене информације о питањима из свог рада која су од јавног значаја, као и да грађанима на њихов захтев даје податке које поседује, изузев када је неки од тих података у посебном режиму заштите.

Напоменимо још да је за делатност комуналне полиције битно да доследно поштује права детета и да нарочито води рачуна о свом прилагођеном поступању и ограничењима у поступању према малолетним лицима.

4.2. Морал и етика

Основни појмови морала и етике

Појам морала и етике

У обичном језику често се мешају значења појмова морала и етике. То мешање долази отуда што су се у историји европске културе, па и у развоју савремених западних језика, етимолошки поклапали грчки термин „*ethika*“ и латински термин „*moralitas*“.

Термин „*ethika*“ изведен је из речи „*ethos*“ (у значењу карактер, навика, обичај), а латински „*moralitas*“ из речи „*mos*“ (у значењу обичај). Ипак, у научној и филозофско-етичкој употреби појмови морала и етике јасно се разграничавају.

Појам морала означава један облик људског делања који је заснован на индивидуалним знањима и уверењима човека о ономе што појединачни човек има да чини у различитим животним ситуацијама. То делање управљено је како на саму човечност онога ко дела тако и на човечност других људи. Морал никада није однос према стварима, него однос према људима, који се покреће људским сврхама ради остварења неке моралне вредности.

Појам етике означава научно или филозофско промишљање морала. У средину тог промишљања налазе се четири централна питања:

1. питање о извору или пореклу моралности,
2. питање о начину успостављања моралне свести у човеку,
3. питање о делатним облицима моралности и
4. питање о сврси (циљевима, смислу) моралности.

У појединим етичким концепцијама током 20. века у етици се почела постављати подела на два основна дела:

1. **аксиологију** – учење о вредностима добра и зла и
2. **деонтологију** – грчки **deon** – дужност и **logos** – наука, учење.

Деонтологија се од тада одређује као филозофско-етичко учење о дужностима (о захтевима морала у облику прописа, налога и упутстава). У њеној основи налази се природа **моралне свести**, која омогућава да се оно морално издигне изнад индивидуалног и да на општи начин постане специфична форма **друштвене свести**. То значи да моралне вредности добијају карактер објективног социјалног односа (морално-вредносни системи у друштву). Из тог објективног карактера моралности (који изражава опште хуманистичке потребе људи и друштва), следе одређени **налози дужности** који се упућују било свим члановима друштва, било свим личностима без разлике било појединим специфичним професионалним групама људи.

Морални карактер и структура моралног мишљења и понашања

Морални карактер је општи квалитет личности појединачног човека. У сваком човеку он се успоставља индивидуално, специфичним обликовањем односа интелекта, темперамента и воље, као и деловањем васпитања, социјалних утицаја и опште социјализације личности.

Средиште моралног карактера налази се у вољној способности људске свести.

Та се способност код детета и младог човека развија у релативно трајну и стабилну основу личности, која се тешко мења када се формира у пуном облику. Та стабилна основа, када се у потпуности развије у позитивној и здравој личности, чини трајну основу склоности човека за ваљаним поступањем и понашањем.

Морални карактер човека у принципу се манифестује у свим животним странама и ситуацијама, али примарно подручје његовог манифестовања налази се у односу човека према властитој људскости и у односу човека према другим људима (интерперсонални односи). Морални карактер представља стапајућу резултанту историјског развоја човека уопште (историје културе) и индивидуалног развоја сваког конкретног човека у свом времену, својој широј и ужој заједници, својој породици итд. Историја развоја европске културе је историја култивизације човека, тј. навикавање човека на одређене хуманистичке стандарде и садржаје живота. У сваком епохалном времену та се култивизација опредељује у култивизацији појединих личности. Навикавањем као комплексним процесом

култивизације, људске јединке се развијају у личности. Најтемељније својство сваке изграђене личности јесте морални карактер. Унутрашња структура моралног карактера може се јасно рашчланити на неколико основних компонената у којима се манифестује морални карактер. Те компоненте су: морални мотив и уверење, намера, одлука, избор, импутација, одговорност, кривица, санкција, заслуга, стид и кајање, као и савест.

Морални мотив и уверење

Сваки облик делатности моралне свести човека започиње тако што се у тој свести појављује одређена представа сврхе делања. Та сврха (жеља, жудња, побуда, интерес итд.) јесте оно што покреће на делање. Због тога се она уопштено назива **моралним мотивом** (покретачем). У етичким дискусијама често је постављано питање да ли човека на делање покреће интелект, воља, емоције или чулност. Најуверљивији одговор је да га покреће специфично сједињавање емоција и интелекта које се назива **хтењем**. Ако је то хтење подвргнуто интелекту, онда настаје **воља** као општи покретач делања. У новијим етичким дискусијама које започињу од Канта, главним покретачем делања сматра се **уверење**, тј. воља која је снажно вођена слободним интелектом.

Намера, одлука и избор

Морални мотив и уверење у појединачним животним ситуацијама конкретизују се као **свесно предумишљање** о томе шта ће се чинити. **Намера** јесте то свесно предумишљање (предумишљај). **Одлука** се разуме као интелектуална радња онога ко дела, која се састоји у повезивању намере и увида у конкретну ситуацију у којој треба делати. Операција мишљења којом се одлучује о средствима помоћу којих ће се провести намера и одлука, назива се избором.

Одговорност, импутација, кривица и санкција

Свако поступање и понашање човека подлеже моралном оцењивању и самооцењивању. Пошто поступање и понашање може носити позитивну или негативну вредност, носилац тих вредности је човек који дела. На основу тога припада му и **одговорност** за делање. Приписивост одговорности назива се у правној или етичкој науци **импутација** (тј. урачунавање). Нешто се може урачунавати некоме као **кривица** (негативно вредновани резултат делања) или као заслуга (позитивно вредновано делање), само ако се он сматра **урачуњљивим бићем**, тј. бићем које је способно да полаже рачуне о свом делању, које је свесно тога делања.

Стид и кајање

То су психолошке реакције човека који је сам своје поступке оценио као лоше или које су као такве оценили други. Стид може бити и афект који подстиче вр-

лину, као што кајање може бити интимно негирање властитог дела, тј. осећање унутрашње непријатности због увиђања властитог лошег поступка, који се самом себи признаје као лош.

Савест

Целина моралне свести коју стално прати једна дубља морална инстанца у човеку која просуђује о свим њеним компонентама, било да их оцењује као ваљане било као неваљане, назива се савешћу. Савест има две основне функције, које су нераздрживе: критичку и антиципативну (предвиђајућу). Критичком функцијом она настоји да негативно вреднује и критикује саму моралну свест, а антиципативном функцијом усмерава у будућем понашању.

Формирање етичких вредности и ставова

Најзначајнији процес којим човек постаје морална личност јесте морално васпитање. Резултат тога процеса јесте стварање **моралног карактера** у људској индивидуи. Формираним се сматра онај морални карактер који је дугом васпитном **навиком** у себи стекао **трајну склоност**.

Човек у обичном животу непрестано **вреднује** све елементе и појаве стварности, друштвеног живота и свог личног живота. То вредновање он изражава у појмовима истинитог и лажног, доброг и злог, лепог и ружног, праведног и неправедног, светог и профаног итд. Филозофија се од почетка пита да ли ти појмови припадају самим објектима у стварности, да ли су они само наша субјективна именовања ствари, да ли у стварности имају неку егзистенцију која је независна од човека, да ли су само субјективне творевине човека итд. Филозофија се пита како човек уопште нешто може вредновати, одакле му долази способност да може постављати и следити вредности, одакле долази могућност да се људи слажу око тога шта ће сматрати вредношћу, како може долазити до промена садржаја и смисла вредности.

Појам **вредности** припада свакодневном људском искуству, јер ми вреднујемо: природне појаве (нпр. киша је добра у пролеће ради рода жита, али није добра у јесен за род кукуруза), политичке ситуације (нпр. неки политичар користи развоју друштва), правне прописе и законе (нпр. добри саобраћајни прописи смањују број незгода на путевима), економско пословање (нпр. ако добро радимо, остварићемо велику, нову економску вредност), понашање људи (нпр. Милан је помогао старици да пређе улицу), уметност (нпр. понека позоришна представа је лоша), религијске ствари (нпр. Бог је добар и свемоћан).

Из свих наведених примера може се извући одређење **појма вредности као позитивног или негативног значења неког објекта, појаве, процеса, жеље, представе или замисли**.

То значење **не мора** се поклапати с објективном квалитативном карактеристиком објекта, јер значење као **вредност долази од онога ко вреднује**, тако да је у принципу повезано са субјективним жељама, интересима и мишљењима људи. Због тога, **за вредности се не каже да постоје, него да важе**.

Својим **важењем** вредности заузимају своје место у стварности, битно се разликујући од природних ствари које **постоје**. Човеков свет заправо је испуњен важењем вредности. Тај свет не постоји као **неутрални** природни однос и процес, него га човек ствара и мења као свој људски свет, **дајући му вредност** у свим његовим елементима.

На пример, неко природно богатство за човека јесте богатство само ако у њему открива вредност. Подесност неког места за живљење јесте вредност коју људи следе насељавајући се на том месту. Сви индивидуални животни и друштвени циљеви такође су вредности које се следе или избегавају. Све институције друштва почивају на одређеним системима вредности. Из њих се изводе императиви и забране одређених понашања људи, циљеви и пројекти за људе, а онда и прихватљива схватања о добру и злу, о праведности, о друштвеној дисциплини, о идеалима друштва, о смислу човековог постојања, о људским дужностима према себи, другим људима и друштву.

Моралне вредности су један посебни облик вредности уопште. Оне се тичу појединачног човека у његовом животном делању.

Човек уопште дела зато што га на то покрећу одређене жеље, хтења, интереси и мишљења. Оно покретачко у њима јесте одређена представа или систем представа које чине вредност. Конкретизоване моралне вредности јесу моралне норме, идеали, појмови добра и зла, праведности, среће, блаженства, користи, уживања, умерености, хуманизма итд. Следећи те моралне вредности, човек се у најразличитијим животним ситуацијама сусреће с другим људима, који могу имати исте, различите, али и потпуно супротне вредности које их воде у поступању.

Опште друштвене моралне вредности настају узајамним посредовањем и усаглашавањем индивидуалних моралних вредности. То усаглашавање никада не може бити потпуно, јер различите друштвене групе могу следити различите системе вредности. Ти системи се у модерним друштвима не могу никоме наметати, јер представљају ствар избора и одлуке сваког појединца и сваке друштвене групе. Због тога, не постоје универзални системи моралних вредности који би важили за сва времена и за сва друштва, па чак ни за све чланове друштва. Корен њихове разлике налази се у моралној слободи савременог човека.

Актуелни концепт етике врлина

Појам **моралне личности** означава човека који је субјект моралне делатности. Човек постаје моралном личношћу када у потпуности развије своје интелекту-

алне, вољне и емоционалне квалитете. Такав развој омогућава му да својом слободном вољом у себи развије знања и уверења о моралним захтевима које сам себи поставља или му их поставља друштво.

Без обзира на то да ли ти захтеви долазе од њега самог или друштва, човек сам мора пред себе поставити моралне циљеве, доносити одлуку и чинити избор за делање у конкретној ситуацији, али и бити способан да сам оцењује своје поступке, као и поступке других људи. Таква **морална самосталност** садржи способност човека да себи постави моралну дужност и да је схвати, да је свестан одговорности за своје поступке, да има савест и самосвест. Личност која поседује такву моралну самосталност назива се **морално здравом личношћу**. Она је имуна на различита социјална зла, брине о моралној чистоти својих поступака, према себи се односи с уважавањем (али не надмено) и изазива уважавање околине. Морално здравље у тесној је вези с духовним, психичким, социјалним, а до некле и с физичким здрављем човека. Уколико се налази у одређеном конфликту с њима, то може деструктивно деловати на морални интегритет.

Морални интегритет човека у целини се може означити као **морална култура личности**. Она значи пуну развијеност личности, која у себи спаја властито морално искуство с моралним искуством друштва. Она даје способност личности да у односима према себи и другим људима остварује моралне вредности, принципе и норме. Морална култура настаје деловањем низа фактора: животног искуства и васпитања, моралног просвећивања, властите тежње према самоусавршавању и развитка моралне свести. Морална култура омогућава лако сналажење у типичним животним ситуацијама, па и у оним које изазивају моралне дилеме.

Основни елементи те културе јесу:

- **способност моралног просуђивања** (јасно разликовање добра и зла у свакој ситуацији; способност примене моралних норми у сложеним ситуацијама; коришћење етичких знања);
- **култура осећања** (способност човека за саосећање с другима – **емпатија**);
- **култура понашања** (способност да се у моралној пракси намере остварују култивисаним општењем с другима);
- **морална мудрост** (највиши облик културе моралне личности који постижу ретки појединци, постајући морални учитељи човечанства (Сократ); морална култура личности остварује се у мноштву могућих животних ситуација).

Због тога савремени концепт етичке врлине и етичког порока показују бројне врлине, али и могуће бројне пороке које човек може исказати у моралном или неморалном делању.

Врлине су: **уљудност** (врлина којом је поштовање људи руководећа норма), **племенитост** (врлина хуманости која превазилази меру општеприхваћене норме), **узајамна помоћ** (однос према људима базиран на заједничким циљевима и

интересима), **центлменство** (животни стил пажљивог општења с људима), **поверење** (увереност у добре намере других), **пријатељство** (однос људи заснован на заједничком интересу и узајамној склоности), **љубав** (духовно-емоционални однос према другоме), **милосрђе** (саосећајна склоност ка другим људима у невољи), **мирољубивост** (склоност да се следи мир међу људима као морални идеал), **пожртвованост** (спремност на властито одрицање ради помоћи другоме), **несебичност** (одрицање од властитих интереса ради других), **скромност** (ограничавање властитих потреба и захтева ради других), **саосећање** (спремност да се човек унесе у ситуацију другог), **трпељивост** (спремност да се други разумеју у уверењима и интересима), **поштовање** (уважавање вредности другог човека), филантропија (човекољубље), **деликатност** (брига о потребама и жељама људи), **искреност** (говорење и делање по својим уверењима) и **истинољубивост** (склоност да се говори истина). Овој групацији врлина могу се додати и оне традиционално утврђене: разборитост, храброст, умереност и праведност.

Пороци. Осим основних порока, које је утврдила етичка традиција, као и порока који представљају супротност наведеним и дефинисаним врлинама, могуће је навести још један број карактеристичних порока: **охолост, надменост, неотесаност, завист, уображеност, злобу, оговарање, мржњу, распусност, љубомору, самољубивост, сујету, лицемерје, хвалисавост, честољубивост, егоизам, подмуклост, демагогију** (расуђивање и аргументовање којим се свесно или несвесно слаткоречивим фразама скрива суштина намере) и **фарисејство** (лицемерје, тј. спољашње показивање неке врлине иза које се крије морална поквареност).

Морал и етички кодекс комуналног полицајца

Морални основ ауторитета комуналног полицајца и могућа девијантна поступања

У свим акцијама и интервенцијама комунални полицајци поштују људска права и воде рачуна о личној одговорности за непосредно предузете службене радње и за наређења издата потчињенима.

Употреби средстава принуде комунални полицајци прибегавају само у случајевима и под условима предвиђеним законом и другим прописима, не примењујући принуду већу од неопходне, и то само када је то апсолутно нужно и у мери у којој диктира реализација легитимно постављеног циља.

Сваки претпостављени одговара за наређења која издаје, за њихово извршавање и за њихове последице. Комунални полицајац одговоран је и за радње потчињеног кога овласти да наступа уместо њега, као и за радње које потчињени извршавају у оквиру редовних послова и добијених наређења. Осим у случају када је издато наређење чије би извршење представљало кривично дело, потчињени је дужан да се придржава наређења и инструкција претпостављеног и да лојално извршава наређења, одговара за њихово извршавање и за последице њиховог неизвршавања. Ако оцени да извршење наређења не би представља-

ло кривично дело, али да је наређење очигледно незаконито, односно да може озбиљно да угрози јавни интерес, потчињени је дужан да на прописан начин на то скрене пажњу претпостављеном који је наређење издао.

Комунални полицајци подржавају и учествују у спровођењу мера и активности које комунална полиција предузима на ефективном спровођењу у пракси принципа законитости, заштите људских права и етичких принципа, на којима се и заснива њен рад, и штите оперативну независност комуналне полиције, супротстављају се сваком акту корупције, не баве се пословима који су неспојиви с њиховом службеном дужношћу или би могли утицати на њихов рад и углед комуналне полиције, не примају поклоне, нити прибављају икакву корист за себе или другога у вези са обављањем службене дужности.

Морално девијантни облици поступања комуналног полицајца

Неетички или неморални начини понашања човека уопште називају се **морално девијантним понашањем**. Оно представља специфични облик моралног зла који се састоји од негативног одступања од моралних вредности, обавеза и норми понашања. Оцена о негативном одступању базира се на нормама које су друштвено општеприхваћене, али и на одређеним моралним идеалима који се негују у друштву. Због тога, морално девијантни поступци нису сви поступци који се не уклапају у оквире уобичајеног схватања моралности, него само они који директно противрече моралним идеалима. Она одступања од норми која се уздижу изнад нивоа уобичајеног схватања моралности, имају у себи позитивни морални смисао (на пример, морални подвизи).

Корени морално девијантног понашања налазе се у девијацијама моралног васпитања и социјализације личности. Још од Старих Грка потиче изрека: „У друштву лоших, постаје се лош“. Слична је наша изрека: „С ким си, такав си“. Другим речима, уколико је породица или примарна социјална средина детета девијантна или уколико су шире социјалне групе у којима се обликује личност детета или младог човека морално девијантне, онда постоје велики изгледи да и оно постане морално девијантна личност. Та ће се девијантност садржати у томе што ће дете или млад човек прихватати као нормалне и уобичајене оне вредносне садржине које су уистину супротне од универзалних вредносних садржина. Тако ће изградити погрешну структуру властитог моралног карактера. У сложеним животним ситуацијама таква личност неће бити у стању да делује као морално културна личност.

Објективна основа морално девијантног понашања може се налазити и у многозначности последица социјалних процеса, као што је брза урбанизација живота, раст потреба, социјално раслојавање друштва, социјално сиромаштво итд. У таквим друштвеним ситуацијама долази до великих сукоба различитих вредносних система. То људима **отежава моралну оријентацију у животу, јер се**

може изгубити морални ослонац за делање, па под утицајем тих околности они почињу и сами да бирају морално девијантно понашање.

Постоји неколико основних тежих облика морално девијантног понашања: **алкоголизам, наркоманија, морални нихилизам, проституција, самоубиство, беспослицење, распусност, цинизам, грубост, користољубље и лажно сведочење.**

Посебне опасности којима су, због специфичне природе посла, комунални полицајци изложени могу понекад водити неким од наведених облика девијантног моралног понашања. **То се посебно односи на лажно сведочење, бруталност, употребу алкохола, коцкање и примање мита.**

Лажно сведочење

Ова девијација има и професионални и морални облик. Подразумева могућност да се процедура прикупљања доказа о неком преступу, као и сведочење комуналног полицајца пред надређеним лицем или на судској инстанци, изводи као **свесно извртање истине**, било с намером да се невини окриви или осумњичени ослободи одговорности, било ради стицања неке користи.

Бруталност

Границу дозвољене употребе силе за комуналног полицајца није могуће увек повући на јасан, прецизан и брз начин. Због тога су могућа и прекорачења те границе. Међутим, ако се граница **прекорачује на свестан начин или ако комунални полицајац није у стању да се контролише**, онда је његово понашање морално девијантно и представља морално негативну особину. Оно представља кршење начела уљудности и начела поштовања туђе личности и интереса.

Алкохолизам

Сматра се једним обликом социјалне и индивидуалне патологије зависности која у датим ситуацијама води психофизичком растројству личности. У модерним условима живљења један број људи има потребу за алкохолом, делом ради отклањања стреса и ради релаксације, а делом као за својеврсним механизмом интеграције појединца у неку друштвену групу. У послу комуналних полицајаца постоји опасност да се јави потреба за алкохолом ради отклањања стреса. Разумљиво је да комунални полицајац под дејством алкохола мора **губити поверење јавности**, јер је то морална девијација.

Коцкање

У наглашенијим облицима ово је, такође, својеврсна болест зависности која угрожава морални интегритет личности и одражава се на све битне манифес-

тације човековог живота, на пример у психолошким и породичним кризама, у запостављању животних и професионалних обавеза итд.

Примање мита

Специфичност службе комуналних полицајаца огледа су у томе што су они често у додиру с криминогеним делом друштва. Због тога ће неретко бити изложени покушајима поткупљивања не би ли преступнику прогледали кроз прсте. Склоност ка примању мита један је од тежих облика користољубивости који подједнако подлеже и правној и моралној санкцији.

Сваки од наведених тежих облика моралне девијантности уједно се и правно санкционише. Критеријум који се у моралном просуђивању таквих облика мора примењивати јесте чувено златно правило моралности.

Нормативна етика и етички кодекси

Свака организована друштвена заједница има потребу за унутрашњом регулацијом мноштва односа у којима се људи налазе или се могу налазити. Таква регулација, уколико је добро уређена и осмишљена и уколико почива на слободном пристанку већине грађана једне друштвене, односно државне заједнице, не само што није усмерена против слободе људи него и представља најбољи и најсигурнији начин заштите и остварења слободе грађана. То мноштво односа састоји се од **политичких, правних, економских, религијских, обичајних и моралних односа**.

Сходно постојању тих односа, у сваком друштву постоје и одговарајући начини регулације понашања људи у подручјима која су саздана од тих односа. Зато је могуће разликовати **политичку, правну, економску, религијску, обичајну и моралну регулацију** понашања људи.

Политичка регулација (уређивање) односа у једном друштву почива на слободном грађанском праву и политичкој вољи људи. То значи да они имају право да сами бирају облик друштвеног уређења у коме ће живети, као и да у том друштвеном уређењу, на непосредан или посредан начин, бирају основне институције власти (законодавну, извршну и судску). У модерним друштвима модел тог избора заснован је на принципу репрезентације (посредништва), а конкретна форма тог модела назива се **држава** или **политичко друштво**. Компетенције државе простиру се на заштиту личних, друштвених и политичких права људи, укратко на заштиту уставног поретка друштвене заједнице. Принципијелно, модерна држава нема право да се меша у слободни развитак друштвених сфера живота и односа међу људима, али има обавезу да својим инструментима штити тај слободни развитак. У складу с тим, политичка регулација друштвених односа тиче се само једног ограниченог круга тих односа.

Правна регулација представља систем друштвених норми којим се регулише одређени круг односа. Та регулација представља организациону функцију државе, те утолико бива обезбеђена механизмом присиле. Право је инструмент одређеног система владања. Од степена друштвеног и политичког развитка неког друштва, као и облика политичког уређења у њему, зависи које ће све сфере друштва и на који начин бити регулисане правним системом. У модерном друштву целина правне регулације усмерена је на очување личне, грађанске, духовне и економске слободе људи.

Економска регулација представља специфичан модерни облик регулације друштвених односа. Она се гради на посредовању слободних економских законитости тржишта (слобода тржишта) и њиховој оквирној правној регулацији (тј. деловањем тзв. правне државе у економској сфери). И овај облик регулације протеже се само на ограничени круг односа у друштву.

Обичајна регулација у друштву настаје и одржава се стихијним и спонтаним деловањем одређених друштвених група. Обичаји су облици поступања и делања људи или група људи у одређеним животним ситуацијама, који су утврђени и устаљени традицијом. То могу бити најразличитије ситуације у многим подручјима друштвеног живота (свадбе, сахране, добри обичаји у трговини, колегијални односи итд.).

Религијска регулација односи се на налоге људима за одређене типове понашања. Ти налози долазе из посредовања индивидуалних верских уверења људи и одређених верских институција. У зависности од друштвеног утицаја тих верских институција, ова регулација може се тицати многих људи у друштву у многим животним ситуацијама, али и врло ограниченог броја људи.

Морална регулација односи се, у првом реду, на интерперсоналне односе људи који најчешће нису обухваћени другим поменутих типовима регулације. Њу не прописује ниједна од поменутих институција, иако се она може у многим елементима преплитати с другим облицима регулације. Конкретни облик моралне регулације јесу **морална норма и морална дужност**. И једна и друга почивају на **способности појединачног човека да, према својим знањима и уверењима, самом себи поставља обрасце понашања које ће следити у делању**. Посредовањем тих индивидуалних образаца настају друштвени морални обрасци понашања. Васпитањем и социјализацијом ти се обрасци повратно намећу појединцима као обавезујући оријентир за животна делања. Ствар је слободе појединца да ли ће те оријентире следити. Међутим, право је одређене друштвене групе да такво понашање санкционише. Ако неко поступа на морално прихватљив начин, онда га заједница морално награђује похвалом. Ако неко поступа на морално неприхватљив начин, онда га заједница кажњава прекором, осудом, критиком, избегавањем итд.

Етички кодекс

Одлучивање и поступање у пракси комуналне полиције заснива се на поштовању релевантних законских и етичких стандарда. Појам **етичког и моралног стандарда** јесте скуп неписаних правила којима се утврђују основне типизиране карактеристике поступка и понашања одређене професионалне групе у обављању дужности.

Стандардом се не могу описати и обухватити све те карактеристике, него само оне које су важне у поступању и понашању. Основну тешкоћу с којом се етичка теорија и сама морална пракса суочавају у утврђивању етичког и моралног стандарда, представља чињеница да је морално делање, пре свега, однос између људи. То није прости природни однос који би се одвијао по природним законитостима (нпр. када је дат одређени природни услов и узрок, онда неминовно следи и природна последица).

Морално делање се, напротив, не може учити, већ се стиче навиком.

Међутим, и када стекне одређено морално искуство, човек га не може без размишљања и тешкоћа примењивати у сваком појединачном случају. Ниједна животна ситуација, ма како била слична другој, не може јој бити потпуно идентична и никад се као појединачна не понавља у потпуности. Стога, човек морално дела сваки пут у новим околностима. Исто тако, у моралном делању човек никад није ослобођен од властитих емоција. Оне могу утицати и на представу о циљу делања и на избор средстава којима располаже онај ко дела. Тренутно нерасположење може до одређеног степена утицати на морални карактер да на одређени начин поступи у некој ситуацији.

Због поменутих тешкоћа врло је тешко успоставити неку општеважећу етичку и моралну стандардизацију која би систематисала и прописивала типичне облике понашања у типичним ситуацијама. Међутим, природа примењених или професионалних етика огледа се управо у настојању да се у специфичним професијама постигне општа сагласност о минималном броју елемената етичког стандарда које морају следити припадници те професије у обављању својих дужности. У професионалним етикама, етички стандард мора се, наравно, јасно разликовати од законског, професионалног и службеног стандарда. На пример, у новинарској етици општи законски стандард одређен је одговарајућим законом о информисању. У медицинској етици тај стандард одређен је низом одговарајућих законских и правних прописа, резултатима медицинске службе, прихваћеним процедурама и техникама лечења људи. У полицијској етици ти стандарди такође су одређени низом законских прописа, правилима унутрашње организације службе и принципом субординације. Ни у једној од тих професија законским прописима не може бити покривена целина деловања њених припадника. Закон сам по себи не делује, него делују људи који га примењују у конкретним ситуацијама. Они никада не могу деловати на потпуно и чисто професионалан начин, јер је с тим

начином чврсто сплетено и морално делање (ко дела, како дела, чиме дела и ради чега дела).

Најопштији етички и морални стандард који би требало примењивати и у етици комуналне полиције јесте прастаро, тзв. **златно правило моралности**. Појам златног правила (лат. *regula aurea*) појавио се у 18. веку, али га у различитим верзијама налазимо и у старим цивилизацијама и у целој европској цивилизацији. Познато је у две основне верзије: **позитивној** („Све што хоћете да људи чине вама, чините и ви њима“, Христова Беседа на гори, Матија, 7, 12) и **негативној** („Оно што не би хтео да ти се чини, ни ти не чини другима“, јеврејски аутор Тобија, 4, 5). У обе верзије, ово правило у потпуности је применљиво на кључне моралне ситуације у којима се може наћи човек уопште, али и онај који обавља одређену професионалну дужност. Златним правилом не доводи се у питање то да **ли** ће човек, поступајући по својој професионалној дужности, чинити другоме оно што та дужност захтева. Оно скреће пажњу на то **како** ће човек обављати налоге професије. Исто тако, у служби комуналне полиције није у питању да **ли** ће неко извршавати наређење претпостављеног, него **како** ће га извршавати у оном елементу који зависи од његове разборитости, одлуке, избора и одговорности.

Циљеви комуналне полиције

Послови комуналне полиције обављају се с циљем да се сваком обезбеди комунални и други ред за који је одговорна комунална полиција, да се примени закон, поштују прописи града и подржи владавина права.

Обављање послова и примена овлашћења комуналне полиције заснива се на начелима законитоти, професионализма, сарадње, сразмерности, као и поштовања принципа рада с најмање штетних последица.

У обављању послова могу се употребљавати једино средства принуде која су предвиђена Законом о комуналној полицији и којима се најпрофесионалнији резултат постиже без непотребних штетних последица, и то само у случајевима када је употреба тих средстава нужна и у мери која је неопходна за обављање задатка.

Комунални полицајци предузимају неопходне радње ради одржавања, односно поновног успостављања нарушеног комуналног и другог реда из надлежности комуналне полиције. Обављањем својих послова комунални полицајци служе заједници, одржавају комунални ред, и с тим у вези, незаконита деловања.

У обављању послова комунални полицајци дужни су да увек поступају професионално, одговорно и хумано и да поштују људско достојанство, углед и част сваког лица, и друга права и слободе. Комунални полицајци лично су одговорни за обављање послова прописаних за то радно место и за одржавање комуналног реда из надлежности комуналне полиције. Комунални полицајци дужни су да

усклађују своје службене активности, једни другима пружају помоћ и поступају на начин којим се обезбеђује благовремено и потпуно обављање послова.

Приликом обављања послова комунални полицајац дужан је да се уљудно односи према грађанима и другим лицима, а у случају примене овлашћења, да се пре примене на прописан начин представи и саопшти разлоге за примену овлашћења, изузев у законом прописаним случајевима када би то могло да угрози постизање законитог циља примене овлашћења. Приликом представљања комунални полицајац, на захтев грађанина, показује легитимацију из своје руке, али тако да грађанин може да прочита текст и види фотографију на легитимацији.

Смернице за рад комуналних полицајаца

У обављању послова и примени овлашћења комунални полицајци руководе се етичким принципима утврђеним Обавезном инструкцијом о начину обављања послова комуналне полиције, полазећи од става да су моралне вредности, а нарочито морално просуђивање и поступање, уз принципе законитости и владавине права, незаменљив услов за успешно бављење професијом комуналног полицајца. Основно стручно оспособљавање пре почетка самосталног обављања послова комуналног полицајца, као и стручно усавршавање за време рада у комуналној полицији, осмишљено је тако да што је више могуће буде отворено према потребама људи у граду и примерено конкретним градским условима. Стручним оспособљавањем и усавршавањем развијају се способности комуналних полицајаца за обављање послова из надлежности комуналне полиције, уз уважавање вредности демократије, владавине права, људских права, потребе борбе против расизма, ксенофобије и сваког вида дискриминације. Практично стручно оспособљавање и усавршавање које се односи на употребу средстава принуде и на њена ограничења, заснива се на принципима садржаним у Уставу, закону и међународним документима који се односе на ту принуду.

Етика комуналне полиције обавезан је садржај стручно-теоријског оспособљавања кандидата за комуналне полицајце, као и редовног стручног усавршавања комуналних полицајаца. Иако је прифесионална етика комуналних полицајаца само почетак сваког процеса обезбеђивања заједничких стандарда комуналне полиције, без ње такав процес има мале шансе за успех. Постављањем темеља за етичке норме, професионална етика комуналних полицајаца побољшава могућности за лакшу идентификацију, потпуније разумевање, пажљивију анализу и лакше решавање етичких проблема.

Комунални полицајци током рада развијају своје личне способности којима се испољава исправно расуђивање, отворен став, зрелост, поштење, комуникативност, и тамо где је потребно, вештина управљања. Комунални полицајци учествују у развијању добрих односа комуналне полиције и грађанства, као и у сарадњи са средствима јавног информисања која се остварује у складу са законом и професионалним смерницама начелника комуналне полиције.

Комунални полицајци не понашају се на начин који штети угледу комуналне полиције. У свом раду руководе се начелом непристрасности, у примењивању закона, без обзира на било које лично или друго својство лица према коме закон треба применити. Све послове за које су задужени, комунални полицајци дужни су да обављају професионално, по правилима струке, савесно, непристрасно и дисциплиновано.

У обављању послова комунални полицајци опходе се пристојно и одговорно према грађанима на улици и сваком другом месту на коме обављају службену радњу, и у тој и другим приликама поштују људску личност и достојанство.

Комунални полицајац по сопственој иницијативи, и када није на дужности, пружа у питањима из надлежности комуналне полиције неодложну помоћ лицу које му се обрати.

У складу са законом, комунални полицајци штите податке о личности које комунална полиција добија и користи ради обављања послова из свог делокруга.

II. ПРАКТИЧНО ОСПОСОБЉАВАЊЕ

1. ОДБРАМБЕНЕ ВЕШТИНЕ

1.1. Основни елементи вештина одбрана и напада

Физичка снага, члан 88 (Закон о полицији)

Употребом физичке снаге, у смислу овог закона, сматра се употреба различитих захвата борилачких вештина или њима сличних поступака на телу другог лица којима је циљ одбијање напада или савлађивање отпора лица уз наношење најмањих штетних последица.

Нападом се сматра свака радња предузета да се нападнути повреди или лиши живота, да се насилно уђе у објект или простор око објекта у који је улаз забрањен или да се овлашћено службено лице омете или спречи у извршењу службене радње.

Отпором се сматра свако супротстављање законитим службеним мерама и радњама које се може извести оглушивањем или заузимањем клечећег, седећег, лежећег или сличног положаја (пасивни отпор), или заклањањем или држањем за лице или предмет, отимањем, стављањем у изглед да ће се лице напасти, или предузимањем сличне радње (активни отпор).

Физичка снага употребљава се у складу с правилима вештине самоодбране, а њена употреба престаје чим престане напад или отпор лица према којем је употребљена.

Џудо

Увод

Џудо као вештина и борилачки спорт има веома важно место и улогу у оспособљавању припадника свих безбедносних служби. То ће бити задатак и у обуци комуналних полицајаца, јер пружа универзалне и поуздане могућности савлађивања „противника“, тј. спречавања напада и савлађивања отпора, а вежбањем се постиже позитиван утицај на психофизички развој и психичку стабилност вежбача. Џудо подразумева: технике падања, технике бацања, технике имобилизације или захвата држања у партеру, технике гушења и технике полуга.

Технике падања

Учењем технике падања тело се припрема да се најрационалније прилагоди судару с подлогом у одговарајућим ситуацијама, односно положајима при паду, било да вас је неко бацио на тло, саплитањем и оклизнућем при кретању, било да сами без утицаја спољних сила изводите одређени пад. Несналажење или непознавање начина за ублажавање или извлачење из ових неповољних положаја, може имати велике последице.

Код падова је карактеристично то што рука или руке остварују први контакт с подлогом и почетну амортизацију.

Постоје три основна начина пада. То су:

- пад напред,
- пад назад и
- пад на страну.

Пад напред (*мае укелми*)

Из стојећег природног става искорачимо десном ногом напред и мало у страну, истовремено тело сагнемо напред, леву руку поставимо на тло између стопала у висини десне ноге, а десну руку, коју мало савијемо у лакту, између леве руке и десне ноге с прстима окренутим према левом стопалу, у правцу супротном од пада напред. Главу нагнемо ка левом рамену. Пад напред изводи се превртањем од брида шаке повијене десне руке, преко десног рамена, па дијагонално преко леђа и кука. За време пада ноге морају бити полузгрчене, а глава не сме додиривати струњачу. Пад амортизујемо кратким снажним ударцем левом руком по струњачи. Након пада лева рука испружена је уз тело под углом од око 45 степени.

Карактеристичне грешке

- Пад је изведен преко главе. Направљен је колут напред. Такав пад може изазвати повреду врата.
- Изведен је велики летећи колут (тело у високом луку). Тако изведен пад тражи добру координацију и оријентацију како би амортизација била успешна.
- Контакт с подлогом остварен је леђима, није по дијагонали тела, што може довести до повреде леђа.
- У завршној фази, обе ноге испружене су у коленима, што отежава подизање с пода и умањује ефикасност пада.

Пад назад (*уsxиро укелми*)

Пад назад вежба се из природног стојећег става. Станемо леђима окренути према струњачи (у правцу пада), с ногама размакнутим у ширини рамена, па

полако идемо у чучањ до седа између пета, затим испружимо руке с длановима окренутим надоле и спустимо се до лежећег положаја. Приликом пада брада је наслонена на прса, поглед усмерен према појасу, а руке испружене испред тела. Пад се амортизује истовременим снажним ударцем обема рукама по струњачи. По завршетку пада руке треба да буду опружене и удаљене од тела под углом од око 45 степени. Завршница пада назад продужава се замахом ногу у колут назад преко једног рамена до повратка у почетни стојећи став.

Карактеристичне грешке

- Пад је изведен директно преко главе, не преко рамена. Тако изведен пад може изазвати повреду врата и потиљка.
- Неблаговремено изведен ударац рукама о подлогу (пад изведен без амортизације рукама). То може изазвати повреду леђа или кичменог стуба.
- При паду, код контакта с тлом, ноге су савијене у коленима и директно према глави. Такав положај ногу може довести до повреда главе.

Пад на страну (*yoko-ukemi*)

Из природног стојећег става замахом десне ноге испред леве прелазимо у получучањ, истовремено с покретом десне ноге учинимо и замах десном руком до висине рамена, а затим целом површином опружене десне руке снажно ударимо по струњачи и падамо горњим делом тела на десну страну. У паду, ноге су подигнуте увис, а након пада десна нога потпуно је опружена, док је лева само стопалом ослоњена о струњачу. Десна рука, која је амортизовала удар тела о тло, испружена је уз тело под углом од око 45 степени. Завршница пада на страну изводи се колутом уназад с окретом преко супротног рамена (од смера пада) до стојећег става.

Карактеристичне грешке

- У почетној фази нема замаха ногом на супротну страну.
- Пад је изведен преко главе и скоро унапред.
- У завршној фази пада ноге су потпуно испружене, што отежава подизање тела нагоре.

Технике бацања

Технике бацања заснивају се на принципу „неравнотеже“ и принципу саопштавања ротационог кретања телу. Пошто се наруши стабилност равнотежног положаја противника, у правцу и смеру бацања, специфичним покретима тела, уз успостављање одговарајућих контаката с његовим телом, не дозвољава му се да успостави нову површину ослонца и поново дође у „стабилан“ положај. Тело

тако извучено из равнотежног положаја и „заблокирано“, баца се на тло, уз издaшно коришћење спрега сила или вектора везаног за једну тачку.

Код бацања разликујемо три основне фазе кретања, од којих свака за себе представља извесну целину:

- **извлачење из равнотеже** тела противника у правцу и смеру бацања,
- **скуп покрета** при успостављању контакта с телом противника,
- **завршни део технике** бацања.

Све технике бацања могу се систематизовати у неколико група:

- ручна бацања,
- бочна бацања,
- ножна бацања,
- пожртвована бацања,
- против бацања.

Бацање превлачењем преко кука

Uki-goshi (yuki-ïoshi)

Да бисмо извели ову бочну технику, противника морамо довести у положај неравнотеже напред – према десној или према левој страни,

што зависи од стране „улаза“, тј. од стране с које радимо технику.

Заузмемо основни природни став, затим десну ногу ставимо између противникових ногу ближе прстима његове десне ноге. Левом ногом идемо за десном тако да обема ногама стајемо између противникових ногу. Истовремено, левом руком повлачимо за рукав противникову десну руку према себи, а десном руком обухватамо га око појаса и повлачимо горњи део његовог тела себи на леђа. Ниским „уласком“ спуштамо се у получучањ тако да нам кукови дођу испред тежишне тачке противниковог тела. Из тог положаја изводимо завршницу бацања. Снажним замахом руком, сагињући се напред и нагло исправљајући ноге, превлачимо противника преко свог кука и бацамо га испред себе на тло. Противник пада на леви бок горњим делом тела окренут према нашим ногама.

Раменско бацање обухватом надлактице

Ippon-seoi-nage (uïpon-seou-naïe)

Бацање обухватањем противникове надлактице примењује се када је противник у неравнотежи и напред. Захват почињемо из десног природног става тако што левом руком ухватимо противника за десни рукав кимона са спољне

стране, а десном руком за леви ревер и повучемо га према себи. Десном руком, испустивши претходно ревер, замахнемо наниже у правцу противникове десне руке, затим подижемо надлактицу и стављамо је испод противниковог пазуха. Док горњим делом тела успостављамо контакт, десном ногом стајемо до противникове десне ноге с унутрашње стране, левом ногом идемо за десном правећи полукруг уназад и заустављамо је на одстојању од десне ноге у ширини рамена.

Пошто смо се окренули леђима према противнику, „улазимо“ у бацање спуштајући се у получучањ са боковима испод тачке тежишта противниковог тела. Нагло испружимо ноге, горњи део тела савијемо напред и улево, па снажним трзајем руку подигнемо противника и бацимо га на тло испред себе.

Велико спољашње кошење

***O-soto-gari* (o-soito-īaru)**

Ножном техником велико спољашње кошење нападамо противника који је, због нарушене равнотеже, склон паду уназад. И ову технику радимо из основног гарда. Левом руком, држећи лакат уз тело, повлачимо противников десни рукав наниже, а шаком и подлактицом десне руке притискамо у правцу противниковог левог рамена, тако што га подижемо и потискујемо улево. Истовремено левом ногом искорачимо и стајемо са спољашње стране противникове десне ноге паралелно са њеним стопалом. Десном ногом нагло замахнемо и провлачимо је између своје леве и противникове десне ноге. Бацање изводимо тако што нагло повучемо противника према тлу успостављајући грудима контакт, а истовремено снажно замахнемо десном ногом међу противникове ноге, и успостављајући контакт у прегину колена, косимо (чистимо) његову десну ногу. У истом тренутку горњим делом тела правимо претклон и противника бацамо на леђа поред своје леве ноге.

Чишћење ноге која стаје напред

***Deashi-barai* (geashi-barai)**

Ножно бацање, чишћење ноге која стаје напред, изводи се у тренутку када противник закорачи напред једном ногом а још не стане на њу, то јест пре него што спусти тежину тела на ногу којом је закорачио. Бацање почињемо тако што из основног гарда левом руком повлачимо полукружно наниже и надесно противников десни рукав, а десном руком вучемо га за ревер кимона навише и улево. Истовремено, повлачећи десну ногу назад улево, следимо покрет противника, који је у том моменту подигао десну ногу и намерава да је спусти на струњачу. У завршној фази бацања дијагоналним замахом леве ноге и њеним (према противнику окренутим) табаном дочекујемо и „чистимо“ противникову десну ногу у висини стопала. Противник пада левом страном тела на тло.

Карате

Карате је борилачка вештина дефанзивног карактера, те се због ефикасности примене налази у обуци готово свих полиција света, војске и специјалних јединица, комбинована с другим борилачким вештинама. Карате веома позитивно делује на изграђивање и усавршавање свих психо-моторних способности као што су брзина, снага, експлозивност, окретност, гибкост, прецизност, а нарочито дисциплинује и развија психолошку страну (самоконтрола) и морално вољне особине.

Систематизација карате технике:

1. ставови,
2. кретања,
3. ударци,
4. блокови.

Ставови

Ставови представљају специфичан положај тела, карактеристичан по положају стопала, међусобном растојању и одстојању ногу, положају тежишта тела у односу на површину ослонца, положају кукова, тупа и рамена. Ставови треба да обезбеђују стабилност, покретљивост и оптималне анатомско-биомеханичке услове за испољавање максималних мишићних сила.

Припремни став (*heiko-dachi*)

Код овог става ноге су размакнуте у ширини кукова, а стопала постављена паралелно. Тело и глава су у усправном природном положају, поглед усмерен напред у висини очију вежбача који заузима став руке опуштене низ тело, шаке лагано затворене. Из овог става прелази се у различите ставове из којих се изводи акција.

Предњи став (*zenkutsu-dachi*)

У овај став најчешће се долази искорак леве или десне ноге напред, са задржавањем исте ширине ослонца. Искорачена нога савијена је у колену тако да замишљена вертикала од колена до површине ослонца пада на средњи део стопала, а угао који чине стопало и потколеница износи око 90 степени. Стопало предње ноге усмерено је напред и нешто мало унутра. Задња нога и стопало потпуно су опружени. У овом ставу тежина тела скоро је сасвим пренета на предњу ногу. Горњи део тела је у природном положају.

Слободни борбени гард (*fudo-dachi*)

Овај став је по карактеристикама веома сличан претходном. Једна од разлика јесте то што се руке у предњем ставу најчешће држе опружене, док су овде у

одбрамбеном положају, тј. у гарду. Ноге су у оба колена наглашено савијене, због чега је тежиште тела спуштено у нижи ниво. Размак између предње и задње ноге приближно је једнак ширини кукова. Стопала су постављена паралелно, глава и грудни кош такође задржавају природни положај. Овај став најчешће се примењује у самоодбрани.

Ударци

Ударци су доминантне технике и њихова примена подразумева добру техничку увежбаност, разгибаност, равнотежу и осећај за оптималну дистанцу. Ударци се могу класификовати, у зависности од смера извођења (напред, назад, на страну, горе, доле), делова тела којим се ударац изводи (руком, ногом), облика линије извођења (директни, кружни) и према ударним површинама,

Директан ударац руком напред (*oi-zuki*)

Ои-зуки спада у групу такозваних бод удараца. Изводи се (у овом примеру) из левог предњег став тако што искорачимо десном ногом напред, истовремено избацимо десну руку напред, а леву повучемо назад на леви бок. У тренутку избацаја десна рука опружена је у зглобу шаке и лакта, с песницом затвореном и окренутом надоле. Рука којом се изводи судар у односу на грудни кош заклапа угао од приближно 90 степени, док друга рука најчешће заузима положај на куку, са затвореном и нагоре окренутом песницом.

Директан дијагоналан ударац руком напред (*iyaku-zuki*)

Овај ударац најчешће следи после блока, па се често дефинише као одбрамбени покрет. У овом примеру изводи се тако што се из левог предњег става искорачи десном ногом напред за ширину кукова, а затим се с малим закашњењем изведе снажан дијагонално усмерен избачај леве руке напред. Рука којом се изводи судар опружена је у зглобу лакта и шаке, а песница је затворена и окренута доле. Док се лева рука креће према задатом нивоу, десна рука повлачи се назад, савијена у лакту и с песницом окренутом горе.

Ударац ногом напред (*mae-geri*)

Ударац ногом напред припада групи најјачих и најбржих ножних удараца. Ако се изводи из левог фудо-дација с рукама у гарду, онда се задња нога креће напред савијена у колену. У тренутку када подигнута потколеница дође у вертикалу, колени треба да буде савијено тако да подсећа на положај ноге у спринту. У следећој фази потколеница десне ноге опружа се напред све док се цела нога не исправи, односно док се не подигне до висине на којој се мае-гери ради. У свим фазама покрета носећа нога мало је савијена у колену, те је и тежиште тела спуштено.

Кружни ударац ногом напред (*mawashi-geri*)

Уколико се овај ударац изводи из борбеног става и из левог гарда, широким полукружним покретом доводимо десну ногу напред из задњег положаја. За време овог кружног кретања десне ноге, носећа нога благо је повијена у зглобу колена, док се њено стопало ротира целом додирном површином за око 90 степени. Захваљујући тој ротацији, омогућено је кружно кретање водеће ноге, тј. оне ноге којом изводимо судар. Поред замаха на почетку покрета, за акцију ноге којом се задаје ударац нарочито је важан покрет из зглоба колена који се изводи као брз и снажан трзај.

Блокови

Блок представља технику којом се пресеће, зауставља, одбија или скреће противников ударац руком или ногом. Блокови одражавају основну одбрамбену суштину каратеа и самоодбране.

Ниски блок (*gedan-barai*)

Основни циљ ниског блока јесте да штити грудни кош, стомак и гениталије. Веома је стабилан и ефикасан, па се употребљава за заустављање снажних удараца. Ниски блок изводи се подлактицом десне руке (на овом примеру) из предњег десног става. Десну руку са затвореном шаком и савијену у зглобу лакта доводимо на лево раме, а затим спуштамо дијагонално у правцу колена десне ноге. Да би десна рука извела овај покрет, потребна је и активност друге руке. Улога леве руке је да с истим интензитетом и брзином, али у супротном смеру, изведе покрет завршавајући на левом боку.

Високи чеони блок (*age-uke*)

Основна улога високог блока јесте да заштити главу од свих удараца који су упућени према њој. Посебно је ефикасан у ситуацијама кад је противник агресиван и напада неким од предмета као што су штап, столица, флаша, нож... Тело је у односу на правац кретања окренуто бочно, с тежиштем спуштеним наниже. Рука која подлактицом изводи блок савијена је у зглобу лакта под углом од 90 до 100 степени. Друга рука најчешће је савијена, а њена шака постављена бочно у пределу појаса.

Средњи спољни блок (*soto-uke-chudan*)

Задатак овог блока је да штити грудни кош од свих напада упућених с предње стране. Почетна позиција за извођење је предњи став с рукама у средњем гарду. Један од начина извођења овог блока јесте да предња рука буде савијена у зглобу лакта тако да шака дође близу те стране главе, одакле ће наставити покрет до завршетка блока. Веома битно је да рука у тренутку извођења блока, а посебно у његовој завршници, буде постављена тако да целом дужином подлактице покрива грудни кош. Док једна рука изводи описани покрет, друга се поставља на

бок, при чему се и сама ротира. Глава, труп и кукови су у природном положају. Тежиште тела је спуштено.

Средњи унутрашњи блок (*ude-uke-chudan*)

Овај блок такође има улогу да штити грудни кош с предње стране. Стојећи у десном предњем ставу (пример овде), десну руку, савијену у зглобу лакта и са затвореном песницом, постављамо на супротни бочни део тела (предео витих ребара). Истовремено, леву руку постављамо у полугарду испред грудног коша. Затим десну руку, која се налази на левој страни тела, избацимо (тако савијену у зглобу лакта) напред и косо према десној страни.

Самоодбрана

Самоодбрана представља вештину борења и као систем самозаштите садржи: падања, бацања, полуге на разним деловима тела, гушења, блокове, ударце и контраударце као и захвате специјалне намене. Основно правило ове вештине јесте ослободити се, односно одбити напад, савладати нападача и остварити потпуну контролу над њим.

Технике полуга

Полуга је проста машина за коју је неопходно постојање ослонца и деловање најмање две силе.

Полуге, у смислу самоодбране, представљају специфичне технике. Основни циљ тих техника јесте контрола противника стварањем код њега осећаја бола као последице потенцијалног ишчашења нападнутог зглоба. Такве ефекте могуће је постићи у већини зглобова људског тела, уз следеће услове:

- благовремено започињање реализације,
- што краће укупно време реализације,
- прецизан ослонац,
- природне покрете или покрете преко природом дозвољених граница,
- знатно деловање сила на краке у полузи.

Већина захвата за привођење заснива се на радњама које се називају полуге.

Полуга на шапи извртањем

Почетна позиција је благ дијагонални став на основној дистанци. Простор до дохватне дистанце савладати кретањем без промене става. Левом руком прихватити (палац окренут надоле, а остали прсти до тела партнера) партнерову десну руку у висини корена шаке. Истуреном ногом искорачити у страну и уназад, уз истовремено повлачење партнерове руке за собом. Десном руком прихватити

партнерову шаку, уз већ постојећи хват левом руком (палчеви обе шаке су на надланици партнера). Ротацијом тела и извртањем у нападну зглобу обезбедити ниво бола довољан за контролу даљег понашања партнера.

Полуга на шапи прекомерним савијањем (дамски хват)

Почетна позиција је благ дијагонални став на основној дистанци. Простор до дохватне дистанце савладати кретањем без промене става. Левој руци поставити у висини зглоба шаке десне руке партнера (дланска страна окренута нагоре, а палац окренут у поље). Десном руком снажно контактирати с партнеровом десном руком у простору залакатне јаме, уз повлачење нагоре и ка себи све до ослонца лакта на груди извођача. Истовремено прстима шаке леве руке обезбедити контролисано прекомерно савијање у зглобу корена шаке, а тиме и осећај бола као основ за контролу над понашањем партнера. Након позиције полуге формиране у овом делу тела, лакат потиснути на надлактицу извођача тако да се подлактица партнера налази у приближно хоризонталном положају.

Полуга на лакту прекомерним опружањем

Почетна позиција је благ дијагонални став на основној дистанци. Простор до дохватне дистанце савладати кретањем без промене става. Десном руком прихватити партнерову десну (палац окренут нагоре) руку у висини корена шаке. Ротацијом целог тела и повлачењем руке партнера уз истовремено извртање подлактице, обезбедити простор за подметање подлактице леве руке извођача непосредно испод лакта истурене десне руке. Десно раме поставити дубоко у леву пазушну јаму (извођача). Ангажовањем леђне мускулатуре, фиксирати надлактицу партнера, а контролисаним потискивањем његове подлактице надолу, обезбедити ниво бола неопходан за контролу његовог даљег понашања.

При обезбеђењу прецизног и чврстог ослонца за реализацију ове технике самоодбране, могуће је шаком леве руке остварити хват за одећу или подлактицу десне руке извођача.

Кључ на лакту

Почетна позиција је благ дијагонални став на основној дистанци (две дужине горњег екстремитета). Простор до дохватне дистанце савладати кретањем без промене става. Укрштеном позицијом руку (десна је изнад леве) прихватити партнерову десну руку, десном руком непосредно изнад лакта, за надлактицу или рукав одела. Подлактицом леве руке остварити контакт (без хвата) са подлактицом десне руке партнера у висини зглоба шаке. Брзом ротацијом око уздужне осе тела (на предњим деловима стопала ове ноге) довести партнера у позицију претклона с надлактицом одведеном од тела и приближно правим углом у зглобу лакта партнерове нападне (десне) руке. Шаку леве руке поставити на претходну позицију десне (непосредно изнад зглоба лакта).

Десном (сада ослобођеном) руком прихватити горњи део тела партнера (брада, коса, очне дупље, корен носа, ревер одеће, раме...) и спречити даљи претклон или прелазак у котрљање. Подизањем лакта леве руке, обезбедити контролисано прекомерно увртање у зглобу рамена партнерове десне руке и тиме постићи ниво бола потребан као основ контроле над његовим даљим поступањем.

Одбране од хватова

Ослобађање од хватова за руке, одећу, тело и косу представља најнепосредније или типичне облике самоодбране који се користе ради ослобађања од хватова нападача, било да он жели да вас неким од хватова савлада, угрози или морално понизи. Треба истаћи да хватовима започиње велики број напада. Блокирати противника хватом на време, значи осујетити бар прву његову намеру и натерати га на привремену пасивност, која ће нам омогућити да смислимо неки ефикаснији облик противнапада.

Одбрана од хвата за једну руку избијањем

Када је противник држи својом левом руком, нашу десну руку можемо ослободити само окретањем подлактице улево и нагим трзајем у смеру противниковог палца. Лакат руке коју ослобађамо треба да буде приљубљен уз тело да бисмо могли, чим рука буде слободна, да изведемо противударац.

Одбрана од хвата обема рукама за једну руку избијањем

Нападач обема рукама држи нашу десну руку, палчеви су му окренути нагоре, остали прсти надоле. Левом руком ухватимо своју десну шаку, па је тргнемо увис у смеру нападачевог палца. Да бисмо успешно извели трзај, леву руку треба да поставимо изнад и између противникових руку. Кад ослободимо десну руку, изводимо противударац у тело противника.

Одбрана од хвата за одећу спреда полугом на шаци увртањем

Нападач нас десном руком држи за ревер. Својом десном руком обухватимо његову шаку тако да прстима покријемо спољашњи брид шаке. Обухваћену шаку окрећемо лагано удесно. Истовремено, ослонивши палац леве руке на палац своје десне руке, настављамо да вучемо нападачеву руку према себи, а затим је уврћемо удесно. Након тога левом руком притиснемо нападачев лакат надоле и прелазимо у позицију кључа.

Одбрана од хвата за одећу полугом на шаци извртањем

Нападач нас држи испруженом десном руком за ревер. Левом руком хватамо за зглоб његове шаке тако да палац поставимо између његовог палца и кажипрс-

та. Истовремено постављамо своју десну руку до палца своје леве руке и повучемо нападачеву руку према себи, изврћемо зглоб његове шаке и рушимо га на тло.

Одбрана од хвата за косу провлачењем са спољашње стране

Опружену руку којом нас је нападач ухватио за косу блокирамо десном руком уз нашу главу, а левом руком одоздо извршимо притисак на зглоб његове шаке и брзим окретом улево провучемо се испод блокиране руке. Истовремено правимо полугу на нападачевој шаци, изврћемо му руку и рушимо га на тло.

Одбране од обухвата и гушења

Одбрана од обухвата спреда преко руку применом технике бацања

Противник нас је обухватио обема рукама око појаса и блокирао нам руке. Да бисмо се ослободили, наносимо му ударац коленом у гениталије, а након тога изводимо технику бацања хватом око појаса.

Одбрана од обухвата с леђа преко руку применом технике бацања

Нападач нас је обухватио рукама око тела отпозади преко руку. Нагло раширимо надлактице у страну да би хват нападача попустио и истовремено се спустимо у коленима надолу, левом руком ухватимо нападача за десни рукав у висини лакта и повлачимо напред да бисмо могли убацили своју десну руку испод пазуха нападача. Експлозивним опружањем ногу у скочним зглобовима, зглобовима колена, прегibaњем у зглобовима кукова и снажном вучом левом руком улево и надолу, изводимо бацање преко рамена и ослобађамо се нападача.

Одбрана од гушења обема рукама спреда – избијање клином

Ако нас противник ухвати обема рукама за врат и почне да нас гуши стежући нас шакама, ослободићемо га се и спречити гушење тако што ћемо обема рукама снажно замахнути нагоре између његових руку раздвајајући их и ослобађајући свој врат. Затим ћемо, настављајући кретање руку надолу, нанети противударац у врат противника.

Одбрана од обухвата за врат („шпанске крагне“) хватом за косу

Од напада обухватом за врат ослободићемо се тако што ћемо противника ухватити за косу с леђа и повући га уназад снажним трзајем. Затим клекнемо на колено десне ноге, а левим блокирамо његово кретање уназад и наносимо му противударац лактом у тело.

Одбране од удараца руком и ногом

У одбрани од удараца руком или ногом основно правило је да се замах одмах заустави, односно да се на неки начин блокира или избегне. У свим случајевима

када постоји могућност да се изврши блокада, треба се одредити за њу, јер је после блокирања најлакше прећи на неку од завршних радњи. Након блокаде треба настојати да се противнику одмах захвати рука или нога и да се на њима изведе нека полуга.

Одбрана од полукружног ударца руком у главу блоком и контраударцем

Нападнути смо полукружним ударцем десном песницом или отвореном шаком. Одбрану изводимо високим блоком леве руке. Лева нога је у искораку према противниковој десној нози. Након заустављеног ударца, наносимо контраударац десном руком у тело противника.

Одбрана од директног бод ударца руком – блоком длановима и ударцем ногом са стране у пределу колена

Након напада директним подударцем у пределу груди, склањамо се у леву страну и истовремено изводимо блок длановима. Након тога хватамо противника рукама за одећу на колену, настављајући да га вучемо рукама према себи и наниже.

Одбрана од ударца ногом директно у стомак, блоком укрштеним рукама и увртањем стопала до полуге на колену

Противник је замахнуо десном ногом према нашем телу. Одмах спуштамо руке и снажно блокирамо ударац укрштеним рукама. Противникову ногу хватамо између укрштених руку, тако да нам је десна рука изнад леве. Десном руком хватамо противника за пету. Нагло исправљамо горњи део тела и обеа рукама повлачимо ногу противника што више увис. То морамо учинити нагло да би противник изгубио равнотежу и пао на стомак. Да бисмо га онеспособили за даљи напад, правимо полугу на његовој десној нози.

Одбрана од напада ногом блокирањем и унутрашњим чишћењем

Противник је замахнуо десном ногом према нашем телу. Левом руком изводимо доњи блок којим заустављамо његов напад, окрећемо леву руку у страну и прихватамо блокирану ногу подлактицом. Равнотежу пребацујемо на леву ногу, а десном снажно и брзо избијамо противникову леву ногу и тако га рушимо на тло.

Одбране од напада ножем

Одбрана од директног убода ножем ескиважом, блоком и противударцем

Противник нас је напао ножем директно у груди. Склањамо се у леву страну и истовремено изводимо блок обеа рукама. Након блока обеа рукама изводимо снажан ударац у врат противника и настављамо да га вучемо уназад све до рушења на тло.

Одбрана од напада ножем са стране блоком и противударцем

Нападнути смо ножем са стране. Одбрану изводимо средњим унутрашњим блоком леве руке. Лева нога је у искораку према противниковој десној ноzi. Након заустављеног удараца, наносимо контраударац десном руком у тело противника.

Одбрана од напада ножем са спољашње стране блоком обема рукама и полугом на шаци

Нападнути смо ножем са стране. Склањамо се у леву страну, истовремено правећи блок подлактицама обе руке. Након тога, десном руком хватамо противникову руку за зглоб шаке, а левом подлактицу своје десне руке, окрећемо се за 180 степени истовремено вршећи притисак на зглоб противникове шаке, повлачимо је према себи и надоле и рушимо противника на тло.

Одбрана од напада ножем одозго кључем одозго

Противник нас је напао ножем у главу. Напад заустављамо блоком леве руке. Наше тело треба да буде опружено у смеру његовог удараца, али тако да у исто време буде довољно померено у страну да бисмо били изван домаћаја сечива ножа. Десном руком затим наносимо снажан ударац у прегиб његовог лакта, а истовремено левом руком потискујемо његову подлактицу што више уназад. Тада десном ногом снажно кренемо напред, извршимо притисак надоле и срушимо противника на тло. Одмах затим прелазимо у позицију за везивање.

Одбрана од напада ножем одоздо укрштеним рукама и извртањем

Укрштеним рукама блокирамо руку противника који је ножем замахнуо према нашем телу. Руке смо укрстили тако да зглоб леве шаке долази преко зглоба десне. Након блока, десном руком, коју окренемо тако да нам палац дође на противникову надланицу, брзо и снажно подигнемо руку и истовремено је изврнемо. С оба палца, који су постављени на надлактицу противника, упоредо с извртањем притискамо и нагоре, као код полуге на шаци. Снажним трзајем у правцу извртања рушимо противника на тло.

Одбрана од претње пиштољем

Одбрана од претње пиштољем или само разоружавање противника врло је тешко и компликовано и захтева посебну способност и увежбаност. Пре него што се приступи разоружавању, морају се проценити и други фактори, па тек кад се оцени да су сви услови повољни, отпочиње се реаговање.

Одбрана од претње пиштољем спречавањем извлачења пиштоља

Када противник посегне десном руком да извуче пиштољ из унутрашњег џепа, брзо му прискочимо, левом руком га за леви лакат ухватимо за одећу, а десном му наносимо снажан ударац у надланицу блокирајући је на његовим грудима. У

следећој фази гурамо обухваћени лакат горе, а блокирану шаку доле. Затим му снажним трзајем савијемо руку на леђа и прелазимо у позицију кључа.

Одбрана од претње пиштољем спреда избијањем једном руком и одузимањем пиштоља

Противник је с малог растојања уперио пиштољ у наше груди. У погодном тренутку, када је његова пажња ослабљена док дижемо руке увис, што он обично захтева брзим покретом левом руком, избијамо његову десну руку у зглобу шаке, у страну. При том ротирамо горњи део тела удесно, затим брзо десном руком хватамо пиштољ тако да је палац окренут према противнику, okreћемо га према противнику, одузимамо и повлачимо се на безбедно одстојање.

Одбрана од претње пиштољем с леђа блоком и полутом на лакту

Ако је противник уперио пиштољ у наша леђа, брзо се окрећемо удесно, одбијемо његову десну руку подлактицом десне руке и фиксирамо је између наше подлактице и надлактице себи на груди. Затим левом руком хватамо противника око врата. Груди избацимо што више унапред, чиме још више затежемо противникову руку на којој смо направили полуту и наносимо му још јачи бол у лакту.

1.2. Вођење лица

Појам, технике и мере безбедности приликом вођења лица

Појам

Вођење лица представљају технике уз помоћ којих лица доводимо од једног места/простора до другог (до полицијске испоставе, притворске јединице или суда). Лица која водимо могу да пружају отпор и тада би, по правилу, требало да буду везана. Уколико због неког разлога нису везана, вођење ћемо обавити уз помоћ техника за вођење.

Технике за вођење јесу:

- прекомерно увртање у зглобу рамена и лакта (кључ на лакту),
- прекомерно прегинање у зглобу шаке (дамски хват),
- прекомерно прегинање у зглобу лакта на опруженој руци.

Технике су описане у приручнику Основни елементи вештина одбрана и напада.

Лица која водимо најчешће не пружају отпор. Међутим, увек морамо бити опрезни и таква лица контролисaćемо тако што ћемо их држати једном руком за зглоб шаке, а другом за зглоб лакта. Та позиција омогућуће нам да правовремено реагујемо ако лице које водимо пружи изненадни отпор или напад.

Позиција за вођење везаног лица је таква да једном руком држимо ланац средстава за везивање, а другом за надлакат, или га водимо техником кључ на лакту.

Будите опрезни и свесни ограничења у примени силе (за спречавање бега, спречавање повређивања итд.). Примена силе мора бити одговарајућа и оправдана. Не заборавите да у сваком тренутку морате да поштујете људска права.

Мере безбедности

1. Потрудите се да сазнате све податке о лицу које спроводите.
 - Да ли је раније покушавало да бежи?
 - Да ли је познато по насиљу?
 - Колико је дуга траса коју треба да пређете итд.?
2. Лице које водите увек посматрајте као претњу. Никада не дозволите да вас завања његов изглед, године и др. Немојте мислити да није опасно само зато што је везано.
3. Немојте могући ризик повезивати с почињеним прекршајем или кривичним делом. Особе које су починиле врло ситне прекршаје могу за вас представљати велику опасност исто као и особе које су већ починиле тешка кривична дела.
4. Лице треба да доведете до означеног места што је могуће брже и безбедније. Што вођење дуже траје, вођено лице има више времена да осмисли план (нпр. бежања, самоповређивања, итд.).

1.3. Службена палица

Једно од овлашћења припадника комуналне полиције јесте и употреба службене палице (члан 16 Закона о комуналној полицији). Закон регулише примену средстава принуде која се могу примењивати само када је то нужно, као и да морају да буду примењена у **разумној мери и у пропорцији** с израженом претњом. Закони у демократском друштву захтевају да лица која су овлашћена буду и одговорна за своје поступке приликом примене средства принуде.

Службена палица није смртоносно оружје нити средство за кажњавање. Њена употреба захтева од нас вештину да се супротставимо или зауставимо напад агресивног лица. Технике показане у овој лекцији су општеодобрене и прихватљиве на судовима. Методологија употребе палице једноставна је за савладавање и разумевање. Обезбеђује ефикасну тактику одбрамбеног ударца без потребе за безбројним часовима увежбавања. Технике употребе службене палице ос-

мишљене су да ефикасно функционишу код свих који их примењују, без обзира на пол, висину или телесну грађу.

Службена палица, члан 89 Закона о полицији (Одредбе о појединим средствима принуде)

- Појам: ударци службеном палицом.
- Ударци службеном палицом не смеју се наносити у пределу: главе, врата, кичменог стуба, грудног коша, трбушног зида, гениталија и зглобова, **осим као крајња мера.**
- Рестриктивна категорија: деца, очигледно болесна и изнемогла лица, тешки инвалиди и жене с видљивом трудноћом, **осим ако је животи угрожен.**

Карактеристике службене палице

Делови службене палице:

- рукохват,
- сигурносна трака (гуртна),
- тело палице.

Одржавање палице

Палица треба да буде сува и чиста. Уколико се савије или оштети, треба је одмах заменити.

Ношење палице

- Палица треба да се носи у футроли све време, на страни која више одговара комуналном полицајцу.
- Треба је извлачити из футроле јачом руком.
- Када се извуче, треба је држати за рукохват.
- Палац треба да буде закачен за траку која је замотана око шаке да би учврстила службену палицу, али тако да се палица истовремено може безбедно ослободити уколико комунални полицајац буде приморан да је се брзо ослободи.

Правилна употреба службене палице

Зоне удараца

1. **Примарне зоне** јесу жељена места за употребу службене палице, тј. велике мишићне групе (надлактице, бутине, груди). Правилним ударцима на та места постиже се тренутни максималан ефекат без трајних последица.
2. **Секундарне зоне** обухватају коштана ткива (подлактице, потколенице) и зглобове руку и ногу. Ударце у те зоне примењујемо само онда када нисмо

у могућности да их пласирамо у примарну зону. Ово је виши ниво одговора комуналног полицајца на напад.

3. Финалне зоне (црвене зоне) јесу оне зоне на телу на које се ударац изводи само као крајња мера.

У црвене зоне спадају: глава, врат, плексус, гениталије и кичмени стуб.

Ударци у те зоне могу да изазову трајне последице.

Ударци, блокаде и спречавање одузимања службене палице

Ставови код употребе службене палице јесу:

- основни став (описан у теми „Безбедност комуналног полицајца“),
- припремни став и
- одбрамбени став.

Приказ основних ставова приликом употребе службене палице

Комунални полицајац из основног става прелази у **припремни став** са службеном палицом тако што палцем јаче руке прихвата гуртну палице (која је позиционирана на слабијој страни, на опасачу); затеже је; обмотава је око надланице; хвата рукохват палице; затеже остатак траке увртањем палице ка себи; вади палицу из прстена; доводи је у положај иза задње ноге тако да се спреда не види. Слабија рука је код припремног става све време позиционирана на копчи опасача.

Из припремног става комунални полицајац прелази у **одбрамбени став** тако што: спушта тежиште тела повлачећи задњу ногу и заузимајући тиме још стабилнији став; слабију руку ставља испред свог тела тако да му служи као блок од ударца; врх палице поставља на раме јаче руке; истовремено издаје команду: „Станите“.

Комунални полицајац треба да води рачуна о томе да:

- приликом вађења палице из прстена (држача) на опасачу, прстен придржи слабијом руком како би се палица брзо и лако извадила;
- приликом манипулације палицом ниједним својим гестом не изазива агресивност код лица;
- ни у једном моменту не губи стабилност.

Приказ техника коришћења службене палице – ударци у месту и у кретању, потискивање, блокови и спречавање одузимања службене палице

Ударац с јаче стране

Ударац се изводи замахом палице из одбрамбеног става на доле, под углом од 45 степени у односу на циљно место (примарне зоне), тако што се палица зачас задржи на месту, чиме се постиже пуно дејство таласног шока. Ударац се изводи

крајем палице у дужини од шест-седам центиметара. Након удараца палица се враћа у одбрамбени положај.

Ударац са слабије стране

У случају промашаја с јаче стране, палица се доводи испод пазуха слабије руке (слабија рука у том случају остаје у блоку, испред главе), одакле се ротацијом тела удара на циљно место (примарне зоне). Након удараца палица се враћа у одбрамбени положај.

Блокаде

Користи се високо, средње и ниско блокирање.

Код високог блокирања палица се прихвати слабијом руком за предњи део, истури високо изнад лица у хоризонталном положају с опруженим прстима, тако да се придржава у делу шаке између палчева и кажипрста.

Код средњег блокирања јача рука чврсто држи палицу у вертикалном положају улево или удесно, у зависности од положаја из кога напад долази.

Ниска блокада изводи се тако што се јачом руком палица чврсто ухвати, док се слабијом руком придржава на исти начин као и код високог блокирања, с том разликом што се овде руке пруже надоле, у правцу из ког долази ударац.

Потискивање се користи тако што се јачом руком палица чврсто држи у хоризонталном положају. Док лице прилази полицајцу, треба га потиснути (одгурнути) стављањем палице на груди.

Спречавање одузимања службене палице

У случају да лице ухвати палицу, једном или двама рукама, комунални полицајац слабијом руком прихвата врх палице и ротира је врхом према горе све док се не доведе у вертикални положај у односу на тло. Затим се врх палице гура према лицу и надоле, чиме се прави полуга на зглобу шаке. По ослобађању од хвата, лице се потискује уназад подлактицом, чиме се ствара реактивна дистанца.

Обратити пажњу на следеће:

- ударац палицом изводи се са стране, приближно под углом од 45 степени;
- слабија рука увек се налази у блоку;
- ни у једном моменту не сме да се изгуби визуелни контакт (да се лицу не окрену леђа);
- ударац се изводи само доњим делом палице у дужини од шест-седам центиметара;
- код блокада се врх палице не хвата, већ се на њега прислања длан отворене шаке.

1.4. Средства за везивање

Без обзира на произвођача, средства за везивање направљена су тако да ограничавају и контролишу покрете и смањују ризик од повређивања комуналног полицајца који њима рукује, грађана/присутних и лица које се везује. Сва лица која су везана биће вођена с рукама на леђима, ређе с рукама испред тела, и с лисицама које су закључане и блокиране.

Делови и функционисање средстава за везивање

Делови средстава за везивање

Покретни део – лопатица

Једнострука лопатица је покретни део средства за везивање (лисица) који се окреће из отвореног у затворени (блокирани) положај. Средства за везивање функционишу по систему резе. Када је лопатица затворена, супротне резе (зупци) се закључају и спречавају лопатицу да се окрене у другом смеру.

Тело лисица с бравицом и дугметом за блокирање

На кућишту тела средства за везивање с једне стране налази се **бравица**. Када се кључ стави у бравицу и окрене у смеру казаљке на сату, покреће се унутрашња реза и средства за везивање се отварају. Осим од бравице, тело се састоји и од виљушке са супротно назубљеним делом који се кочи за зупце на лопатици.

Са горње стране кућишта тела налази се **дугме за блокирање**. Када се притисне полугом с врха кључића, дугме блокира лопатицу и средства за везивање не могу се даље стезати.

Ланац

Ланац повезује лисице.

Правилно и брзо стављање средстава за везивање

Средства за везивање, члан 90 Закона о полицији (Одредбе о појединим средствима принуде)

Појам: везивање, по правилу, руку лица, испред или иза леђа.

Средства за везивање могу се употребити ради:

- спречавања отпора лица или одбијања напада усмереног на ОСЛ;
- спречавања бекства лица;
- онемогућавања самоповређивања или повређивања другог лица.

Ношење и вађење средстава за везивање

Приликом ношења и вађења средстава за везивање покрети комуналног полицајца морају бити природни. Када је комунални полицајац одлучио да веже неко лице, поглед мора да задржи на том лицу, а не на средствима за везивање, јер би у супротном себе могао да доведе у опасност.

Ношење и припремање средстава за везивање

Кад комунални полицајац стави средства за везивање у футролу, одлаже их са лопатицама окренутим надоле. Пре стављања средстава за везивање у футролу треба затворити лопатицу тако да се бар три зупца појаве између виљушке. То ће омогућити једноставније одлагање средстава за везивање, а и само везивање биће лакше.

Правилно хватање

Средства за везивање треба чврсто држати за ланац („пиштољски хват“) тако да лопатице буду окренуте од тела комуналног полицајца. Шака се налази између тела средстава за везивање тако да не спречава слободно кретање лопатице. Сти-сак мора да буде чврст и не сме попустити све док везивање не буде завршено.

Правилно постављање средстава за везивање

Уз ретке изузетке, пар стандардних лисица чврсто ће лећи на зглобове лица које се веже.

- Лисице се стављају на зглобове, а не на подлактицу. Најбоље је ставити их на уски део између шаке и испупчене зглобне кости.
- Лопатицу наместити на било коју страну зглоба окретањем надоле.
- Вршити константан притисак док се лисица не окрене око зглоба и не затвори на другој страни.

Запамтити: треба гурати, а не вући или ударати средствима за везивање, јер тако можете изазвати бол и жесток отпор везаног лица.

Три методе правилног и брзог везивања лица које не пружа отпор у стојећем и клечећем ставу и лежећем положају

Везивање лица у стојећем ставу

Комунални полицајац заузима основни став у односу на лице. Издаје му следеће команде којима се лице доводи у положај за везивање: „Подигните руке изнад главе“; „Раширите прсте на рукама“; „Полако се окрећите у месту, око своје осе“ (540 степени – један и по круг); „Станите“ (када се лице окрене леђима); „Раширите стопала“ (док лице не дође у нестабилан положај); „Стопала у страну“; „Нагните се напред“; „Поглед улево“ (или десно, у зависности од тога са које му се стране прилази); „Руке на леђа“; „Палчеве окрените према горе“. Када је лице на тај начин доведено у жељену позицију, комунални полицајац тек тада вади средства за везивање из футроле, поставља их у правилан хват („пиштољски хват“),

прилази лицу са стране и везује прво ближу, а затим даљу руку. Проверава да ли су средства за везивање правилно стегнута (да у размак између наруквице и руке лица које је везано стане врх малог прста на руци). Утврђује покретне делове наруквица средстава за везивање притиском на механизам за блокирање.

Обратити пажњу на следеће елементе:

- безбедносне мере – реактивна дистанца, прилазак лицу под углом од приближно 45 степени, довођење лица у што нестабилнији став, постављање главе лица у положај из кога не може видети кретање комуналног полицајца;
- издавање јасних, гласних и прецизних команди;
- утврђивање средстава за везивање.

Везивање лица у клечећем ставу

Комунални полицајац заузима основни став у односу на лице. Издаје следеће команде којима се лице доводи у положај за везивање: „Подигните руке изнад главе“; „Раширите прсте на рукама“; „Полако се окрећите у месту, око своје осе“ (540 степени – један и по круг); „Станите“ (када се лице окрене леђима); „Полако клекните на лево колено, па на десно“; „Прекрстите стопала“; „Нагните се напред“; „Поглед улево“ (или десно, у зависности од тога с које му се стране прилази); „Руке на леђа“; „Палчеве окрените према горе“. Када је лице на тај начин доведено у жељену позицију, комунални полицајац тек тада вади средства за везивање из футроле, поставља их у правилан хват („пиштољски хват“), прилази лицу са стране и везује прво ближу, а затим даљу руку. Проверава да ли су средства за везивање правилно стегнута (да у размак између наруквица и руке лица које је везано стане врх малог прста на руци). Утврђује покретне делове наруквица средстава за везивање притиском на механизам за блокирање. После везивања, издаје команду: „Раздвојте стопала“ и помаже лицу да устане.

Обратити пажњу на следеће елементе:

- безбедносне мере – реактивна дистанца, прилазак лицу под углом од приближно 45 степени, довођење лица у што нестабилнији став;
- постављање главе лица у положај из кога се не може видети кретање комуналног полицајца;
- издавање јасних, гласних и прецизних команди;
- утврђивање средстава за везивање;
- приликом везивања лица комунални полицајац мора све време да буде у стабилном ставу који одржава спуштањем тежишта тела.

Везивање лица у лежећем положају

Комунални полицајац заузима основни став у односу на лице. Издаје следеће команде којима се лице доводи у положај за везивање: „Подигните руке изнад главе“; „Раширите прсте на рукама“; „Полако се окрећите у месту, око своје осе“ (540 степени – један и по круг); „Станите“ (када се лице окрене леђима); „Полако клекните на лево колено, па на десно“; „Полако спустите леву руку на тло, а затим десну“; „Хођајте рукама унапред док не легнете на стомак“; „Испружите руке“; „Поглед улево“ (или удесно, у зависности од тога с које му се стране прилази); „Руке на леђа“; „Палчеве окрените према горе“. Када је лице на тај начин доведено у жељену позицију, комунални полицајац тек тада вади средства за везивање из футроле, поставља их у правилан хват („пиштољски хват“), прилази лицу са стране и везује му прво ближу, па онда даљу руку. Проверава да ли су средства за везивање правилно стегнута (да у размак између наруквице и руке лица које је везано стане врх малог прста на руци). Утврђује покретне делове наруквица средстава за везивање притиском на механизам за блокирање.

После завршеног прегледа (лице лежи на страни), издаје команде: „Савијте ногу која је ближа тлу према грудима“; „Седите“ (помаже лицу да дође у седећи положај прихватом за надлактицу и вратни део); „Устаните преко колена савијене ноге“ (потискује главу лица унапред, у правцу савијеног колена, придржавајући га за надлактицу). Позиција за вођење је таква да комунални полицајац једном руком држи ланац средстава за везивање, а другом лице за надлактицу.

Обратити пажњу на следеће елементе:

- безбедносне мере – реактивна дистанца, прилазак лицу под углом од приближно 45 степени, постављање главе лица у положај из кога се не може видети кретање комуналног полицајца;
- издавање јасних, гласних и прецизних команди;
- утврђивање средстава за везивање;
- приликом везивања лица комунални полицајац мора све време да буде у стабилном ставу који одржава спуштањем тежишта тела.

Стављање средстава за везивање у високоризичним ситуацијама

Током обављања делатности комунални полицајац биће принуђен да савладава отпор или да се супротставља нападима лица која се сматрају изузетно опасним. У таквим високоризичним ситуацијама треба спровести следеће поступке:

- када се супротставља опасном лицу, комунални полицајац обавезно треба да тражи појачање уколико то околности дозвољавају;
- када се патрола нађе у тако опасним ситуацијама, оба комунална полицајца учествују у интервенцији.

1. После савладаног отпора вођа патроле издаје наређења, остварује усмени контакт, и уколико је то могуће, он везује лице.
2. Пратилац у патроли обезбеђује заштиту вођи патроле тако што је спреман да реагује на сваки даљи отпор лица које се везује. Овај комунални полицајац такође целу област држи под присмотром да би спречио евентуалано ометање при везивању лица.
3. Веома је важно да комунални полицајци делују као тим.
4. Везивање лица у ситуацијама с високим ризиком обавља се тако што се оствари контрола над опасним лицем неким од техника полуга (описане у приручнику Основни елементи вештина одбрана и напада). Средства за везивање ваде се слободном руком и савладано лице везује се што је брже могуће, и то тако што му се прво везује рука која није у полузи, а затим и рука којом контролишемо лице.
5. Веома је важно савладаном лицу дати **потпуно јасне и прецизне инструкције и наређења**.

Безбедно одвезивање средстава за везивање

Средства за везивање скидају се само по стицању на безбедно место и када се дужност надзора пребаци на одговорну службу.

Када доведе лице на безбедно место, комунални полицајац поставља га тако да буде окренуто леђима према њему, одмакне се и издаје следеће команде: „Раширите стопала“ (док лице не дође у нестабилан положај); „Стопала у страну“; „Нагните се напред“; „Поглед улево“ (или удесно, у зависности од тога с које му се стране прилази). Затим прилази лицу са стране и хвата га за надлактицу или палац ближе руке, а откључава прво даљу руку. Затвара слободну наруквицу средства за везивање, прихвата ланац слабијом руком и заузима бочну позицију у односу на лице. Потом откључава и другу наруквицу, издаје команду: „Руке на потиљак“, одмакне се од лица, одложи средства за везивање у футролу и тек онда лицу изда команду да се исправи и окрене према њему.

Обратити пажњу на следеће елементе:

- безбедносне мере – реактивна дистанца, прилазак лицу под углом од приближно 45 степени, постављање главе лица у положај из кога се не може видети кретање комуналног полицајца;
- издавање јасних, гласних и прецизних команди;
- приликом одвезивања лица комунални полицајац мора све време да буде у стабилном ставу који оржава спуштањем тежишта тела.

1.5. Преглед лица

Преглед лица обавља се ради проналаска опасних предмета погодних за повређивање или за угрожавање живота комуналних полицајаца, лица која прегледамо или грађана. Комунални полицајац мора бити свестан постојећег ризика приликом прегледа лица.

Појам, технике и мере безбедности код прегледа лица

Појам

Зауостављање и прегледање лица, предмета и саобраћајних средстава, члан 64 Закона о полицији

Услови и начин зауостављања и прегледања, посредно се односе и на комуналне полицајце, имајући у виду одредбе члана 21 Закона о комуналној полицији. Дакле, приликом обављања законом утврђених послова комунални полицајац може извршити преглед лица затеченог у кршењу прописа из делокруга комуналне полиције.

- ОСЛ (комунални полицајац) може да заустави и обави преглед:
 - лица,
 - предмета које лице носи са собом,
 - саобраћајног средства.
- Циљ прегледа јесте проналажење опасних предмета.
- Лицу се одмах саопштава разлог прегледа:
 - превентивна контрола,
 - учињено кривично дело или прекршај,
 - други безбедносни разлог.
- Преглед лица обавља ОСЛ (комунални полицајац) истог пола, сем када је неопходно хитно одузимање оружја или опасних предмета.

Ако при прегледу нађе предмете за које се основано може претпоставити да су предмет кривичног дела или прекршаја, комунални полицајац о томе ће одмах обавестити полицију и поступити по добијеним упутствима.

Мере безбедности код прегледа лица

Питања безбедности су и за комуналног полицајца и за сумњиво лице од највишег значаја. Уколико је то могуће, комунални полицајац треба да носи гуме-не рукавице за једнократну употребу при спровођењу било које врсте прегледа. Приликом спровођења прегледа комунални полицајци морају да имају на уму следеће претпоставке:

- **Сва лица приликом прегледа су наоружана.** Чак и ако то није тачно, уколико ту чињеницу нема стално на уму, комунални полицајац може бити повређен или превидети оружје током прегледа.
- **Лица су веома креативна у прикривању.** Уколико није свестан ове чињенице, комунални полицајац може површно прегледати кључне области.
- **Пре почетка прегледа, лице над којим се обавља преглед треба питати да ли поседује неки предмет који неког може да повреди.**
- **Преглед се обавља јагодицама свих пет прстију.**
- **Преглед мора бити обављен у потпуности.** Уколико оклева да лице прегледа и по осетљивим деловима тела (груди, препоне, задњица), комунални полицајац може превидети сакривено оружје.
- **Тамо где се налази један комад оружја налази се и други (правило 1+1).** Немојте се задовољити проналажењем једног комада оружја.
- **Чување пронађених предмета.**

Предмете који могу да повреду или који представљају потенцијални доказ треба чувати на сигурном месту да би се спречило њихово уништавање или уклањање. Комунални полицајац доказ треба да држи у рукама што је краће могуће да га не би запрљао. Одлагање доказа у кутије, самозаптивајуће кесе или одговарајуће одвојене контејнере, помаже очувању стања предмета.

Правилан поступак прегледа лица

Поступак прегледа лица које није везано – у стојећем ставу

Комунални полицајац лицу издаје следеће команде: „Окрените се према зиду“ (колима или некој другој погодной препреци); „Подигните руке“; „Ставите руке на зид“ (или неку другу погодну препреку); „Раширите стопала“; „Ставите десну (леву) руку на потиљак“; „Главу у страну“ (леву или десну, у зависности од тога с које му се стране прилази). Затим прилази лицу, ставља му једно своје колено у затколону јаму, истом руком (као и колено) прихвата руку лица која стоји на потиљку повлачећи је ка себи и надолу и блокира рамени појас лица притиском свог подлакти. Истовремено, лице притиска подлакти и коленом, доводећи га тиме у нестабилан положај и остварујући потпуну контролу. Прегледа једну страну (по свим принципима прегледа). Затим прелази на другу страну и прегледа је.

Обратити пажњу на следеће елементе:

- мере безбедности – реактивна дистанца, прилазак лицу под углом од приближно 45 степени, постављање главе лица у положај из кога се не може видети кретање комуналног полицајца;
- комунални полицајац остварује потпуну контролу над лицем прихватом његове руке и притиском подлакти и коленом;

- приликом преласка с једне на другу страну лица које прегледа, комунални полицајац не сме ниједног тренутка да попусти притисак.

Поступак прегледа лица које није везано – у клечећем ставу

Комунални полицајац наређује лицу: „Подигните руке“; „Полако се окрените око своје осе“; „Станите“; „Клекните на једно колено, па на друго“; „Прекрстите стопала“; „Прекрстите прсте на рукама“; „Ставите дланове на теме главе“; „Прсте шака подигните нагоре“. Затим прилази лицу, ставља стопало предње ноге између његових прекрштених стопала, коленом исте ноге фиксира му леђа, истом руком хвата му опружене и укрштене прсте правећи полуту на њима и обе шаке повлачи према себи и надоле, остварујући тиме контролу над лицем. Потом обавља преглед једне стране (по свим принципима прегледа раније описаним), а затим прелази на другу, коју такође прегледа.

Обратити пажњу на следеће елементе:

- мере безбедности – реактивна дистанца, прилазак лицу под углом од приближно 45 степени, постављање главе лица у положај из кога се не може видети кретање комуналног полицајца;
- комунални полицајац остварује потпуну контролу над лицем притиском надлактиком и коленом;
- приликом преласка с једне на другу страну лица које прегледа, комунални полицајац не сме ниједног момента да попусти притисак.

Поступак прегледа везаног лица у стојећем ставу

Комунални полицајац приступа прегледу лица на следећи начин: притиска дланом слабије руке на ланац средстава за везивање, слабијом ногом искоракне, коленом долази до затколоне јаме лица и притиска, чиме га доводи у нестабилан положај; препипавање обавља јагодицама прстију слободне руке, систематично, одозго надоле (по свим принципима прегледа раније описаним). По завршетку прегледа једне стране, прелази на другу, и то тако што мења длан који притиска ланац средстава за везивање, не остављајући их ниједног момента без контроле. Поступак прегледа друге стране исти је као и претходни.

Поступак прегледа везаног лица у лежећем положају

Комунални полицајац приступа прегледу лица на следећи начин: издаје команду: „Окрените се на бок“ (тако да му је лице које се прегледа окренуто леђима) и препипава јагодицама прстију слободне руке, систематично, од главе ка стопалима (по свим принципима прегледа раније описаним). По завршетку прегледа једне стране, лице враћа у положај на стомаку и прелази на другу страну, и то тако што обилази око његове главе задржавајући контакт притиском једне руке на леђа. Поступак прегледа друге стране исти је као и претходни.

2. ОПШТА ФИЗИЧКА ПРИПРЕМА – КОНДИЦИОНИРАЊЕ

2.1. Полигон свестраности

Полигон је конципиран и замишљен као след препрека које код онога који их савлађује ангажују снагу, брзину окретност, координацију, издржљивост и прецизност. Полигон је постављен у спортској хали (у затвореном), садржи 10 кружно поређаних препрека које треба савладати у предвиђеном времену. Конопац, вратило и разбој једине су препреке које разликују мушки од женског полигона.

Стартује се на знак пиштаљком, а време се зауставља након савладавања последње препреке полигона. Уколико полазник не може да савлада једну од препрека на полигону, мора је додирнути, а на остварено време додају му се пенали од 20 секунди.

Препрека 1 – конопац

Конопац је дужине шест метара. Полазници га савладавају користећи познату технику која им највише одговара, са ногама или без њих, пењу се до врха конопца и спуштају назад. С конопца се могу отпустити тек када се спусте до половине.

Полазнице се пењу само до половине конопца.

Препрека 2 – вратило

Вратило се савладава до упора, техником која највише одговара полазнику (узмах, завес о потколело, ражањ, извлачењем).

Полазнице имају ниже постављено вратило. Начин савладавања исти је као код полазника.

Препрека 3 – чуњеви и три медицинке

Гурањем три медицинке у исто време између чуњева, око последњег и назад, полазник савладава препреку.

Препрека 4 – шведска клупа

Суножно прескакање преко клупе три пута могуће је у месту или у кретању.

Препрека 5 – три шведске клупе

Постављене су паралелно, а средња је смакнута за пола дужине. Полазник ову препреку савладава што брже, трчањем између клупа.

Препрека 6 – шведски сандук

Препрека од три дела шведског сандука савладава се провлачењем кроз сваки од њих.

Препрека 7 – разбој

Наскоком на разбој до упора, разбој се прелази ходањем или суручним одбацивањем.

Полазнице имају нижи разбој и могу да користе клупу да би се попеле до упора, а техника преласка иста је као код полазника.

Уколико се јави замор, дозвољен је одмор седом на притку.

Препрека 8 – ниска греда

Савладава се претрчавањем, а у случају да се падне, враћа се на почетак греде.

Препрека 9 – пад напред – пад назад

На струњачама полазник ради пад напред, окреће се и ради пад назад.

Препрека 10 – кош

Полазник треба да убаци лопту у кош (не инсистира се на кошаркашким правилима – вођење лопте, кораци).

У моменту када лопта прође кроз кош, време се зауставља.

Норма:

ПОЛИГОН

ПОЛАЗНИЦИ		ПОЛАЗНИЦЕ
ВРЕМЕ	ОЦЕНА	ВРЕМЕ
01:55:01	1	02:15:01
01:40:01 – 01:55:00	2	02:00:01 – 02:15:00
01:25:01 – 01:40:00	3	01:45:01 – 02:00:00
01:10:01 – 01:25:00	4	01:30:01 – 01:45:00
01:10:00	5	01:30:00

2.2. Вежбе и развој снаге

Провера базичног моторичког статуса огледа се у провери снаге руку и раменог појаса, снаге мишића трбушног зида, експлозивне снаге и брзине.

Провере се обављају у оквиру планираних часова:

1. улазна провера – утврђивање нивоа базичног моторичког статуса;
2. контролне провере – провера нивоа базичног моторичког статуса;
3. завршна провера.

Провера се реализује кроз батерију тестова која садржи СКЛЕК, ПРЕГИБАЊЕ ТРУПА, СКОК УДАЉ ИЗ МЕСТА И ТРЧАЊЕ НА 50 МЕТАРА.

Техника правилног извођења провере базичног моторичког статуса

1. Склек

Техника извођења

Почетни положај:

- упор лежећи за рукама;
- руке опружене у ширини рамена, тело право.

Из почетног положаја спустити тело до пода, додирнути грудима под и подићи тело до почетног положаја.

Напомена: опружање у лакту приликом подизања мора ићи до краја; броји се само исправно урађен склек.

Време: 10 секунди

2. Прегиб трупа

Техника извођења

Почетни положај:

- лежећи на леђима;
- ноге савијене у зглобу колена, стопала ослоњена о под и фиксирана за прву притку рипстола;
- руке савијене на потиљку испреплетаних прстију, између руку и главе је дрвена шипка.

Из почетног положаја подићи труп и додирнути грудима колена, па се вратити у почетни положај.

Време: 30 секунди

Скок удаљ из места

Техника извођења

Почетни положај:

– стојећи став, на обрнуто постављеној одскочној дасци.

Са два-три замаха кроз получучањ одразити се суножно удаљ. Доскочити на обе ноге.

Напомена: сваки полазник има три покушаја; под неисправним скоком подразумева се преступ, одраз једном ногом, доскок изван струњаче.

3. Трчање на 50 метара

Почетни положај:

– високи старт.

Из високог старта на знак стартера претрчати највећом могућом брзином задату деоницу од 50 метара. Време се мери ручном штоперицом у секундама.

НОРМЕ:

ПОЛАЗНИЦИ				
оцена	склек (10 сек.)	подизање трупа (30 сек.)	скок удаљ из места	спринт (50 метара)
1	0–8	0–16	0–200	8,11
2	9–10	17–19	201– 210	8,10– 7,50
3	11–12	20–23	211– 230	7,49– 7,00
4	13–14	24–27	231– 250	6,99– 6,50
5	15	28	251	6,49

ПОЛАЗНИЦЕ				
оцена	склек (10 сек.)	подизање трупа (30 сек.)	скок удаљ из места	спринт (50 метара)
1	3	10	0–150	10,01
2	4–5	11–13	151– 160	10,00–9,50
3	6–7	14–17	161– 180	9,49–9,00
4	8–9	18–21	181– 200	8,99–8,50
5	10	22	201	8,49

3. ВЕШТИНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ

3.1. Дактилографија

У свакодневном обављању дужности комунални полицајац биће у обавези да пише службене дописе, белешке или извештаје. Правило је да се дневни извештај пише на крају радног времена, и уколико вештина писања службеног акта није добро савладана, уместо у рутински тај посао могао би се претворити у вишечасовно мучење. Неправилно написане извештаје и дописе нико не чита, а осим тога, они могу довести и до грешака у комуникацији, чије последице могу бити велике.

Улазак у MS Word

MS Word може се покренути на више начина. Најједноставнији је преко иконице MS Word уколико постоји (два клика на иконицу MS Word). Као и сваки други програм и MS Word може се покренути с линије Start: **Start→Programs→MS Word**.

Отварање фолдера

Фолдер је фасцикла у којој се чувају документи (фајлови). Да не би дошло до забуне, потребно је придржавати се основних правила за отварање фолдера.

Основна правила за отварање фолдера:

- сналажење на хард диску,
- партиција,
- појам фолдера и појам фајла,
- латинична слова (EN) без горњих дијакритичких знакова.

Отварање сопственог фолдера (My Computer→Local disc D→десни клик New→Folder или ући у Word, File→Save As→Local disc D→изабрати иконицу Create New Folder→дати назив латиничним словима без дијакритичких знакова).

Чување документа

Save As користимо када први пут радимо на документу и када му дајемо име. Име документа уписујемо латиницом, и то без слова Ć, Č, Đ, Ž, LJ, NJ, DŽ, Š. **File →Save as→Local disc D→отворити свој фолдер→File name** (дати име документу) →Save. Одмах после куцања наслова неког новог документа идемо на

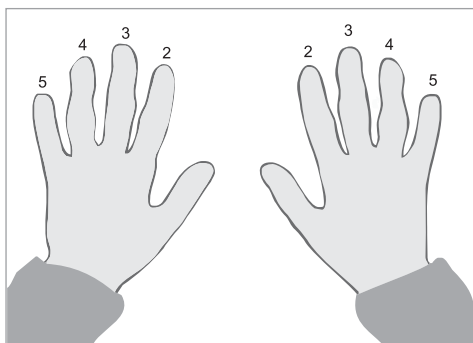
опцију Save As. Save користимо када је документ већ именован, а радимо на њему у више наврата. Сваки пут када желимо да сачувамо оно што смо урадили, бирамо опцију SAVE (иконица SAVE или File→Save).

Дактилографија

Шта је основица и где се налази

АСДФ ЈКЛЧ је дактилографска основица. То је положај с кога се полази и на који увек враћамо прсте. Мала испупчења на тастерима Ф и Ј служе за лакшу оријентацију приликом слепог куцања.

Да бисмо се лакше сналазили приликом учења дактилографских вежби, прсте означавамо бројевима. Тако кажипрст означавамо бројем 2, средњи прст бројем 3, домали прст бројем 4 и мали прст бројем 5. Палац не означавамо и њиме куцамо само размак, а не алфанумеричке знаке.

Прва вежба:

лева рука

слова **а с д ф**

прсти **5 4 3 2**

десна рука

слова **ј к л ч**

прсти **2 3 4 5**

Штампање докумената

Print користимо када желимо да штампамо документ. Потребно је проверити да ли је уписано одговарајуће име штампача (овде **Kyocera FS-1700 KPD-L-2**). Приликом штампања документа изабраћемо опције које нам одговарају:

Print All – уколико желимо да штампамо све странице;

Current page – уколико желимо да штампамо текућу страну;

Pages – ако штампамо само одређене стране;

Print Preview – погледати изглед документа пре штампања.

Исправљање грешака:

Уколико се приликом куцања направи грешка, за брисање текста користимо тастере **Delete**, **Backspace**. Ако желимо да се вратимо на претходни корак, односно да понишtimo последњи, користимо **Undo**, а уколико хоћемо да вратимо поништено **Redo**.

Тастер **Delete** брише један знак десно од курсора, док тастер **Backspace** брише један знак лево од курсора. Уколико желимо да обришемо размак између редова текста, отварамо из менија **Edit→Clear→Contents del**.

Коришћење тастера Enter и Tab

Тастер **Enter** користи се на крају пасуса, за прелазак у нови пасус (једном, двапут, или више пута, у зависности од жељеног прореда). Уколико желимо да следећи пасус буде увучен, користимо тастер **Tab**. Он замењује пет притисака на размакницу.

Избор писма, величине и врсте слова

Избор писма, величине и врсте слова подешава се у менију у опцији **Format→Font**. Font је избор писма (на часовима то је **Courier New**). **Font style** може бити Regular, **Bold** (подебљана слова), *Italic* (искошена слова, тзв. курзив) или **Bold Italic** (подебљни курзив). Size је величина слова (на часовима то је 12), **Font Color** је боја слова и подешавамо је на Automatic или бирамо боју коју желимо. **Underline style** је избор врсте подвлачења (могу бити подвучене само речи, ништа или све, а можемо изабрати и каквом линијом желимо да текст буде

подвучен – испрекиданом, равном, тачкастом...). **Underline style** је избор боје линије која подвлачи текст. Формат и фонт који желимо да нам буде сваки пут на екрану када укључимо рачунар подешавамо бирајући опцију **Format→Font→Default**.

Поравнање

Постоји лево, централно, десно и обострано поравнање.

Куцање великог слова

Коришћење тастера Shift и Caps Lock

Тастер **Shift** користимо када желимо да куцамо једно слово велико, или за куцање горњих знакова на тастатури. Тастер **Shift** налази се на два места на тастатури, с леве и с десне стране, ради олакшаног коришћења. Када куцамо знак који се налази с леве стране тастатуре, користимо десни **Shift**, а када куцамо знак с десне стране, леви. Тастер **Caps Lock** служи за куцање свих великих слова, рецимо у наслову, заглављу и у тексту где су сва слова у низу велика.

Упутство за израду 2. вежбе

У другој вежби куцају се слова **В, И, Љ, О, Г и Ђ**.

Упутство за рад:

- левом руком, кажипрстом (прст бр. 2), куцамо слово В и Г, а малим прстом (означен бројем 5) куцамо слово Љ;
- десном руком, домалим прстом, куцамо слово О (бр. 4), а малим прстом (бр. 5) слово Ђ;
- десном руком, средњим прстом, куцамо слово И.

Маркирање

Маркирање текста неопходно је да би се преко менија унела било која измена у текст. Само маркиран текст могуће је модификовати. Маркирање се најчешће и најједноставније ради мишем (мада је могуће и користећи пречице с тастатуре).

Маркирање (Select):

- *једне речи* – двоструким кликом на реч,
- *реченице* (почиње великим словом и завршава се тачком) – Ctrl и клик на њу,
- *реда* – с леве стране, у области за селектовање, један клик,
- *пасуса* – троструки клик било где у пасусу или двоструки клик у области за селектовање,
- *целој докуменџа* – троструки клик, или Ctrl + A или мени Edit→Select All.

Мени EDIT

Рад с блоковима текста

Исецање блокова текста (Cut)

Потребно је најпре маркирати текст. Исецање блокова може да се ради преко менија Edit или користећи пречице с тастатуре или мишем.

Преко менија Edit: Edit→Cut поставити курсор на жељено место, па Edit→Paste. **Користећи пречице с тастатуре:** Ctrl + X, поставити курсор на жељено место, па Ctrl + V. **Мишем:** десни клик, Cut, обележити жељено место, десни клик, Paste.

Копирање (Сору)

Потребно је најпре маркирати текст. Копирање је могуће радити преко менија Edit или користећи пречице с тастатуре, или мишем.

Преко менија Edit: Edit→Copy, обележити место, Edit→Paste. **Користећи пречице с тастатуре:** Ctrl + C (Сору), поставити курсор на жељено место, па Ctrl + V (Paste). **Мишем:** десни клик, Сору изабрати место, десни клик Paste.

Знаци машинске интерпункције налазе се у четвртном реду тастатуре (осим тачке, запете, узвичника и упитника).

1. група

. , ? ! : ; % куцају се одмах иза последњег слова у речи (без размака), а иза њих се куца размак.

2. група

() / «» ови знаци испред себе морају имати размак, а иза њих одмах се куца слово. Уколико су на крају речи (заграда или знаци навода), куцају се одмах иза последњег слова, а затим следи размак.

3. група

Ознаке мерних јединица куцају се иза броја с размаком испред и иза себе (нпр. cm, mm, kg, dcl, km...); могу се куцати и ћирилицом.

Римски бројеви

Употреба

Уколико у тексту имамо редне бројеве, можемо их писати на два начина:

- користећи арапске бројеве с тачком иза или
- користећи римске бројеве.

Римски бројеви увек означавају редни број, тако да иза њих никад не стављамо тачку. Означавају се великим латиничним словима:

1 = I

5 = V

10 = X

50 = L

100 = C

500 = D

1000 = M

Ќуцање римских бројева

Пре него што откуцамо било који римски број у ћириличном тексту, потребно је променити језик и писмо. Уместо српске ћирилице, бирамо опцију за енглески језик у доњем десном углу или преко тастатуре (Alt + Shift за енглески, и два пута Alt + Shift за повратак на српски).

Вежба:

1. На IV спрату станује Стеван, на VIII Марко, а на XII Никола.
2. У Будви смо били од 1. VII 2008. до 24. VII 2008. године.
3. За вежбу треба да се откуца XIX поглавље „Харија Потера“.
4. Ученици XXXVIII класе на Дану спорта освојили су: I место у цудоу, II место у фудбалу, III место у шаху и IV у кошарци.

Спационирана слова

При писању заглавља службених дописа у МУП-у се користе спационирана, размакнута слова. Она се куцају на следећи начин: Format→Font→Character Spacing →Expanded.

Нпр. РЕПУБЛИКА СРБИЈА

3.2. Администрација

Делови службеног акта

1. Заглавље – НАЗИВ ПОШИЉАОЦА (адресанта)
 БРОЈ
 ДАТУМ
 МЕСТО ПОШИЉАОЦА (адресанта)
2. Назив примаоца (адресата)
3. Адреса примаоца

4. **Предмет** (кратка ознака садржаја)
5. **Веза** (одговор на претходно примљен допис)
6. **Садржај** (текст с уводним, главним и закључним деловима)
7. **Прилог** (речима и бројчано)
8. **Функција, име и презиме овлашћеног лица**
9. **Начин отпреме** (односно доставе) обично, хитно, врло хитно, куриром
10. **Службени печат**

С обзиром на то да су форма и садржина службене преписке услов успешне службене комуникације, дописи и други акти којима се обавља писмена комуникација сачињавају се у складу са:

- стандардима за поједине врсте службених аката,
- стандардима за поједине форме обликовања аката,
- правилима службе.

У писменој комуникацији користе се блок (америчка) и степенаста (француска) форма обликовања аката.

Блок или америчка форма јесте обликовање текста у коме се сви редови куцају од почетка маргине, без увлачења. Нови пасуси издвајају се двоструким проредом (2x Enter), док је између редова уобичајен проред. За куцање у овој форми користимо обострано поравнање. Текст изгледа као да је у блоковима, па се зато ова форма назива блок форма, а пошто је настала у Америци у првој половини 20. века, назива се још и америчка.

Најчешћа и најекономичнија форма обликовања аката јесте блок форма. Сви делови службеног акта куцају се од почетка реда. Веома је важно обратити пажњу на то како се и у којој висини исписују делови акта.

Оно што је карактеристично за блок форму обликовања аката јесте начин обликовања пасуса у садржају. С обзиром на то да се сви редови куцају од почетка реда (без увлачења), двоструки размак између редова означава нови пасус.

Да би десна ивица текста била равна, пре почетка израде дописа треба укључити алатку за обострано поравнање на линији Formatting.

Пример дописа у блок форми:

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

МИНИСТАРСТВО

[illegible][illegible]

Број:

Датум: 14. 05. 2009.

Место, улица и број

 $4X$ [illegible][illegible] $2X$

Улица и број

MECTO

 $3X$

ПРЕДМЕТ:

 $2X$

Веза: ваш акт бр. 182/09

 $2X$ [illegible][illegible] $2X$

ПРИЛОЗИ:

1. MMMMMMMM

2. M M M M M M M M

 $2X$

РАДНО МЕСТО

Звање

Име и презиме

Начин отпреме: хитно

Степенаста или француска или зупчаста форма јесте обликовање текста у коме се сваки нови пасус издваја увлачењем реда (Tab). У њој су наслови и поднаслови центрирани. Настала је у Француској, па одатле и назив француска, а због свог изгледа зове се још и степенаста или зупчаста.

Овај начин обликовања аката је класични начин који подразумева:

- увлачење првог реда у пасусу за (1 x Tab) 1,27 цм,
- куцање адресе примаоца 7 цм од десне ивице акта (десно поравнање),
- куцање назива примаоца на средини акта (централно поравнање),
- куцање потписа пошиљаоца 7 цм од десне ивице акта (десно поравнање).

Ова форма има специфичан изглед, текст изгледа као да је у зупцима или стеницама, па се зато зове још и степенаста или зупчаста.

Начин отпреме: хитно

Службена белешка

Службена белешка је службени акт који сачињава службено лице у вези с предметом на коме ради. Она се саставља на захтев непосредног старешине или неког државног органа.

Форма писања

Службена белешка пише се искључиво у француској форми. Подешавање маргина је исто као и код дописа. Заглавље се налази у горњем левом углу и садржи податке о ономе ко саставља службену белешку.

Фонт којим се пише службена белешка најчешће је Times New Roman или Arial.

Уколико се службена белешка о обавештењу примљеном од грађана пише на обрасцу, пише се у 1. лицу, тј. дословце се цитира оно што присутни грађанин говори. Та белешка прочита се грађанину и он је потписује у доњем десном углу.

Службено лице које води разговор не уноси своје закључке, мишљења или опсервације већ искључиво цитира оно што је грађанин рекао. Уколико грађанин који даје обавештење у свом говору користи локализме или архаизме, службено лице ће тај говор прилагодити стандардном језику и тако саставити белешку, не нарушавајући тиме смисао оног што је речено.

Уколико се пише на белом папиру, службена белешка саставља се у трећем лицу, тј. препричава се обавештење примљено од грађанина који тренутно није ту.

Форма писања службене белешке

Заглавље – РЕПУБЛИКА СРБИЈА

МИНИСТАРСТВО ЗА

назив органа

број акта

датум

место

4 X

Законски основ

3 X

Службена белешка

2 X

- поводом чега је састављена;
- која су средства коришћена приликом проверавања;
- лични подаци лица;
- што верније препричан садржај разговора (јасно, концизно, тачно);
- шта се десило, где, како, кад...;
- водити рачуна да је ово објективни, а не субјективни приказ догађаја (не износити своје мишљење и суд);
- писати у 3. лицу;
- реченице морају бити јасне и концизне; посебно водити рачуна о томе да не буду двосмислене.

2 X

Прилог

Потпис

3.3. Комуникација – основни појмови

Појам, карактеристике и врсте комуникације

- Комуникација је размена информација.
- Комуникацијом се изражавају мишљења и емоције.
- Комуникација је средство за превазилажење разлика међу људима.
- **Комуникација је процес преношења информација помоћу система опште разумљивих симбола. Ови симболи се могу емитовати визуелно и звучно, намерно и ненамерно.**

Врсте комуникације

У процесу комуникације постоје три основне методе:

1. вербална (усмена),
2. писмена и
3. невербална.

Вербална комуникација

Ово је најчешће примењиван метод. Обухвата говор и све његове варијанте (дискусије, расправе, предавање наставника у учионици, неформалне разговоре...).

Предност оваквог начина комуникације је у томе што порука врло брзо стиже до примаоца, а и пошиљалац добија повратну информацију за врло кратко време.

Недостатак вербалне комуникације јесте појава дисторзије (извртања). То се нарочито односи на полицијску службу, где се одлуке и друге информације преносе вербално горе-доле, кроз хијерархију, па постоји знатна могућност да се поруке погрешно схвате и тумаче.

Писмена комуникација

Обухвата било које средство које преноси поруку писменом речи или неким другим писменим симболом (нпр. бројеви, графикони, цртежи...). У полицијској служби то су: службене белешке, извештаји, записници, разни писмени материјали за обуку, као и сва друга писмена.

Предност оваквог начина комуникације јесте у томе што су информације трајне (фиксирани), конкретне, а ако треба и поверљиве. Физички су доступне за каснија информисања. Будући да су пажљивије биране него изговорене, писане речи су и прецизније, јасније и логичније.

Недостатак писмене комуникације јесте то што нам одузима доста времена, а повратна информација врло споро стиже и примаоцу и пошлагоу.

Невербална комуникација

Ово је врло оригиналан и аутентичан начин споразумевања који обухвата више од изговорених и писаних речи. Назива се још и говором тела. Она се, по правилу, одвија несвесно, па је зато њоме тешко управљати. Невербална комуникација даје нашем исказу аспект осећања и односа. Невербални сигнали показују како бисмо желели да нас виде они којима се обраћамо (нпр. начин одевања, коса, статусни симболи).

Невербална комуникација подразумева читав низ радњи:

- **мимику** (grimase, mrštenje čela, znaci očima, npr. kolutanje, podrugljivo smehkanje, izbegavanje pogleda...);
- **гестикацију** (pokreti ruku i tela za slanje poruka, npr. signaliziranje „stop“ rukom, pokazivanje prstom na neku osobu, gledanje na sat dok неко други говори, или показивање разумевања, пажње и брижног става према саговорнику);
- **говор тела** – држање тела (stezanjem pesnica pokazuje se ljutnja; sleganjem ramenima sagovorniku dajemo do znanja da smo ravnodušni, незаинтересовани; прекрштене руке показују да нисмо отворени за комуникацију; разне физиолошке реакције, нпр. знојење, зевање...);
- **моторичко понашање** (pobeđi, čvrsto držati);
- **начин говора** (гласно, тихо);
- **остали појавни знаци** (odeћа, коса);
- **статусни симболи** (sat, униформа, чин, возило итд.).

Колико је важна невербална комуникација показује и следеће истраживање које каже да се при комуникацији лицем у лице порука преноси:

- говором тела – 60%,
- тоном гласа – 30%,
- речима – 10%.

„Квадрат вести“

Колико је комуникација тешка и компликована, показује нам теорија коју је установио немачки теоретичар Фридеман Шулц фон Тун. Он ју је назвао „квадрат вести“.

Овај модел указује нам на чињеницу да свака информација, сваки исказ који се размени између пошиљаоца и примаоца има вишеструко значење. Наиме, оно што пошиљалац каже може се тумачити на четири начина, јер по овој теорији, ми слушамо са четири уха и реагујемо у зависности од тога које је ухо у том тренутку активирано. То изгледа овако:

Елементи и законитости комуникације

Основни елементи ефикасне комуникације

1. **Пошиљалац:** особа која ствара поруку коју затим шаље примаоцу.
2. **Прималац:** особа која је одговорна за дешифровање поруке, тј. за тумачење симбола. То је обично најкритичнија фаза у комуникацијском процесу јер може да доведе до конфликта.
3. **Повратна информација:** одговор примаоца на поруку. Повратна информација говори пошиљаоцу да је прималац тачно разумео поруку.
4. **Порука:** информација која се преноси између пошиљаоца и примаоца и не састоји се само од речи.

Ако бисмо то графички приказали, изгледало би овако:

Елементи поруке:

- садржај,
- глас,
- невербални сигнали,
- тумачење.

Садржај: садржај или речи које се употребљавају у комуникацији могу се односити само на мали део поруке. Због тога треба водити рачуна о томе да речи буду пажљиво одабране како би порука била што јаснија и прецизнија.

Глас: карактеристике гласа могу да објасне велики део информације која је послата у поруци. Веома су битне карактеристике гласа које примаоци поруке оцењују приликом тумачења поруке, а то су: тон, брзина, висина тона, модулација.

Тон се односи на начин говора. Он преноси емоције или намере које се крију иза речи. Када слушалац уочи разлику између садржаја поруке и тона говорниковог гласа, вероватно ће поверовати овом другом (тону говорниковог гласа).

Брзина представља темпо којим особа говори (брзо – полако). Промена темпа може да сигнализира слушаоцу да ће се нешто догодити.

Висина тона односи се на висину гласа којим особа говори (тих – гласан). Високи тонови могу да укажу на узбуђење или јаке емоције.

Модулација се односи на ритам гласа. Она се мења с обзиром на то које су речи у реченици наглашене. Модулација или наглашавање одређених речи у поруци може у потпуности да промени значење.

Законитости комуницирања

- 1) Не може се „не комуницирати“.
- 2) У сваком процесу комуникације увек је изражена двострука информација – једна информација садржи чињенице које пошиљалац упућује примаоцу, а друга нам указује у каквом су међусобном односу особе које комуницирају
- 3) Комуникација је процес у коме информације имају кружни, а не једносмерни ток.
- 4) Вербална и невербална комуникација тесно су повезане.

3.4. Вербална комуникација

Повратна комуникација

Шта је повратна информација?

Повратна информација представља одговор примаоца на примљену поруку.

Она показује да ли ју је прималац тачно разумео. Службеници комуналне полиције треба да обрате пажњу на повратне информације јер им оне могу показати како су њихове поруке примљене.

Повратне информације су корисне у позитивном и негативном контексту. Позитивне повратне информације могу, на пример, да укључују одавање признања за добро обављен посао или упућивање искреног комплимента некој особи.

Много је случајева у којима је сасвим примерено послужити се повратном информацијом. На пример, требало би да дате другима до знања:

- да не схватате шта су хтели да кажу;
- да вам се допада нешто што су рекли или учинили;
- да се не слажете с њима;
- да мислите да мењају тему или се врте у круг;
- да почињете да се нервирате;
- да сте повређени или да вам је непријатно.

Чему служи повратна информација

Повратна информација помаже вам и да останете у додиру са својим реакцијама како бисте могли да се позабавите њима пре него што се претворе у озбиљна

негативна осећања фрустрације, гнева, повређености, пораза, дефанзивности, страха, депримираности, зависности, слабости или незаштићености.

Општа упутства за давање повратних информација

Водите рачуна о томе да ли је прималац спреман.

Своје коментаре заснивајте на чињеницама, а не на емоцијама.

Будите конкретни.

- Пошто се догађај десио, дајте повратне информације што пре можете: што мање времена прође, то боље.
- Одаберите погодан тренутак.
- Одаберите место где ћете бити насамо.
- Концетришите се на оно што може да се промени.
- Затражите сарадњу.
- Концентришите се на једну ствар.
- Будите вољни да помогнете.
- Охрабрите примаоца да узврати повратним информацијама.

Нека упутства за примање повратних информација:

- изјасните се у вези с чим желите да примите повратне информације;
- проверите да ли сте добро схватили оно што сте чули;
- покажите своју реакцију на повратну информацију.

Парафразирање

Парафразирање није ништа друго него понављање, препричавање својим речима онога што је саговорник рекао, како би се разговору дао нови подстицај. Парафразирањем показујемо саговорнику да га пажљиво слушамо, да разумемо оно што нам говори и да уважавамо његово мишљење. Тако градимо „вербални мост“ који помаже да се разговор настави.

Шта треба знати о парафразирању

- Свако парафразирање подразумева вештину активног слушања.
- Онај ко је добар у парафразирању никада не мења суштину исказа саговорника и увек пази да не „ставља своје речи у уста другој особи“, јер то може да промени чињеничну информацију.

- Парафразирање је моћно оружје у комуникацији. Тако комунални полицајац може да провери да ли је исказ саговорника добро разумео и протумачио, а ако је потребно, и да попуни празнине или исправи грешке.

Избегавајте питања као што су:

- „Да ли сте разумели?“ (Људи на ово питање могу да одговоре просто са „да“. Уместо тога, тражите од њих да вам понове упутства која сте им дали.)
- „Објасните, шта је то што тражим од вас?“ (Ово је сувише заповедни начин. Сви јунаци муком ће да замукну.)
- „Схватате ли у чему је ствар?“ (Ово звучи као омаловажавање. Људи ће бити озлојеђени ако ваше речи прочитају као наговештај да их сматрате недовољно паметним.)

Говорни бонтон

Као што има разних друштвених ситуација, тако има и разних врста разговора: од обичног, свакодневног, до врло озбиљног, који захтева добро познавање теме на коју се разговара.

Ево неколико општих савета

- Треба избегавати разговоре којима би се другима могло разбити добро расположење. Правило којег се треба чврсто држати јесте да никог никад не повређујете у његовим осећањима. Сваки разговор треба да се обавља уљудним речима.
- Нарочито треба обратити пажњу на то да се не говори много о себи јер је то скоро увек досадан и неугодан разговор за другога.
- Често је већа вештина добро слушати него добро говорити.
- Човек који нема стрпљења да другог саслуша, престаје да буде свестан свога нестрпљења. Самим тим, прави основну грешку у разговору.
- Ретки су људи који су способни да забављају цело друштво а да не постану досадни и наметљиви. Ако не спадате у те људе, онда у друштву говорите, али пустите и друге да кажу шта мисле и желе.
- Брбљивост је не само помањкање доброг укуса већ и мана која вам често може нашкодити, нарочито код људи који вас још нису добро упознали. Ако вас почну избегавати, немојте се чудити, него покушајте да обуздате своју склоност према сувишном причању. Ни потпуна тишина није излаз.
- Ако разговарате с особом коју сте тек упознали, онда је најбоље да одаберете неку општу тему, а да избегавате разговор личне природе.

Многи не могу да се одупру томе да се упусте у разговор и на тему коју слабо познају, па чак и не разумеју. То их обично доводи у неприлике и у очима саговорника делују као незналице. У таквим случајевима, најбоље је слушати разговор, а

ако неко из друштва затражи ваше мишљење, признајте да ту област не познајете толико добро да бисте могли дати сигуран суд. Исто тако, ни супротно мишљење у дискусији не треба да вређа ваш понос. Сваки став или мишљење прихватиће се много лакше ако је изречен умереним гласом, ако се у говору осети поштовање према противнику, као и скромност и племенитост онога ко говори.

Још неколико савета

- Другоме се никад не каже да лаже, него да се можда вара.
- Када прилазимо другима, ред је да их први поздравимо.
- Не омаловажавајмо саговорнике.
- Саговорника не смемо држати за капут.
- Не упадајмо у реч кад други говоре.
- Веома је непристојно зевати кад се с другим разговара.
- Кад неко нема воље да вас слуша, престаните да говорите и немојте му досађивати.
- Не показујте да опажете незнање или погрешно изговорене речи свога саговорника.
- Не истичите своје школовање, порекло, друштвени статус.
- Када неком говорите, реците његово име, а не „он“ или „она“.
- Не упуштајте се у разговор који остали не разумеју или не могу учествовати у њему.
- Не шапућите у друштву.
- Не истичите у разговору себе, и не узбуђујте се да ваш тон не би постао повишен, а разговор бучан.
- Стране речи не употребљавајте ако нисте сигурни у њихово значење (макар с више речи казали оно што желите).
- Не говорите помоћу руку, не додирујте своје саговорнике рукама док разговарате.
- Не дошаптавајте се у друштву.
- Ако користите неку поштапалицу, настојте да је избаците из употребе.

Значај речи изволите, молим, хвала, опростите

- Ове речи олакшавају опхођење и разговор и често омогућавају да се одређени послови и односи лакше и брже позитивно развијају. Све што желите да добијете од другог затражите речима молим или извините, а завршите речима хвала или опростите. Ако неком нешто дајете, нудите или пружате, користите реч изволите, као и када неког пропуштате испред себе или му уступате место.
- Речју молим почећете сваку своју молбу или захтев.

- Речи извините и опростите употребите кад ословљавате неког непознатог да бисте добили потребну информацију, ако сте нешто погрешили у кретању, при уласку и изласку из просторије или превозних средстава, ако сте прекинули некога у разговору, или учинили ма шта што није у складу с лепим понашањем. Оне ће помоћи да вам се не замери много на погрешном поступку или неспретности.

Асертивно реаговање

(Самопоуздано реаговање)

Начин реаговања у комуникацији

Постоји неколико врста понашања у интеракцији с другима које прате одговарајуће емоције. У истој ситуацији различите особе могу различито да реагују. Од начина њиховог реаговања зависи даљи ток комуникације.

Постоје три типа реакције у конфликтној ситуацији: нападачка, повлачећа и самопоуздана.

Карактеристичне врсте понашања:

1. Неасертивно понашање

• (Агресивна) нападачка реакција -

начин реаговања у конфликтној ситуацији, када особа води рачуна само о задовољавању својих потреба, и то на груб (агресиван) начин, док потребу друге стране не узима у обзир.

Основна позиција и порука у изражавању себе: **ЈА сам ОК, ТИ ниси ОК.**

Агресивно (бес):

- контролише друге зарад личних интереса,
- не поштује друге,
- „други нису ОК“.

• Пасивна (повлачећа) реакција –

начин реаговања у конфликтној ситуацији, када се особа мири и прихвата стање које јој је наметнуто иако јој то не одговара, и при том више води рачуна о другоме него о себи.

Основна позиција и порука у изражавању себе: **ЈА нисам ОК, ТИ си ОК.**

Пасивно (анксиозност):

- не чува границе,
- пушта друге да одлучују,

- „ја нисам ОК“.

Индиректна агресивност (пасивна агresiја):

- манипулативна,
- дволична.

2. Асертивно понашање

(осећање задовољства или незадовољства и сл.)

- чува своје интересе, али и интересе других,
- изражава себе, али и слуша друге,
- „ја сам ОК и ти си ОК“.

• Асертивна (самопоуздана) реакција –

начин реаговања у конфликтној ситуацији у коме постоји уважавање и разумевање друге стране, исказивање сопствене потребе коју желимо да остваримо, као и неагресиван начин на који се све то саопштава.

Самопоуздано реаговање, као појам, мало је познато и као понашање мало коришћено, али може допринети бољим односима с људима.

Основна позиција и порука у изражавању себе: **ЈА сам ОК, ТИ си ОК.**

Самопоуздана реакција пружа могућност за наставак комуникације. Наравно, потребно је нагласити да комуникација зависи и од особе с којом разговарамо, али на овај начин показујемо спремност да саслушамо другу страну и да нађемо компромис.

Самопоуздано или асертивно реаговање укључује уважавање другог, самопожртвовање, а изречено је без доминирања или понижавања другог.

АСЕРТИВНИ УВОД

Ја мислим, осећам, желим...

(Хтела сам да разговарам о нечему што ми је важно.)

ПЛУС НА ЛИЧНОСТ

(Ти си мој добар пријатељ)

МИНУС НА ПОНАШАЊЕ

(Али ми смета што заборављаш да ми вратиш позајмљен новац.)

ПРЕДЛОГ

(Волео бих да поштујеш наш договор.

ПРОВЕРА

(Шта ти мислиш о томе? Шта ти кажеш на то?)

Комплетна шема асертивно упућене критике

Асертивна критика

- Одражава наше субјективно мишљење.
- Речена је јасно, гласно, без двоумљења.
- Упућује се уз уважавање особе, односи се на понашање, а не на личност.
- (На пример: Мислим да си вредан радник, али ми смета што касниш у испоруци.)
- Имплицитно, или још боље експлицитно, садржи и конструктивно решење, тј. предлог за решење.
- (На пример: Предлажем да ме убудуће најмање један дан раније обавестиш о кашњењу испоруке. У противном ћу ангажовати другог набављача.)
- Речник асертивне критике не садржи емоционално набијене речи већ одражава степен нашег незадовољства или жеље за променом.

Речи које треба користити код упућивања асертивне критике:

+ смета ми, не допада ми се, не свиђа ми се, незадовољан сам, омета ме, не одговара ми...

Речи које не треба користити код упућивања асертивне критике:

- дубоко сам разочаран и увређен, несрећан сам (ти ме чиниш несрећним), не могу да поднесем да..., увек, стално, ти си крив, због тебе

ЈА поруке

Неоптужујуће поруке

Ја поруке су модел понашања који нам омогућава да останемо у контакту са собом (својим осећањима и потребама из којих та осећања извиру) и да отворено и јасно изразимо како доживљавамо ту ситуацију а да при том не нападнемо,

окривимо или повредимо другу особу. Тиме другој особи дајемо до знања да смо отворени за тражење решења.

Компоненте ЈА поруке

1. Објективан опис ситуације
(када видим да причате за време мојих часова...)
2. Реакција особе
(осећам се лоше, јер мислим да вас није брига за оно што говорим...)
3. Позитивна формулација
(а желела бих да дискутујемо о...)

ЈА поруке су вештина супротстављања другоме без окривљавања, нападања и вредновања. То је начин да се отвори комуникација, спречи распламсавање сукоба, повећа вероватноћа позитивног исхода. Треба имати на уму да **ЈА** поруке нису свемогуће. Њихов ефекат зависи и од спремности друге стране да их прихвати, али сигурно да ће друга страна пре прихватити овакву поруку него нападачку и окривљујућу. Потребно је нагласити и да **ЈА** поруке не прекидају комуникацију, већ отварају могућност за споразум, и у томе је њихова највећа вредност. За одржавање жељене комуникације није довољно да само упутимо одговарајућу **ЈА** поруку већ и да обратимо пажњу на реакцију коју је она изазвала код друге особе.

У идеалном случају, саговорници ће се наизменично активно слушати и упућивати један другом **ЈА** поруке. Тако ће се постепено створити услови да се изгледе неспоразуми, отклони могућност даљег сукоба и настави комуникација.

ТИ поруке

ТИ поруке нуде готова решења, односе се на друге. Користе се код вређања, напада, пребацивања, осуђивања, етикетирања. Оне подстичу одбрамбене механизме, дефанзивну комуникацију или противнапад (на пример: Докле мислиш да касниш?, За тебе је ово извештај?...).

Типови асертивне комуникације

1. **Базична асертивност** представља најосновније потврђивање, заузимање за себе у некој ситуацији.

Примери:

- Када нас неко прекине: „Извините, само да завршим мисао.“
- Када нам неко постави питање на које не можемо одмах да одговоримо: „Молим вас да о томе размислим. Хоћу да размислим.“
- Када одбијамо нечију молбу или захтев: „Не одговара ми да сутра дођеш.“
- Када нешто тражимо: „Хтела бих да ми вратите моје паре.“

- Када не желимо нечију помоћ или савет: „Не желим твоју помоћ“ или „Не желим твој савет.“
- Када изражавамо своју наклоност или допадање другој особи: „Допадаш ми се. Стало ми је до тебе. Ценим твоје мишљење.“
- Када изражавамо жељу или преференцију у погледу неке друге особе: „Желим да разговарамо.“

Базична асертација представља суштину асертације и саставни је део сваког другог типа асертивности.

2. **Емпатичка асертивност** подразумева базичну асертацију, уз изражавање властитих осећања. Другој особи желимо да поручимо како се ми осећамо, или да покажемо своју саосећајност и разумевање. Важно је да после поруке своје емпатије (уважавања осећања друге особе) кажемо шта желимо, тј. да не заборавимо основну асертивну поруку.

Примери:

- Када нас неко омета својим понашањем: „Ви можда то не примећујете, али ваш разговор ми смета да се концентришем, говорите тише.“
- Када чекамо некога ко нам даје тачно време доласка: „Ја разумем да ти је тешко да прецизираш време, али бих волела да ми кажеш што прецизније време доласка.“
- Када нам неко нуди савет или помоћ коју не желимо: „Верујем да ми то говориш зато што бринеш, али сада желим сам да одлучим, макар и по цену грешке.“

3. **Ескалирујућа асертивност** – тип степенасте асертивности коју постепено повећавамо до крајње чврстог и непоколебљивог става без компромиса.

Пример: ситуација с намешљивом особом

1. Можете узети столицу, али ми бисмо радије остале и причале саме.
2. Нама не смета да узмете столицу, али не желимо друштво за столом.
3. Последњи пут вам кажемо да не желимо друштво за столом, немојте више да питате.

Оно што разликује последњи степен асертације од агресивног понашања јесте непостојање жеље да казнимо, повредимо или понизимо другог. И даље имамо на уму да је за нас неприхватљиво понашање особе, а не она сама. Тон којим изговарамо последњи степен асертације није агресиван (дрзак, циничан) већ максимално одлучан (не укључујемо појачало!).

4. **Уговорна опција** – подразумева да се другој особи остави могућност да промени понашање пре него што предузмемо крајње мере. Да ли је уговорна опција претња или асертација, зависи од тона којим је изречена. Да би била права асертација, потребно је да се износи мирно, као саопштење, тј. обавештење о нашем следећем кораку ако се ситуација не промени (ако-онда).

Пример:

- „Ако наставиш да разговараш са мном тим тоном, прекинућу разговор.“
- „Ако следећи пут будеш каснио, отићи ћу након пет минута.“

Важно је имати на уму да се уговор који смо предочили не тиче само друге особе. Уколико се ми сами не понашамо у складу с уговором, наша уговорна опција постаје празна претња и нема комуникациону вредност.

5. Конфронтативна асертивност

Користимо је када се на било који начин конфронтирамо, суочавамо, изражавамо супротно или другачије мишљење.

Пример:

- „Рекао си да ћеш да краја месеца завршити тај посао, али ниси. Желим да направимо нови договор како се то не би одразило на мене.“
- „Био је договор да у понедељак донесете реферате из биологије. То нисте испоштовали. Како да решимо ову ситуацију?“

Конфронтативном асертивношћу служимо се да бисмо се другој особи, на неки начин, супротставили или је суочили с њеном недоследношћу у понашању. На тај начин исказујемо колико вреднујемо претходно успостављене договоре. Овај тип асертације подсећа на уговорну опцију по томе што не „заборављамо“ да одреагујемо ако нешто није у складу с претходно постигнутим договором или уговором.

6. **ЈА асертивност** је класична асертација. Из ЈА поруке проистекле су све остале форме асертације како би допуниле основну ЈА поруку.

Пример: *„Ја мислим да имамо неки проблем у комуникацији. Желиш ли да разговарамо о томе?“*

Ја асертација посебно је корисна када желимо да нагласимо субјективност свог мишљења, аутентичност нашег осећања или снагу наше личне потребе/жеље.

Тип	Опис	Циљ	Пример
базична	кратко, јасно, директно	јасна порука	Хоћу кусур, нећу жваку
емпатичка	саосећање/осећање + базична порука	изразити осећање/саосећање	Разумем, схватам, јасно ми је, али...
ескалирајућа	у корацима до чврстог става	одбрани своје право	Немојте више инсистирати
уговорна опција	ако... онда	договор, предочавање, последице	Ако закасниш, нећу чекати
конфронтативна	ти тако... а ја овако	суочити се, супротставити се, изразити неслагање	Не слажем се...
ја	ЈА мислим, осећам, желим	изразити се с нагласком на ЈА	ЈА на то гледам овако

Вербална манипулација

Роберт Кава, у својој књизи **Како изаћи на крај с незгодним људима**, говори о три велике групе манипулатора:

- I пасивним,**
- II агресивним и**
- III осталим.**

Свака од тих група има специфичне особине по којима се разликује од других људи. Неки манипулатори лако се препознају и није тешко изаћи на крај с њиховим понашањем. Међутим, постоје и они који се вешто скривају, па тако, из прикрајка, могу знатно да утичу на живот других а да при том мисле само на своје потребе. У даљем тексту позабавићемо се сваком групом посебно.

Шта је знак манипулације, шта је све манипулација?

То може бити:

- лична увреда, директна,
- претња,
- исмевање у коме је предмет шале личност, а не понашање,
- порицање (нисам то ја урадио, погрешно си ме схватио),
- оптуживање за постојање проблема (да ти ниси, не бих ни ја; ти си крива),
- агресивно „зашто“ запиткивање,
- дебата или расправа (ма одложи то, то није тако важно),

- пасивно понашање, одлагање (ево сад ћу, још само да...),
- самосажаљење,
- улагивање.

Технике избегавања манипулације

1. Пакет „не дам се ја тако лако“

Покварена плоча

Особу кратко и јасно ставимо до знања да смо је чули и разумели и не дозвољавамо да фокус оде у неку другу страну, већ централну преференцу понављамо без удаљавања, проширивања или скраћивања. Не заборавите: када користите покварену плочу, нисте досадни, већ упорни у одбрани свог права! Усмерите се на кратак и јасан садржај покварене плоче и... издржите.

Померање са садржаја на процес („непецање“)

Другој особи јасно ставимо до знања да се скренуло с главне теме: „Скренули смо у прошлост. Мени се чини да си сада љут.“ Не дозвољавамо да фокус комуникације скреће, позивамо особу на одговорност и сарадњу, „не пецамо се“ и не пристајемо на манипулацију.

2. Антиескалирајући пакет („о’лади“)

- *Дифузирање/игнорисање садржаја љутиће групе особе* – док се друга особа не смири, игнорисати љутњу, изаћи или се склонити (ако постане густо); реаговати с „разговараћу о томе касније“.
- *Асертивно одлајање* – примењујемо га у случају када се јавља узбуђење које онемогућава размишљање, када не знамо тачно шта желимо или немамо довољно података за одлуку: „Желим да размислим о томе“ или „Сада не желим да говорим о томе“.

3. Антидефанзивни пакет – пакет за асертивно прихватање критике

- *Асертивно слајање*. Када добијамо критику на своје понашање, добро је да се с њом сложимо.
- *Делимично слајање*. Када нас неко критикује као личност, примењујемо FOGGING (замагљивање), тј. критику преводимо на „језик понашања“ и сложимо се с оним њеним делом који се односи на понашање, а остатак критикујемо („Заиста си у праву када кажеш да се некада не понашам одговорно, али не мислим да сам неодговорна особа“). Наше слагање може се односити на вероватноћу или учесталост догађаја („Истина је да у последње време понекад урадим то и то“). Можемо се, такође, сложити и у принципу, тј. само с логиком, а не и с премисама и закључцима („Да, и ја мислим да постоји могућност да ми се десе неке непријатности на путовању, али не и да је то разлог да не путујем“).

- *Асертивни расипивање*. Рашчлањујемо критику („Реци ми шта је тачно у том мом поступку било понижавајуће“). Користимо своје право да не разумемо шта друга особа мисли, жели или подразумева под оним што говори, те се распитујемо.

3.5. Невербална комуникација

Комуникација се не може избећи!

Комуницира се на различите начине: речима, тоном гласа и телом, држањем, гестовима и изразима лица. У обиљу информација које добијамо најдрагоценије су оне које нам стижу преко говора тела оних које посматрамо.

Истраживања показују да је приликом презентације пред групом људи 55% утисака одређено говором тела (држањем, гестовима, погледом), 38% интонацијом и само 7% садржајем презентације.

То значи да су, заправо, **невербални знакови** оно што ствара значење поруке коју преносимо.

Када оно што особа говори није усклађено с оним што она чини, сви ћемо пре поверовати невербалним знаковима. Зашто? Зато што је невербалне знакове теже одглумити. Стога је значај невербалне комуникације у полицијском послу велики. Често се управо уз помоћ невербалних знакова лакше решава неки случај.

Невербални знакови замењују и наглашавају вербалну поруку, али могу да буду и у нескладу с њом.

- Невербални знакови су несвесни.
- Невербални знакови одређени су културом.

Шест функција невербалне комуникације

1. Изражавање емоција.
2. Изражавање узајамних ставова.
3. Презентовање властитих особина.
4. Праћење, подршка и допуна вербалне комуникације.
5. Замена за вербалну комуникацију.
6. Конвенционално изражавање разних врста социјалне активности.

Кинезички знакови у комуникацији (говор тела)

Термин кинезички потиче од грчке речи кинезис, што значи кретање.

Постоји неколико група или врста кинезичких знакова:

- покрети лица (фацијална експресија);
- покрети појединих делова тела (руку, ногу, трупa, главе);
- држање тела у целини.

Фацијална експресија

Ово је важан и врло чест невербални сигнал при комуницирању. Мноштво мишића и изграђена структура лица, омогућавају његову богату изражајност. Много је делова лица који се могу покретати и мењати: очи и предео око очију, уста, обрве, капци, чело, боја, као и затегнутост коже и лице у целини.

Покрети тих делова, а још више њихове комбинације, као и разне врсте и нијансе реаговања на информације примљене од саговорника, могу да послуже за изражавање психичких стања и својстава.

Усмеравање погледа у друге особе саставни је део сваке конверзације. Међутим, као комуникациони знак често се користи и када нема вербалне комуникације, када она, евентуално, тек предстоји или се жели њено успостављање, а понекад напросто због тога што постоји интересовање за неку особу у близини.

Усмеравање погледа током конверзације има важну улогу у понашању. Њиме се прикупљају информације о саучесницима у интеракцији. То је чест знак наклоности. Важан сигнал заинтересованости за неку особу и наклоности према њој јесте и ширење зеница (ширењем зеница одајемо наклоност које ни сами нисмо свесни). Када се неко стиди, осећа се непријатно или је анксиозан, мање гледа у друге. Особе које лаж осећају као друштвено непожељно понашање, не гледају у очи онима које лажу.

Покрети делова тела и држање тела

Покрети руку, који су најчешћи током комуникације, откривају степен емоционалне узбуђености, а многи положаји тела интерперсоналне ставове.

Покрети главе и њени различити положаји такође су веома чести у комуникацији. Као што управљају поглед, људи и главу више окрећу према особама које воле, према онима које имају виши статус и према онима од којих зависе. Уздигнуто држање главе јавља се често код људи с вишим друштвеним статусом и оних које теже за доминацијом и истицањем.

Држањем тела стављају се до знања ставови према саговорнику у комуникацији. Већа или мања непосредност долази до изражаја у нагнутости тела према особи с којом комуницирамо, просторној близини, додиривању, усмерености погледа.

Проксемички знакови у комуникацији

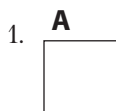
Три главне категорије просторног понашања током комуникације или три главне врсте проксемичких знакова јесу:

- физичка раздаљина или близина међу учесницима комуникације;
- положај који учесници комуникације заузимају једни према другима;
- субјективни однос учесника комуникације према простору у коме делују и особама у том простору, тј. *територијално понашање*.

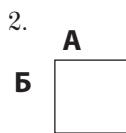
Аутор који је први проучавао близину као елемент комуникације Хал, разликује четири близине/дистанце које се у одеђеним ситуацијама заузимају и говоре о односу једног од учесника интеракције према другоме.

1. Интимна дистанца (удаљеност до 15 цм) – непосредан телесни додир попут загрљаја.
2. Персонална дистанца (удаљеност од 45 цм до 80 цм) – имају је они који се добро познају и који дискутују о личним темама.
3. Социјална дистанца (од 0,80 м до 4 м) – уобичајена међу људима који предузимају заједничке активности које немају лични карактер.
4. Јавна дистанца (од 4 м навише) – уобичајена за формалну комуникацију.

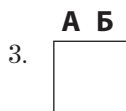
Други важан проксемички комуникациони знак јесте распоред у простору у коме се остварује комуникација.

Б Овакав распоред је најчешћи када особе истог пола расправљају о некој ствари о којој постоје различита мишљења.

Овакав распоред је најчешћи када пријатељи слободно разговарају.

Овакав распоред је најчешћи када разговарају особе различитог пола међу којима постоји наклоност.

А **Б**
4. ☐

Овакав распоред је најчешћи када особе тренутно не желе да буду у контакту.

А
5. ☐

Б Овакав распоред је најчешћи када се особе не воле и не желе да ступе у контакт.

Паралингвистички знакови у комуникацији

Постоји велики број различитих паралингвистичких знакова. То су разни пропратни шумови и звукови при изговарању гласова, речи, целих речи и реченица, као и посебни гласови и њихове комбинације које прате говор, а не формирају речи. Разликују се две групе паралингвистичких знакова:

1. паралингвистички знакови у ужем смислу

Нису везани за граматичку структуру, али могу да пруже информације о расположењу комуникатора, његовим ставовима према саговорнику (плакање, смех, врисак, узвици „ох“ или „ух“, варијације у брзини, висини и јачини изговарања гласова у речи...). На основу тих знакова, а без обзира на граматички облик и садржај изговорених реченица, може се стећи утисак о емоцијама, интерперсоналним ставовима и неким карактеристикама личности говорника.

2. прозодијски паралингвистички знакови

Важни су за схватање основног смисла вербалног исказа, тј. да ли се реченицом нешто тврди, пита или наређује. Они су елемент граматичке структуре језика. То су карактеристике начина изговарања реченице које се везују за њен садржај и утичу на њен смисао. То могу бити ритам, модулација и наглашавање речи у реченици и пауза међу речима.

Функције паралингвистичких знакова

• Изражавање емоција

– гнев: слаб или висок глас, брз темпо говора, неправилна модулација

- жалост: тих, низак глас, спор темпо, неправилне паузе у говору, нејасно изговарање гласова
- **Означавање интерперсоналних ставова**
- пријатељски или непријатељски став, доминантан или субмисиван (потчињен)
- **Оцењивање црта личности**
- **Оцењивање демографских обележја**
- пол, узраст, регионална и национална припадност (акценат, артикулација гласова и темпо говора)
- **Остваривање вербалне комуникације**

3.6. Социјална перцепција

Опажање особе

Ми не опажамо само физичке објекте већ и друге особе и оцењујемо њихове особине, емоције, темперамент, мотиве...

Опажање особа је сложен процес.

Између опажања физичких објеката и опажања особа постоје три основне разлике:

- природа објеката опажања није иста (физички објекти су стабилни, непроменљиви, тако да опажање можемо прекинути и после извесног времена наставити а да се вредност опажања не промени);
- опажање физичких објеката почива на деловању дражи на наше чулне органе (осетима), док је опажање особа више процес закључивања него непосредног опажања;
- код опажања особа постоји узајамно деловање особе која опажа и особе која се опажа.

Фактори који утичу на опажање

- Селекција или избор дражи
- Од наше мотивације, као и културе у којој живимо, зависи на које ћемо дражи обратити пажњу.
- Први утисак (импресија)
- У опажању других особа посебан значај има први утисак који о њима стичемо. Када је једном формирамо, прва импресију чврсто се одржава и утиче на наше даље опажање.

- Стереотипно гледање на људе
- Под стереотипима подразумевамо упрошћене, често сасвим неосноване слике о појединим групама људи.

Чиниоци који утичу на тачност опажања

Особине онога кога опажамо

Човек тачније опажа оне особе које непосредније и отвореније манифестују своје особине, као и оне особине које су изразитије и развијеније. Та тачност нашег опажања јесте сличност онога кога опажамо са нама самима.

Карактеристике онога који оцењује

У те особине, пре свега, спада искуство о понашању људи, интелигенција, критичност према самоме себи, заинтересованост за психички живот, непристрасност и опрезност у доношењу судова...

Грешке у опажању

Погрешне оцене много су чешће при опажању особа него при опажању физичких објеката. Три су главна разлога за то: прво, има мање поузданих ослонаца за опажај; друго, тешко је остати непристрасан; треће, много је посебних чинилаца који утичу на објективност опажања (особине опажаних особа, њихова затвореност и суздржаност у испољавању емоција, намерно нетачно и лажно приказивање себе самог...).

• Грешка хало-ефекта

Јавља се када оцењујемо према првом, општем утиску, или према једној особини. На пример, дотерану жену која делује начитано проценићемо као добру мајку, а не као некога ко злоставља своју децу, иако она то чини; када прозове ученика који има све петице, а који тог дана није показао баш добро знање, наставник ће му дати већу оцену него неком ко исто толико зна, а има слабије остале оцене.

енгл. хало – месечев круг

Као што месец бива обасјан својим кругом, тако и симпатија и антипатија надјачавају остале особине.

• Грешка централне тенденције

Настаје када се оцењивач плаши да не направи велику грешку у оцењивању, па прибегава средњим оценама јер ће тако грешка бити најмања. На пример, шеф увек оцењује оценом добар (три).

• **Грешка метафоричке генерализације (логички неосновано закључивање)**

Испољава се у склоности да се на основу физичких особина оцењују психичке особине. На пример, особама с наочарима или високим челом често се приписује висока интелигенција; особама с грубом кожом чешће се приписује емоционална грубост него онима које имају нежну кожу.

• **Стереотипно опажање**

Подразумева склоност особе да занемари индивидуалне разлике и да свој утисак или оцену о појединцу заснује на податку о његовој групној припадности. На пример, све професоре оцењујемо као расејане, све таште као жене које стално критикују своје зетове). Веома су проширене етничке стереотипије – неоправдано придавање одређених особина свим припадницима одређеног народа (сви Енглези су хладнокрвни, сви Роми краду, сви Италијани су живахни...).

Атрибуција

Када оцењујемо неку особу, нас занима шта су узроци њеног понашања. Истраживања показују да се туђе понашање често објашњава унутрашњим узроцима, а властито спољашњим (када добије петицу, ученик каже: „Добио сам петицу“, а када добије јединицу: „Дао ми је јединицу“).

Гестови

Гест је свака радња којом се посматрачу шаље неки видни знак.

Гестови представљају начин на који се користе руке и шаке.

Да би та радња постала гест, треба да је виде други људи, којима мора да пренесе неку информацију.

Стечени гестови

Осим радњи које смо рођењем програмирани да чинимо, све остале несвесне и свесне гестикулације стичемо. Истраживачи препознају три типа стицања:

1. **самооткривање**

У ову категорију спада прекрштање ногу и скрштање руку. Људи прибегавају оним положајима који су им удобни.

2. **несвесно копирање**

Начин на који стојимо, ходамо, одмарамо се, смејемо или гестикулирамо, умногоме потиче од онога што смо и против своје воље прихватили од утицајних особа у својој култури или супкултури. Некада чак целе породице имају исте изразе лица које су њихови чланови несвесно копирали једни од других.

3. **смишљено понављање**

То је, на пример, намигивање, руковање, прављење знака V.

Знаци супериорности

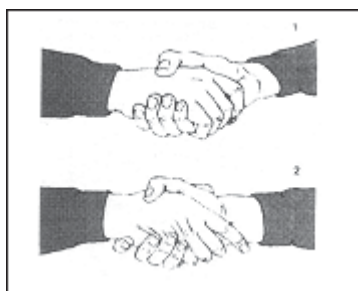
- руке иза главе
- истицање палчева
- маршевски корак
- руке иза леђа

Знаци самоуверености:

- гледање саговорника у очи
- прављење пирамиде рукама
- бацавање главе и дување дима увис

Знаци доминације (доминантно руковање)

Када човек пружи руку за руковање, с дланом окренутим надоле, то обично при-
морава оног другог да је прихвати својим
дланом нагоре, у положају потчињености.
То је доминантно руковање (сл. 1).

Кад се две доминантне особе рукују, свака
може да настоји да јој рука буде горе. Резул-
тат је чврст стисак, с вертикалним дланови-
ма и паралелним палчевима (сл. 2).

Појачано руковање

Када се две особе сретну, једна може да употреби и леву руку да би појачала
руковање десном.

Знаци одбране и дефанзивних радњи (прекрштање руку)

- Основно прекрштање
Обе руке прекрштене су на грудима, с једном подлактицом преко друге.
- Прекрштање руку с хватањем

Обе руке прекрштене су на грудима, а свака шака чврсто стеже по једну надлактицу.

- Прекрштање са стегнутим песницама
Руке су прекрштене, а песнице стиснуте.
- Непотпуно прекрштање
Шака једне руке хвата другу руку.
- Прикривено прекрштање
Руке су заштитнички постављене испред тела, али тако да покрет изгледа као да је учињен случајно (једну руку пребацујемо преко тела да видимо да ли је торба коју држимо у другој руци добро затворена; чашу за вино држимо с обе руке; руком исправљамо манжетну или дугме на њој).

Гестови – знаци лагања

Извршиоци кривичних дела покушавају при саслушавању да прикрију своје право расположење, поготово када не признају дело. Таква скривена емоција открива се аутоматским покретима које не успевају да савладају јер пригушени покрет бива замењен другим који га открива. Тако се, на пример, дешава да окривљени настоји да покаже равнодушност, док се по покретима његових ногу, које се нервозно премештају ударајући по неком ритму, види да је реч о пригушеној емоцији.

Активности којима осумњичени празни напетост када лаже јесу:

1. Лични гестови
 - Чеше се и штипка.
 - Повлачи нос или уво.
 - Облизује усне.
 - Кашљуца или шмрца.
 - Уздише и зева.
 - Загледа нокте, грицка их.
 - Брише зној с дланова, чела и врата.

- Крцка зглобовима.
- Лупка стопалима, њише њима.
- Цупка ногом.

2. Гестови дотеривања

- Дотерује одећу.
- Отреса прашину, склања длаке, извлачи кончиће.
- Намешта косу, увија праменове.

3. Гестови подршке и заштите

- Наслања главу или браду на руке.
- Прекршта руке или ноге.
- Крије уста или очи.
- Крије шаке или стопала.

4. „Спољашњи“ гестови

- Пуши.
- Игра се предметима.
- Навија сат, намешта накит.

ИНДИКАТОРИ ИСКРЕНОСТИ ОСУМЊИЧЕНОГ

- Прибран.
- Забринут.
- Сарађује.
- Директан и спонтан.
- Отворен у разговору.
- Добровољно даје информације.
- Неснисходљив.

ИНДИКАТОРИ НЕИСКРЕНОСТИ:

- Анксиозан.
- Прељубазан.
- У одбрамбеном ставу.
- Двосмислене, нејасне изјаве.

- Има мноштво притужби.
- Суздржан.
- Наводи лажне разлоге да би оправдао своје понашање.

Дезмонд Морис, сумирајући примере за „невербално цурење“, наводи да је могуће направити повећу лажљивца. Он наводи да је вероватно да се изговара лаж ако неко:

- гестикулира мање него обично (али чешће одмахује руком),
- у великој мери слеже раменима,
- додирује своје лице више него обично,
- чешће трља и додирује нос,
- показује телесне промене више него обично,
- показује неприродну мирноћу и велику сталоженост,
- има пролазне и мале титраје мишића на иначе безизражајном лицу,
- пиљи са стране у правцу супротном од оног кад говори истину,
- препредено гледа док прича,
- прекомерно трепће очима,
- обилно се зноји иако није врућина,
- отеже с одговором на постављено питање,
- колеба се око одговора на постављено питање,
- говори знатно спорије него раније,
- говори неуједначеним тоном,
- не воли тишину и нагиње ка томе да испуни nelaгодне паузе више него обично,
- говори повишеним тоном,
- при крају реченице повисује тон,
- користи кратке реченице,
- показује контрадикторне сигнале.

3.7. Социјална интеракција

Его стања

Ерик Берн, оснивач трансакционе анализе, још на почетку свог рада уочио је да док посматрамо и слушамо људе, можемо својим сопственим очима видети како се они мењају. То је потпун вид промене: истовремено се мењају израз лица,

начин изражавања, гестикација, положај тела... Те нагле промене можемо приметити на свакоме – то су промене у его стању.

Промене из једног его стања у друго огледају се у понашању, изгледу, начину изражавања и гестикацијама.

Его стање: **родитељ**

Его стање родитељ представља огромну збирку снимака у мозгу о неиспитаним или наметнутим спољашњим догађајима које је човек уочио у раној младости. У њему се региструју сви прекори, обичаји и начела која је дете чуло од својих родитеља и видело у њиховом начину живота. Оно се може схватити као скуп снимака трансакција између оба родитеља детета.

Его стање родитељ садржи облике понашања с моралним ставовима и вредностима које нам преносе ауторитети. Одликује се следећим карактеристикама:

- постављање ограничења,
- успостављање дисциплине,
- давање савета и смерница,
- заштита и брижност,
- одржавање традиције и
- постављање правила.

Его стање родитељ може се поделити на **негујућег** (брижног) **родитеља**, који брине о људима, и **критичког родитеља**, који поставља границе, уводи дисциплину, одређује правила...

Его стање: **одрасли**

Одрасли се углавном бави претварањем подстицаја у узроке информација и регистровањем и обрађивањем тих информација на основу претходног искуства.

Одрасли представља компјутер за обраду података и одлуке доноси после процењивања информација које долазе из родитеља и детета, као и информација које је сам прикупио.

Его стање одрасли одликују:

- јасно размишљање и рационалност,
- реалност садашњице,
- постављање отворених питања и
- логика.

Его стање: **дете**

Дете је его стање у које човек може прећи скоро сваког тренутка. Много шта може да нам оживи ситуацију из детињства и изазове иста осећања која смо тада

доживели. Често се можемо наћи у ситуацијама у којима смо суочени с немогућим алтернативама, при чему се осетимо сатераним у хошак, било да је стварно тако, било да нам се тако само чини. Стога, када је човек надвладан осећањима, кажемо да је превладало његово дете. Када његов бес доминира над разумом, то значи да је његово дете на власти.

Дете садржи и огромну залиху позитивног. У њему постоје креативност, радозналост, жеља за истраживањем и сазнањем, потреба за додиром...

Его стање дете не значи дејствително понашање, већ се односи на понашања и осећања која су доживљена у детињству. Може се поделити на **слободно дете**, које је спонтано, воли забаву и смех, није инхибирано, и **прилагођено дете**, које представља све начине слагања с ауторитетима и добијања њихове пажње.

3.8. Сметње у комуникацији

Неслушање

Неслушање је један од важних узрока неспоразума у комуникацији.

Ефекти неслушања

Услед неслушања могу настати неспоразуми, конфликти или прекиди у комуникацији. Наравно, нисмо обавезни да стално активно слушамо, нити је то могуће, али је важно да будемо свесни како слушамо саговорника. Ако нисмо у стању да то пажљиво чинимо, треба да му објаснимо зашто је тако.

Разлози од којих зависи наша способност да слушамо или не слушамо друге:

1. однос са саговорником,
2. окупираност сопственим садржајем,
3. јаке емоције у вези с темом,
4. недостатак времена,
5. неслагање с темом,
6. физичка неугодност.

Начини неслушања

1. Лажно слушање А

Слушалац невербално показује да не слуша (телефонира док разговара с нама, гледа кроз прозор, гледа „кроз особу“...).

2. Једнострано слушање

Слушалац не обраћа пажњу на невербалне поруке које шаље особа која говори, већ само на вербалне, и тиме губи значајан део информација.

3. Селективно слушање

Слушалац прима само оно што је, према његовим мерилима, важно.

4. Отимање речи

Слушалац вреба тренутак да преузме реч, па каже: „Да чујеш само шта се мени десило...“.

5. Дељење савета

Слушалац не слуша осећања и потребе саговорника, већ му објашњава како и шта треба да уради у одређеној ситуацији.

6. Запиткивање

Слушалац поставља много питања, тако да његов саговорник не може да изрази оно што је хтео.

Гласине

Гласине су непроверене, често нешачне швргње које се преносе веома брзо, обично усмено, од особе до особе. О гласинама можемо говорити када се порука преноси на основу неевидентираних података, када се ти подаци током преношења трансформишу и када их преноси већи број људи.

Карактеристике гласина:

- занимљив и ексклузиван садржај,
- недовољна информисаност становништва;
- незнање и немогућност да се вест провери;
- веома брзо се шире;
- сажимање и сужавање садржаја;
- саображавање садржаја (прилагођавање средини);
- наглашавање детаља.

Извори гласина

Гласине се шире готово у свако доба и у сваком друштву. Оне постају нарочито бројне када за чланове друштва наступи изузетно важна или посебно тешка ситуација.

Извор гласина лежи, пре свега, у страховању за себе и своју групу и у агресивним и непријатељским тенденцијама према одређеним групама. Извор гласина може бити и тежња појединца да се истакне међу другима.

Врсте гласина:

- гласине мржње,

- гласине страха и стрепње,
- гласине бежања од стварности,
- гласине о натприродним чудима и
- гласине радозналости

Конкретни подаци у гласинама, по правилу, нису тачни, али је њихова основа увек, у мањој или већој мери, истинита. Ако је реч о корупцији, готово је сигурно да наведене суме неће бити тачне, али је врло вероватно да ће образац корумпирања бити истинит, као и чињеница да је проблем корумпирања у датом друштву веома актуелан.

Процес трансформисања приче

Прича се трансформише преношењем информација, при чему се памте само делови за које се процени да су значајни, док се они мање важни заборављају. Тако настаје упрошћена и знатно скраћена верзија садржаја. Запамћени садржај се мења да би постао логички повезан. Све што нам је далеко, непознато и страно замењујемо нечим блиским и познатим, користећи при том језичке форме које су својствене нашем начину изражавања.

У репродукованом садржају углавном стављамо акценат на оне садржаје који су значајни у нашем окружењу и у складу са ставовима групе којој и сами припадамо.

Стереотипи и предрасуде

Предрасуде

Предрасуде су логички неоснован, упорно одржаван и изразитим емоцијама изражен однос према различитим објектима.

Појам предрасуда, коришћен у овом смислу, може укључивати и позитиван и негативан однос. Позитивне предрасуде, на пример, могу постојати према неким групама, професијама или друштвеним појавама и институцијама. У основи негативних предрасуда леже негативни ставови, али не сви, већ само они који се сматрају неоправданим и који су за осуду (осуђивање, потцењивање, непријатељски однос итд.). Етничке и расне предрасуде углавном су негативне.

Карактеристике предрасуда:

- неоснованост,
- генерализација,
- нефлексибилност,
- сложеност,
- трајање (упорно одржавање),
- стичу се.

Стереотипи

Стереотипи су упрошћена схватања о одређеним групама. Неки аутори сматрају да је оправдано закључити да стереотипи увек, макар делимично, изражавају чињенично стање, тј. неко „језгро“ истине. Против стереотипа и предрасуда може се борити систематским информисањем о њиховој неоправданости, непосредним контактом са групама према којима предрасуде постоје, васпитањем.

Толеранција

Нетолеранција и дискриминација

Дискриминација је јавно испољавање негативних осећања према припадницима групе или постојање према људима на неправедан и омаловажавајући начин само зато што припадају некој групи.

Дискриминација (лат. *discriminare* –правити разлику) означава разликовање и понашање које прати предрасуде. Може бити полна, расна, дискриминација при запошљавању...

Дискриминација и предрасуде не иду увек заједно. Неко ко је пун предрасуда можда неће смети да их јавно испољи, тако да неће ни дискриминисати.

Овај модел показује везу између предрасуда и дискриминације:

Особа која дискриминише и има предрасуде	Особа која дискриминише, али нема предрасуде
Особа која не дискриминише, али има предрасуде	Особа која не дискриминише и нема предрасуде

Присетите се примера за овај модел!

Нетолеранција је нетрпељивост према понашању и ставовима групачијим од властитих.

Толеранција, с друге стране, означава допуштање оних ставова и понашања које ми лично не прихватамо. Толерантна личност је у стању да разуме и без нетрпељивости поднесе другачија схватања.

Из овакве дефиниције не следи, како се то обично мисли, да је свака толеранција добра, а свака нетолеранција лоша. Људи ће се лако сложити да не треба толерисати оно што угрожава права других или је супротно моралним нормама.

Комуникацијски стилови поступања у ситуацији сукоба

Конфликт је као ватра. Ако је не ујасиш док је мала, направи се пожар који прогути све.

Људи сматрају да треба имати смисла за професионално и приватно опхођење с другима. Међутим, примењена психологија дошла је до сазнања да се тајна успешног комуницирања може научити.

Људи често о конфликтима размишљају у категоријама: побеђујем или губим. Они се боје да ће и најмање попуштање, па чак и сам разговор, бити схваћени као слабост и да ће тада противници победити. А шта се заправо дешава? Губе и једни и други!

Колико ће бити тешко пронаћи решење којим ће обе стране бити задовољне, зависи и од озбиљности самог сукоба. Уколико нас сукоб не погађа превише, лакше ћемо пронаћи право решење.

Деструктивни исходи решавања конфликта:

- игнорисање, отписивање конфликта,
- исцрпљивање у борби, па деструкција,
- амбиваленција.

Неуспешно разрешење конфликта карактерише:

- неразумевање природе конфликта;
- ниска фрустрациона толеранција;
- ригидност у мишљењу;
- егоцентризам;
- заблуде да смо увек у праву;
- непознавање и непоштовање разлика;
- неповерење;
- неспособност за емпатију;
- неискуство у конфликтима;
- невољност да учимо.

Уколико се трудимо да другима чак и непријатне ствари кажемо на уљудан начин и да их не повредимо, и нама самима биће боље. Врећањем друге особе наш проблем се не решава, већ и даље траје.

Можда ћете препознати себе у неким од ових начина реаговања.

РАЗМИСЛИТЕ О ТОМЕ!

Молим те, додај ми со.	Дај со!
Не би било лоше да уступиш место овој госпођи.	Устани, мрцино, видиш да ова жена стоји!
Мислим да сам вам дао 100 динара, а колико видим, вратили сте ми...	А мој кусур? Сви сте ви лопови.
Мислим да сам ја дошао пре вас.	Куд се гураш, коњу!
Баш ми је мило што те видим. Волео бих да мало чешће навраћаш до нас.	Па добро си се сетио да постојимо!
Предузећемо све што је у нашој моћи.	Нисмо ми центар за социјални рад!

3.9. Тактичка комуникација

Претпоставља се да ће се комунални полицајци, током обављања свог посла, често налазити у врло стресним ситуацијама када ће им бити тешко да успоставе сарадњу с појединцима. Уколико не одреагују на прави начин, постоји реална опасност од озбиљних сукоба. Када се комунални полицајци нађу у таквим ситуацијама, од велике помоћи могу да им буду методе тактичке комуникације. Њима се постиже боља сарадња, стиче поверење и избегава или ублажава сукоб с другим људима.

Тактичка комуникација је стратешка порука која се шаље слушаоцу (публици), с циљем да се добије добровољно повиновање, тј. да се постигне сарадња. Када шаље такву поруку, комунални полицајац мора да води рачуна о две важне ствари: шта каже и како то каже.

Тактичка комуникација подразумева низ техника или метода којима се подстиче сарадња и боље разумевање комуналних полицајаца и локалне заједнице. То су, пре свега, технике активног слушања, асертивна комуникација која обухвата и технике избегавања манипулације, повратну информацију, парафразирање и остале методе обрађене у претходним тематским областима, а које ће бити разрађене кроз корелације у модулима. Коришћење тих техника помоћи ће комуналним полицајцима да избегну коришћење физичке силе, али и да брже и квалитетније обаве своје послове.

4. ПРВА ПОМОЋ

4.1. Основи прве помоћи

Сврха и значај пружања прве помоћи

Несреће се, по правилу, дешавају далеко од лекара и здравствених установа, те је поседовање основних знања о пружању прве помоћи пресудно у спасавању људских живота. Индустријски и свеколики технички развој утиче на повећање броја повређених у рудницима, фабрикама и другим индустријским постројењима, док је савремен и брз начин живота повећао број саобраћајних незгода. Прва помоћ део је људске солидарности, али и опште културе сваког човека. С друге стране, осим моралне и грађанске, она представља и законску обавезу.

Посебну одговорност имају припадници посебних служби и занимања: полицајци, ватрогасци, припадници војске, здравствени радници, припадници горске службе спасавања, комунални полицајци и други.

- **Прву помоћ** је скуп мера и поступака који се примењују на лицу места ради спасавања живота повређених и спречавања погоршања тежине повреде, као и да би се повређени што безбедније допремио у најближу здравствену установу, где ће му се пружити стручна медицинска помоћ.

Основни принципи којих се морамо придржавати при указивању прве помоћи

- Уколико смо на месту несреће, сместа, без оклевања, треба да почнемо да указујемо прву помоћ, јер се судбина повређеног решава у првих неколико минута од настанка повреде. Повређеног не би требало транспортовати пре него што му се укаже прва помоћ.
- Указивањем прве помоћи не смемо да нашкодимо повређеном, што значи да треба да користимо своје знање и вештину како би наши поступци били сврсисходни.
- Будући да њихов превоз захтева, пре свега, безбедан транспорт, а не брзину по сваку цену, повређене је неопходно поставити у одговарајући положај.

Тријажа

Код масовног повређивања спасиоци имају посебну одговорност, будући да су у обавези да пруже помоћ већем броју повређених. Тријажа представља разврставање повређених и оболелих према хитности. Циљ је да се погинули одмах

издвоје од лакше и теже повређених, како би се повређенима, пре упућивања у здравствену установу, пружила одговарајућа прва помоћ.

Средства за пружање прве помоћи

Средства за указивање прве помоћи деле се на:

- стандардна и
- импровизована (приручна).

4.2. Мере реанимације

Кардиопулмонална реанимација (КПР) јесте оживљавање жртве успостављањем функције дисања и рада срца. КПР се примењује само онда када смо потпуно уверени да су дисање или рад срца престали. Некада те две функције могу да буду веома скривене, те ни у таквим ситуацијама нипошто не смемо примењивати КПР.

Најчешћи узроци **срчаног застоја** јесу:

- срчана болест (поремећај ритма, инфаркт срца, исхемијска болест и др.);
- удар електричне струје или грома;
- тровање лековима.

Кад је у питању саобраћајна или нека друга незгода, најчешћи узроци су:

- тампонада срчане кесе (саобраћајна траума);
- тупе повреде грудног коша, главе и трбуха;
- искрвављеност – велики губитак крви.

Најчешћи узроци престанка **дисања** јесу:

- опструкција дисајних путева страним телом;
- утапање;
- удар струје или грома;
- предозирање лековима.

У саобраћајним незгодама дисање и рад срца најчешће престају због тупих повреда грудног коша.

Престанак дисања и рада срца, тј. клиничка смрт, не значи истовремено и биолошку смрт повређеног, те је потребно што пре започети кардиопулмоналну реанимацију.

Процена ситуације

Процена ситуације у којој се жртва налази јесте први корак у пружању прве помоћи.

1. Процена стања свести

Спасилац који се поставља са стране жртве мора брзо да процени да ли је особа без свести. То обавља лаганим дрмусањем уз питања: „Да ли сте добро?” или „Како се зовете?” или „Одакле сте?” и сл. Уколико добијамо логички неповезан одговор, реч је о **конфузији**.

Стипор представља тежи поремећај свести и тада се само јаким наддражајима (штипањем, притиском на корен нокта) може успоставити делимичан контакт. Најтежи облик поремећаја свести јесте кома. Жртва у коми не реагује на спољне наддражаје. Уколико је особа претрпела повреду главе или вратног дела кичме, треба је крајње обазриво померати, и то само ако је нужно, јер адекватно извођење КИР подразумева да жртва лежи на равној и чврстој подлози.

2. Провера дисања

Утврђивање да ли повређени дише или не, обавља се на више начина.

- **Посматрањем** може се открити да ли се повређеном подиже или спушта грудни кош или постоје покрети трбуха;
- **Пажљивим ослушкивањем** може се чути струјање ваздуха при дисању.
- **Притиском раширених прстију на ребарне лукове** жртве могу се осетити покрети грудног коша.

3. Провера рада срца и крвотока

Престанак рада срца утврђује се мерењем пулса на великим артеријским крвним судовима (каротидна артерија и бутна артерија). Ако не можемо да опипамо пулс, било би добро да прислонимо уво на грудни кош и ослушнемо да ли се чују откуцаји срца. Непостојање пулса и нагли губитак свести јесу два кардинална знака за застој срца. Ако смо поуздано утврдили да је рад срца престао, потребно је да што пре започнемо спољну масажу срца.

Редослед поступака у реанимацији:

1. одржавање проходности дисајних путева;
2. вештачко одржавање дисања;
3. вештачко одржавање циркулације.

1. Одржавање проходности дисајних путева

Дисајни путеви су: уста, нос, ждрело, душник и душнице. Кроз њих пролази ваздух, тако да прекид те комуникације доводи до заустављања дисања.

У дисајне путеве, услед удеса, могу dospети крв и слуз из уста и носа, садржај желуца, избијен зуб, сломљена протеза, залогај хране и друго.

Други најчешћи узрок делимичне или потпуне непроходности дисајних путева јесте западање језика ка задњем зиду ждрела. С обзиром да је језик причвршћен за доњу вилицу, померањем доње вилице унапред и забацивањем главе уназад, ослобађамо горње дисајне органе и ваздушни путеви постају пролазни. Након тога повређеног постављамо у бочни положај.

2. Вештачко одржавање дисања Е

Пре самог започињања вештачког дисања потребно је урадити следеће:

- поуздано утврдити да жртва не дише;
- очистити и ослободити дисајне путеве;
- поставити жртву у одговарајућ положај.

Постоји више метода вештачког одржавања дисања, од којих се најчешће користе:

- вештачко дисање методом уста на уста;
- вештачко дисање методом уста на нос;
- вештачко дисање методом уста на уста и нос;
- вештачко дисање применом тубуса;
- вештачко дисање помоћу руку спасиоца – Холгер–Нилсенова метода итд.

Вештачко одржавање циркулације

Пре самог започињања спољашње масаже срца неопходно је:

- поуздано утврдити да срце не ради;
- жртву поставити у одговарајућ положај.

Вештачко одржавање циркулације постиже се спољашњом масажом срца, јер је познато да људско срце може поново да проради ако се пружи адекватна прва помоћ. Жртва се поставља на чврсту подлогу у хоризонталан лежећи став. Спасилац клекне

поред унесрећеног и потом ставља корен длана једне руке, која је испружена у лакту, на доњу трећину грудне кости жртве. Своју другу руку положи преко своје прве руке и на тај начин се припреми за указивање прве помоћи. Важно је напоменути да спасилац треба обе руке да држи исправљене у лактовима, тако да притисак на грудни кош чини тежином сопственог тела, а не снагом руку, јер ће се у противном врло брзо уморити. Осим тога, важно је и да се одреди јачина притиска на грудни кош, који зависи од конституције повређеног. Притисак се увек чини равномерно, тежином сопственог тела, под углом од 90 степени у односу на грудну кост, фреквенцом од 80 до 100 у минуто. Правилном манипулацијом и потискивањем грудне кости за 4-5 цм, притисак се преноси на срце, које се налази између грудне кости и кичменог стуба.

4.3. Крварење и прва помоћ

Крварење

Крварење представља свако истицање крви из крвног суда. Међутим, кад говоримо о крварењу у оквиру предмета Прва помоћ, под тим подразумевамо обилније истицање крви из крвних судова, настало као последица повреде крвног суда дејством механичке силе.

Ако се има у виду да крв има важне улоге у организму, јасно је да је основни задатак у оквиру пружања прве помоћи што пре зауставити крварење. Свако обилно крварење доводи до стања искрвављености и на крају до смрти.

Артеријско крварење

Артеријско крварење је истицање крви из артеријских крвних судова. Основне карактеристике тог крварења јесу:

- крв истиче из артерије у непрекиданом млазу, у ритму рада срца;
- боја крви је светлоцрвена.

Венско крварење

Венско крварење је истицање крви из венских крвних судова. Основне карактеристике тог крварења јесу:

- крв истиче из вене у непрекидном млазу преливајући ивице ране;
- крв је тамноцрвене боје.

Капиларно крварење

Капиларно крварење је истицање крви из капилара, најмањих крвних судова. Повреде капиларних крвних судова не могу да доведу до искрвављености јер се формирањем површне крусте (красе) врши спонтана хемостаза (заустављање крварења).

Подела крварења у односу на средину у коју се крв излива

Према средини у коју се крв излива, крварење се дели на спољашње и унутрашње.

Спољашње крварење је истицање крви из повређеног крвног суда у спољашњу средину. Оно је лако препознатљиво и по правилу настаје као последица спољних повреда.

Унутрашње крварење је истицање крви из повређених крвних судова у унутрашњост организма, тако да нема видљивих спољашњих знакова крварења, што и здравственим радницима умногоме отежава постављање дијагнозе. Због тога, чак и код сумње на унутрашње крварење, повређеног у одговарајућем положају треба што пре транспортовати до најближе болнице.

Искрвављење и знаци шока

Знаци крварења могу бити: локални, субјективни и објективни.

1. **Локални знаци** код спољашњег крварења лако су уочљиви. Одело унесређеног натопљено је крвљу, јер из ране истиче крв с карактеристикама повређеног крвног суда.
2. **Субјективни знаци** јесу они знаци које препознаје повређени и који зависе од степена искрвављености. Повређени се жали на осећај хладноће и малаксалости. Осећа мучнину, зујање у ушима, омаглицу пред очима и неутољиву жеђ.
3. **Објективни знаци** јесу знаци које препознаје спасилац, јер је свако јаче крварење праћено типичним симптомима. Кожа је упадљиво бледа, док су видљиве слузокоже цијанотичне (плавичасте). Нос, уши, прсти на рукама и ногама упадљиво су бледи и хладни. Лице је орошено хладним и лепљивим знојем. Пулс је слабији, тешко опипљив, а рад срца знатно убрзан. Дисање је површно и убрзано. Унесређени је узнемирен и конфузан.

Основна опасност код крварења јесте губитак велике количине крви. Искрвављеност настаје кад повређени изгуби више од $\frac{1}{3}$ крви. Губитак веће количине крви увек доводи до хеморагичног шока с артеријским притиском испод 100 мм Хг и пулсом од преко 100 откуцаја у минути. Кожа је пепељастосиве боје. Дисање

је убрзано и површно. Периферни пулс се не пипа. Повређени је узнемирен и конфузан.

Прва помоћ код крварења састоји се од:

1. заустављања крварења и
2. надокнаде изгубљене течности.

Заустављање крварења

Заустављање крварења може да буде привремено и дефинитивно и зависи од јачине и места крварења. Видљиво крварење зауставља се следећим методама:

1. дигиталном компресијом,
2. компресивним завојем,
3. помоћу повеске.

1. Дигитална компресија

Дигитална компресија је метода привременог заустављања крварења помоћу прстију једне руке. Примењује се када је крварење потребно најхитније зауставити и када друге методе хемостазе нису применљиве (нпр. код повреде великих крвних судова врата).

2. Компресивни завој

Крварење мањих артеријских и венских крвних судова понекад може да се заустави и превијањем ране. Код повреде већих крвних судова потребно је поставити компресивни завој. То се чини тако што се отворена рана прво прекрије стерилном газом, па преко ње стави јастучић од вате, газе или смотуљак завоја. Потом се поставља кружни завој, којим се добро стегне повређено место и на тај начин компримује повређени крвни суд и заустави крварење.

3. Заустављање крварења помоћу повеске

Заустављање крварења помоћу повеске је ефикасна мера, али може да доведе до тешких компликација ако се не примени правилно. Због тога је потребно добро знати које су то апсолутне, а које релативне индикације за постављање повеске.

Апсолутна индикација за постављање повеске јесте трауматска ампутација уда откидањем или смрскавањем.

Релативне индикације за постављање повеске су:

- изузетно јака крварења из великих артеријских крвних судова;
- ситуација у којој због објективних разлога нисмо у могућности да поставимо компресивни завој.

Аутотрансфузија

Нису сви органи подједнако осетљиви на губитак крви. Најосетљивији је мозак, затим срце, плућа и бубрези. Да би ти витални органи добили што више крви, повређени се ставља у положај аутотрансфузије. Главу повређеног треба положити ниже у односу на труп, а екстремитете подићи изнад нивоа трупа. На тај начин све расположиве количине крви из доњих делова тела, а нарочито из јетре и слезине, потискујемо према глави односно према мозгу, који је најосетљивији на недостатак крви.

Ампутат

Ампутат је одсечен или откинут део човековог тела. Ампутат је потребно увити у стерилну газу, а потом у најлон кесу, која се затим ставља у другу кесу с комадима леда. Ампутат се увек транспортује са унесрећеним.

4.4. Телесне повреде

Повреде представљају телесно оштећење организма настало дејством различитих спољних чинилаца. Према врстама спољних чинилаца који оштећују организам, повреде се деле на:

1. механичке,
2. асфиктичне,
3. физичке,
4. хемијске и
5. биолошке.

Механичке повреде – озледе и ране

Механичке повреде настају дејством механичке силе, односно механичког оруђа. Механичко оруђе може да дејствује шиљком, оштрицом, пројектилом или тупином.

Прва помоћ састоји се од следећих корака:

- уклонити одећу с ране, сечењем или скидањем;
- уколико рана квари, зауставити крварење;
- прекрити рану стерилним завојем, а потом учврстити завојем;
- транспортовати повређеног до здравствене установе.

Асфиктичне повреде – угушења

Асфиктичне повреде настају услед недостатка кисеоника, што узрокује смрт.

У прву групу асфиктичних повреда спада угушење.

У другу групу асфиктичних повреда спадају вешање и задављење.

Физичке повреде – повреде електрицитетом и термичке повреде

Физичке повреде настају дејством различитих физичких агенаса: високе и ниске температуре, електрицитета или радијације.

Прекомерним дејством високе температуре настају: **опекотине** (дејством ватре и пламена) и **опаротине** (дејством врелих течности и пара).

Опекотине

Опекотине настају дејством високе температуре на кожу, тј. пламена, врелих течности, пара, топлотног и радиоактивног зрачења, електричне струје и хемикалија. Тежина опекотина зависи од јачине топлоте, њеног трајања, старости повређеног, анатомског предела на који дејствује прекомерна топлота и захваћености површине тела. Површне опекотине, које захватају мање од 10% површине тела, као и дубоке опекотине испод 2% површине тела, не угрожавају живот. Све опекотине које захватају преко 20% површине тела јесу тешке, а ако захватају више од 50%, обично се фатално завршавају.

За брзу процену процента опечености површине коже, користи се процена по шеми „деветке“.

- глава и врат заузимају 9%,
- грудни кош (предњи део) 9%,
- грудни кош (задњи део) 9%,
- трбух 9%,
- обе руке 2 x 9% (18%),
- седални део 9%,
- обе натколенице 2 x 9% (18%),
- обе потколенице 2 x 9% (18%),

- предео гениталија 1%.

Класификација опекотина:

- I степен – црвенило коже и благи оток, болна осетљивост на притисак (очуван сензибилитет);
- II степен – има исте карактеристике као и први степен, али се овде појављују и пликови који су испуњени бистром или жућкастом течношћу;
- III степен – оштећени су сви елементи коже, тако да постоји неосетљивост при додиру, кожа је сува, као штављена, белосиве или чак мрке боје;
- IV степен – кожа је потпуно угљенисана, као и сва ткива испод ње,

Прва помоћ

- Повређеног изнети из угроженог подручја и угасити запаљену одећу увијањем у ћебе, капут или у нешто друго што нам је доступно. За гашење пожара изазваног бензином строго је забрањено користити воду.
- Пажљиво скинути одећу парањем по шавовима, осим на местима где је одећа слеplена за кожу. То треба препустити здравственим радницима.
- Опечену површину прекрити стерилном газом из кутије прве помоћи.
- Хемијске повреде испрати чистом водом.
- Код опекотина првог и другог степена користити млаз воде за хлађење опеченог места најмање пола сата, што истовремено смањује бол.

Повреде настале дејством ниске температуре

Дејством ниске температуре настају локалне повреде које се називају смрзотине. Оне се разликују од смрзавања, које настаје као последица општег дејства ниске температуре на организам. Хладноћи су највише изложени доњи екстремитети, који страдају чак у 90% случајева, затим руке (око 5%), па потом нос, уши и други делови лица и тела.

Клиничка слика:

- I степен – промене су ограничене на површни део коже, који је црвене боје, и праћене осећајем бола у виду жарења.
- II степен – одликује се црвенилом коже и благим отоком. Појављују се пликови испуњени светложућкастим садржајем. Сензибилитет је очуван и бол је присутан.
- III степен – захваћени су сви слојеви коже и услед престанка циркулације долази до изумирања ткива (некроза), због чега је кожа од сивопепељасте до мрке боје. Сензибилитет није очуван.
- IV степен – одликује се изумирањем коже, поткожног ткива и костију.

Прва помоћ

Прво треба уклонити све факторе који су довели до смрзотина.

- Повређеног унети у топлу просторију и дати му топле напитке.
- Пжљиво скинути одећу и обућу и ослободити место повреде.
- Смрзнуте делове тела загревати топлим ваздухом или потапањем у топло купатило (вода температуре око 40 степени).
- Забрањено је загревање смрзотина трљањем и давање алкохола.
- Повређеног треба имобилисати и упутити у здравствену установу.

Повреде од електрицитета могу настати: дејством **електричне енергије** (струје) или дејством **атмосферског електрицитета** (удар грома).

Удар електричне струје

Удар електричне струје најчешће настаје задесно, услед непажње или из са-моубилачких намера. Најчешће је реч о наизменичној струји релативно ниског напона, између 220 и 240 волти, али често страдају и електричари у трафо-ста-ницама или на далеководима од струје високог напона.

Симптоми и знаци струјног удара

- Штетно дејство струје огледа се у прекиду дисања и престанку рада срца.
- Пролажењем струје кроз тело ствара се топлота, претварањем електричне енергије у топлотну, због чега се на месту уласка и изласка струје стварају карактеристични кружни белези између којих су тамне пруге.

Прва помоћ

- Одвојити жртву од извора електрицитета приручним средствима која не спроводе струју (даска, летва, дебеле гумене рукавице, руке спасиоца увијене у суве тканине). Најбоље је искључити довод струје прекидачем.
- Даљи поступак зависи од степена оштећења организма.
- У случају престанка дисања и рада срца, спроводи се кардиопулмонална ре-анимација.
- Третман опекотина.
- Третман других повреда.
- Транспорт у здравствену установу уз пратиоца.

Удар грома

Гром или муња представља природни електрицитет чије су основне карактеристике струјни удар велике снаге једносмерне струје, чији је напон неколико

стотина милиона волти, а снага до две стотине хиљада ампера. Угрожени су сви они који се за време олује затекну на отвореном простору.

Симптоми и знаци:

Удар муње наноси повреде које су сличне онима које изазива удар електричне струје, јер је повреда последица електричне варнице. Контакт грома и жртве је јако кратак и мери се милисекундама. На месту уласка види се некроза кружног облика, уз пруге мркоцрвене боје. Излазна места (контакт са подлогом) су обично на ногама и види се већи број некротичних рупица. Узрок смртног исхода код ове повреде је треперење срчаног мишића или парализа дисања. Ако жртва преживи, најчешће повреде су опекотине различитог степена.

Прва помоћ:

- третман механичких повреда;
- брзи транспорт до болнице, где се повређеном може пружити адекватна прва помоћ зависи искључиво од локализације и интензитета повреда;
- код престанка рада дисања и срца, треба спровести кардиопулмоналну реанимацију;
- третман опекотина;
- помоћ.

Хемијске и биолошке повреде

Хемијске повреде настају дејством хемијских отрова на организам. Брз развој хемијске индустрије условио је појаву читавог низа хемијских једињења која могу да изазову тровање, а налазе се у свакодневној употреби.

Све хемијске повреде могу настати дејством:

- корозивних средстава - киселине и базе;
- фосфорних једињења - инсектициди, хербициди, бојни отрови и др;
- деловањем тешких метала - најчешће арсен, жива, олово и др;
- тровањем лековима: психоседативи, аналгетици, хипнотици, антибиотици, наркотици и др.

Прва помоћ:

- прву помоћ треба указати непосредно након повређивања;
- иако постоје спорови међу стручњацима о мерама при указивању прве помоћи неспорно је да не треба покушавати да се изазове повраћање, јер поновни пролазак каустика кроз органе за варење и дисање, изазваће још већу деструкцију ткива;

- повређеном треба дати да пије мању количину течности - воду која ће разблажити каустик, а да притом не изазове повраћање (метода дилуције-разблажења);
- уколико је каустик деловао локално, на кожу, место повреде треба обилно испирати водом;
- повређеног што хитније транспортовати до здравствене установе.

Ујед змије

У нашем поднебљу живи око десетак врста змија неотровница и две врсте отровних змија .

Отровница уједом убризгава отров у тело жртве кроз шупаљ зуб. Ујед је праћен болом, а неки га описују као убод ињекције. Локално налазимо две тачкасте ране које лако крваре, уз оток и црвенило околног ткива. Брзина настанка тровања зависи од врсте отрова (змије), а нарочито од места уједа (уједи за главу и у пределу врата дају најтежа тровања, често са смртним исходом). Код повређеног се јавља бол, општа слабост, убрзано дисање, убрзан рад срца, пад артеријског крвног притиска и хладно знојење. Неуротоксични отров изазива повраћање, мучнину, утрнулост и парализу дисајне мускулатуре.

Прва помоћ

- треба поставити еластичну повеску на 5-10 цм изнад места уједа, који ће омогућити доток артеријске крви, али не и враћање венске крви према срцу;
- хлађењем места уједа, смањује се ресорпција отрова;
- раном инцизијом (рез ножем или скалпелом) кроз само место уједа, где је отров ушао у ткиво, а потом благим истискивањем може се избацити велики део змијског отрова;
- повређеног треба имобилисати и што пре транспортовати до здравствене установе, где ће добити пре свега антивиперични серум, али и другу адекватну медицинску помоћ (антитетанусни серум и антибиотике).

4.5. Повреде костију, зглобова и мишића

Коштано-зглобни систем је, због своје изложености, најчешће подложен повредама.

Кости су међусобно везане **зглобовима** који могу бити покретни и непокретни. Покретни зглоб сачињавају две кости, које су повезане зглобним везама и обавијене су зглобном чауром.

У случају дејства мање трауме на зглоб, долази до **ушинућа** (дисторзије), а већа траума доводи до **ишчашења** (лукације) зглоба. Најтежа повреда коштаног система је **прелом** кости.

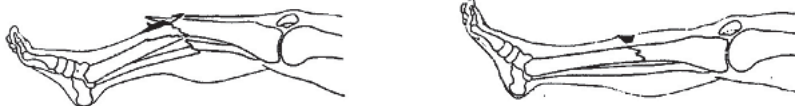
Кост је тврд орган, али услед дејства различитих механичких сила долази до делимичног или потпуног прекида континуитета костију.

Све преломе можемо да поделимо на:

- отворене и
- затворене преломе.

Отворени прелом

Отворени прелом се карактеришу прекидом континуитета коже, док је код затворених прелома кожа остала неповређена.

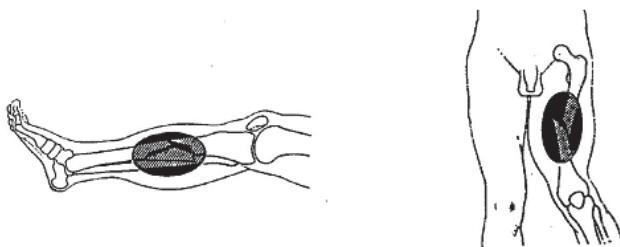

Прва помоћ

Указивање прве помоћи код отворених прелома је доста сложено, јер у истом тренутку решавамо два проблема. Први проблем који треба решити је заустављање крварења, што радимо поштујући правила која смо већ описали. Након заустављања крварења потребно је поставити стерилну газу или први завој преко ране, да не би дошло до загађења ране, а тек потом се поставља имобилизација.

Затворени прелом

Код затворених прелома кост која је поломљена није прекинула интегритет коже.

Прва помоћ

Након што смо утврдили да постоји прелом кости, потребно је поставити имобилизацију и повређеног превести до болнице. Без обзира да ли се ради о затвореном или отвореном прелому строго је забрањено намештати прекинуте крајеве кости и исправљати повређени екстремитет, јер можемо да изазовемо тешке повреде живаца и крвних судова.

Имобилизација

Имобилизација представља скуп мера и поступака који имају за циљ да се повређени део тела стави у стање мировања. Основни принцип имобилизације је да се фиксирају два суседна зглоба, изнад и испод места повреде, чиме постижемо непокретност повређеног дела тела.

Према месту постављања и времену трајања разликујемо привремену или транспортну имобилизацију и дефинитивну или терапијску имобилизацију.

Повреде главе и врата

Повреде главе су узрок смрти у више од половине повређених лица док је код возача тај проценат око 71%. Ако овоме додамо и смртни исход настао због повреде вратног дела кичменог стуба, који је око 4%, налазимо да око фаталних исхода код возача (учесника у саобраћају) припада повредама ове регије.

Повреде поглавине, костију лобање и мозга, називају се једним именом краниоцеребралним повредама .

Повреде поглавине су повреде меких ткива, које због своје добре прокрвљености обилно крваре, што прилично импресивно делује на спасиоца. Прва помоћ се састоји у заустављању крварења (обично компресивним завојем) .

Преломи костију лобање

Код већих прелома крова лобање долази и до повреде мозга и то спасилац релативно лако открива при прегледу. Много већи проблем представља повреда базе лобање, али постоје извесни клинички знаци који нам на то указују. При прелому предњег дела базе лобање јављају се крвни подливи око очију у виду наочара или истицање ликвора (мождано-мождинска течност) из носа. При прелому задњег дела базе лобање, јавља се крварење из ушију.

Повреде мозга представљају трауматско оштећење мождане масе и можданих овојница.

Подела на *отворене* и *затворене* повреде у први план ставља опасност од могуће инфекције са свим последицама које настају при каснијем лечењу.

Повреде вратног дела кичмене мождине су по правилу затворене, а само изузетно отворене (углавном настале применом хладног или ватреног оружија). Исто тако, ове повреде су чести пратилац саобраћајних незгода, када и возач и сувозач нису везани сигурносним појасом и немају наслон за главу. При директном судару човеково тело, због инерције, наставља да се креће унапред и услед наглог савијања најчешће страда слабински део кичменог стуба. У наредном моменту тело се креће у супротном смеру и услед наглог савијања врата уназад, долази до тешких повреда вратног дела кичменог стуба. Зависно од места повреде, јављају се и одређени клинички знаци.

Повреде првог и другог вратног пршљена изазивају парализу дисања и смртни исход. Повреде вратних пршљенова нижих локализација изазивају одузетост руку и ногу. Уколико је повређени у свесном стању:

- треба обезбедити проходност дисајних путева,
- зауставити крварење и
- повређеног ставити у адекватан положај:

Ако повређени повраћа или квари, ставља се у полубочни положај да не би дошло до аспирације повраћеног садржаја или крви.

Ако постоји повреда вратног дела кичме треба обавезно имобилисати врат. Ако не поседујемо као типско средство **Шанцов оковратник**, он се може импровизовати од обичног картона. Тек кад правилно имобилишемо унесређеног, можемо да га транспортујемо.

Уколико је повређени у несвесном стању, полази се од претпоставке да је дошло до повреде кичме, те се примењују напред описане процедуре

Поведа кичме

Кичмени стуб је сачињен од 33-34 пршљена од којих имамо 7 вратних, 12 грудних, 5 слабинских, 5 крсних и 4-5 тртичних. Прва 24 пршљена су покретна, док је последњих 9-10 пршљенова срасло чинећи две кости – крсну и тртичну. Целом дужином кичмени пршљенови образују један канал у коме је смештена кичмена мождина. Најважнији принцип који треба да се испоштује код ових повреда је адекватан транспорт до болнице. Често се дешава да “спасиоци” унесређеног, по принципу “што брже у болницу”, савију и транспортују повређеног на задњем седишту првог аутомобила који наиђе на место незгоде. На тај начин долази до накнадног повређивања кичмене мождине са трајним и тешким последицама.

Повреде грудно-слабинског дела кичме настају најчешће наглим савијањем или ротацијом.

Повреде овог дела кичмене мождине дају одузетост доњих екстремитета (парализу), поремећај мокрења и анестезију тела испод нивоа повреде.

Прва помоћ код ових повреда се састоји у следећем:

- код повређеног ослободити дисајне путеве
- зауставити крварење
- оријентисати се о стању свести - уколико је повређени при свести треба му наложити да покрене прсте на рукама и ногама. Уколико повређени може да изведе те покрете, то је сигуран знак да није дошло до прекида кичмене мождине.

Повређени се извлачи из аутомобила у ставу који је заузимао у возилу. Ову радњу треба да обавља неколико особа. Много је боље да нађемо чврсту даску коју ћемо поставити иза леђа унесређеног од главе до крсне кости, а затим фиксирати повређеног за даску тракама завоја и потом га извлачити из возила. Транспорт повређеног захтева пре свега максималну удобност, а не брзину. Зато је некад боље сачекати здравствену транспортну екипу која има адекватно возило за транспорт унесређених. Уколико смо принуђени да сами транспортујемо повређеног, потребно је да га добро имобилишемо на равној и чврстој подлози, користећи притом широку даску, врата, чврсто носило и сл, а потом у лежећем положају, најудобнијим возилом којим располажемо, транспортујемо до болнице.

Повреда ребара

Повреде ребара настају најчешће приликом наглих удара у грудни кош при чему долази до прелома једне ребарне кости или више ребарних костију, што представља серијски прелом ребара.

У односу на интегритет коже, ове преломе можемо да поделимо на отворене и затворене. Код отворених прелома долази до прекида интегритета коже и постоји комуникација између спољне средине и грудне дупље. Ако је пак дошло и до повреде плућне марамице ваздух из спољне средине продире унутра и након изједначавања спољашњег и унутрашњег притиска долази до скупљања плућног крила уз немогућност дисања. Ова повреда се зове пнеумоторакс. Прва помоћ код ове повреде се састоји у херметизацији ране на грудном кошу слојевима фластера или се преко ране ставља гумирана врећица првог завоја која се потом фиксира. Повређени се у послуседећем положају транспортује у болницу.

5. РАД НА ТЕРЕНУ И У ЛОКАЛНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ

5.1. Рад на терену

Припреме за рад на терену

Припрема комуналних полицајаца за патролну делатност не почиње доласком у организациону јединицу, већ они о томе морају водити рачуна и пре доласка на дужност, тако што ће се савесно односити према свом психофизичком стању и оспособљености за напорне задатке.

Неприпремљеност за службу, осим тешких последица по живот и здравље, може да изазове и негативне реакције јавности и наруши углед и поверење у службу.

Одржавање уређаја и опреме, њихов изглед и начин употребе имају велики значај за сигурност, ефикасност и поуздано обављање послова. Осим тога, то улива и поверење код грађана.

Комунални полицајац у своју организациону јединицу мора доћи благовремено, пре отпочињања службе, како би се припремио за ефикасно обављање службених задатака.

Када дође у организациону јединицу, мора да се јави старешини организационе јединице или дежурном службенику.

Након тога, мора да провери да у распореду службе није било измена, као и своје друге евентуалне обавезе.

Комунални полицајац мора да провери исправност опреме (службених лица, средстава везе и др.) и да се прописно опреми за службу, тј. да понесе и службену палицу, службену легитимацију, роковник и оловку. Униформу мора носити у складу с **Одлуком о униформи и ознакама комуналних полицајаца**, што значи да на њој мора имати ознаке звања, плочицу с презименом и службену значку припадника комуналне полиције.

Након припреме, комунални полицајци јављају се старешини организационе јединице, а у његовом одсуству вођи смене дежурне службе ради упућивања (испраћаја) у службу.

Упућивање у службу

Упућивање у службу има радни карактер радни што бољег и ефикаснијег обављања службених задатака. Упућивање комуналних полицајаца на службу је радна активност и има карактер радног састанка, а по правилу се обавља у организационој јединици. Упућивање на обављање патролне делатности (испраћај у службу) обавља старешина, а у његовом одсуству руководилац смене дежурне службе у организационој јединици.

Старешина организационе јединице, приликом упућивања комуналних полицајаца у службу, мора да:

1. оствари увид у способност и спремност комуналних полицајаца за обављање службених задатака. Комунални полицајци морају бити психофизички способни и здрави. Не смеју бити под утицајем алкохола, уморни или болесни, а ако се ипак нађу у таквом стању, старешина организационе јединице вратиће их са службе;
2. оствари увид у опремљеност и лични изглед комуналних полицајаца, који морају бити одевени у складу с **Одлуком о униформи и ознакама комуналних полицајаца**, јер на основу личног изгледа комуналног полицајца, грађани доносе суд о њему, а посредно и о комплетној организацији комуналне полиције;
3. провери исправност средстава за рад и опреме. Неисправна средства и опрема који се користе у служби, у знатној мери могу да отежају обављање задатака комуналним полицајцима, а у одређеним ситуацијама да доведу у опасност и њихову личну безбедност;
4. информисе комуналне полицајце о догађајима који су се десили или предстоје, а од интереса су за успешно обављање послова. Комунални полицајци податке потребне за рад на терену евидентирају у својим роковницима за белешке. Без потпуне и благовремене информисаности немогуће је квалитетно обављати службене задатке, а владање проблематиком на терену, гаранција је и успешног извршавања задатака;
5. упозна комуналне полицајце с конкретним задацима и да им упуство за њихово обављање. То су свакодневни задаци на плану превентивног и репресивног деловања у решавању проблематике из делокруга рада комуналних полицајаца. Планирају се просторно и временски, тако да је патрола све радно време стављена у оперативну функцију.

Након овога, старешина који упућује комуналне полицајце у службу, својим потписом на налогу за извршење задатка потврђује да их упућује исправне у службу, предаје им писмени налог и они затим одлазе на обављање делатности.

Дужности комуналних полицајаца

Комунални полицајац дужан је:

- 1) да у своју организациону јединицу комуналне полиције дође благовремено пре почетка обављања службе према утврђеном распореду како би се премио за задатке;
- 2) да на службу дође уредан (уредно подшишан, обријан, у чистој и испегланој униформи, чистим ципелама и прописно опремљен; да не носи оно што није у складу с припадајућим деловима униформе);
- 3) да на службу дође психофизички способан (одморан, здрав, да није под утицајем алкохола и слично);
- 4) да обави довођење када се за то стекну законски услови;
- 5) да пружи помоћ када то затражи колега са суседног патролног рејона;
- 6) да пружи помоћ грађанима у случају општих опасности;
- 7) да обавести старешину када напусти патролни рејон,
- 8) да се јави старешини надлежном за испраћај на службу, а у његовом одсуству, вођи смене дежурне службе;
- 9) да провери исправност опреме и прописно се опреми за дужност (обавезно мора да провери исправност средстава везе, средстава за везивање и друге опреме коју ће користити током службе и да их након коришћења доведе у исправно стање и смести на предвиђено место);
- 10) да провери да у дневном распореду рада није било измена;
- 11) да се упозна са својим наредним ангажовањима;
- 12) да се упозна са проблематиком и новостима на подручју рејона, а по потреби, и ширег подручја;
- 13) да се упозна и поступа по конкретним задацима садржаним у Налогу за извршење службеног задатка;
- 14) да се упозна с дневним догађајима и другим значајним подацима;
- 15) да обави примопредају смене на патролном рејону и да се од колеге из претходне смене информира о стању у патролном рејону;
- 16) да по доласку обиђе патролни рејон у целини и упозна се са стањем;
- 17) да законито обавља службу и понаша се у складу с важећим прописима;
- 18) да одржава сталну везу са организационом јединицом, тј. вођом смене;
- 19) да се не задржава непотребно у угоститељским и другим објектима и да не конзумира алкохол;
- 20) да, према потреби, обавља службу и дужи него што је дневним распоредом рада одређено;
- 21) да се након завршетка и предаје смене на терену врати у организациону јединицу и на полеђини Налога за извршење службеног задатка који му је

дат при упућивању на патролни рејон сачини писмени извештај о обављеној служби, као и остала потребна акта.

Оправдани разлози и ситуације када комунални полицајац може напустити позорнички рејон

Комунални полицајац, по правилу, не сме напуштати рејон на којем ради пре него што му истекне смена, осим ако је то потребно ради ванредних службених задатака или због више силе.

Ванредним службеним задацима или вишом силом сматрају се:

- 1) довођење учиниоца кажњивог дела до надлежног органа ради утврђивања идентитета;
- 2) пружање помоћи када то затражи комунални полицајац са суседног патролног рејона;
- 3) пружање помоћи грађанима у случају опште опасности (елементарне непогоде, поплаве, земљотреси, пожари и др.);
- 4) повређивање, рањавање или оболевање комуналног полицајца за време патролне делатности, као и када то нареди старешина.

Када напушта рејон, комунални полицајац дужан је да преко средстава везе о томе обавести дежурног радника у организационој јединици у којој ради.

Уколико услед хитности службене радње није могао да обавести дежурног радника организационе јединице, комунални полицајац који је напустио рејон обавестиће га о томе након конкретне службене радње.

Осматрање, праћење и уочавање појава

Одељење комуналне полиције обавља послове који се односе на одржавање комуналног и другог законом уређеног реда од значаја за комуналну делатност; контролу примене закона и других прописа и општих аката из области комуналне делатности и других делатности из надлежности града; остваривање надзора у јавном градском, приградском и другом локалном саобраћају, у складу са законом и прописима града; заштиту животне средине, културних добара, локалних путева, улица и других јавних објеката од значаја за град; подршку спровођењу прописа којима се обезбеђује несметано одвијање живота у граду, очување градских добара и извршавање других задатака из надлежности града и друге послове у складу са законом.

Одржавањем комуналног реда сматра се одржавање реда у областима: снабдевања водом; одвођења отпадних и атмосферских вода; јавне чистоће; превоза и депоновања комуналног и другог отпада; локалних путева и улица; саобраћајних ознака и сигнализације; паркирања; превоза путника у градском и приградском саобраћају; ауто-такси превоза; постављања привремених пословних објеката;

противпожарне заштите; заштите од буке у животној средини; контроле радног времена субјеката надзора; одржавања комуналних објеката, пијаца, гробаља, паркова, зелених и других јавних површина, јавне расвете, стамбених и других објеката.

1. Према члану 2 и 46 Закона о комуналној полицији (Службени гласник РС, број 48/09), комуналну полицију град образује као унутрашњу организациону јединицу у саставу јединственог органа градске управе, односно управе образоване за поједину област. Одлуку о образовању и унутрашњем уређењу комуналне полиције у складу с тим законом градови ће донети у року од шест месеци од дана ступања тог закона на снагу. У овом моделу Одлуке о образовању и унутрашњем уређењу комуналне полиције понуђено је да се та одлука донесе у форми Одлуке о изменама и допунама Одлуке о организацији градске управе.
2. У овом члану побројани су сви послови комуналне полиције из члана 9 Закона о комуналној полицији (у даљем тексту: Закон). Послови из члана 4 Закона (помоћ у извршењима – асистенција) и члана 5 (хитне мере и спасилачка функција) обухваћени су појмом „и друге послове у складу са законом“ (на крају првог става). Сагласно ставу 2 члан 1 Закона, комунална полиција на територији града Београда, осим наведених послова, обавља и одређене послове комуналне полиције којима се обезбеђује извршавање надлежности утврђених Законом о главном граду.

Осматрање, праћење и уочавање појава и догађаја само су неке од радњи током патролне делатности које знатно доприносе очувању личне и имовинске сигурности грађана.

Осматрање има велики значај на плану откривања недозвољених радњи појединаца или група. Може бити опште, по конкретном случају и прикривено (тајно), с одређеним техничким средствима или без њих.

Суштина овог вида деловања јесте уочавање промена на људима, објектима или на простору које су значајне за безбедност и одржавање комуналног реда и указују да је могућ развој догађаја који води ка извршењу неког деликта који се превентивним деловањем безбедно може спречити.

Основни облици овог вида деловања јесу:

1. посматрање и уочавање лица (уочавање карактеристичних детаља и појединости, неуобичајеног понашања, прекршаја из области комуналног реда ...) и
2. посматрање рејона и објеката (уочавање промена као што су оштећења на објектима, инсталацијама, јавним добрима итд., упаљена ватра на недозвољеном месту, непрописно паркирана возила, уочавање интересантних догађаја у непосредној близини објеката, возила из области комуналног реда и сл.).

Треба имати на уму да и претерана сумњичавост може довести до грешака у перцепцији и поступању комуналних полицајаца.

Од личне способности комуналног полицајца зависи у којој ће мери и колико квалитетно уочавати безбедносно интересантне појаве и догађаје.

Нарушавање комуналног реда

Комунални полицајац мора увек бити спреман да интервенише у случају нарушавања комуналног реда ради његовог успостављања и не сме дозволити да га догађаји изненаде и затекну неспремног.

Битан предуслов за успешну интервенцију на успостављању нарушеног комуналног реда, представља оспособљеност комуналних полицајаца.

Сваки комунални полицајац пре почетка интервенције мора добро да процени ситуацију насталу нарушавањем комуналног реда и да испланира своје поступке.

У процени ситуације и сопствених могућности за успостављање нарушеног комуналног реда, комунални полицајац треба посебно да има у виду:

- намере и број изгредника;
- сопствене могућности за интервенцију;
- снагу и вештину изгредника;
- понашање присутних грађана;
- средства којима располажу изгредници;
- карактеристике објекта и простора где се нарушава комунални ред;
- време када је нарушен комунални ред.

Сваки од тих елемената има посебан значај, без чијег сагледавања није могуће успешно интервенисати. То се, пре свега, постиже сопственом праксом и коришћењем искустава других комуналних полицајаца.

У зависности од конкретних ситуација, суштина интервенције комуналних полицајаца на успостављању нарушеног комуналног реда јесте у томе да правилно процене ситуацију, као и то да ли могу сами успешно интервенисати или не.

Боље је сачекати помоћ других надлежних органа него се упустити у интервенцију која може имати нежељене последице.

Патролирање и одржавање везе

Начин обављања послова

Члан 10 (ЗОКП)

Послови комуналне полиције обављају се организованим присуством комуналних полицајаца на местима одржавања реда, предузимањем других превентивних мера и применом овим законом предвиђених овлашћења комуналне полиције.

Послови комуналне полиције се обављају, а овлашћења примењују, у складу с начелима законитости, професионализма, сарадње и сразмерности.

Комунални полицајци руководе се и принципом рада с најмањим штетним последицама, а средства принуде примењују само кад је то апсолутно нужно и у мери која је неопходна за обављање задатака без непотребних штетних последица.

У складу са законом и другим прописима, начелник комуналне полиције комуналним полицајцима даје обавезне инструкције за обављање послова комуналне полиције.

Начин пријема обавештења о догађају, излазак на место догађаја и поступак патроле у различитим ситуацијама

Комунални полицајци у патроли обавештења о догађају најчешће добијају од радника у дежурној служби, и то од вође смене службе сталног дежурства, радио-везом. Обавештење је, по правилу, кратко, јасно и прецизно, што наравно треба схватити условно, јер од конкретне ситуације зависи и какво ће обавештење патроли бити упућено. Најважније је да оно садржи све битне елементе како би комунални полицајци у патроли могли да на одговарајући начин приме обавештење и упуте се на место догађаја.

Обавештење треба да садржи следеће податке:

- ко пријављује догађај;
- ко се пријављује, ко је извршилац;
- шта се догодило;
- место догађаја;
- да ли има повређених;
- да ли су и друге екипе упућене на место догађаја;
- да ли се очекује пружање отпора;
- друге битне чињенице, које се разликују у зависности од конкретног догађаја који се пријављује.

Обавештење се разликује у зависности од тога да ли је у питању:

- кривично дело;
- прекршај;
- саобраћајна незгода;
- акцидентна ситуација (хаварије, пожари, саобраћајне несреће са великим бројем жртава...);
- елементарна непогода;
- неки други догађај.

Од тога на шта се обавештење односи зависиће и начин на који ће оно бити пренето комуналним полицајцима у патроли, који ће хитно изаћи на место догађаја ради интервенције.

Обавештење о догађају комунални полицајци у патроли могу добити и од грађана (оштећених, очевидаца, комшија...), непосредно на патролном рејону.

Након пријема обавештења комунални полицајци хитно одлазе на место догађаја.

У поступању патроле најважнији део представља ПРОЦЕНА СИТУАЦИЈЕ.

Процена ситуације је мисаони процес комуналних полицајаца у коме важну улогу имају њихова сопствена пракса и искуства других комуналних полицајаца.

Вођа патроле утврђује план поступања, издаје задатке осталим комуналним полицајцима и тек онда даје знак за почетак интервенције.

Извештавање и примопредаја дужности

Извештавање према Правилнику о начину и поступку обављања контроле комуналне полиције

Члан 3

О свакој употреби средстава принуде комунални полицајац одмах, а најкасније 24 сата од употребе средстава принуде, подноси писмени извештај начелнику комуналне полиције, односно лицу које начелник овласти да оцењује оправданост и правилност употребе средстава принуде (у даљем тексту: овлашћено лице).

Члан 4

Извештај из члана 3 овог правилника садржи податке о употребљеном средству принуде, времену и месту употребе, лицу према коме је употребљено, последици, разлозима и основу употребе и другим чињеницама и околностима значајним за

оцену оправданости и правилности употребе средстава принуде, а подноси се на Обрасцу број 1, који је одштампан уз овај правилник и чини његов саставни део.

Члан 5

Ако је употребио два или сва три средства принуде, комунални полицајац подноси извештај о употреби тежег (службена палица или средство за везивање), односно најтежег средства принуде (средство за везивање), у коме описује и употребу лакших средстава принуде.

Члан 6

Ако је средства принуде у датој ситуацији употребио према више лица, комунални полицајац подноси један извештај у коме наводи податке о свим лицима, с описом начина употребе средстава принуде према сваком лицу понаособ.

Члан 7

Ако су средства принуде у датој ситуацији употребила два или више комуналних полицајаца, сваки од њих посебно подноси извештај.

Члан 8

Ако су средства принуде употребљена по наређењу, осим комуналних полицајаца који поступају по наређењу, извештај подноси и комунални полицајац који је употребу наредио.

Члан 9

Примерак извештаја из члана 4 овог правилника комунални полицајац истовремено доставља шефу организационе јединице, односно непосредно претпостављеном комуналном полицајцу, који најкасније у року од пет дана од употребе средстава принуде доставља овлашћеном лицу своје мишљење о оправданости и правилности употребе средстава принуде и предлог оцене оправданости и правилности употребе средстава принуде.

Ради припреме мишљења и предлога из става 1 овог члана, шеф организационе јединице, односно непосредно претпостављени комунални полицајац, поред разматрања извештаја о употреби средстава принуде и разговора са комуналним полицајцем који је средства принуде употребио, може да предузме и друге мере и радње у складу са овлашћењима која има ради утврђивања чињеничног стања о условима и начину употребе средстава принуде.

Мишљење и предлог из става 1 и 2 овог члана достављају се овлашћеном лицу на Обрасцу број 2, који је одштампан уз овај правилник и чини његов саставни део.

Члан 38

Комунална полиција дужна је градоначелнику да подноси тромесечни, шестомесечни и годишњи извештај о решавању притужби.

Комунална полиција упознаје јавност са шестомесечним и годишњим извештајем о решавању притужби, који објављује на својој вебсајт-страници.

Врсте информисања и извештавања

Извештавање подразумева информисање претпостављеног органа или претпостављеног старешине, а **обавештавање** информисање органа истог или нижег степена и потчињеног.

1. Информисање и извештавање може да буде **хитно, дневно и периодично**.

Хитно информисање обезбеђује се подношењем хитних информација (телефоном, радио-везом и др.) са подацима о догађају или појави којима се располаже одмах по сазнању о њиховом настанку и с обавештењем о предузетим мерама.

Дневно извештавање обезбеђује се сачињавањем и достављањем одређеним корисницима дневног билтена који садржи приказ догађаја, појава и мера предузетих у току дана, као и бројчане показатеље с тим у вези.

Периодично информисање и извештавање обезбеђује се по потреби и редовно.

По потреби – достављањем периодичних информација, извештаја, анализа и других материјала о значајним догађајима и појавама.

Редовно – сачињавањем и достављањем месечне информације и годишњег извештаја одређеним корисницима.

2. Информисање и извештавање може бити и **интерно и екстерно**.

Интерно информисање и извештавање обавља се у оквиру организационих јединица локалне управе.

Екстерно информисање и извештавање односи се на информисање и извештавање појединаца, органа и организација ван локалне управе (јавно тужилаштво, орган за прекршаје...).

3. Информисање и извештавање може бити и **хоризонтално и вертикално**.

Хоризонтално информисање и извештавање одвија се на истој равни хијерархијске лествице (нпр. размена информација).

Вертикално информисање и извештавање подразумева да ниже организационе јединице извештавају више или да више организационе јединице информисају ниже.

Поступак смењивања патрола

Патроле се смењују у седишту организационе јединице комуналне полиције и на patrolном рејону.

Смењивање патрола на patrolном рејону

Комунални полицајац који завршава смену информисаће колегу који почиње да ради о стању на рејону, тј. о свим новостима и запажањима која могу утицати на успешно обављање радних задатака, након чега смену преузима комунални полицајац који је дошао на службу.

Уколико се патроле смењују на patrolном рејону, треба избегавати примопредају дужности на местима где има много грађана. Потребно је наћи погодно место за договор и примопредају дужности, ван погледа људи, а поготово прекршилаца комуналног реда.

Смењивање патрола у седишту организационе јединице комуналне полиције

Смењивање комуналних полицајаца који обављају patrolну делатност најчешће се обавља у организационој јединици. Разлози за такав вид примопредаје дужности првенствено су техничке природе, али могу бити и функционалне, на пример када је потребно детаљно упознати комуналне полицајце са одређеним интересантним појавама и догађајима, договорити се о заједничким активностима с другим patrolама или надлежним службама.

5.2. Рад у локалној заједници

Појам и карактеристике рада комуналне полиције у локалној заједници

Рад комуналне полиције у локалној заједници као један од нових начина организације друштва на превенцији негативних појава треба да заживи као савремен концепт и у нашој држави.

Потреба за изграђивањем новог концепта родила се на критици традиционалног схватања, које се показало као неефикасно и превазиђено услед бирократизоване организације одвојене од грађана (којима треба да служи) и реактивно усмерено првенствено према већ извршеним кажњивим делима.

Нови концепт организације и рада у оквиру заједнице захтева чврсто повезивање комуналне полиције и грађана, стављање нагласка на превентивну делатност и проактивни приступ у деловању. Такав приступ подразумева фокусирање не само на откривање извршених кажњивих дела већ (пре свега) и на уочавање проблема у локалној заједници који могу довести до штетних појава и деловање на проблеме пре него што ескалирају. Показало се као неопходно да се грађани

и њихове потребе укључе у прављење стратешких планова деловања на нивоу локалне заједнице.

Дефиниција

У литератури се најчешће наводи дефиниција коју су дали Trojanovicz и Viscuieroux: **рад полиције у локалној заједници (community policing)** јесте филозофија и организациона стратегија која промовише ново партнерство између грађана и њихове полиције. Она је базирана на премиси да и полиција и заједница морају да раде заједно као равноправни партнери да би идентификовали и одредили приоритете и решили актуелне проблеме ради побољшања свеукупног квалитета живота у регији.

Ова дефиниција може се применити и на будући рад комуналне полиције.

Могуће карактеристике рада комуналне полиције у локалној заједници:

- знатно већа отвореност према заједници (размена информација и сарадња);
- јасан нагласак на решавање проблема (проблемски оријентисан рад);
- побољшање међусобних односа унутар колектива (вредновање рада);
- подела одговорности између комуналне полиције и заједнице;
- едукација комуналне полиције и заједнице;
- поверење и флексибилност;
- превенција.

Основни резултати рада комуналне полиције у заједници требало би да буду:

- повећање ефикасности у сузбијању свих видова негативног испољавања;
- развој превенције оријентисањем на постојеће проблеме;
- смањење ризика виктимизације (ризика да се постане жртва);
- повећање поверења у рад комуналне полиције;
- редукција насиља према угроженим категоријама становништва;
- већа брига за здрав социјални развој деце и омладине,
- смањење страха од негативних појава код грађана;
- развој позитивних односа комуналне полиције с јавношћу;
- већа укљученост и задовољство припадника мањинских заједница;
- безбедније заједнице и други.

Уочавање пределиктивних стања

У оквиру подручја проактивног полицијског рада, многе полицијске организације имају успеха у успостављању партнерства с различитим групама грађана у

оквиру датих надлежности, тако што уочавају проблеме и безбедносне потребе заједничке за остале чланове заједнице.

Комунална полиција различитим групама у локалној заједници треба да представи чињеницу да је сарадња и координација неминовна како међу њима тако и са полицијом.

Појам

Предделиктно стање (преткриминална ситуација) јесте одређено објективно стање и понашање будуће жртве које потенцијалног извршиоца може навести да учини кривично дело или прекршај.

Предделиктна стања могу бити:

- необезбеђена градилишта;
- грађевински материјал на путу или тротоару;
- оштећена сигнализација;
- недостатак шахтова или сливника на путу;
- ударне рупе на путу;
- неодржавање пута у зимским условима;
- непрописно одлагање смећа;
- неодведене атмосферске воде;
- нечистоћа у градовима;
- запуштени паркови (сува и трула стабла);
- закрчен јавни простор за паркирање;
- непрописно пружање услуга на пијацама;
- неодржавање јавних бунара и чесама итд.

Организациона и територијална надлежност комуналне полиције, с **патролном делатношћу** као њеним основним обликом, требало би да буде најефикаснији начин за уочавање предделиктних стања. Класичан рад задржава се на јасно дефинисаној територији на којој борави неколико хиљада становника (четири-пет хиљада; у сваком случају, мање од десет хиљада).

У већим урбаним срединама, осим наведених начина организовања рада, за уочавање предделиктних стања дефинисани су и други концепти као што је, на пример, **рад комуналне полиције у суседству**. Тај концепт подразумева избор једног комуналног полицајца који би требало да живи на територији на којој ради.

Осим обележја класичног рада, рад комуналних полицајаца у суседству треба да садржи и извесна обележја социјалног рада, који је проблемски усмерен и

темељи се на успостављању непосредне и константне комуникације и размене информација са грађанима.

Начини уочавања пределиктних стања на подручју локалне заједнице

Да би комунални полицајац ефикасно и благовремено уочио пределиктна стања, потребно је да на подручју на којем ради уочи и упозна:

- скоро све грађане;
- све безбедносне и друге релевантне проблеме;
- безбедносне потребе;
- места ка којима грађани гравитирају;
- локалне путеве;
- улице и јавне објекте;
- хетерогеност и интензитет саобраћаја;
- паркове и гробља итд.

Првих дана одабрани комунални полицајац настојао би да најпре упозна места на којима се грађани окупљају (јавне институције, продавнице, школе) и да успостави контакт са свим значајнијим грађанима, као и грађанима који су професионално свакодневно у контакту с људима (руководиоцима институција, портирима, продавцима, председницима кућних савета...), а потом и са што већим бројем грађана са своје територије (на пример, обилазећи грађане од врата до врата). Он би имао задатак да се представи грађанима, саопшти им да ће убудуће он бити њихов комунални полицајац којем могу увек да се обрате за помоћ, остави свој број мобилног телефона. Требало би да наступа са следећим аргументом: као што познају свог доктора, поштару и свештеника, грађани треба да познају и свог комуналног полицајца.

Пределиктна стања могу се отклонити:

- давањем савета и инструкција грађанима;
- обавештавањем грађана о актуелним облицима нарушавања комуналног реда;
- укључивањем других специјализованих служби и институција;
- применом одговарајућих овлашћења (давање упозорења).

Једноставније безбедносне проблеме комунални службеник, по правилу, решава сам, а уколико не може, треба да укључи друге полицијске и ванполицијске специјализоване службе и институције (криминалистичке линије рада, службе социјалног старања, службе за заштиту здравља, локалне институције власти итд.).

Ако уочи неке проблеме који се третирају специјалним пројектима, комунални полицајац грађане треба да повеже са специјализованим радним групама

задуженим за решавање тих проблема, али да и после тога настави сарадњу и одржава контакт с особом која има проблем и с њеном породицом.

Уочавање потреба грађана

У складу с начелом економичности и ради уједначеног остваривања сврхе комуналне полиције из члана 1 овог закона, у свим градовима, при образовању и уређењу комуналне полиције град обезбеђује да број комуналних полицајаца одговара броју становника града према последњем попису, тако да на сваких пет хиљада становника не може имати више од једног комуналног полицајца.

(ЗОКП)

Као основни проблеми грађана у локалној заједници наводе се:

1. прекорачење рада угоститељских објеката, прегласна музика у њима, точење пића малолетницима и деци, дивља градња и сукоби које она изазива, пси луталице, неосветљене улице уништавање саобраћајних знакова, телефонских говорница, бучно понашање и додаивање грађанима;
2. неефикасност, немотивисаност, неангажованост правосудних органа (тужилаштва, судови, органи за прекршаје), које се рефлектују као тешкоћа у успостављању сарадње грађана и полиције и проблемски оријентисаном раду;
3. недовољна ангажованост субјеката који би требало превентивно да реагују (центри за социјални рад, школе, инспекције, орган за прекршаје, други органи државне управе, као и други друштвени субјекти, месне заједнице итд.).

Активности усмерене на решавање проблема у заједници подразумевају:

- стварање пријатељских веза са грађанима;
- међусобну равноправност;
- показивање бриге и интересовања за решавање проблема;
- учесталост делатности;
- идентификацију проблема и њихово решавање;
- састанке с представницима локалне власти;
- едукацију грађана о мерама превенције;
- израду упутстава за поштовање комуналног реда за грађане и предузетнике.

Проблемски оријентисан рад комуналне полиције у локалној заједници

Проблемски оријентисан комунални полицијски рад јесте концепт који се фокусира на примарни циљ деловања – крајњи продукт квалитетног **сервиса за грађане**.

Присталице концепта проблемски оријентисаног рада истичу да је класичан модел поступања преузак и усмерен на репресивно поступање, тј. на инциденте.

Изолованост комуналне полиције од заједнице запостављала би, тј. остављала нетакнутим огромне потенцијале који постоје у њој и који се могу усмерити на уочавање и деловање на проблеме који производе негативне појаве.

Проактивно деловање у оквиру система community policing – комунална полиција треба да има проблемски оријентисан приступ и да применом проактивних техника и тактика, као и применом савремених технолошких достигнућа, успоставља тесне релације са заједницом, коју подстиче да указује на проблеме и с којом активно покушава да их решава. Овај модел даје предност проактивном поступању, које се темељи на партнерству с грађанима и исказаним потребама заједнице, али не искључује ни самоиницијативно проактивно поступање, као ни реактивно деловање на већ извршена кажњива дела. Реактивно деловање само је прва фаза, за којом следи уочавање проблема који су довели до кажњивог дела и покушај њиховог решавања.

Услови за поступање комуналне полиције

Да би могла да развија проблемски оријентисан приступ, комунална полиција мора да:

1. негује везе са заједницом (грађанима, институцијама) како би могла да сазнаје за кажњива дела и проблеме и ангажује поједине делове заједнице у пројектима за њихово решавање;
2. оспособи (обучи) руководиоце и комуналне полицајце на терену за проблемски оријентисан приступ;
3. уведе промене у сачињавање статистичких и дневних регистровања догађаја;
4. развије посебне стратешке и оперативно-аналитичке методе и поступке, мапирање и профилисање негативних појава, а ако је потребно, ангажује посебне стручњаке како би се на основу анализе могли идентификовати проблеми и осмислиле стратегије и акције за њихово решавање;
5. формира квалитетне базе података о проблемима, извршиоцима и др.

Решавање проблема

Методе за решавање проблема могу бити различите.

- 1) У оквиру *савета за безбедност* дискутује се о глобалним проблемима који оптерећују или угрожавају локалну заједницу.
- 2) Спровodeћи акцију од *враћа до враћа*, комунални полицајци питају грађане с којим се проблемима суочавају.

- 3) *Комунални полицајци у пашроли* имају задатак да контактирају с грађанима и интересују се за њихове проблеме.
- 4) У организационој јединици комуналне полиције, или у просторијама локалне управе, отвара се *саветовалиште за грађане*, у коме они могу износити своје проблеме, тражити савете итд.
- 5) У месним заједницама постављају се *сандучићи* или (и) отварају телефонски бројеви преко којих грађани могу и анонимно подносити пријаве, указивати на проблеме у заједници, на понашање појединаца и група, на основане сумње у вези с корупцијом појединих особа или комуналних полицајаца, службеника, износити притужбе на рад комуналне полиције, предлоге за унапређење безбедности и др.
- 6) Руководиоци комуналне полиције учествују у *локалним телевизијским и радио емисијама* у које се грађани могу укључивати, постављати питања и указивати на проблеме.
- 7) Комунална полиција организује *рекреативна, спортска и неформална дружења* с грађанима како би се у опуштеној и неформалној атмосфери успоставили контакти и разговарало о проблемима с којима се они суочавају.
- 8) Комунална полиција примењује *географско профилисање и мапирање* и најмање једанпут месечно сачињава мапе на којима се приказује географска распрострањеност појединих врста негативних појава и *уочавају жарништа и тенденције*; пријава за свако дело или информација од значаја *мора се завести, унети у систем и анализираати*.

Обавештавање и саветовање грађана у вези с нарушавањем комуналног и другог реда и начинима супротстављања

Одељење комуналне полиције дужно је да у обављању послова сарађује са грађанима у складу са Законом о комуналној полицији и другим прописима којима се уређује обављање комуналних и других послова из надлежности града.

Одељење комуналне полиције дужно је да прима пријаве, петиције и предлоге грађана у вези с комуналним редом, поднете писменим путем, електронском поштом, а у хитним случајевима телефоном и непосредним усменим обраћањем.

О свакој таквој пријави, петицији и предлогу, односно обраћању, у Одељењу комуналне полиције сачињава се службена забелешка, а грађани се, на њихов захтев, обавештавају о исходу поступања.

Пружање корисних информација грађанима и њихово едуковање у званичним и незваничним приликама

Едукација заједнице неопходан је корак на путу успешне примене концепта рада комуналне полиције у заједници.

Организовањем семинара различитог трајања потребно је едуковати већи број грађана и представника локалне самоуправе да би циљ и модел пројекта свима био јасан.

Препорука међународних субјеката јесте да се прво обучи један број тренера који ће касније реализовати обуку у својој средини.

У оквиру органа локалне власти и других институција које треба да буду битни партнери у пројекту, треба започети разговоре, процес информисања и едукације о новом концепту комуналног полицијског рада у локалној заједници, као и о потреби изграђивања партнерства, сарадње и координације. Уколико се у тим разговорима наиђе на плодно тло и прихватање пројекта, то ће значити да су услови за улазак у програм повољни.

У читав процес претходних консултација потребно је укључити и медије, који би требало да међу грађанима локалне заједнице прошире идеју о новој безбедносној политици како би се у оквиру повратног информисања добило њихово мишљење, и пре свега, подршка.

Едукација волонтера и грађана који учествују у спровођењу превентивних програма

Потребно је формирати основна тела (институције) која ће координисати рад комуналне полиције и осталих субјеката локалне заједнице на реализацији пројекта. Једно од тих тела требало би да буде општински савет за комунални ред, у који ће бити укључени сви важни фактори локалне заједнице (представници локалне власти, полиције и осталих значајних субјеката). Савет за комунални ред добија значајну улогу у формирању безбедносних стратегија у локалној заједници; одржавају се редовни састанци комуналне полиције и грађана у оквиру месних заједница, суседства, предузећа итд.

У настојању да се изграде позитивни односи између комуналне полиције и грађана и да се грађани едукују, уводи се низ активности:

- акција од врата до врата (подела брошура);
- дани отворених врата;
- комунална полиција организује или помаже оснивање планинарских удружења, извиђачких организација, спортских клубова, спортских сусрета са младима (нпр. фудбалски турнири);
- учествује у акцијама давања крви, помагања старима, као и у акцијама и иницијативама за уређење града;

Едукација грађана о превенцији појединих кривичних дела из области комуналног реда

Радионице за едукаторе оспособиле су врсне предаваче, који су стекли потребну рутину. При избору едукатора, осим формалних, поштовани су и неки други критеријуми, на пример склоност ка комуникацији и посвећеност пројекту.

У оквиру сваке службе отварају се дискусије о томе шта конкретна служба може учинити да би своје деловање унапредила у проблемски оријентисан рад, изградила партнерство и побољшала комуникацију с грађанима; уводе се поједини нови критеријуми за мерење ефективности и ефикасности комуналног полицијског рада итд.

Остваривање сарадње с другим органима, организацијама, групама и појединцима у локалној заједници

Одлуком о облицима и начину остваривања сарадње одељења комуналне полиције и инспекцијских служби регулисана је сарадња с другим органима, организацијама, групама и појединцима у локалној заједници.

Члан 1

Одељење комуналне полиције и инспекцијске службе града (8) дужни су да остварују међусобну сарадњу у обављању послова из надлежности комуналне полиције и инспекцијских служби, у складу с овом одлуком.

О остваривању међусобне сарадње Одељења комуналне полиције и инспекцијских служби града старају се начелник Одељења комуналне полиције и руководиоци инспекцијских служби града.

Члан 2

Одељење комуналне полиције обавештава надлежну инспекцијску службу града о питањима од значаја за обављање послова те службе, а нарочито о уоченим потребама за обављањем инспекцијског надзора.

Инспекцијске службе Града обавештавају Одељење комуналне полиције о питањима од значаја за обављање послова комуналне полиције.

Обавештења из става 1 и 2 овог члана достављају се неодложно и по правилу писменим путем, а у случају хитности телефоном и непосредним усменим обраћањем. Сва достављена обавештења се евидентирају.

Члан 3

Одељење комуналне полиције и инспекцијске службе града размењују информације од значаја за обављање послова из свог делокруга.

Када је то потребно за извршавање послова из њихове надлежности, Одељење комуналне полиције може захтевати од инспекцијских служби града, односно инспекцијске службе града од Одељења комуналне полиције, достављање података из евиденција које воде у складу са законом и прописима града.

На податке о личности садржане у евиденцијама из става 2 ове одлуке примењују се прописи о заштити података о личности.

Члан 4

Ако је инспекцијској служби града за обављање послова из њене надлежности потребна непосредна помоћ Одељења комуналне полиције, руководиоца инспекцијске службе града поднеће образложени захтев за пружање непосредне помоћи начелнику Одељења комуналне полиције.

Захтев из става 1 ове одлуке може се односити само на послове из надлежности Одељења комуналне полиције.

Члан 5

Одељење комуналне полиције и инспекцијске службе града могу предузимати заједничке мере и активности од значаја за обављање послова комуналне полиције и инспекцијских служби.

Заједничке мере и активности Одељења комуналне полиције и инспекцијских служби града планирају се унапред.

Приликом предузимања заједничких мера и активности Одељења комуналне полиције и инспекцијских служби града, комунални полицајац може, на оправдани усмени захтев службеног лица инспекцијске службе града и под условима утврђеним законом, проверити идентитет лица, прегледати лице и предмете и привремено одузети предмете.

Уколико су све инспекцијске службе организоване у једном одељењу, требало би користити назив тог одељења уместо описног појма „инспекцијске службе града.“

Члан 6

Начелник Одељења комуналне полиције одредиће комуналног полицајца, а руководиоца инспекцијске службе града службено лице које ће се старати о ефикасном остваривању међусобне сарадње Одељења комуналне полиције и инспекцијских служби града.

Члан 7

У случају одбијања или отежаног одвијања међусобне сарадње, начелник Одељења комуналне полиције, односно руководиоца инспекцијске службе града, обавестиће о томе начелника градске управе (или: начелника управе образоване за поједину област).

Помоћ у извршењима (асистенција)

Члан 4 (ЗОКП)

Комунална полиција пружа помоћ надлежним органима града, као и предузећима, организацијама и установама које на основу одлуке Скупштине града одлучују о појединим правима грађана, правних лица или других странака (у даљем тексту: овлашћене организације), када по оцени надлежног органа града или овлашћене организације постоје претпоставке да спровођење њихове извршне одлуке неће бити могуће без присуства комуналних полицајаца или употребе средстава принуде.

О ангажовању комуналне полиције и о обиму и начину пружања помоћи одлучује начелник комуналне полиције у року од 48 сати од подношења захтева надлежног органа града, односно овлашћене организације, сходно одредбама Закона о полицији о поступку пружања помоћи у извршењима и подзаконског прописа о начину обављања полицијских послова којима се ближе уређује пружање те помоћи.

Ако због физичког отпора спровођење извршења не буде могуће или не успе и поред ангажовања комуналне полиције, надлежни орган града, односно овлашћена организација, подноси захтев полицији да пружи помоћ у спровођењу извршења, у складу са Законом о полицији.

Сарадња са грађанима

Члан 6 (ЗОКП)

Комунална полиција у обављању послова сарађује са грађанима у складу с овим законом и другим прописима којима се уређује обављање комуналних и других послова из надлежности града.

Грађани могу комуналној полицији подносити пријаве, петиције и предлоге у вези с комуналним редом писменим путем, електронском поштом, а у хитним случајевима телефоном и непосредним усменим обраћањем, о чему комунална полиција прави службену забелешку.

Комунална полиција дужна је да грађане, на њихов захтев, обавести о исходу поступања.

Сарадња с градским инспекцијским службама

Члан 7 (ЗОКП)

Комунална полиција у обављању послова сарађује с градским инспекцијским службама, у складу с овим законом и законима и прописима града којима се уређује обављање инспекцијских послова.

Сарадња из става 1 овог члана обухвата нарочито: међусобно обавештавање, размену информација, пружање непосредне помоћи и предузимање заједничких мера и активности од значаја за обављање послова комуналне полиције и градских инспекцијских служби.

Облике и начин остваривања сарадње комуналне полиције и градских инспекцијских служби ближе прописује скупштина града.

Остваривање сарадње и заједничких циљева с полицијом (МУП-ом) у локалној заједници

Сарадња с полицијом

Члан 8 (ЗОКП)

У обављању послова и примени овлашћења комунални полицајци сарађују с полицијом.

Када је то потребно ради извршавања послова из надлежности комуналне полиције, на образложени захтев, полиција ће доставити личне податке за грађане, податке за возила и друге податке из евиденција које води у складу са законом.

Ради развијања међусобне сарадње комуналне полиције и полиције, градоначелник може споразумно с министром надлежним за унутрашње послове да доноси одговарајуће акте о сарадњи и оснива координациона тела од значаја за остваривање заједничких циљева.

Усклађивање послова

Члан 12 (ЗОКП)

Стратешки план и годишњи план рада комуналне полиције усклађују се пре доношења с прописима и одговарајућим планским актима полиције, као и са ставовима о приоритетима за безбедност људи и имовине у граду.

Стручну помоћ у припреми стратешког плана и годишњег плана рада комуналне полиције пружа полиција, уз подршку министарства надлежног за унутрашње послове.,

Подношење извештаја полицији

Члан 28 (ЗОКП)

О употреби средстава принуде начелник комуналне полиције обавештава надлежну полицијску управу најкасније у року од 48 сати од употребе средстава принуде.

Ако приликом употребе средстава принуде настане телесна повреда или наступи смрт лица, начелник комуналне полиције подноси о томе писмени извештај надлежној полицијској управи.

Извештај из става 2 овог члана садржи: име и презиме и број легитимације комуналног полицајца који је употребио средства принуде; датум, време и место употребе; податке о лицу према коме су средства принуде употребљена; врсту употребљеног средства принуде; разлог употребе; опис догађаја и повреда нанетих лицу или комуналном полицајцу; податке о времену и месту пружања медицинске помоћи; податке о штети насталој услед употребе средстава принуде; податке о сведоцима догађаја и материјалним доказима.

6. ПОЗНАВАЊЕ ЕКСПЛОЗИВА, ЕКСПЛОЗИВНИХ НАПРАВА И ОРУЖЈА

6.1. Експлозиви

Врсте експлозива, основни типови експлозивних направа и њихово препознавање

Експлозиви су чиста хемијска једињења или смеше хемијских једињења које су способне да под дејством неког спољног утицаја (удар, трење, варница), за врло кратко време мењају своје агрегатно стање и ослобађају високу температуру и велику количину енергије, које могу да изврше велики механички рад (рушење, разарање).

Експлозиви се према својим особинама и основној намени деле на:

- подстицајне (иницирајуће),
- бризантне (разарајуће),
- потисне (погонске),
- пиротехничке смеше.

Подстицајни (иницирајући) експлозиви

Подстицајни експлозиви врло су осетљиви на удар, трење и варницу. Примењују се као средства за изазивање експлозивних процеса код других експлозива. Служе као примарно пуњење у детонаторским капислама. Основни представници тих експлозива јесу оловни азид, живин фулминат и трицинат.

Бризантни (разарајући) експлозиви

Бризантни експлозиви знатно су мање осетљиви на спољне утицаје. За њихово активирање користе се иницирајући експлозиви. Одликују се снажним разорним дејством и имају широку примену у рушењу. У оружаним снагама сматрају се основним експлозивима као пуњење код мина, ручних бомби и ракетних пројектила. Осим у војне сврхе, користе се и у привреди (за рушење у каменоломима и рудницима). Основни представници ових експлозива јесу тротил (ТНТ), витезит и камниктит.

Потисни (погонски) експлозивни

Ови експлозивни познатији су под именом барути. Њихови основни представници јесу црни и малодимни барут. Црни барут је материја тамносиве боје у виду зрнаца. Врло је осетљив на влагу и варницу. Употребљава се за израду спорогорећег штапина. Малодимни барут израђује се у облику зрнаца, шипки или трака. Мање је осетљив на спољне утицаје од црног барута. Употребљава се за погонско пуњење приликом израде муниције.

Типови експлозивних направа

Експлозивна направа (мина) јесте убојно и разарајуће средство за онеспособљавање и уништење живе силе, борбених и других возила и техничких средстава и објеката.

Свака експлозивна направа састоји се од:

- тела,
- експлозивног пуњења и
- упаљача.

Тело експлозивне направе (мине) штити експлозивно пуњење од механичких оштећења и повезује све делове експлозивне направе у једну целину. У зависности од намене и техничких решења, тело експлозивне направе најчешће се израђује од пластике, метала и дрвета. Код неких типова, распрскавањем тела ствара се одређени број убитачне парчади која наноси повреду.

Експлозивно пуњење је одређена количина експлозива и има задатак да оствари одговарајући ефекат при експлозији. Израђује се од бризантних експлозива, најчешће од тротила. У зависности од врсте и типа експлозивне направе, односно њене намене, експлозивно пуњење има различиту тежину.

Упаљач служи да изазове детонацију експлозивног пуњења. Највећи број упаљача конструисан је на механичком или хемијском принципу, а активира се нагазом и потезом.

Према намени, експлозивне направе (мине) деле се на:

- противпешадијске,
- противтенковске,
- мине специјалне намене:
 - школске мине,
 - вежбовне мине,
 - импровизоване мине,
 - мине изненађења и
 - речне мине.

Према начину активирања, експлозивне напаве можемо поделити на механичке (нагаз, потез, отпуст, комбиновано) и електричне.

6.2. Места где се најчешће могу наћи експлозивне напаве

Места могућег постављања диверзантских минско-експлозивних средстава најчешће су такозване „меке мете“. То су јавна места и простори на којима се окупља већи број људи и која су самим тим захтевнија за надзор и контролу. То су:

- тргови,
- прометне улице и раскрснице,
- сајамски и изложбени простори,
- биоскопске и позоришне дворане,
- простор око административних зграда и установа и у њима,
- железничке и аутобуске станице и аеродроми,
- средства јавног саобраћаја итд.

Посебну пажњу и сумњу требало би да изазову сви предмети (торбе, кутије) који су остављени без надзора и за које се не може утврдити ко их је оставио. Деведесетих година прошлог века експлозивне напаве често су постављане у тоалетима (водокотлићи) познатих кафана и ресторана.

6.3. Ризици по безбедност на месту где је пријављено да је пронађена, односно где се сумња да је постављена експлозивна напав

Опасности и ризици по безбедност на месту постављања диверзантских минско-експлозивних средстава проистичу, пре свега, из самих физичких својстава разлагања експлозивних материја:

- детонациони талас (слој гасова високог притиска и брзине који изазива оштећења на предметима и живим организмима који се налазе на његовом путу простирања);
- дејство фрагмената како саме напаве (примарни фрагменти – кошуљица, средства, ексер, завртњи, стакло) тако и предмета који су фрагментирали
- услед детонационог таласа и рушећег дејства напаве (секундарни фрагменти);
- могуће термичко дејство које напав може да изазове;
- могуће гушеће дејство продуката експлозије.

Превентивно деловање на умањењу тих опасности и спречавању изазивања нежељених последица по здравље људи и материјална добра, пре свега се огледа у евакуацији присутних на безбедну даљину, која зависи од врсте и величине напаве, и спречавање доласка и присуства свих лица, изузев специјализованих јединица за рад с минско-експлозивним средствима.

6.4. Поступање комуналног полицајца на месту где се сумња да је постављена експлозивна напаве

Процедуре у случају проналаска сумњивог предмета:

- предмет се не сме дирати, померати нити подизати јер не постоје сазнања о томе о каквој је направи и упаљачком склопу реч;
- искључује се радио-станица и мобилни телефон;
- евакуишу се присутни и обезбеђује простор;
- обавештава се подручна полицијска управа која даље предузима мере из своје надлежности и позива специјализовану јединицу полиције опремљену и обучену за рад с минско-експлозивним средствима;
- евакуација се изводи до безбедног растојања, које зависи од величине и врсте напаве;
- поставља се физичко обезбеђење које спречава улазак непозваних лица у опасну зону;
- обавезно се обезбеђује присуство ватрогасних и медицинских екипа;
- обезбеђује се несметана саобраћајна комуникација у ширем појасу обезбеђења места ради несметаног пролаза хитних служби и могуће евакуације повређених.

Мере за смањење материјалне штете:

- отварају се прозори и врата ради смањења дејства ударног таласа;
- затварају се електричне и гасне инсталације;
- евакуишу се и вредна материјална добра која су у близини сумњивог предмета.

Експлозивне напаве могу да демонтирају **ИСКЉУЧИВО СТРУЧЊАЦИ ПРОТИВДИВЕРЗИОНЕ ЗАШТИТЕ**.

По доласку, специјализована екипа обавља испитивање предмета помоћу уређаја (детектори експлозива, рендген) и идентификује делове напаве. У зависности од врсте средстава, обавља се њихово деактивирање, неутрализација, разбијање или транспорт.

С таквим средствима поступа се изузетно опрезно и уз максималну употребу заштитних средстава (заштитна одела, заштитни штитови, механичке руке). Најсигурнији начин за манипулацију и неутралисање тих средстава јесте употреба самоходне платформе с даљинским управљањем (ROW). То возило уместо техника ПДЗ-а обавља потребне радње као што су одвлачење средства на жељено место, разбијање средства воденим млазом диспантера и сл.

6.5. Појам и врсте оружја

Појам оружја

Оружјем се, према Закону о оружју и муницији, сматра свака направа која је изграђена, прилагођена или намењена за избацивање пројектила, гаса, течности или друге супстанце притиском барутних гасова, ваздушним притиском, гасом под притиском или другим потисним средством, као и други предмети чија је основна намена напад.

Врсте оружја

- **Ватрено оружје** избацује пројектил потиском барутних гасова или других гасова насталих као производ сагоревања погонске материје.
- **Ваздушно оружје** потиском ваздуха или сабијеног гаса избацује пројектил, дијаболу или кутлу.
- **Гасно оружје** избацује или испушта гас или друге супстанце штетне за здравље.
- **Распрскавајуће оружје** распрскава се под дејством експлозивних или запалјивих материјала.
- **Посебно оружје** под притиском експлозивне или гасне материје избацује анестетичко средство или средство које производи звучни или светлосни сигнал.
- **Оружје с тетивом** потиском тетиве или друге еластичне материје избацује стрелу.
- **Хладно оружје:** боксер, бодеж, кама, сабља, бајонет и други предмети чија је основна намена напад.

6.6. Подела оружја према намени

- **Оружје за личну безбедност:** пиштољи и револвери калибра 5,6 мм и већег.
- **Ловачко оружје:** ловачке пушке разних калибара с олученим и неолученим цевима.
- **Спортско оружје:** пушке, пиштољи и револвери великог калибра подешени за спортске сврхе, малокалибарске пушке, пиштољи и револвери калибра

5,6мм с ивичном паљбом и олученим или неолученм цевима, ваздушне пушке, ваздушни пиштољи, револвери и оружје с тетивом.

- **Трофејно оружје:** ватрено и хладно оружје које се чува из устанака и ослободилачких ратова, или представља лични или породични трофеј власника.
- **Старо оружје:** пушке, револвери, сабље, мачеви и друго оружје које више није у употреби, а има историјску или уметничку вредност.
- **Комбинивано оружје:** оружје с две или више олучених или неолучених цеви различитог калибра.

6.7. Појам и подела ватреног оружја

Појам ватреног оружја

Ватрено оружје избацује пројектил, тј. даје му неопходну кинетичку енергију потиском барутних или неких других гасова који настају сагоревањем барутног пуњења или друге погонске материје у цеви оружја.

Подела ватреног оружја према:

1. калибру
 - малог калибра (до 6,5 мм),
 - средњег калибра (до 10 мм) и
 - великог калибра (до 14,5 мм);
2. према обради цеви
 - глатко (неолучена) и
 - ижљебљено (олучена);
3. према дужини цеви:
 - кратке цеви и
 - дуге цеви;
4. према функционисању
 - неаутоматско,
 - полуаутоматско и
 - аутоматско.

Мере безбедности при гађању и руковању ватреним оружјем

Четири основна правила безбедног руковања ватреним оружјем

Постоје четири основна правила безбедног руковања ватреним оружјем. Свака особа која поседује оружје треба да зна и да може друге да научи тим пра-

вилама. Правила треба запамтити по редним бројевима. То ће омогућити брзо реаговање на терену.

А. Сматрајте да је ватрено оружје увек напуњено

Нема изузетака за ово правило. Према сваком ватреном оружју понашајте се као да је напуњено, па никада нећете чути реченицу: „Али, нисам знао да је пиштољ напуњен“. Није довољно то што знате да сте недавно проверавали оружје:

- увек када оружје узимате у руке, проверите да ли је напуњено;
- увек када оружје додајете другој особи, проверите да ли је напуњено;
- увек када оружје додајете другој особи, навлака треба да буде у задњем положају;
- уколико неко покуша да вам дода непознато оружје, тражите да га расклопи, а ако то због дате ситуације није изводљиво (као што је одузимање оружја од осумњиченог), третирајте оружје као и оно које не можете испразнити;
- НЕМОЈТЕ ЕКСПЕРИМЕНТИСАТИ, затражите помоћ при пражњењу оружја.

Б. Никад не окрећите оружје према нечему у шта не намеравате да пуцате

Правило „свест о цеви“ једно је од правила која се најчешће крше, нарочито при руковању пиштољем и револвером. Најчешћи изговор је: „Пиштољ није напуњен“.

Никада не окрећите цев ни према једном делу свог тела или тела друге особе. Полицајци могу да забораве то правило када заједно с колегама спроводе претрес. Једноставан начин да га се присетите јесте да замислите ласерски зрак који пројектује цев вашег оружја. Тај зрак уништава све што дотакне.

Тешко је пронаћи апсолутно безбедан правац. Безбедан правац дефинисан је као онај правац код којег евентуална грешка при руковању оружјем неће изазвати повреду особе већ ће довести само до минималне материјалне штете. Другим речима, ватрено оружје којим рукујемо у домовима или на послу треба окренути ка нечему што ће примити и задржати метак у случају опаљења.

В. Не стављајте прст на обарач и на браник обарача до тренутка кад намеравате да пуцате

Непоштовање овог правила изазива незгоде. Многи верују да прст треба да буде на обарачу тако да могу брзо да реагују ако се појави неочекивана мета. То није тачно. Подједнако брзо можете пуцати из свог оружја и ако вам је прст ван обарача. Кршење овог правила је сте тактичка грешка, а проузрокују га лоше навике. Држање прста на обарачу док се пиштољ враћа у футролу, најчешћи је узрок самоповређивања на стрелишту.

Г. Проверите мету и све што се иза и испред ње налази

- Мету морате идентификовати и проверити пре него што почнете да пуцате.
- Онај ко пуца мора знати шта се налази испред, а шта иза мете.
- У току ноћи немојте пуцати ако чујете звук или видите обресе које не можете препознати.
- Морате проверити да ли се око и иза места опасности налазе посматрачи/грађани.
- Одаберите добар положај. У већини случајева смртоносна сила тако је брза и краткотрајна да времена имате само толико да спасете сопствени живот. Не смете то никада заборавити, тако да, ако се претња појави, треба да будете у најбољем положају који ће вам пружити заклон и омогућити више времена за процену ситуације и развијање плана.

Десет додатних правила безбедног руковања оружјем:

1. Оружје се не сме позајмљивати другим особама, чак ни онима у најближем сродству.
2. Оружје се не сме учинити доступним другима, већ се мора чувати на такав начин да до њега не дођу деца или друге особе.
3. С оружјем се не треба играти јер може изазвати несрећу или се оштетити.
4. Никад цев оружја не окрећите према другој особи, а посебно не у „шали“, осим у крајњој нужди и нужној одбрани.
5. Оружје не држите и не носите напуњено с метком у цеви, изузев када то ситуација налаже.
6. Оружје чистите када сте сами, или у присуству стручног лица, и са склоњеном муницијом; то је најсигурнији начин да другог не повредите.
7. Према оружју се увек односите као да је напуњено – то је најбезбедније. Не држите прст на обарачу и не нишаните ни у шта што не желите да погодите.
8. Приликом враћања удараца у предњи положај, увек окрените оружје у безбедном правцу – имајте на уму претходно правило и могућности рикошета и повреде других ако дође до опаљења. Безбедан правац је онај у коме оружје, и ако опали, никог неће повредити.
9. Користите само потпуно исправно оружје и муницију (одговарајућу за то оружје). Тежња да се самосталним мајсторлуком прође јефтиније, може се завршити трагично.
10. Оружје употребљавајте само када сте стручно обучени, трезни и одморни, и у складу са законским прописима – избегавајте весеље с оружјем и импровизована гађања; пуцајте на уређеном стрелишту, уз употребу заштитне опреме. У сваком случају, прво размислите, па тек онда пуцајте.

На гађању морате слушати инструкторе – руковаоце гађања, и немојте заборавити да се концентришете на поравнање нишана и на контролу обарача. Уколико дође до застоја, поступите у складу с начином отклањања застоја, а ако не успете да га отклоните, подигните слободну руку увис и извесите – **ЗАСТОЈ**.

6.8. Основна знања о пиштољу ЦЗ-99

Уз расклапање и склапање

Намена и борбене особине

Пиштољ ЦЗ-99 калибра 9 мм парабелум, **намењен је** за уништавање живе силе **на даљинама до 50 м, а најбољи резултати** постижу се **на даљинама до 30 м**.

Пиштољ је **полуаутоматско оружје и опаљује јединачно**, што значи да се после окидања метка избацује чаура, убацује нови метак у цев и механизам за окидање спреман је за ново опаљење метка. За следеће опаљење метка, потребно је само повући обарач.

Поседује **механизам за окидање двоструког дејства**, све команде су **обостране**, поседује индикатор метка у цеви, интегралну аутоматску кочницу и нишане за све услове гађања. Принцип двоструког дејства представља својство пиштоља да, уколико је метак у цеви, повлачењем обарача може опалити метак, било да је ударач у предњем било у задњем положају.

Пуни се оквиром **капацитета 15 метака, а брзина гађања је 30–45 метака у минути**.

Технички подаци

калибар цеви	9 мм
дужина цеви	108 мм
дужина пиштоља	190 мм
висина пиштоља	40 мм
дебљина пиштоља	42 мм
маса пиштоља с празним оквиром	970 г
маса пиштоља с пуним оквиром	1145 г
капацитет оквира	15 метака
почетна брзина зрна	350 м/с
крајњи домет зрна	1600 м

Главни делови пиштоља ЦЗ-99:

1. цев,

2. навлака са затвараčem и нишанима,
3. повратни механизам,
4. рукохват,
5. механизам за запињање и окидање и
6. оквир.

Опис делова

Цев пиштоља намењена је да у њој метак опали и зрну да правац и стабилност при лету кроз ваздух. Унутрашњост цеви има лежиште метка и водиште зрна. Водиште зрна је ижлебљено и има шест поља и шест жлебова.

Навлака са затвараčem и нишанима намењена је да донесе метак, забрави цев, опали метак, извуче и избаци чауру.

На предњем делу налазе се отвори за смештај уста цеви и вођице повратног механизма.

У задњем делу навлаке с унутрашње стране налази се затварач, који се састоји од ударне игле, опруге ударне игле и утврђивача ударне игле.

На горњој страни налази се индикатор метка у цеви, отвор за смештај главе цеви и за избацивање чаура. На горњој страни налазе се предњи и задњи нишани.

Навлака је нарецкана на бочним задњим странама, ради лакшег руковања.

Рукохват је намењен за смештај механизма за запињање и окидање, оквира, за спајање и вођење навлаке.

Механизмом за запињање и окидање обезбеђује се запињање и окидање ударача и регулише јединачна паљба.

Повратним механизмом навлака се после опаљења метка враћа у предњи положај. Састоји се од вођице и повратне опруге.

Оквир служи да се у њега смести муниција. Уз пиштољ следеју два оквира. Састоји се од тела, доносача метка, опруге доносача и дна оквира с утврђивачем.

Расклапање и склапање

Пиштољ се расклапа ради чишћења, подмазивања, прегледа, замене неисправних делова и обуке.

Честа расклапања оружја су штетна, јер убрзавају хабање делова. При расклапању и склапању, забрањено је примењивати силу. Расклопљене делове треба посебно одлагати и не мешати их са деловима другог пиштоља.

- Пре расклапања пиштоља **ОБАВЕЗНО** проверити да ли је пиштољ празан.
- Цев пиштоља увек уперити у безбедном правцу, никако у правцу људи.

Расклапање пиштоља

1. Вађење оквира из пиштоља

Притиснути утврђивач оквира и извадити га из рукохвата.

2. Провера испражњености пиштоља

Десном руком ухватити рукохват, а левом повући навлаку у задњи положај, прегледати да ли у цеви има метка.

3. Одвајање навлаке

Док је навлака у задњем положају, задржач навлаке подићи нагоре, заокренути спојницу надоле за 90 степени, потиснути задржач навлаке надоле, при том придржати навлаку и повући је напред.

4. Вађење повратног механизма

Држати навлаку на длану, а прстима друге руке ухватити вођицу повратног механизма код испуста цеви и благим потискивањем, а затим извлачењем навише и уназад, извући повратни механизам и одложити га.

5. Одвајање цеви од навлаке

Прстима ухватити за испуст цеви, подићи навише и извући је уназад.

Склапање пиштоља

Пиштољ треба склапати обрнутим редоследом.

- Водити рачуна о томе да делови буду правилно постављени на своје место.
- После склапања, проверити функционисање пиштоља повлачењем навлаке у задњи положај неколико пута.

6.9. Основна знања о дугом оружју – аутоматској пушци М-70 6,62 мм, хеклеру МП-5 и пумпарици

Аутоматска пушка М-70 7,62 мм

Опис, намена и борбене особине

Аутоматска пушка (АП) 7,62 мм М-70, М-70А, М-70АБ, М-70АБ1, М-70АБ2, М-70АБ2Н-ПН и М-70Б1Н-ПН служи за уништавање непријатељеве живе

силе и ватрених средстава. Пушком опремљеном тромболом успешно се могу уништавати оклопна и друга борбена возила, бункери, утврђене зграде и зади-мљавати и осветљавати бојиште. На пушку се по потреби може уградити и при-гушивач пучња и додатак за избацивање ручних бомби.

Приликом гађања живе силе најбољи резултати постижу се јединачном паљ-бом до 400 м, кратким рафалима до 300 м и дугим рафалима до 200 м. Усредс-ређеном паљбом више стрелаца на откривене и групне циљеве успешно се може гађати до 600 м.

Дејство тромболом са кумулативном мином успешно је на одстојању до 150 м, а тромблонском тренутном и димном мином на одстојањима до 240 м. Тром-блонском осветљавајућом мином постижу се најбољи ефекти када се она избаци под углом од 45 степени.

Паљба из аутоматске пушке може бити **јединачна, рафална** (кратки рафали до 5 и дуги рафали до 15 метака) и **непрекидна**.

Оружје се пуни оквиром од 30 метака. Борбена брзина гађања је 120, а тео-ријска 600 метака у минути.

За гађање оружјем употребљава се бојеви метак 7,62 мм с обичним и спе-цијалним зрном. Аутоматска пушка опремљена је и пригушивачем пучња, ко-ристи и пригушивачки метак. Приликом испаљивања тромблонских мина упо-требљава се тромблонски метак.

Главни делови

Аутоматска пушка М-70 има следеће делове:

- цев,
- нишане,
- гасну комору с регулатором гасова,
- гасни цилиндар с дрвеном облогом,
- повратни механизам,
- носач затварача с клипом,
- затварач,
- поклопац сандука,
- сандук с рукохватом,
- механизам за окидање,
- кундак,
- тромблон,
- нож,
- оквир,
- прибор.

Техничке карактеристике и главни делови аутомата Н&К МР

Класична концепција и савремена технологија учиниле су да аутомат МР5 данас представља веома озбиљно оружје у решавању полицијских задатака, а користе га и антитерористичке, односно специјалне јединице војске. Аутомат МР5 има фиксну цев и ради на принципу одложеног трзаја затварача, који обезбеђује ваљчани систем брављења.

Основна намена овог аутомата јесте уништавање противника. Ватра се отвара из положаја затвореног затварача, а може бити јединачна и рафална. Техничка брзина гађања је око 650 метака у минути. Капацитет равног оквира је 30 метака калибра 9 мм парабелум.

Врсте МП-5:

- МП-5 А-2 с чврстим кундаком,
- МП-5 А-3 с покретним кундаком,
- МП-5 СД с интегралним пригушивачем,
- МП-5 К скраћена верзија.

Технички подаци за аутомат Н&К МР5А3

Калибар цеви.....	9 мм
Маса аутомата без оквира	45 кг
Маса празног оквира.....	165 г
Маса метка.....	12 г
Дужина аутомата	
с извученим кундаком.....	660 мм
с увученим кундаком	490 мм
Нишанска дуж	350 мм
Број жлебова.....	6
Увијање жлебова	слева удесно
Почетна брзина зрна.....	400 м/с
Техничка брзина гађања.....	650 метака/мин.
Борбена брзина гађања рафалном паљбом	око 100 метака/мин.
Борбена брзина гађања јединачном паљбом.....	око 50 метака/мин.
Ефикасан домет	200 м

Аутомат МР5 састоји се из следећих главних делова: цеви, нишана, сандука, затварача с носачем затварача, рукохвата с механизмом за окидање, ручице за

запињање, облоге, повратног механизма, оквира, кундака с поклопцем сандука и прибора.

Основни саставни делови пушке

ЛП 12-ПА

1. Кундак	2. Сандук
3. Магацин	4. Цев
5. Затварач	6. Поткундак
7. Механизам за окидање	8. Навртка
9. Осовине	10. Чокови

Пушка сачмарица ЛП 12-ПА је оружје које ради на принципу PUMPACTION (репетирка).

Важно упозорење

Искључиво користити муницију са пластичним чаурама, лаборисану по ЦИП-у.

Техничке карактеристике

Калибар	12/70
Укупна дужина (цм)	117 или 122
Дужина цеви (цм)	66 или 71
Маса (кг)	3,1 или 3,15
Капацитет (број метака)	5 + 1
Чок пун: 3/4; 1/2; 1/4 цилиндар	

7. ПОСТУПАЊЕ У СЛУЧАЈУ ВАНРЕДНИХ СИТУАЦИЈА, ПОЖАРА И ЕКСПЛОЗИЈА

7.1. Мере и активности заштите и спасавања у случају непосредне опасности од елементарних непогода и других несрећа и у ситуацијама када су те непогоде и несреће наступиле

Елементарна непогода

Елементарна непогода је ванредна ситуација која је настала због природних појава као што су: земљотреси, поплаве, клизање терена, јаки ветрови, снежни наноси, град, суша и др.

Мере и активности заштите и спасавања у случају непосредне опасности од елементарних непогода и других несрећа обухватају прикупљање података о наступајућој елементарној непогоди и другој несрећи, с проценом њеног дејства и могућих последица, обавештавање и узбуњивање становништва и државних органа, активирање штабова за ванредне ситуације, мобилизацију јединица цивилне заштите и материјалних средстава, распоређивање људства и технике на најугроженија подручја, планирање учешћа полиције, Војске Србије и других снага, регулисање саобраћаја на угроженим подручјима и др.

Мере и активности заштите и спасавања у случају елементарних непогода и других несрећа, представљају организовано учешће људства и средстава у заштити и спасавању становништва и материјалних добара, извршавање задатака привредних друштава и других правних лица и појединаца у спасавању угроженог становништва и материјалних добара (евакуација, збрињавање, пружање прве медицинске помоћи и др.), уз процену потребе за тражењем помоћи и предузимање других мера за спречавање или ублажавање последица елементарних непогода и других несрећа.

7.2. Начини спасавања и евакуације

Спасавање и евакуација подразумевају проанализирање унесрећених људи и животиња, извлачење из рушевина, склањање становништва и материјалних добара, спасавање (са површине, из дубине, са висине), евакуацију становништва, збрињавање угроженог и настрадалог становништва, пружање прве медицинске помоћи, спасавање и евакуацију животиња и залиха у храни и лековима, пружање ветеринарске помоћи.

7.3. Опасности приликом спасавања и евакуације

Приликом спасавања и евакуације прети опасност од високе температуре, електричног удара, тровања, експлозије, урушавања делова оштећених објеката, прашине, воде и нагризајућих материја.

7.4. Спасавање и евакуација у случају техничко-технолошких несрећа (удеса) и других специфичних ванредних догађаја

У техничко-технолошке несреће (удесе) спадају: велике саобраћајне несреће, акцидентни догађаји у саобраћају и технолошким поступцима, падови у дубину и др. Спасавање се обавља употребом техничке опреме која је смештена на специјалном возилу и личном заштитном опремом за спасиоце.

7.5. Узроци пожара и примена превентивних мера заштите од пожара

Узроци пожара

Узроци пожара су: повећање температуре, самопаљење, статички електрицитет, искра, отворени пламен, експлозија и електрично пражњење.

7.6. Примена превентивних мера заштите од пожара

1. Основне превентивне мере заштите од пожара у грађевинарству јесу:

- обезбеђење безбедносног растојања између објеката,
- обезбеђење одговарајућих приступних путева за брзу и ефикасну интервенцију ватрогасних возила,
- обезбеђење одговарајућег степена отпорности објекта на пожар (СОП),
- подела објекта на пожарне секторе (зидови, међуспратне конструкције и врата отпорни на пожар у одговарајућем трајању),
- обезбеђење одговарајућих комуникација (лифтови, ходници, степеништа и излази) за ефикасну и брзу евакуацију људи и имовине,
- израда кровне конструкције у складу са наменом објекта (лаки кров- експлозивни одушци и сл.),
- извођење одговарајућих канала за одвођење продуката сагоревања (димни одушци и системи за одимљавање),
- пројектовање и извођење унутрашње и спољашње хидрантске мреже,
- опремање објекта одговарајућом врстом и количином средстава за почетно гашење пожара.

2. Основне превентивне мере заштите од пожара у технолошким процесима, у зависности од технологије јесу:

- опремање технолошке опреме, уређаја и инсталација одговарајућом мерном и регулационом техником,
- увођење аутоматске контроле технолошког поступка,
- пројектовање и извођење система за спречавање стварања и одвођење статичког електрицитета,
- видно истицање мера забране (пушења, ношења радне одеће од неодговарајућих материјала, употреба алата и опреме који варниче),
- пројектовање и извођење независног система технолошке канализације.

3. Основне превентивне мере заштите од пожара на машинским инсталацијама јесу:

- одговарајући систем грејања просторија,
- пројектовање и извођење инсталација за детекцију експлозивних и запаљивих гасова,
- пројектовање и извођење инсталација за контролу и регулацију притиска и температуре,
- пројектовање и извођење инсталација система за отпашивање,
- обезбеђивање ефикасне вентилације (природна, локална, принудна, надгледана),
- пројектовање и извођење стабилних система за гашење пожара,
- пројектовање и извођење стабилних система за хлађење резервоара,
- одређивање услова за смештај експлозивних материја, запаљивих течности и гасова,
- обезбеђивање привремених и сталних места при извођењу радова заваривања, резања и лемљења према Уредби о извођењу радова заваривања, резања и лемљења.

4. Основне превентивне мере заштите од пожара на електричним инсталацијама јесу:

- пројектовање и извођење инсталације за заштиту од атмосферског пражњења,
- пројектовање и извођење електричних инсталација ниског напона у складу са правилником о техничким нормативима за електричне инсталације ниског напона,

- пројектовање и извођење ручне и аутоматске инсталације за откривање и дојаву пожара,
- пројектовање и извођење инсталације паничне расвете,
- пројектовање и извођење инсталације сигурносне расвете,
- пројектовање и извођење уређаја, опреме и инсталација у противексплозивској заштити,
- уземљење металних делова инсталација, уређаја и постројења (заштитно и погонско),
- забрана надземног вођења високо и ниско напонске мреже на растојању мањем од прописаног и изнад објеката у којима се врши ускладиштавање експлозивних материја и запаљивих течности и гасова.

7.7.Откривање и дојава пожара

Да би се пожар што раније открио и што пре почео да гаси, пројектују се и изводе системи за рано откривање и дојаву пожара: инсталације ручне и аутоматске дојаве пожара.

7.8.Хидрантска мрежа

Хидрантска мрежа може бити спољна, унутрашња и сува.

Унутрашња хидрантска мрежа је скуп уређаја у објекту који разводе воду до хидрантских ормарића из којих се одговарајућом опремом просторије штите од пожара. Сува хидрантска мрежа је скуп уређаја у објекту који су у нормалним условима без воде, а у случају пожара служе да се вода за гашење транспортује од ватрогасних возила до места гашења. Постоје подземни и надземни хидранти. Хидрантска мрежа је опремљена хидрантским ормарима с припадајућом опремом (црево, млазница, кључ).

Евакуациони путеви

За безбедну и брзу евакуацију људи пројектују се и изводе одговарајући ходници, улази, степеништа, лифтови и др.

Превентивно одржавање система и средстава за заштиту од пожара и експлозија

Сви уграђени системи и средства за заштиту од пожара и експлозија морају се одржавати у исправном и функционалном стању.

7.9. Основни процес горења

Појам горења

Сагоревање представља хемијски процес оксидације сагоривих материја, при коме долази до интензивног издавања топлоте, а често и до појаве пламена.

За процес горења неопходно је да буду испуњена три основна услова:

- постојање горивог материјала;
- постојање кисеоника (оксиданта);
- постојање извора топлоте.

Оксиданти

Кисеоник, кога у ваздуху има 21одсто, основни је услов за процес сагоревања.

Гориве материје

Све материје, према сагоривости, можемо поделити на сагориве и несагориве. Сагориве материје представљају групу материја које могу да сагоревају на ваздуху нормалног састава.

Извори паљења

Извори паљења могу бити: загрејана тела (електрични проводници, метали), искре које се образују ударом метала о метал, минералне материје и пламен.

Експлозија

Експлозија је нагла реакција оксидације или разлагања која производи повећање температуре или притиска, или повећање оба параметра истовремено.

Границе експлозивности

Минимална концентрација запаљивих пара или гасова у ваздуху, при којима смеша, под одређеним условима, постаје експлозивна, назива се „**доња експлозивна граница**“.

Даљим повећањем концентрације, смеша остаје експлозивна, али до једне нове, веће концентрације, изнад које више није експлозивна и ако дође у додир са извором паљења. Та тачка назива се „**горња експлозивна граница**“.

Температура запаљивости

То је најнижа температура на којој, под утврђеним условима, при стандардном испитивању течност даје довољну количину запаљиве паре, при чему долази до буктања уз употребу извора паљења.

Температура самозапаљења

То је минимална температура на којој ће се нека материја спонтано запалити под утврђеним условима.

Продукти горења

Сагоревање може бити потпуно и непотпуно. При потпуном сагоревању, осим угљен-диоксида, као продукт сагоревања ствара се и водена пара. При непотпуном сагоревању долази до делимичне оксидације (део материје која сагорева оксидише, а део се распада) и тада настаје запаљиви продукт угљен-моноксид, који се може даље оксидисати.

Кретање дима у пожару

Кретање дима у пожару у директној је зависности од конфигурације простора и спољашњих метеоролошких услова. Креће се у смеру струјања топлог ваздуха.

7.10. Средства за гашење пожара

Појам средстава за гашење пожара

Под средствима за гашење пожара подразумевамо материје које су у стању да потпуно прекину процес сагоревања. Хидранти служе за континуирано снабдевање водом, као и за непосредно гашење пожара. Хидрантска мрежа може бити спољна, унутрашња и сува.

Услови које треба да задовоље средства за гашење пожара

Средства за гашење пожара морају да испуне неке опште услове да би служила тој намени. Она треба да гасе ефикасно, да су употребљива за гашење већег броја материја, да су постојана при чувању и складиштењу, да не стварају отровне продукте приликом свог распадања или при гашењу, да не подржавају горење, да се једноставно употребљавају итд.

Подела средстава за гашење пожара

Средства за гашење пожара деле се према:

- А) агрегатном стању,
- Б) намени,
- В) начину добијања и
- Г) начину деловања.

А) Према агрегатном стању, деле се на: чврста (земља, песак, прах), течна (вода и пена) и гасовита (угљен-диоксид, пена, прах и водена пара).

Б) Према намени, разврставају се у пет класа: А, Б, Ц, Д, Е.

1. За гашење пожара класе А (вода, песак и неке врсте праха).
2. За гашење пожара класе Б (вода, пена, прах, угљен-диоксид).
3. За гашење пожара класе Ц (прах).
4. За гашење пожара класе Д (специјална врста праха и песак).

5. За гашење пожара класе Е (прах, угљен-диоксид).

В) Према начину добијања, деле се на: природна (земља, песак и вода) и индустријска (водена пара, пена, прах, угљен-диоксид).

Г) Према начину деловања, деле се на: средства која делују угушујуће (пена, песак, прах, угљен-диоксид), средства која делују расхлађујуће (вода и неке врсте пене) и средства која делују антикаталитички (прах и неке врсте пене).

Вода

Од свих средстава за гашење пожара, највећи значај и улогу има вода. Она је најефикасније средство за гашење и скоро увек може да се користи из разних извора.

Пена

Пена је поуздано средство за гашење пожара запаљивих течности, нарочито нафте и нафтних деривата. Постоје хемијска и ваздушна пена за гашење пожара.

Прах

Прах је једно од нјефикаснијих средстава за гашење пожара.

Угљен-диоксид

Користи се за гашење пожара електричних уређаја и скупе опреме.

Хемијска и приручна средства за гашење

Хемијска средства за гашење пожара настала су након забране коришћења халона као средства за гашење пожара. Она у потпуности замењују халоне, а садрже једињења из групе халогених угљоводоника. Постоји осам врста хемијских средстава за гашење пожара.

Од приручних средстава за гашење могу се користити: текстилни прекривачи, разни прекривачи од метала и другог материјала подесног за прекривање, земља, песак и сличне ствари, лопате, метланице, чакље и посуде за доношење воде и гашење.

Начин употребе средстава за гашење пожара

Средства за гашење пожара употребљавају се применом: ручних, превозних апарата за почетно гашење пожара, стабилних система за гашење, као и хидрантске мреже, директно из возила и других природних извора.

7.11.Опрема за гашење пожара и спасавање

Ватрогасна опрема дели се на: личну и групну (скупну) опрему.

У личну ватрогасну опрему спада све оно чиме је ватрогасац лично задужен и што сам користи: одећа и обућа, шлем за ватрогасце, радни (пењачки) опасач, заштитна маска, пењачко уже и батеријска лампа.

У групу (скупу) ватрогасну опрему спадају: заштитна опрема (заштита од пламена и топлоте, органа за дисање, киселина, база и агресивних материја), справе и опрема за гашење пожара водом, опрема за добијање пене, апарати за гашење пожара (ручни и превозни), справе за пењање (ватрогасне лестве), опрема за спасавање, опрема за рад с агресивним и опасним материјама, електроопрема, опрема за осветљење, опрема за проветравање и вентилацију, опрема за детекцију и дозиметрију, опрема за везу, ватрогасна возила, систем за дојаву пожара и стабилне инсталације за гашење пожара.

Опрема за гашење пожара водом

Хидранти служе за континуирано снабдевање водом, као и за непосредно гашење пожара.

Хидранти

Хидранти служе за континуирано снабдевање водом и за непосредно гашење пожара.

Преносни и превозни апарати за гашење прахом и угљен-диоксидом

Апарат за гашење пожара је направа која омогућава избацивање средства за гашење пожара. Израђује се као ручни и превозни (веће количине пуњења) и служи за гашење почетних пожара. У зависности од врсте средства којим су напуњени, апарати за гашење пожара деле се на пуњене хемијском пеном, ваздушном пеном, водом, прахом и угљен-диоксидом.

Опрема за спасавање

Ради ефикасног и безбедног спасавања људи угрожених пожаром, ватрогасно-спасилачке јединице (у даљем тексту ВСЈ) употребљавају опрему за спасавање. У опрему за спасавање спадају: отворена спусница, затворена спусница, ускочница, ваздушни јастук, пењачко и унакрсно уже и самоспсилац.

Практична примена опреме за гашење пожара и спасавање

Ради ефикасне и благовремене употребе наведене опреме у гашењу пожара и спасавања, потребно је обавити стручно оспособљавање припадника ВСЈ.

7.12. Гашење пожара

Пожар

Пожар је свако неконтролисано сагоревање запаљиве материје које може да угрози животе људи, материјална добра и животиње.

За пожар је неопходно да буду испуњена три основна услова:

- постојање горивог материјала,
- постојање кисеоника и
- постојање извора топлоте.

Гашење пожара

Гашење пожара је елиминација бар једног од услова неопходних за одвијање процеса горења.

Паљевине

Пожар који је изазван *људским чињењем или нечињењем, било с умишљајем било из нехаја, јесте паљевина.*

Паљевине се класификују на више начина, најчешће према врсти запаљивих материја.

Класификација пожара

Класа А – пожари **чврстих** запаљивих материја у којима се појављује жар (дрво, хартија, угаљ, текстил).

Класа Б – пожари запаљивих **течности** у којима се не појављује жар (алкохол, катран, нафтни деривати, смола, восак, катран).

Класа Ц – пожари запаљивих **гасова** (ацетилен, водоник, метан, пропан).

Класа Д – пожари запаљивих **метала** (алуминијум, магнезијум, алкални метали, запаљиве легуре).

Класа Е – пожари на уређајима и инсталацијама под **електричним напоном** (електромотори, трансформатори, разводна постројења).

Ова класификација посебно је значајна јер се поједине врсте пожара смеју гасити само оним апаратима за гашење пожара на којима се налази ознака те врсте пожара.

Дојављивање пожара

Информација о пожару ватрогасно-спасилачкој јединици може бити пренета на више начина: телефоном, аутоматским дојавним системом или радио-везом, преко дежурне службе органа унутрашњих послова.

Локализација пожара

Локализација пожара је интервенција за заштиту објеката којом се спречава да се пожар неконтролисано шири.

Гашење пожара у затвореном простору

Гашење пожара у затвореном простору подразумева акцију гашења ВСЈ унутар неког затвореног конструкционог простора. Највећи број пожара догађа се у стамбеним објектима, индустријским објектима и пословним просторима. Пожаром могу бити обухваћене све површине у објекту, од подрумских до кровних.

Гашење пожара на електроинсталацијама

Гашење пожара на електроинсталацијама ниског и високог напона, уређајама и опреми, врши се угљен-диоксидом. Уколико се претходно искључи довод

електричне енергије, гашење се може обавити и воденом маглом или пеном. За све интервенције на електроуређајима и инсталацијама обавезно је коришћење заштитне опреме (гумене чизме, рукавице, простирка, клешта за сечење жице под напоном и мотка за уклањање жице под напоном).

Гашење пожара на аутомобилу

На аутомобилима у току вожње пожар најчешће избија на електроинсталацијама, систему за довод горива и роби која се превози, и то као последица кратког споја, прегревања мотора и судара или превртања возила. У почетној интервенцији могу се користити покривачи, капути, песак, земља или апарат за почетно гашење пожара. Неопходно је зауставити возило, прекинути рад мотора, скинути контакте с акумulatorске батерије и покушати спречити ширење пожара на резервоар погонског горива.

Гашење запаљивих течности

Код запаљивих течности пожар може настати:

- на површини разливене течности,
- услед експлозије смеше пара, течности и ваздуха унутар неке константне запремине,
- у облику бакље.

Код запаљивих течности горе њихове паре. Као основно средство за гашење користе се пена и прах. Вода се може користити у облику водене магле.

Гашење шумских пожара

Шумски пожари деле се на: подземне, површинске или пузеће и крунске. Пожар се најчешће локализује прављењем просека или методом сусретних – супротних ватри. Мањи пожари гасе се затрпавањем земљом, ударањем гранама и специјалним металним метлама по жаришту, а већи водом из цистерни и хеликоптера и канадера.

Мере безбедности и заштите

Током пожара прете различите опасности по имовину и људство: опасност од експлозије, рушења, преноса пожара, дима, ватре и других токсичних продуката горења, као и евентуалне повреде. Ради заштите од наведених опасности, предузимају се следеће радње: искључивање електричне и гасне инсталације, подупирање грађевинских елемената, склањање угрожених и ватрогасаца спасилаца у оквиру врата и прозора, заштита заклонима и млазом воде у сагнутом положају и заштита од токсичних продуката (заштитна средства).

Сарадња с другим службама

У гашењу пожара ВСЈ сарађује са: другим организационим јединицама МУП-а, министарствима надлежним за заштиту здравља, екологију, органима управе и локалне самоуправе и екипама хитне медицинске помоћи.

